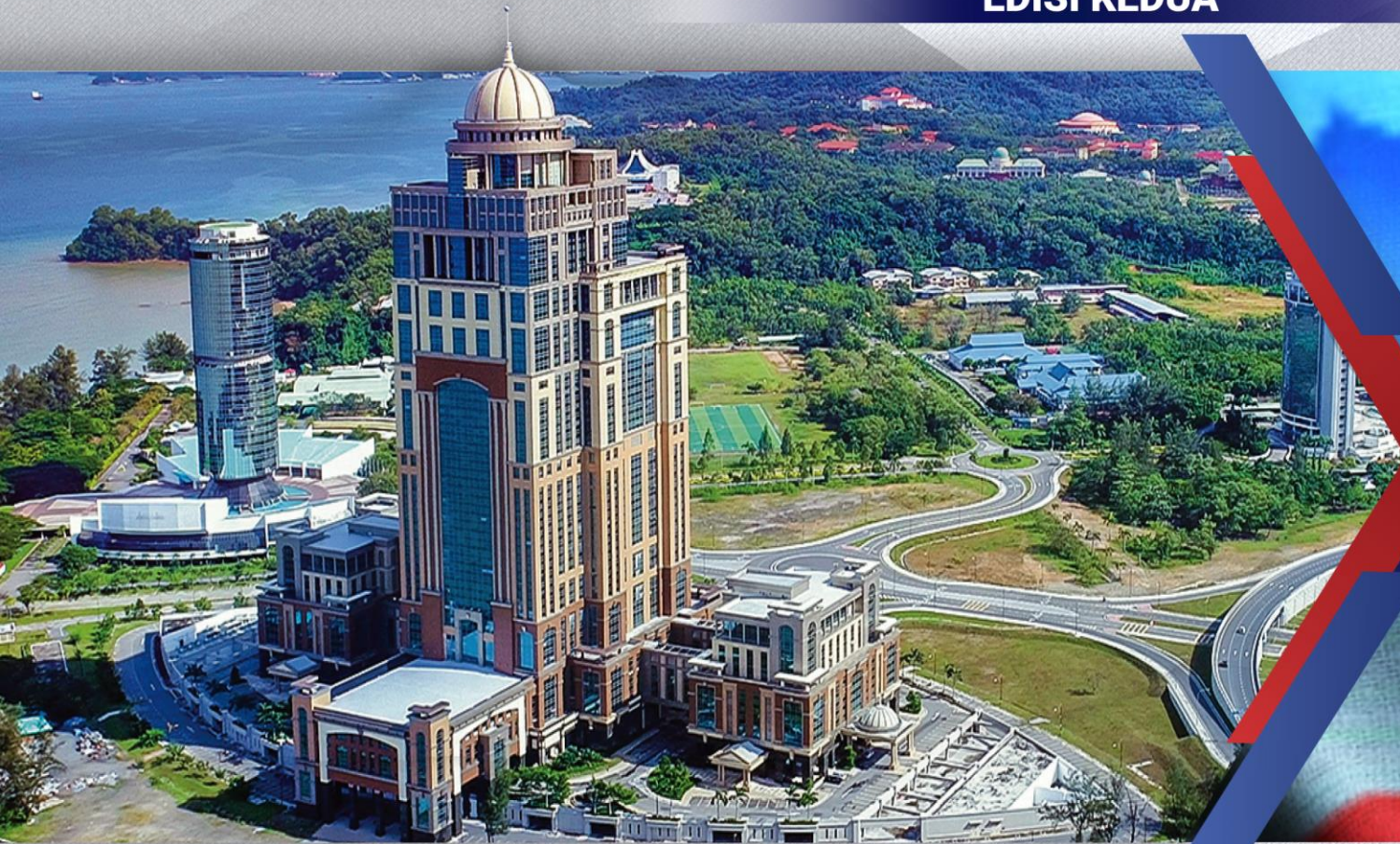

HALA TUJU SABAH MAJU JAYA

PELAN PEMBANGUNAN SMJ 1.0 (2021-2025)

EDISI KEDUA

SEKRETARIAT SABAH MAJU JAYA
WWW.SMJ.SABAH.GOV.MY

HALA TUJU SABAH MAJU JAYA

PELAN PEMBANGUNAN SMJ 1.0 (2021-2025)

EDISI KEDUA

SEKRETARIAT SABAH MAJU JAYA
www.smj.sabah.gov.my

Edisi Kedua diterbitkan pada 10 Mac 2023

@ Hak Cipta Sekretariat Sabah Maju Jaya

Hak cipta terpelihara, tiada mana-mana bahagian daripada buku ini boleh diterbitkan semula, disimpan untuk pengeluaran atau ditukar kepada apa-apa bentuk dengan sebarang cara sekalipun tanpa izin daripada penerbit.

Diterbitkan oleh:

Sekretariat Sabah Maju Jaya
Jabatan Perkhidmatan Awam Negeri
Aras 12, Blok A
Menara Kinabalu
Jalan Sulaman, Teluk Likas
88400 KOTA KINABALU

Portal: smj.sabah.gov.my
E-Participation: sabahmajujaya.my
E-mel: sabahmajujaya@sabah.gov.my

Dicetak oleh:

Pencetak Kerajaan
Jabatan Cetak Kerajaan Sabah
KM 4, Jalan Tuaran
85554 KOTA KINABALU

HALA TUJU SABAH MAJU JAYA

PELAN PEMBANGUNAN SABAH MAJU JAYA 1.0 (2021-2025)

SABAH MAJU JAYA

NEGARAKU

Negaraku
Tanah tumpahnya darahku,
Rakyat hidup,
Bersatu dan maju,
Rahmat bahagia
Tuhan kurniakan,
Raja kita,
Selamat bertakhta,
Rahmat bahagia,
Tuhan kurniakan,
Raja kita,
Selamat bertakhta.

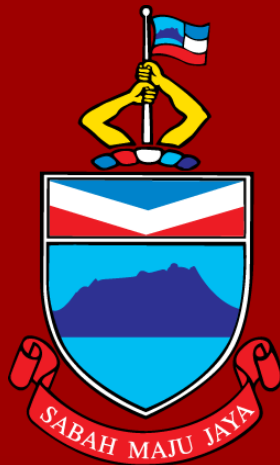
SABAH TANAH AIRKU

Sabah tanah airku,
Negeri kita yang tercinta,
Pemuda-pemudi semua marilah,
Bangunlah bersatu semua.

Marilah bersama serta maju jaya,
Merdeka sepanjang masa,
Bersatu segala bangsa sentosa,
Sabah negeri merdeka.

SABAH MAJU JAYA

Syarikat Berpiagam Borneo Utara atau *North Borneo Chartered Company* dibentuk pada 1 Nov 1881 untuk mentadbir Borneo Utara. British North Borneo mempunyai jata dengan cogan kata "**PERGO ET PERAGO**" yang membawa maksud "Saya Laksanakan dan Capai". Inspirasi ini telah dijadikan cogan kata "**Sabah Maju Jaya**" pada jata negeri Sabah.

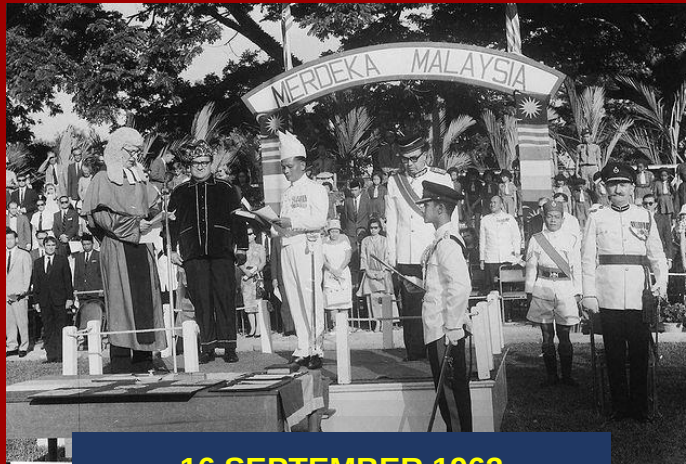
JATA NEGERI SABAH

Warna Biru Zirkon	: Melambangkan keamanan dan ketenteraman.
Warna Biru Salji	: Melambangkan perpaduan dan kemakmuran.
Warna Biru Nilakandi	: Melambangkan kekuatan dan semangat kerjasama.
Warna Putih	: Melambangkan kemurnian dan keadilan.
Warna Merah Cili	: Melambangkan keberanian dan keyakinan.

SABAH

31 OGOS 1963

Borneo Utara telah mencapai pemerintahan sendiri.

16 SEPTEMBER 1963

Pembentukan Malaysia

- a) Negeri-negeri Tanah Melayu;
- b) Negeri-negeri di Borneo: Sabah dan Sarawak;
- c) Negeri Singapura

PRAKATA

YAB KETUA MENTERI SABAH

Kerajaan Negeri yang saya pimpin bermula 29 September 2020 berhadapan dengan realiti dan kedudukan ekonomi yang amat mencabar. Peralihan kerajaan dan pandemik COVID-19 menuntut kita untuk bertindak segera bagi menyusun semula keutamaan, menangani penyusutan pertumbuhan ekonomi dan mengenal pasti sumber baharu untuk memperkukuh hasil negeri. Pada masa yang sama, kedudukan sosioekonomi rakyat perlu diletakkan pada unjuran keutamaan melalui pelbagai inisiatif untuk menjana dan meningkatkan ekonomi rakyat.

Pembentukan kerangka pelan pembangunan adalah amat penting untuk melaksanakan hasrat tersebut. Pelan berfungsi sebagai panduan hala tuju dasar dan program kerajaan, seterusnya memandu arah pelaksanaan secara strategik untuk mencapai sasaran yang bertepatan dengan keperluan pembangunan negeri.

Berpandukan pelbagai platform libat urus yang merentasi pelbagai segmen masyarakat, Kerajaan Negeri telah membentuk Hala Tuju Sabah Maju Jaya. Hala Tuju Sabah Maju Jaya merupakan kerangka pelan pembangunan utama negeri yang memayungi pelbagai *blueprint* pembangunan sektoral sedia ada.

Pelaksanaan fasa pertama dimulakan dengan Hala Tuju Sabah Maju Jaya (Pelan Pembangunan SMJ 1.0 : 2021-2025). Hala tuju ini berpaksikan kepada tiga (3) teras utama iaitu Sektor Pertanian, Perindustrian dan Pelancongan sebagai fokus pertumbuhan ekonomi; Modal Insan dan Kesejahteraan Rakyat; serta Jaringan Infrastruktur dan Kelestarian Hijau. Hala Tuju Sabah Maju Jaya akan bergerak seiring dengan kerangka agenda pembangunan nasional.

Sebagai slogan Jata Negeri sejak sekian lama, Sabah Maju Jaya adalah falsafah yang membina jiwa dan inti pati perjuangan setiap anak Sabah. Slogan ini dipilih dan diangkat sebagai hala tuju negeri dengan hasrat untuk membawa citra inklusiviti, pemilikan bersama, kesatuan dan pertanggungjawaban setiap anak watan untuk menjayakan agenda pembangunan negeri. Marilah kita bersatu, bekerjasama, bergerak ke hadapan demi membina tanah air yang lebih maju dan makmur.

SABAH MAJU JAYA

YAB DATUK SERI PANGLIMA HAJI HAJIJI HAJI NOOR

KOMITMEN MENTERI-MENTERI KABINET NEGERI SABAH

YB DATUK SERI PANGLIMA DR. JEFFREY G. KITINGAN
Timbalan Ketua Menteri II
merangkap Menteri Pertanian, Perikanan dan Industri Makanan

YB DATUK SERI PANGLIMA DR. JOACHIM GUNSALAM
Timbalan Ketua Menteri II
merangkap Menteri Kerajaan Tempatan dan Perumahan

YB DATUK Ir. HAJI SHAHELMY BIN YAHYA
Timbalan Ketua Menteri III
merangkap Menteri Kerja Raya

YB DATUK SERI PANGLIMA HAJI MASIDI MANJUN
Menteri Kewangan

YB DATUK JAHID JAHIM @ NORDIN
Menteri Pembangunan Luar Bandar

YB DATUK DR. MOHD ARIFIN MOHD ARIF
Menteri Sains, Teknologi dan Inovasi

YB DATUK ELLRON ANGIN
Menteri Belia dan Sukan Sabah

YB DATUK LIEW CHIN JIN @ CHRISTINA LIEW
Menteri Pelancongan, Kebudayaan
dan Alam Sekitar

YB PHOONG JIN ZHE
Menteri Pembangunan Perindustrian
dan Keusahawanan

YB DATUK JAMES RATIB
Menteri Pembangunan Masyarakat
dan Kesejahteraan Rakyat

KOMITMEN PERKHIDMATAN AWAM NEGERI SABAH

“Hala Tuju Sabah Maju Jaya (Pelan Pembangunan SMJ 1.0 : 2021-2025) adalah tanggungjawab seluruh anggota perkhidmatan awam untuk mencapai keberhasilan mengikut garis masa yang ditetapkan. Anggota perkhidmatan awam adalah pemboleh daya utama dalam pelaksanaan pelan ini. Kerja berpasukan (team work), kebolehpercayaan (trustworthiness), kebertanggungjawaban (responsibility), komitmen (commitment), moral (morale) dan ketabahan (perseverance) adalah kunci utama penjawat awam dalam melaksanakan amanah dan tanggungjawab yang diberikan serta mengurus perubahan di sekeliling kita. Marilah kita bersama-sama menjayakan hala tuju ini melalui transformasi penyampaian perkhidmatan melalui konsep kerajaan pintar berlandaskan kepada 5As iaitu Accessible by Anyone at Any time, Any Where by Any Mobile Device.”

YB DATUK SERI PANGLIMA SR. HAJI SAFAR BIN UNTONG, JP
Setiausaha Kerajaan Negeri

“Hala Tuju Sabah Maju Jaya (Pelan Pembangunan Sabah Maju Jaya 1.0 : 2021-2025) dirangka untuk membangunkan negeri kita ke arah yang lebih maju dan makmur. Untuk menjayakan agenda ini, Jabatan Perkhidmatan Awam Negeri memainkan peranan yang penting dalam menetapkan hala tuju bersama-sama dengan Kementerian, Jabatan dan Agensi masing-masing untuk menyediakan sumber manusia. Sekali gus akan memantapkan sistem penyampaian supaya lebih cekap dan berkesan. Amanah dan tanggungjawab ini memerlukan komitmen semua pihak dan saya yakin kita boleh terus memberi perkhidmatan yang terbaik kepada rakyat.”

YBHG. DATUK (DATU) ROSMADI BIN DATU SULAI, JP
Ketua Pengarah Perkhidmatan Awam Negeri
merangkap Ketua Sekretariat Sabah Maju Jaya

KOMITMEN PERKHIDMATAN AWAM NEGERI SABAH

YBHG. DATUK HAJAH DIYANAH ABDULLAH
Timbalan Setiausaha Kerajaan Negeri
(Pentadbiran)

YBHG. DATUK DR. AHMAD SADE
Timbalan Setiausaha Kerajaan Negeri
(Pembangunan)

YBRS. TUAN SAPDIN BIN IBRAHIM
Timbalan Setiausaha Kerajaan Negeri
(Tugas-Tugas Khas)

YBHG. DATUK MOHD SOFIAN ALFIAN NAIR
Setiausaha Tetap
Kementerian Kewangan

YBRS. TUAN ROBERT STIDI
Setiausaha Tetap
Kementerian Pertanian, Perikanan
dan Industri Makanan

YBHG. DATUK DR. JAMILI NAIS
Setiausaha Tetap
Kementerian Kerajaan Tempatan
dan Perumahan

YBHG. DATUK MOHD HANAFIAH BIN MOHD KASSIM
Setiausaha Tetap
Kementerian Kerja Raya

YBHG. DATUK NORLIJAH BINTI DANIN
Setiausaha Tetap
Kementerian Pembangunan
Luar Bandar

YBHG. DATUK ZAINUDIN BIN AMAN
Setiausaha Tetap
Kementerian Sains, Teknologi
dan Inovasi

YBHG. DATUK MANSUR BIN ASUN
Setiausaha Tetap
Kementerian Belia dan Sukan

YBHG. DATUK SR HAJI MOHD YUSRIE ABDULLAH
Setiausaha Tetap
Kementerian Pelancongan, Kebudayaan
dan Alam Sekitar

YBHG. DATUK THOMAS LOGIJIN
Setiausaha Tetap
Kementerian Pembangunan Perindustrian
dan Keusahawanan

YBHG. DATUK SR LEE CHUN KHIONG
Setiausaha Tetap
Kementerian Pembangunan Masyarakat
dan Kesejahteraan Rakyat

Pusat Pentadbiran Negeri Sabah

Gambar Ihsan Sharif Putra Bin Sharif Ubong | Lembaga Pelancongan Sabah

KANDUNGAN

BAHAGIAN 1 : PENGENALAN

Pendahuluan	4
Prinsip	5
Objektif	6
Strategi Pelaksanaan	7
Kerangka Hala Tuju Sabah Maju Jaya (Pelan Pembangunan Sabah Maju Jaya 1.0 : 2021-2025)	8
Teras Hala Tuju Sabah Maju Jaya (Pelan Pembangunan Sabah Maju Jaya 1.0 : 2021-2025)	9
Penjajaran Hala Tuju Sabah Maju Jaya (Pelan Pembangunan Sabah Maju Jaya 1.0 : 2021-2025) dengan Komitmen Agenda <i>Sustainable Development Goals</i> 2030 (SDG2030)	10
Elemen SMJ	11 - 28
Tinjauan Masa Kini	29 - 42

BAHAGIAN 2 : HALA TUJU SABAH MAJU JAYA

Pemetaan Nod Pertumbuhan Utama (<i>Key Growth Nodes</i>) dan <i>Hot Spot Areas</i>	45 - 50
Dasar Untuk Menyokong Pertumbuhan Ekonomi	51 - 52
Hala Tuju Sektor Pertanian	53 - 66
Hala Tuju Sektor Perindustrian	67 - 74
Hala Tuju Sektor Pelancongan	75 - 87
Hala Tuju Modal Insan dan Kesejahteraan Rakyat	88 - 97
Hala Tuju Jaringan Infrastruktur dan Kelestarian Hijau	98 - 106
Hala Tuju Pemboleh Daya	107 - 120

BAHAGIAN 3 : BELANJAWAN SABAH MAJU JAYA

Bajet Negeri Sabah 2023	122 - 123
Agihan Bajet Mengikut Kementerian	124
Perbelanjaan Khas COVID-19	125
Agihan Belanjawan Mengikut Sektor	126 - 128
Inisiatif Sektor Pertanian	129 - 133
Inisiatif Sektor Perindustrian	134 - 135
Inisiatif Sektor Pelancongan	136 - 138
Inisiatif Modal Insan dan Kesejahteraan Rakyat	139 - 142
Inisiatif Jaringan Infrastruktur dan Kelestarian Hijau	143 - 146
Inisiatif Pemboleh Daya	147 - 150

BAHAGIAN 4 : INISIATIF HALA TUJU SABAH MAJU JAYA (PELAN PEMBANGUNAN SABAH MAJU JAYA 1.0 : 2021-2025)

Ringkasan Inisiatif Teras SMJ 2021	153
Ringkasan Inisiatif Pemboleh Daya SMJ 2021	154
Senarai Inisiatif SMJ 2021	155 - 207

SEKRETARIAT SABAH MAJU JAYA 208 - 209

RINGKASAN EKSEKUTIF

BAHAGIAN 1 PENGENALAN

Pertumbuhan ekonomi dunia dan negara agak lemah, ditambah lagi dengan impak pandemik COVID-19 pada tahun 2020, sudah tentu ekonomi negeri Sabah juga terkena tempasnya di mana pertumbuhan ekonomi, Keluaran Dalam Negara Kasar (KDNK) pada tahun 2019 (0.5%) RM85.4 billion dan penguncupan pertumbuhan pada tahun 2020. Oleh itu, Hala Tuju Sabah Maju Jaya dirangka bagi membantu melonjakkan ekonomi negeri Sabah ke tahap yang lebih tinggi. Tiga (3) sektor utama iaitu Sektor Pertanian, Perindustrian dan Pelancongan diberi keutamaan dalam pelan pembangunan ini termasuk Jaringan Infrastruktur serta Modal Insan dan Kesejahteraan Rakyat. Di samping itu, lima (5) pemboleh daya iaitu kemampanan fiskal, kemudahan kewangan, keberkesanan dan kecekapan penyampaian, kecemerlangan tadbir urus yang berintegriti serta kerajaan digital juga diberi tumpuan bagi menyokong tumpuan-tumpuan utama tersebut. Kesemua tumpuan utama serta pemboleh daya tersebut akan melonjakkan kemajuan pembangunan negeri Sabah yang bakal memberi manfaat kepada semua golongan masyarakat. Secara ringkasnya, Hala Tuju Sabah Maju Jaya mempunyai tiga (3) elemen, lima (5) prinsip, lima (5) objektif, lima (5) tumpuan, lima (5) teras strategik dan lima (5) teras strategik pemboleh daya.

BAHAGIAN 2 HALA TUJU SABAH MAJU JAYA

Bahagian ini memberi keutamaan kepada tumpuan baharu dan penekanan utama dalam Hala Tuju Sabah Maju Jaya (Pelan Pembangunan SMJ 1.0: 2021-2025). Antaranya adalah memetakan penetapan titik utama pertumbuhan di tempat yang mempunyai potensi tinggi untuk dibangunkan. Melalui pemetaan ini, Bandaraya Kota Kinabalu, Tawau, Sandakan, Lahad Datu, Semporna, Sipitang dan Keningau telah dikenal pasti sebagai sektor yang boleh dikembangkan melalui pelbagai inisiatif meliputi pusat-pusat ekonomi, perindustrian dan pentadbiran. Pembangunan ini akan memberi keseimbangan di antara wilayah atau daerah dengan memajukan potensi di setiap tempat di samping merangka dasar-dasar bagi memakmurkan rakyat negeri. Potensi sektor pertanian, sektor perindustrian, sektor pelancongan, modal insan, kesejahteraan rakyat, jaringan infrastruktur dan kelestarian hijau telah dikenal pasti untuk dibangunkan dan diterokai yang akan memberi hasil serta manfaat kepada pertumbuhan negeri dan pembangunan pendapatan rakyat. Sektor Pertanian akan dibangunkan sub-sektor tanaman seperti penanaman nanas dan kelapa berskala besar dan juga sub-sektor ternakan seperti Industri Burung Walit (RBW) melalui penghasilan sarang burung dan industri hiliran. Sub-sektor perikanan pula diberi penekanan dalam pembangunan seperti penternakan hidupan marin dan pewujudan hub perikanan antarabangsa. Penarikan pelaburan dalam industri berasaskan sumber tersedia diperhebatkan supaya taman-taman perindustrian sedia ada dioptimumkan. Platform e-dagang dibangunkan secara meluas bagi membantu usahawan IKS dan mengoptimumkan kapasiti dan pengeluaran IKS melalui penerapan kaedah Teknologi Industri 4.0. Pelaburan baharu melalui usahasama dengan syarikat-syarikat swasta akan ditingkatkan bagi membantu pembangunan negeri. Sektor pelancongan memberi penekanan kepada pembangunan dan penaiktarafan pulau-pulau yang mempunyai potensi bagi menarik pelancong, memperkasakan kempen *high-visibility* serta pembinaan produk-produk pelancongan berimpak tinggi. Selain itu, pembangunan modal insan dirangka sejajar dengan keperluan masa kini dan masa hadapan. Inisiatif bagi membolehkan rakyat mendapat kehidupan yang baik dan berpatutan juga menjadi tumpuan Kerajaan Negeri. Kemudahan asas yang mampan dan saling terhubung, liputan internet yang baik untuk menyokong keperluan rakyat dan pertumbuhan ekonomi serta mengekalkan daya huni bumi untuk generasi masa kini dan masa hadapan diberikan tumpuan khusus.

RINGKASAN EKSEKUTIF

BAHAGIAN 3 BELANJAWAN SABAH MAJU JAYA

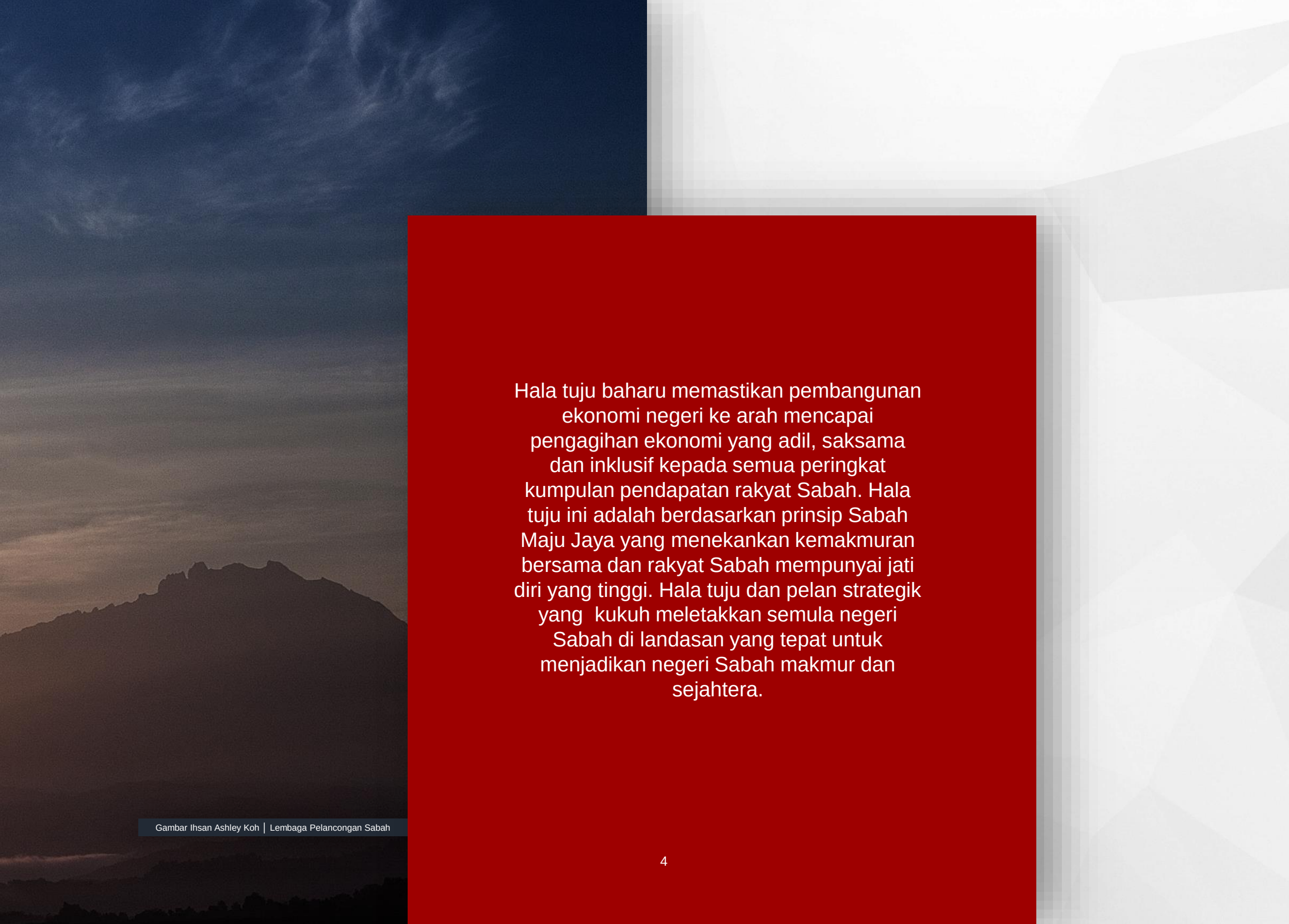
Hala Tuju Sabah Maju Jaya telah diperuntukkan dengan tiga (3) Belanjawan Sabah Maju Jaya untuk memacu sektor-sektor utama pembangunan Sabah Maju Jaya. Setiap sektor pertumbuhan telah diperuntukkan dana untuk membiayai pelbagai inisiatif dalam pelbagai elemen Sabah Maju Jaya. Selain itu, bagi tujuan menangani impak pandemik dan pasca COVID-19, Kerajaan Negeri juga telah memperuntukkan sejumlah RM1,963.76 juta sebagai Perbelanjaan Khas COVID-19.

BAHAGIAN 4 INISIATIF HALA TUJU SABAH MAJU JAYA (PELAN PEMBANGUNAN SABAH MAJU JAYA 1.0 : 2021-2025)

Bermula tahun 2021, sebanyak 490 inisiatif telah dirangka akan dilaksanakan oleh 10 Kementerian dan 21 jabatan dan agensi di bawah Jabatan Ketua Menteri. Inisiatif tersebut terdiri daripada Sektor Pertanian (67 inisiatif), Sektor Perindustrian (9 inisiatif), Sektor Pelancongan (19 inisiatif), Modal Insan dan Kesejahteraan Rakyat (101 inisiatif), Jaringan Infrastruktur dan Kelestarian Hijau (95 inisiatif) dan pemboleh daya (199 inisiatif). Peruntukan semua inisiatif ini telah diluluskan dalam Belanjawan Sabah Maju Jaya 2021. Inisiatif-inisiatif ini ditambah mengikut keperluan yang telah ditetapkan dalam Hala Tuju Sabah Maju Jaya sehingga tahun 2025.

BAHAGIAN 1 **PENGENALAN**

Hala tuju baharu memastikan pembangunan ekonomi negeri ke arah mencapai pengagihan ekonomi yang adil, saksama dan inklusif kepada semua peringkat kumpulan pendapatan rakyat Sabah. Hala tuju ini adalah berdasarkan prinsip Sabah Maju Jaya yang menekankan kemakmuran bersama dan rakyat Sabah mempunyai jati diri yang tinggi. Hala tuju dan pelan strategik yang kukuh meletakkan semula negeri Sabah di landasan yang tepat untuk menjadikan negeri Sabah makmur dan sejahtera.

Prinsip Sabah Maju Jaya bertunjangkan Kemurnian dan Keadilan; Keamanan dan Ketenteraman; Kekuatan dan Semangat Kerjasama; Keberanian dan Keyakinan; dan Perpaduan dan Kemakmuran. Secara umumnya prinsip ini menggabungkan kemakmuran ekonomi yang dapat dinikmati oleh semua pihak, negeri yang selamat dan sejahtera untuk dihuni serta masyarakatnya yang mempunyai jati diri yang unggul, bersatu padu dan berkebolehan. Prinsip bertindak sebagai pemangkin kepada pencapaian negeri Sabah sebagai sebuah negeri yang bersatu, makmur dan bermaruah serta terus membangun secara berterusan dan mampan.

- 1
Kemurnian dan Keadilan
- 2
Keamanan dan Ketenteraman
- 3
Kekuatan dan Semangat Kerjasama
- 4
Keberanian dan Keyakinan
- 5
Perpaduan dan Kemakmuran

PRINSIP

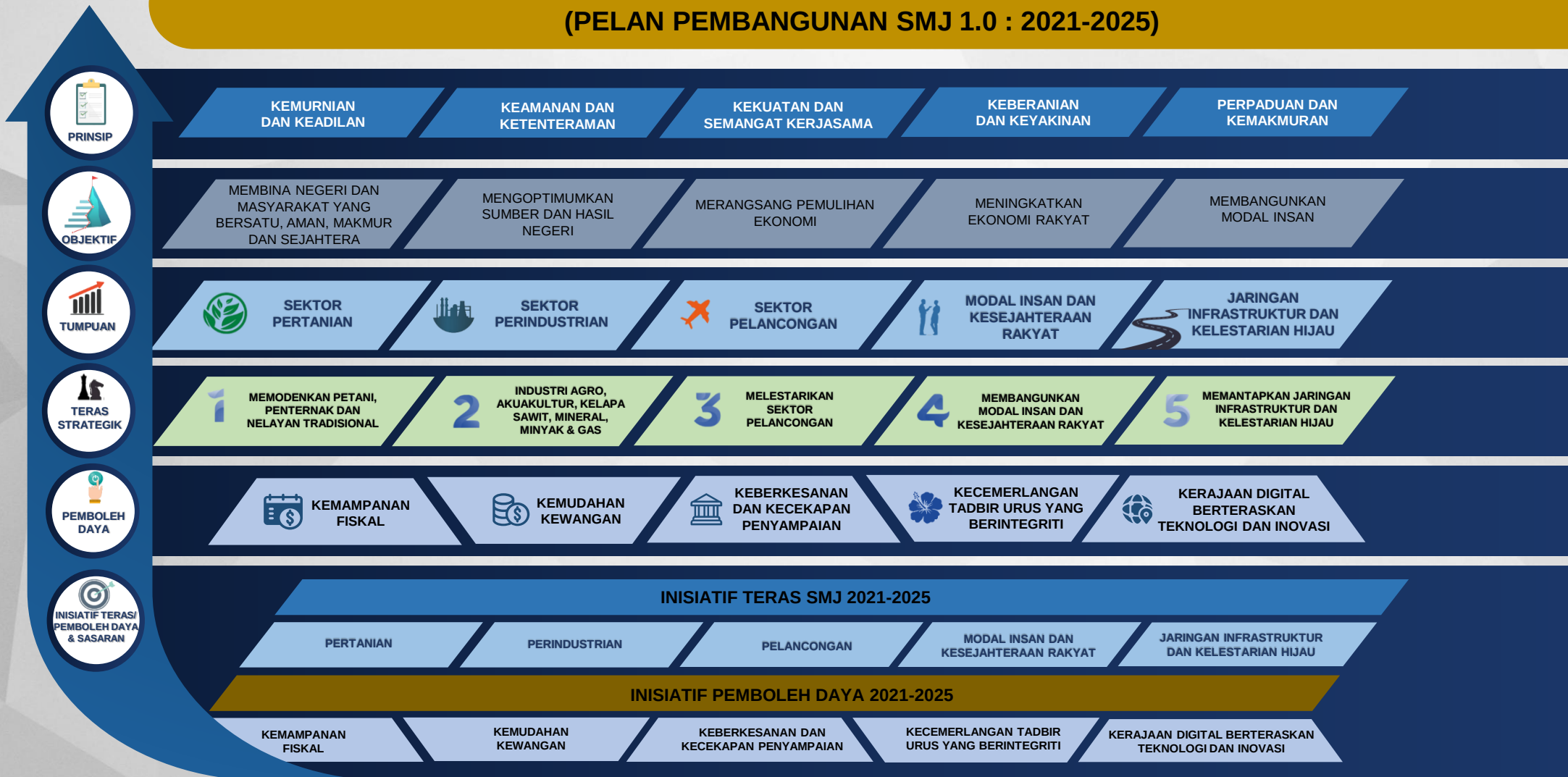
OBJEKTIF

- | 01 MEMBINA NEGERI DAN MASYARAKAT YANG BERSATU, AMAN, MAKMUR DAN SEJAHTERA
- | 02 MENGOPTIMUMKAN SUMBER DAN HASIL NEGERI
- | 03 MERANGSANG PEMULIHAN EKONOMI
- | 04 MENINGKATKAN EKONOMI RAKYAT
- | 05 MEMBANGUNKAN MODAL INSAN

STRATEGI PELAKSANAAN

- 1 Menjajarkan Hala Tuju Sabah Maju Jaya (Pelan Pembangunan Sabah Maju Jaya 1.0 : 2021-2025) dengan Pelan Jalinan Digital Negara (JENDELA), Rancangan Malaysia Ke-12 (RMK-12), Rangka Tindakan (Blueprint) Ekonomi Digital Malaysia (MyDIGITAL), *Sabah New Economic Model* dan pelan strategik kementerian.
- 2 Memanfaatkan inisiatif Pelan Jalinan Digital Negara (JENDELA), Rancangan Malaysia Ke-12 (RMK-12), Rangka Tindakan (Blueprint) Ekonomi Digital Malaysia (MyDIGITAL), Pelan Strategik Pendigitalan Sektor Awam 2021-2025 dan Belanjawan Sabah Maju Jaya dengan cekap dan berkesan.
- 3 Menjana aliran dana daripada sektor swasta (domestik dan antarabangsa) melalui penglibatan, pelaburan, *Private Financial Initiative* (PFI) atau usahasama pintar (*smart partnership*) dengan kerajaan atau agensi kerajaan.
- 4 Menubuhkan Majlis Penasihat Ekonomi Sabah, *Sabah Economic Advisory Council* (SEAC) dianggotai oleh pemain industri, ahli akademik dan aktivis Pertubuhan Bukan Kerajaan (NGO) yang berperanan merangka *Sabah New Economic Model*, menarik dan membawa pelaburan dari luar dan dalam negara.
- 5 Mempercepatkan pelaksanaan Pelan Kerajaan Digital negeri Sabah dan Sabah Maju Jaya *Smart Town*.
- 6 Mengoptimumkan keberhasilan peruntukan yang diberikan melalui inisiatif yang tepat, bersasar, sistem penyampaian yang berintegriti dan berakauntabiliti.
- 7 Mengoptimumkan keberkesanan agensi sedia ada.
- 8 Melaksanakan inisiatif meliputi inisiatif teras strategik dan inisiatif pemboleh daya.
- 9 Mempertingkatkan pengurusan prestasi yang berkesan melalui komunikasi dan kordinasi antara agensi berkaitan disepadukan melalui Badan Pemantau, Konsultasi dan Mengkoordinasi.

KERANGKA HALA TUJU SABAH MAJU JAYA (PELAN PEMBANGUNAN SMJ 1.0 : 2021-2025)

TERAS HALA TUJU SABAH MAJU JAYA (PELAN PEMBANGUNAN SMJ 1.0 : 2021-2025)

SEKTOR UTAMA FOKUS PERTUMBUHAN EKONOMI

PERTANIAN

Memaksimumkan potensi untuk pertumbuhan ekonomi negeri dan melonjakkan ekonomi rakyat.

PERINDUSTRIAN

Menarik pelaburan untuk meningkatkan pengeluaran, memacu pertumbuhan ekonomi, mengoptimalkan sumber tersedia serta mengimbangi pembangunan antara daerah.

PELANCONGAN

Memanfaatkan kekayaan flora dan fauna serta keindahan alam semula jadi dan kepelbagaian budaya.

MODAL INSAN DAN KESEJAHTERAAN RAKYAT

Membangunkan potensi modal insan untuk membangun negara/negeri serta memastikan rakyat mendapat kehidupan yang sejahtera.

JARINGAN INFRASTRUKTUR DAN KELESTARIAN HIJAU

Penduduk mendapat kemudahan asas yang mampan dan saling terhubung, liputan internet yang baik untuk menyokong keperluan rakyat dan pertumbuhan ekonomi serta penggalakkan model ekonomi sirkular '*circular economy*' dan mengekalkan daya huni bumi untuk generasi masa kini dan masa hadapan.

**PENJAJARAN HALA TUJU SABAH MAJU JAYA (PELAN PEMBANGUNAN SMJ 1.0 : 2021-2025)
DENGAN KOMITMEN AGENDA SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS 2030 (SDG2030)**

S SEKTOR			M MODAL INSAN DAN KESEJAHTERAAN RAKYAT		J JARINGAN INFRASTRUKTUR DAN KELESTARIAN HIJAU	
PERTANIAN	PERINDUSTRIAN	PELANCONGAN	MODAL INSAN	KESEJAHTERAAN RAKYAT	JARINGAN INFRASTRUKTUR	KELESTARIAN HIJAU
Ekonomi Negeri dan Ekonomi Rakyat serta Kemampunan Keselamatan Makanan	Meningkatkan Ekonomi Negeri dan Pendapatan Rakyat dalam Sektor IKS	Memacu Pelancongan yang Mampan dan Berdaya Tahan	Memacu Pembangunan Modal Insan untuk Keberhasilan Negeri dan Menambahbaik Kemudahan / Program		Memperkukuhkan Infrastruktur untuk Menyokong Pertumbuhan Ekonomi dan Menggalakkan Kemampunan serta Merangka Pembangunan Ekonomi yang Mengimbangkan Alam Sekitar, Manusia, Hidupan Marin dan Flora dan Fauna di Daratan	
						

ELEMEN SMJ

**SEKTOR UTAMA
PERTANIAN;
PERINDUSTRIAN;
DAN PELANCONGAN**

**MODAL INSAN
DAN KESEJAHTERAAN
RAKYAT**

**JARINGAN
INFRASTRUKTUR DAN
KELESTARIAN HIJAU**

Kota Belud

Gambar Ihsan Lee Yen Phin | Lembaga Pelancongan Sabah

SEKTOR PERTANIAN

Kerajaan Negeri komited dalam memastikan produktiviti dan kualiti pengeluaran dalam sektor ini ditingkatkan dengan menggunakan inovasi dalam teknologi pertanian hijau dan meningkatkan penyelidikan dan pembangunan bagi memperkasa tahap jaminan dan keselamatan makanan negeri. Pembangunan modal insan juga diberi keutamaan bagi memastikan kemahiran sentiasa ditambahbaik di samping meningkatkan pendapatan petani, penternak dan nelayan di negeri Sabah juga menarik minat golongan belia bagi menyertai sektor pertanian.

Sektor pertanian dibahagikan kepada empat (4) sub-sektor iaitu sektor tanaman, sektor ternakan, sektor perikanan dan komoditi getah. Keempat-empat sub-sektor ini mempunyai sasaran masing-masing bagi meningkatkan kadar pengeluaran negeri dan memastikan kadar *Self Sufficiency Level* (SSL) sentiasa melonjak tahun ke tahun.

Taman-Taman
Perindustrian Sabah

SEKTOR PERINDUSTRIAN

Sektor Perindustrian adalah salah satu sektor produktif utama negeri Sabah yang menyumbang kepada ekonomi. Naik turun prestasi sektor ini akan memberi kesan langsung kepada pertumbuhan ekonomi negeri secara keseluruhan yang akan dirasakan juga oleh sebahagian besar warga negeri. Signifikansi sektor ini terhadap pembangunan ekonomi negeri memerlukan kerajaan memberi tumpuan kepada usaha-usaha merangsang sektor ini menjadi lebih pesat berkembang untuk mewujudkan peluang pekerjaan.

Sehubungan itu dalam konteks ekonomi negeri Sabah, Industri Pembuatan (*manufacturing*) adalah merupakan bidang ekonomi di bawah Sektor Perindustrian yang potensinya masih belum dimanfaatkan secara maksima. Ini kerana walaupun pada hakikatnya negeri Sabah memiliki sumber asli dan sumber bahan mentah berasaskan pertanian yang banyak, nilai sumbangan Industri Pembuatan terhadap Keluaran Dalam Negeri Kasar (KDNK) Sabah hanya 8% daripada keseluruhan. Angka ini tidak menggambarkan potensi sebenar industri ini.

Oleh itu untuk merangsang Sektor Perindustrian khususnya Industri Pembuatan supaya lebih meningkatkan taraf ekonomi rakyat dan negeri Sabah, kerajaan telah menetapkan sasaran, mengatur strategi dan merancang program yang akan memanfaatkan potensi sebenar sektor ini.

Pulau Sapi

Gambar Ihsan John Kong | Lembaga Pelancongan Sabah

SEKTOR PELANCONGAN

Pelancongan berasaskan komuniti atau lebih dikenali sebagai *Community Based Tourism* (CBT) akan dipertingkatkan lagi untuk menarik pelbagai jenis pelancong di mana pada masa kini, tren pelancongan adalah menjurus kepada *Frequent Independent Travellers* (FIT). Mengikut rekod Lembaga Pelancongan Sabah, FIT menyumbangkan sebanyak 59% urusan perjalanan pelancong. Ini bermakna pelancong lebih gemar memilih produk pelancongan yang bersesuaian dengan minat mereka dan tidak lagi melancong dalam kumpulan besar seperti *mass tourism*. Jenis produk pelancongan yang lebih bersasar dan berasaskan aktiviti komuniti mampu menarik minat pelancong tempatan dan antarabangsa.

Semasa pandemik COVID-19 melanda dunia, Kerajaan Negeri mengambil kesempatan untuk memperbaiki fasiliti pelancongan yang terdapat di Sabah apabila pelancong berhenti melawat ke tempat-tempat yang pada kebiasaannya terdapat ramai pelawat dan menyebabkan kesukaran untuk menaik taraf fasiliti tertentu. Oleh demikian, sektor pelancongan mempunyai potensi yang amat tinggi untuk memacu ekonomi utama negeri mahupun negara.

Gunung Kinabalu

Gambar Ihsan Murphy Ng | Lembaga Pelancongan Sabah

M MODAL INSAN DAN KESEJAHTERAAN RAKYAT

MODAL INSAN

Modal insan ialah barisan tenaga kerja yang merupakan faktor pemboleh daya yang sangat penting dalam menyumbang kepada peningkatan dan kemajuan dalam sektor pertanian, sektor perindustrian dan sektor pelancongan. Latihan yang berterusan bagi memperkasakan kemahiran akan mempertingkatkan kebolehan tenaga kerja dan mahir dalam melaksanakan tugas dalam segala bidang pekerjaan.

Dengan mempunyai semangat jati diri dan patriotisme yang jitu, berbekalkan tubuh badan yang sihat sudah semestinya akan menjiwai semangat berdikari dalam apa jua bidang dengan penyerapan ilmu pengetahuan yang dimiliki agar menjadi serba boleh dalam usaha untuk berinovasi.

Pasar Malam Tahun Baru Cina

Gambar Ihsan Mewot | Lembaga Pelancongan Sabah

M MODAL INSAN DAN KESEJAHTERAAN RAKYAT

KESEJAHTERAAN RAKYAT

Kesejahteraan rakyat juga menjadi aspek utama untuk meningkatkan potensi keberhasilan pembangunan modal insan sudah semestinya akan mewujudkan sebuah masyarakat yang maju dan progresif dan dalam keadaan sejahtera. Kesejahteraan rakyat juga bermakna masyarakat tersebut menjadi sebuah masyarakat yang hidup dalam keadaan aman, tenteram dan makmur seterusnya merealisasikan pembangunan dan kemajuan dalam pelbagai sektor utama yang akan menjadikan negeri Sabah terus maju dan jaya.

Pemandangan Gunung Kinabalu

Gambar Ihsan John Kong | Lembaga Pelancongan Sabah

JARINGAN INFRASTRUKTUR

Antara faktor pemboleh daya utama bagi merangsang pertumbuhan ekonomi rakyat negeri Sabah ialah tahap ketersediaan infrastruktur asas seperti jalan raya, bekalan air dan bekalan elektrik. Infrastruktur asas inilah yang menjadi penghubung kepada semua aktiviti ekonomi di seluruh negeri. Infrastruktur asas yang lengkap, berkualiti dan efisien akan memberi manfaat kepada seluruh rakyat dalam semua aspek untuk kelangsungan hidup.

Selain infrastruktur asas, pada hari ini ketersediaan infrastruktur digital juga sudah menjadi satu kemestian yang tidak dapat dielakkan. Ini kerana seiring dengan perkembangan ICT, semakin banyak aktiviti sama ada rutin harian rakyat, aktiviti kerajaan dan sektor korporat sudah mula menggunakan saluran digital sebagai medium komunikasi dan transaksi.

Satu-persatu aktiviti yang dahulunya memerlukan kehadiran secara fizikal ke suatu tempat atau premis, dan juga yang menggunakan praktik manual, telah ditransformasikan kepada digital. Kelebihan medium digital yang tidak terbatas dengan sempadan geografi, masa dan peranti secara beransur-ansur menjadikannya pilihan utama dalam komunikasi awam dan korporat. Infrastruktur digital dengan liputan yang luas, kelajuan tinggi dan kualiti sambungan yang stabil dapat memberikan manfaat dalam meningkatkan komunikasi dan memudahkan kehidupan bersesuaian dengan keperluan masa kini.

Infrastruktur digital, jaringan yang baik dan optimum antara kedua-dua jenis infrastruktur ini akan mampu memacu pembangunan negeri dan ekonomi rakyat Sabah ke tahap yang lebih baik daripada sekarang ini. Oleh itu dalam melaksanakan Hala Tuju Sabah Maju Jaya (Pelan Pembangunan Sabah Maju Jaya 1.0 : 2021-2025), Kerajaan Negeri memberikan tumpuan kepada pemantapan infrastruktur asas dan digital di seluruh negeri dengan menjadikan aspek kesalinghubungan, keterangkuman dan keseimbangan antara kawasan bandar dan luar bandar sebagai keutamaan.

Sungai Kiulu, Tamparuli

Gambar Ihsan Wellmelin Lojumin | Lembaga Pelancongan Sabah

KELESTARIAN HIJAU

Kerajaan Negeri akan menerajui pendekatan yang mampan untuk mengatasi masalah pelepasan gas rumah hijau (*Green House Gas*) yang memberi kesan negatif. Kerajaan Negeri komited untuk memastikan aktiviti pembangunan yang dilaksanakan adalah terancang dan mengambil kira aspek perlindungan alam sekitar yang selari dengan Dasar Alam Sekitar Negeri Sabah 2018-2033. Tadbir urus yang bersepadu dan berkesan dapat membantu pengurusan pembangunan yang lebih mampan seterusnya dapat mengawal kemerosotan biodiversiti. Dalam usaha ini, adalah menjadi tanggungjawab bersama untuk melindungi kekayaan flora dan fauna supaya khazanah alam dapat dimanfaatkan oleh generasi akan datang.

Pembudayaan selaras dengan prinsip utama Persidangan Rio 1992, Konvensyen Kepelbagaian Biologi (*Convention on Biological Diversity* [CBD]) di mana Malaysia telah menjadi ahli kepada konvensyen tersebut sejak tahun 1994. Integrasi perlindungan alam sekitar dalam rancangan pembangunan merupakan prinsip utama pembangunan lestari itu sendiri. Di peringkat negeri Sabah, Pelan Struktur Negeri Sabah 2033 telah menggariskan empat (4) matlamat di mana dua (2) daripadanya menyentuh mengenai inisiatif hijau dan kelestarian.

Matlamat pertama Pelan Struktur ini adalah untuk mewujudkan negeri yang mempunyai penduduk yang sihat dengan kualiti hidup yang tinggi manakala matlamat kedua adalah untuk memelihara persekitaran semulajadi negeri dengan melindungi rangkaian kawasan perlindungan serta kawasan-kawasan yang dikenalpasti sebagai *High Conservation Value Environment* (HCVE) dan *Priority Conservation Area* meliputi kawasan daratan, kepulauan dan perairan di Sabah.

Ekonomi sirkular merupakan struktur ekonomi yang menyokong pertumbuhan secara mampan. Prinsip ini menyokong prinsip lima (5) R iaitu *Reduce, Reuse, Recycle, Recovery and Repair*. Ekonomi sirkular akan menambah peluang pekerjaan baharu di negeri Sabah ini dan pada masa yang sama meningkatkan kesejahteraan hidup rakyat. Ini akan membantu pembangunan kelestarian sosial, pertumbuhan ekonomi hijau, meningkatkan daya huni bumi dan mengurangkan penggunaan sumber.

PEMBOLEH DAYA

TRANSFORMASI TADBIR URUS UNTUK MENINGKATKAN KETELUSAN
DAN KEBERKESANAN PERKHIDMATAN AWAM

PEMBOLEH DAYA 1:
KEMAMPAKAN FISKAL

PEMBOLEH DAYA 2:
KEMUDAHAN
KEWANGAN

PEMBOLEH DAYA 3:
KEBERKESANAN DAN
KECEKAPAN
PENYAMPAIAN

PEMBOLEH DAYA 4:
KECEMERLANGAN
TADBIR URUS YANG
BERINTEGRITI

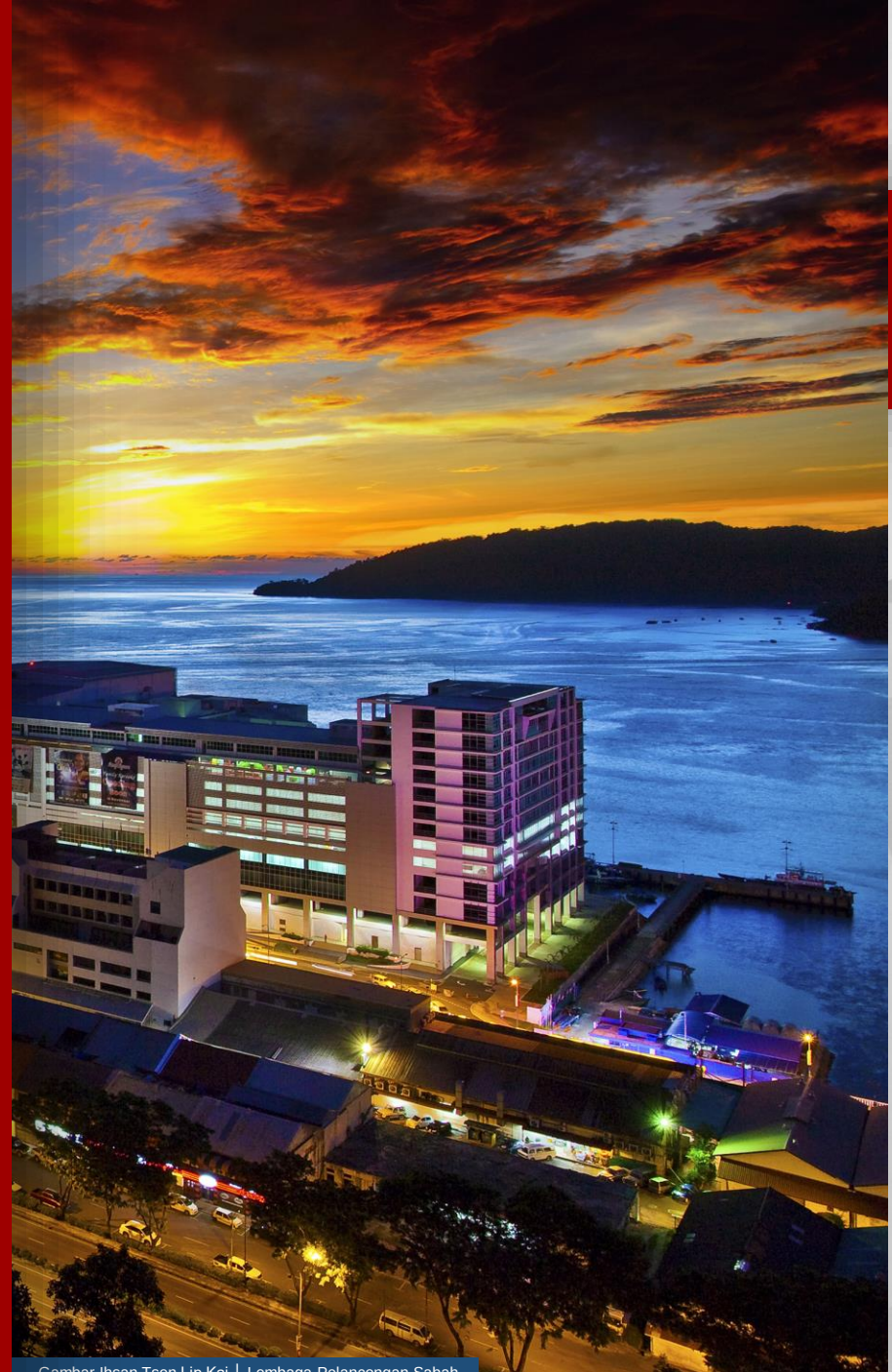
PEMBOLEH DAYA 5:
KERAJAAN DIGITAL
BERTERASKAN
TEKNOLOGI DAN
INOVASI

PEMBOLEH DAYA

TRANSFORMASI TADBIR URUS UNTUK MENINGKATKAN KETELUSAN DAN KEBERKESANAN PERKHIDMATAN AWAM

PEMBOLEH DAYA 1: KEMAMPANAN FISKAL	PEMBOLEH DAYA 2: KEMUDAHAN KEWANGAN	PEMBOLEH DAYA 3: KEBERKESANAN DAN KECEKAPAN PENYAMPAIAN	PEMBOLEH DAYA 4: KECEMERLANGAN TADBIR URUS YANG BERINTEGRITI	PEMBOLEH DAYA 5: KERAJAAN DIGITAL BERTERASKAN TEKNOLOGI DAN INOVASI
Pengurusan kewangan yang berhemah	Menyediakan kemudahan kewangan kepada peniaga B40 mikro dan kotaj	Perkhidmatan awam berasaskan keberhasilan dan kepuasan pelanggan serta penggunaan digital dalam fungsi teras	Meningkatkan agenda anti rasuah	Pelan Transformasi Kerajaan Digital Negeri Sabah
Belanjawan yang berinovatif dan sistem perakaunan mengikut piawaian	Mengoptimumkan sumber kewangan merentasi pelbagai agensi kerajaan	Struktur perkhidmatan awam yang dinamik	Penerapan nilai-nilai murni dan etika kerja terbaik	Bandar Pintar Sabah Maju Jaya
Meningkatkan kecekapan pengurusan perolehan dan pengurusan kemudahan kewangan merentasi pelbagai agensi	Meningkatkan kecekapan dan keberkesanan pemberian kemudahan kewangan	<i>Empowering</i> pihak berkuasa tempatan	Memperkuuhkan mekanisme semak dan imbang	Ekonomi digital (mengintegrasikan infrastruktur digital merentasi sektor awam, perniagaan dan rakyat
Memperkuuhkan pengurusan, prestasi pemantauan dan penilaian	Memanfaatkan kemudahan kewangan yang diwujudkan oleh Kerajaan Persekutuan untuk golongan IKS	Meningkatkan kapasiti penjawat awam	Pelan anti rasuah organisasi	Penembusan liputan internet berkelajuan tinggi

TINJAUAN 2020-2022

Gambar Ihsan Tsen Lip Kai | Lembaga Pelancongan Sabah

TINJAUAN 2020-2022

Pertumbuhan ekonomi dunia dan negara semakin membaik dalam fasa endemik COVID-19 selepas ekonomi merudum pada tahun 2019 dan 2020. Keluaran Dalam Negara Kasar (KDNK) pada tahun 2020 (-9.2%) dan meningkat ke 1.1% pada tahun 2021 dengan nilai RM78.7 billion.

PERTUMBUHAN EKONOMI 2021

PERTUMBUHAN EKONOMI (KDNK)

GLOBAL	MALAYSIA
6.1%	3.1%

PERTUMBUHAN EKONOMI SABAH (KDNK)

RM78.7 bilion	1.1%
---------------	------

PERTANIAN

Sumbangan kepada KDNK 16% (RM12.50 bilion)

PERINDUSTRIAN

Sumbangan kepada KDNK Industri Pembuatan 8% (RM5.90 bilion)

PELANCONGAN

Sumbangan kepada KDNK Industri Perkhidmatan 46% (RM37.2 bilion)

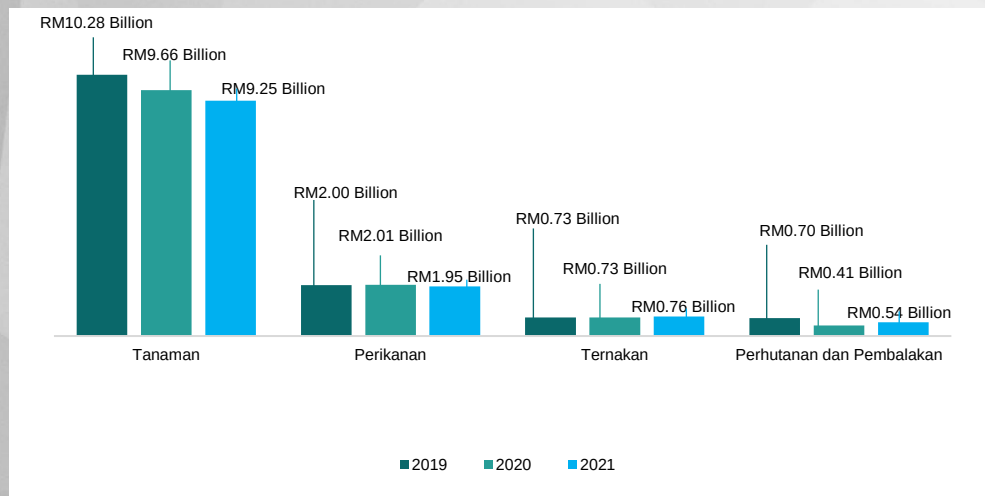
TINJAUAN 2020-2022

PERTANIAN	PELANCONGAN	PERINDUSTRIAN
KDNK Pertanian Sabah 2021: RM12.5 bilion (15.9%)	Kehadiran Pelancong Setakat Oktober 2022: 1,356,059 orang RM2.43 bilion <i>tourism receipt</i> (Antarabangsa: 176,009 orang ; Domestik: 1,180,050 orang)	Pelaburan Tahun 2020-2022: RM75.53 billion (Termasuk semua nilai MoU & MoA)
<u>Sumbangan ke KDNK Sektor Pertanian Sub-Sektor 2021</u> Tanaman: 74% (RM 9.25 bilion) Perikanan: 15.6% (RM 1.95 bilion) Ternakan: 6.1% (RM 0.76 bilion) Perhutanan dan Pembalakan: Perhutanan: 4.3% (RM 0.54 bilion)	Lima (5) Negara Pelancong Antarabangsa Tertinggi Berkunjung Ke Sabah Tahun 2022: Korea Selatan, Indonesia, Singapura, Brunei dan United Kingdom	<u>Tiga (3) Pelaburan Domestik Sub Industri Tertinggi Tahun 2021</u> Pembuatan Makanan: RM286,915,293 Oleokimia Kelapa Sawit: RM210,000,000 Pembuatan Baja: RM144,164,000

Gambar Ihsan Lee Yen Phin | Lembaga Pelancongan Sabah

Sektor pertanian di negeri Sabah merupakan sektor ketiga tertinggi menyumbang kepada KDNK negeri Sabah iaitu 15.9% bernilai RM12.5 bilion pada tahun 2021. negeri Sabah juga adalah negeri ketiga terbesar penyumbang utama aktiviti ekonomi dalam sektor pertanian. Tanaman kelapa sawit, perikanan laut dan akuakultur merupakan aktiviti pertanian utama ke dalam sumbangan tersebut. Aktiviti sub-sektor tanaman menyumbang kepada 74%, sub-sektor ternakan menyumbang kepada 6.1%, aktiviti perhutanan dan pembalakan menyumbang 4.3% dan sub-sektor perikanan 15.6%.

Sumber: Kementerian Pertanian, Perikanan dan Industri Makanan

CABARAN SEKTOR PERTANIAN

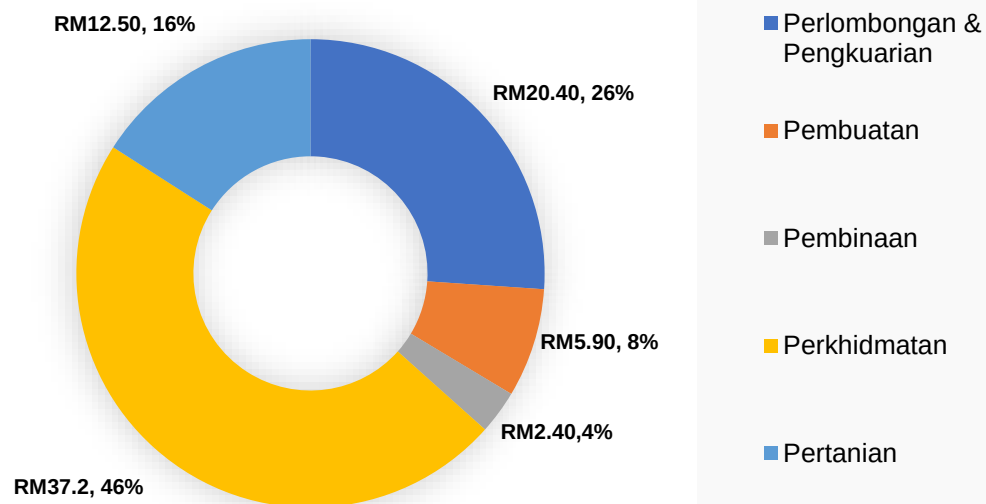
Sub-sektor tanaman adalah penyumbang tertinggi kepada sektor pertanian sebanyak 74%. Ini kerana, tanaman kelapa sawit merupakan tanaman terbesar di Sabah dan merupakan pengeluar tunggal minyak kelapa sawit dan koko di Malaysia. Perladangan kelapa sawit meliputi lebih 700,000 hektar di kawasan Pantai Timur Sabah, dan ia juga telah menyumbang kira-kira 25% daripada eksport minyak kelapa sawit mentah negara. Sebahagian besar kawasan tanaman di Sabah merupakan kawasan tanaman kelapa sawit dan menyebabkan negeri ini terlalu bergantung kepada tanaman tersebut.

Perladangan kelapa sawit meliputi kawasan seluas 1,814,222.8 hektar di seluruh negeri Sabah. Kelapa sawit amat berpotensi untuk dikembangkan dalam industri hiliran dengan menghasilkan lebih banyak produk berasaskan kelapa sawit seperti produk campuran minyak sayuran, oleokimia, gantian lemak sawit, makanan ternakan, bahan pencuci dan terbaru biodiesel. Penghasilan melalui produk-produk hiliran ini, nilai eksport negara mampu dipertingkatkan di pasaran antarabangsa.

CABARAN SEKTOR PERINDUSTRIAN

Kepentingan industri pembuatan dalam pembangunan ekonomi negeri adalah dalam aktiviti hiliran, di mana melalui aktiviti ini wujudnya peluang-peluang pekerjaan dan kelahiran usahawan-usahawan yang seterusnya memacu pertumbuhan ekonomi negeri. Peluang-peluang pekerjaan yang banyak akan dapat mengatasi isu pengangguran, manakala kelahiran usahawan-usahawan pula akan dapat mewujudkan pasaran baru dalam perniagaan yang seterusnya dapat menjana pendapatan. Peningkatan dan kerancakkan perniagaan pula akan meningkatkan pulangan cukai. Kesemua tindakbalas dari semua sisi ini akan dapat meningkatkan sumbangan sektor perindustrian kepada KDNK. Secara umumnya, sektor perindustrian di negeri Sabah terdiri kepada tiga bidang utama iaitu industri perlombongan & pengkuarian, industri pembuatan dan industri pembinaan. Pada tahun 2021, gabungan ketiga-tiga industri ini menyumbang sebanyak RM28.7 bilion kepada KDNK Sabah.

SUMBANGAN SEKTOR-SEKTOR DI SABAH DALAM KDNK 2021 (RM BILION)

Industri pembuatan hanya menyumbang sebanyak RM6.5 bilion atau bersamaan dengan 8% daripada keseluruhan KDNK. Ini menunjukkan aktiviti industri pembuatan yang rendah, di mana peluang-peluang ekonomi di dalamnya masih belum dimanfaatkan sepenuhnya.

Sumber: Jabatan Perangkaan Malaysia

CABARAN SEKTOR PERINDUSTRIAN

Dalam tempoh dua tahun SMJ dilaksanakan, sebanyak 30 MoU, MoA dan Perjanjian Pajakan Tanah telah ditandatangani oleh Kerajaan Negeri Sabah dengan nilai pelaburan sejumlah RM75.53 Bilion. Daripada jumlah tersebut, empat (4) pelaburan berimpak tinggi bernilai RM26.17 bilion telah direalisasikan iaitu pelaburan syarikat dari Korea Selatan, SK Nexilis (M) Sdn. Bhd. bernilai RM4.28 billion untuk membina kilang kerajang tembaga di Taman Perindustrian Kota Kinabalu (KKIP). kilang ini akan mula beroperasi pada bulan September 2023. Kemajuan kerja setakat ini 53.4%. Seterusnya, pelaburan daripada syarikat negara China, SBH Kibing Solar New Materials (M) Sdn Bhd (SBH Kibing) bernilai RM2.0 bilion untuk membina kilang pembuatan kaca panel solar dan pemprosesan pasir. Kemajuan kerja pada masa kini 20%. Manakala pelaburan yang ketiga adalah daripada sebuah syarikat pengeluar produk berasaskan kelapa iaitu Linaco Group di daerah Paitan bernilai RM620 juta (Ringgit Malaysia Enam Ratus Dua Puluh Juta). Setakat ini, 100 ekar telah ditanam dengan benih kelapa bernilai tinggi. Akhir sekali, pelaburan oleh syarikat Entreprise Sabah Sdn Bhd (Esteel Sabah) bagi pembinaan rantai keluli hijau dan teknologi hijau dengan nilai pelaburan RM19.47 bilion. Terdapat 12 industri bagi pelaburan domestik dengan nilai pelaburan keseluruhan RM1.13 Bilion pada tahun 2022. Pelaburan domestik ini telah menyediakan 2,474 peluang pekerjaan yang merangkumi industri pembuatan makanan, pembuatan minuman, produk logam fabrikasi, pengangkutan, perkayuan, penapisan minyak kelapa sawit, pembuatan baja, pembuatan plastik, penapisan dan penyimpanan petroleum, oleokimia kelapa sawit, bahan binaan dan perabot.

RM75.53 BILION

Nilai MoU, MoA & Perjanjian Pajakan Tanah ditandatangani (Sektor Pertanian, Sektor Perindustrian dan Sektor Pelancongan)

4

Pelaburan Telah Direalisasikan

SK Nexilis (M) Sdn Bhd.

SBH Kibing Solar New Materials (M) Sdn Bhd.

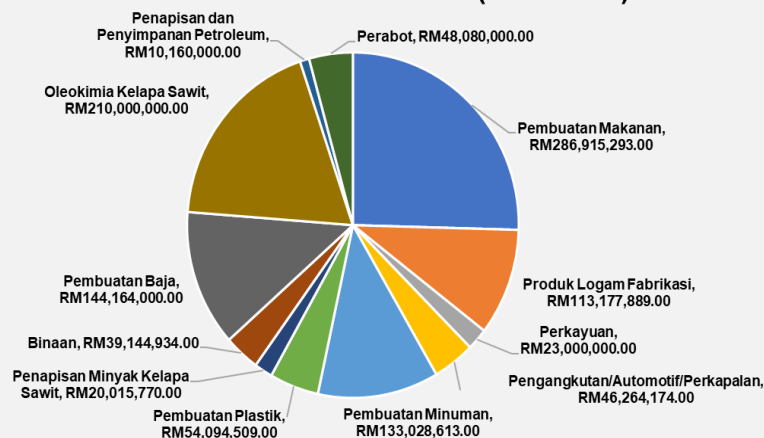

Esteel Sabah Sdn Bhd.

Linaco Sdn Bhd

Nilai Pelaburan Sub Industri (Domestik)

Sumber: Lembaga Pembangunan Pelaburan Malaysia (MIDA, Setakat September 2020 hingga September 2022)

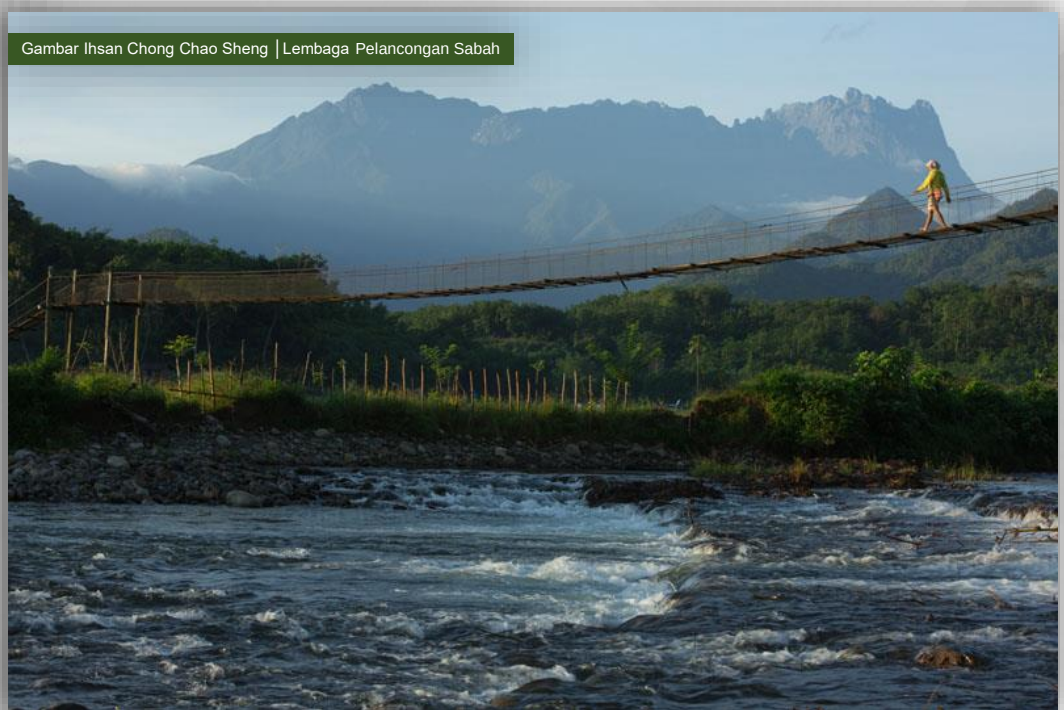
CABARAN SEKTOR PELANCONGAN

Pembukaan sempadan negeri pada 1 April 2021, menunjukkan peningkatan kedatangan pelancong ke Sabah amat positif. Kedatangan pelancong pada tahun 2022 adalah sebanyak 1.73 juta dan telah menjana RM 3.18 bilion. Daripada angka ini, jumlah kedatangan pelancong domestik adalah seramai 1,400,639 manakala pelancong antarabangsa seramai 280,101. Peningkatan ini adalah petunjuk bahawa sektor pelancongan negeri semakin pulih.

Namun, perkembangan yang positif dalam sektor pelancongan ini turut memberikan kesan kepada tempat-tempat pelancongan yang menarik dan sering dikunjungi. Agensi-agensi yang terlibat memainkan peranan dalam mengekalkan kelestarian alam serta keindahan tempat pelancongan. Persekitaran kawasan pelancongan sewajarnya perlu berada dalam keadaan yang selamat bagi memastikan tempat pelancongan tersebut selesa untuk dikunjungi.

Oleh itu, Kementerian Pelancongan, Kebudayaan dan Alam Sekitar melalui Taman-Taman Sabah telah mewujudkan Dasar Daya Tampung Pelancongan untuk melindungi sesebuah kawasan pelancongan yang berpotensi untuk menjadi kawasan tarikan utama kepada pengunjung.

Sebanyak 354 penerbangan terus dalam seminggu dari Semenanjung Malaysia, Sarawak dan Wilayah Persekutuan Labuan ke Kota Kinabalu, Sandakan dan Tawau. Selain itu, bagi penerbangan antarabangsa Sabah telah menerima sebanyak 62 penerbangan antarabangsa dalam seminggu. Sebanyak sembilan (9) buah syarikat yang beroperasi iaitu Malaysia Airlines, Air Asia, Scoot Airlines, Air Asia Zest, Royal Brunei, Jeju Air, Jin Air, Air Busan dan Cebu Pacific yang mengendalikan penerbangan terus dari Singapura, Brunei, Taipei, Hong Kong, Narita, Incheon, Busan, Manila dan Bangkok ke Kota Kinabalu setakat Disember 2022.

Gambar Ihsan Chong Chao Sheng | Lembaga Pelancongan Sabah

CABARAN MODAL INSAN DAN KESEJAHTERAAN RAKYAT

Pembangunan modal insan berhadapan dengan cabaran untuk merapatkan jurang antara pengetahuan, kemahiran berbanding dengan keperluan industri. Jurang ini juga telah mewujudkan ketidakpadanan antara penawaran dan permintaan dalam pasaran pekerjaan. Faktor ini menyebabkan kadar pengangguran meningkat di kalangan graduan yang disebabkan oleh ketidakpadanan kelulusan/kemahiran dengan industri yang ada. Kadar pengangguran di Sabah adalah 8.6 peratus bersamaan 188,300 jumlah penganggur pada tahun 2022 berbanding kadar 8.0 peratus pada tahun 2020 dengan bilangan seramai 160,000 penganggur.

Kadar pengangguran di Sabah dijangka akan sentiasa meningkat pada tahun-tahun yang akan datang. Oleh itu, pembangunan modal insan merupakan faktor kritikal bagi menjana dan mengekalkan pertumbuhan ekonomi negara. Ketersediaan tenaga kerja berkemahiran tinggi adalah penting untuk menyokong peralihan semua sektor ekonomi ke arah aktiviti berorientasikan pengetahuan, teknologi dan inovasi. Selain itu, pelaksanaan latihan dan kemahiran di institusi awam, swasta dan pusat pembangunan kemahiran negeri yang berbeza mengakibatkan landskap pendidikan dan latihan negara tidak selaras.

Di samping itu, kadar kemiskinan di Sabah juga merupakan tertinggi iaitu pada kadar 19.5 peratus berbanding 5.6 peratus kadar kemiskinan nasional dan ini meletakkan Sabah sebagai negeri yang paling miskin di Malaysia. Oleh itu, Kerajaan Negeri berusaha melalui pelbagai inisiatif dari setiap kementerian/jabatan terlibat bagi menangani isu kemiskinan ini terutamanya di daerah-daerah yang mencatatkan kadar kemiskinan tertinggi seperti Tongod, Pitas dan Kota Marudu. Isu perumahan juga merupakan faktor yang mengekang kesejahteraan rakyat. Mengikut rekod, terdapat 281 koloni dengan 33,596 rumah setinggan yang diduduki oleh 130,379 orang.

Terdapat 700 buah sekolah daif yang telah dikenal pasti tidak selamat untuk digunakan. Infrastruktur sekolah yang daif menyebabkan pelajar tidak dapat menikmati pembelajaran dengan sempurna dan selesai.

Gambar Ihsan Kementerian Kesihatan Malaysia

Semenjak pandemik COVID-19 mula melanda pada awal tahun 2020, pelaksanaan Perintah Kawalan Pergerakan (PKP) telah menyebabkan ramai rakyat tidak dapat meneruskan pekerjaan terutama bagi mereka yang bekerja sendiri dan mereka yang terlibat dalam sektor perkhidmatan. Kerajaan Negeri telah menghulurkan tunai tiga (3) fasa iaitu *Sabah We Care*, Bantuan Sabah Prihatin 1.0 dan 2.0. Bantuan tunai *one-off* tersebut adalah seperti berikut; pemberian tunai *One-Off* Bantuan *Sabah We Care* sejumlah RM169,628,524.98 kepada 597,218 penerima. Bantuan Tunai *One-Off* Sabah Prihatin 1.0 dan 2.0 sejumlah RM231,593,065 yang memberi manfaat kepada 716,319 orang telah diberikan bantuan. Bantuan tunai *one-off* terdiri daripada 324,661 penerima bernilai RM98,398,300 termasuk pelajar Institusi Pengajian Tinggi Awam (IPTA) dan Institusi Pengajian Tinggi Swasta (IPTS) telah diberikan bantuan. Bantuan Sabah Prihatin 1.0 (Tambahan) bernilai RM12,799,100 kepada 25,072 penerima. Bantuan Sabah Prihatin 2.0 bernilai RM97,000,200 dengan penerima seramai 323,334 orang. Bantuan Sabah Prihatin 2.0 (Tambahan) bernilai RM23,295,465 yang memanfaatkan golongan B40, syarikat pelancongan, pengusaha hotel dan penginapan, veteran Angkatan Tentera Malaysia, usahawan mikro dan kotej, penaja kecil, anggota penguat kuasa dan kesihatan persekitaran, pekebun kecil, Program Dapur Belia dan institusi pengajian swasta atau awam. Selain itu, Kerajaan Negeri juga telah memberikan bantuan bakul makanan secara bersasar kepada golongan terkesan.

TINJAUAN KESEJAHTERAAN RAKYAT

PENGANGGURAN	KEMISKINAN	SEKOLAH DAIF	JUMLAH BANTUAN TUNAI <i>ONE-OFF</i> COVID-19
2022: 8.6% 2020: 8.0%	2019: 19.5%	2022: 700	RM667,013,065.00 (Angka ini tidak termasuk pengecualian bayaran sewa, lesen, cukai tanah, cukai pintu, bil air, bil elektrik, kemudahan pinjaman dan lain-lain).
SETINGGAN			GOLONGAN PENERIMA BANTUAN
• 33,596 rumah • 281 koloni setinggan keseluruhan dengan populasi 130,379 orang • Lima (5) Kawasan Koloni Utama ✓ Kota Kinabalu: 46 koloni (13,896 orang / 5,861 rumah) ✓ Sandakan: 29 koloni (26,753 orang / 6,516 rumah) ✓ Tawau: 25 koloni (16,848 orang / 3,547 rumah) ✓ Semporna: 18 koloni (24,623 orang / 4,021 rumah) ✓ Lahad Datu: 15 koloni (5,717 orang / 3,931 rumah)			Orang Tua, Anak Yatim, Ibu Tunggal, Orang Kurang Upaya, Petani, Nelayan, Pekebun Kecil, Penternak, Syarikat Pelancongan, Pengusaha Hotel dan Penginapan, Malim Gunung, Porter, Pemandu Pelancong, Penggiat Seni, <i>Dive Master</i> , Miskin atau Miskin Tegar, Golongan B40, Pemandu Teksi, Bas, Bot Penambang, Lori, Penjaja Kecil, Veteran Angkatan Tentera Malaysia, Usahawan Mikro dan Kotej, Anggota Penguat Kuasa dan Kesihatan Persekitaran, Program Dapur Belia dan Institusi Pengajian Swasta atau Awam.

CABARAN JARINGAN INFRASTRUKTUR DAN KELESTARIAN HIJAU

Negeri Sabah mempunyai jaringan jalan raya dengan panjang keseluruhan 21,874 km. Kategori jalan raya berkenaan adalah 10,002.58 km (45.7%) tidak berturap iaitu jalan raya kelikir dan tanah. Jalan persekutuan sepanjang 1,503 km pula adalah sepenuhnya berturap namun kondisi jalan-jalan masih belum berada di tahap yang memuaskan.

Kondisi Jalan Persekutuan

Bil.	Kondisi	Tahun 2022	
		Panjang jalan (KM)	Peratusan (%)
1	Kondisi 1 (Sangat Baik)	300.37	19.98
2	Kondisi 2 (Baik)	301.86	20.08
3	Kondisi 3 (Sederhana)	237.71	15.82
4	Kondisi 4 (Teruk)	247.81	16.49
5	Kondisi 5 (Sangat Teruk)	277.26	18.45
6	Dalam pembinaan	15.946	1.06
7	Pan Borneo	122.110	8.12
	JUMLAH	1503.059	100.00

Profil Jalan Raya Negeri Sabah

Bil	Jalan Raya	Jarak (KM)			
		Berturap	Kelikir	Tanah	Jumlah
1	Jalan Raya Negeri	6,449.24	4,396.91	421.33	11,267.48
2	Jalan Raya Persekutuan	1,501	-	-	1,501
3	Pihak Berkuasa Tempatan (PBT)	3,921.41	4,954.09	230.25	9,105.75
		11,871.65	9,351	651.58	21,874.23

Sumber: Jabatan Kerja Raya

JARINGAN PRASARANA ASAS

JALAN KAMPUNG (JKR)

BERTURAP

- JALAN RAYA NEGERI 3,190.84 KM
- JALAN PBT 1,453.80 KM

TIDAK BERTURAP

- JALAN RAYA NEGERI 2,429.40 KM
- JALAN PBT 1,757.63 KM

BEKALAN AIR

KAPASITI LOJI RAWATAN AIR 1500 JLH

PURATA KADAR AIR TIDAK BERHASIL (NON- REVENUE WATER) 52%

* JUTA LITER SEHARI (JLH)

BEKALAN ELEKTRIK

KAPASITI BOLEH GUNA (2022)

- 281.75 MW (SESB)
- 996.26 MW (SYARIKAT PENGELUAR BEBAS)

PERMINTAAN TENAGA (2022) 1032 MW

*MW = MEGAWATT

LIPUTAN INTERNET

- LIPUTAN 4G : 88.06% BAGI SETIAP 100 PENDUDUK
- STATUS PEMBINAAN MENARA BAHARU: 154 MENARA BAHARU
- STATUS NAIKTARAF PEMANCAR: 3810 PEMANCAR DINAIKTARAF
- STATUS SAMBUNGAN KE PREMIS: 134,116 SIAP SAMBUNGAN KE PREMIS
- KETERSEDIAAN GENTIAN OPTIK: 43.8%

LIPUTAN PERKHIDMATAN PEMBETUNGAN

LOJI RAWATAN KUMBAHAN 28 BUAH KAPASITI: 8,040 PE

KOLAM OKSIDASI 11 BUAH KAPASITI: 86,955 PE

TANGKI SEPTIK 340 BUAH KAPASITI: 992,602 PE

Kapasiti Loji Rawatan Air (LRA) setakat ini adalah 1510 Juta Liter Sehari (JLH). Setakat tahun 2022, terdapat 84 buah loji yang beroperasi di seluruh negeri Sabah dengan kapasiti pengeluaran sebanyak 1,510 JLH. Kapsiti LRA ini disasarkan akan meningkat kepada 1,940 JLH menjelang tahun 2025 melalui insiatif-inisiatif dalam meningkatkan kapasiti pengeluaran air terawat.

Bagi bekalan elektrik negeri Sabah, setakat tahun 2022, jumlah kapasiti boleh guna dari penjanaan stesen jana kuasa di negeri Sabah adalah sebanyak 1,278 Megawatt (MW) manakala permintaan adalah 1,032 MW bagi tahun 2022.

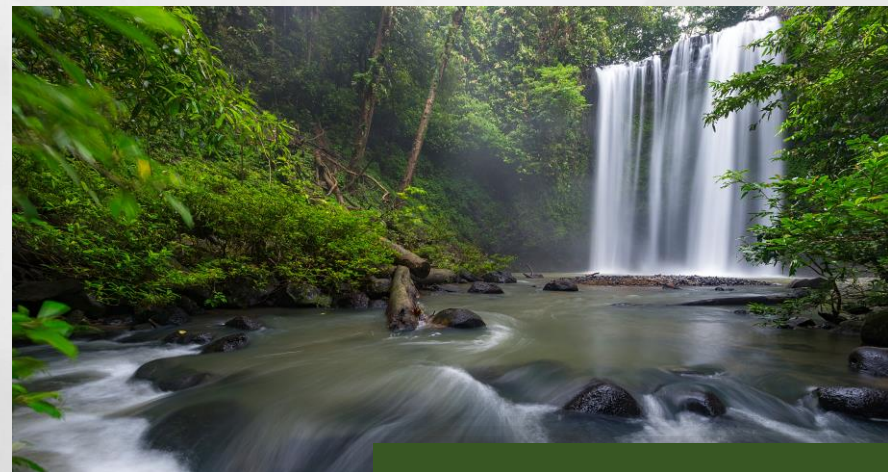
Gambar Ihsan Jabatan Kerja Raya Sabah

Capaian jalur lebar juga merupakan satu kemudahan yang menjadi kemestian untuk disediakan di seluruh negeri. Liputan rangkaian internet (*network coverage*) jalur lebar di kawasan berpenduduk negeri Sabah pada hari ini masih berada di tahap yang kurang memuaskan. Untuk rangkaian 4G, hanya 90.33% kawasan berpenduduk yang mendapat liputan, berbanding 93.51% peringkat nasional. Liputan-liputan ini perlu ditingkatkan untuk memastikan semua penduduk negeri Sabah tidak tercicir daripada akses internet.

Kemudahan internet di pejabat-pejabat daerah kerajaan pula hanya dilengkapi dengan kelajuan sekitar 3Mbps hingga 7Mbps. Kelajuan pada tahap ini adalah tidak memadai untuk memastikan kelancaran setiap proses atau transaksi digital dalam operasi kerajaan terutamanya jika ia melibatkan data-data bersaiz besar.

Selaras dengan prinsip utama Persidangan Rio 1992, Konvensyen Kepelbagaian Biologi (*Convention on Biological Diversity* [CBD]) di mana Malaysia telah menjadi ahli kepada konvensyen tersebut sejak tahun 1994, integrasi perlindungan alam sekitar ke dalam rancangan pembangunan merupakan prinsip utama pembangunan lestari itu sendiri.

Pelan Struktur Negeri Sabah 2033 telah menggariskan empat (4) matlamat di mana dua (2) daripadanya menyentuh mengenai inisiatif hijau dan kelestarian. Matlamat pertama pelan struktur ini adalah untuk mewujudkan negeri yang mempunyai penduduk yang sihat dengan kualiti hidup yang tinggi manakala matlamat kedua adalah untuk memelihara persekitaran semula jadi negeri dengan melindungi rangkaian kawasan perlindungan serta kawasan-kawasan yang dikenal pasti sebagai *High Conservation Value Environment* (HCVE) dan *Priority Conservation Area* meliputi kawasan daratan, kepulauan dan perairan di Sabah.

CABARAN PEMBOLEH DAYA

Gambar Ihsan Wong Thai Siung | Lembaga Pelancongan Sabah

KEMAMPAHAN FISKAL

Kedudukan fiskal yang mampan dapat mengekalkan kedudukan kewangan Kerajaan Negeri pada tahap yang stabil serta boleh menguruskan komitmen Kerajaan Negeri dalam jangka masa pendek dan panjang.

KEMUDAHAN KEWANGAN

Pinjaman mikro kredit adalah kemudahan kewangan untuk meningkatkan keupayaan pengusaha kecil dan sederhana (PKS) dalam rantai bekalan dan menggalakkan penglibatan PKS dalam perniagaan. Data atau maklumat berkenaan pengusaha PKS (*Micro and Cottage*) di seluruh negeri Sabah berada di pelbagai agensi. Ini menyebabkan bantuan-bantuan untuk golongan pengusaha PKS ini tidak disalurkan secara optimum serta menyukarkan Kerajaan Negeri melaksanakan program secara bersasar.

KEBERKESANAN DAN KECEKAPAN PENYAMPAIAN

Penambahbaikan keberkesanan penyampaian perkhidmatan kerajaan negeri adalah penting untuk mengurangkan karenah birokrasi dengan mempermudah dan memperkemas sistem dan prosedur kerja. Kekurangan dan kelemahan koordinasi di antara kementerian, jabatan dan agensi akan menjejaskan kepantasan penyampaian perkhidmatan.

CABARAN PEMBOLEH DAYA

KECEMERLANGAN TADBIR URUS YANG BERINTEGRITI

Tadbir urus yang baik dan berintegriti tinggi seharusnya menjadi nadi utama dalam pentadbiran negeri. Pemboleh daya ini akan meningkatkan kepercayaan rakyat kepada Kerajaan Negeri yang memegang mandat pentadbiran dan pengurusan negeri. Persepsi dan gejala rasuah boleh mengakibatkan ketidakpercayaan rakyat dan pelabur kepada tadbir urus kerajaan. Antara inisiatif berterusan Kerajaan Negeri untuk meningkatkan tahap tadbir urus dan integriti ialah setiap kementerian menyediakan Pelan Antirasuah, pewujudan Unit Audit Dalam di setiap kementerian dan membincangkan isu-isu berkaitan serta mengesyorkan tindakan susulan dalam Mesyuarat Jawatankuasa Antirasuah peringkat negeri Sabah.

KERAJAAN DIGITAL BERTERASKAN TEKNOLOGI DAN INOVASI

Data raya dan ketersediaan teknologi mendorong kepada pertumbuhan inovasi, meningkatkan kualiti penyampaian perkhidmatan Kerajaan Negeri. Kerajaan Negeri masih menghadapi cabaran dalam proses melaksanakan data raya ekoran daripada perubahan teknologi yang pesat dalam membangunkan infrastruktur digital termasuk pusat data. Terdapat juga maklumat yang masih disimpan dalam bentuk *hardcopy* dan pencerapan data secara manual. Pengumpulan data adalah tidak bersepadu, tidak dikemas kini dan tidak dikongsi antara agensi. Perkara ini telah menyebabkan kesukaran penyelarasan pembangunan secara bersepadu. Di samping itu, kekangan terhadap infrastruktur jalur lebar yang tidak efisien yang menghalang kualiti kelajuan capaian penyampaian maklumat.

BAHAGIAN 2
HALA TUJU
SABAH MAJU JAYA

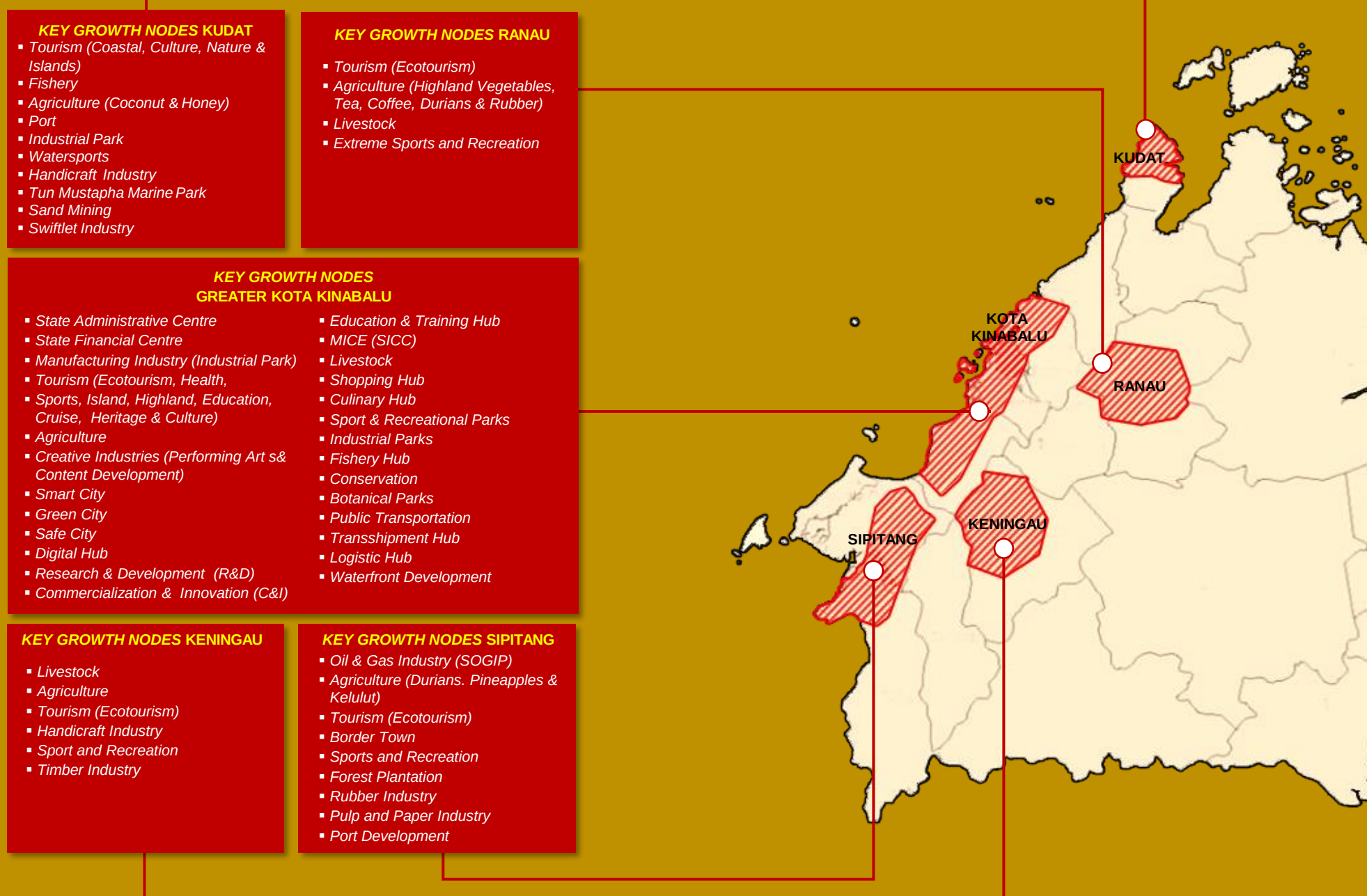
Satu hala tuju yang jelas yang memberikan penekanan dalam sektor dan sub-sektor yang berpotensi dapat membantu memulih dan merancakkan ekonomi. Sehubungan itu, tiga (3) sektor utama iaitu Sektor Pertanian, Sektor Perindustrian dan Sektor Pelancongan telah dikenal pasti sebagai sektor yang berpotensi bukan sahaja untuk negeri tetapi juga di peringkat nasional. Menurut Bank Dunia, sektor elektrik dan elektronik serta sektor pertanian adalah antara sektor yang kukuh dalam membantu ekonomi negara. Bank Dunia juga menganggarkan ekonomi negara akan meningkat pada kadar pertumbuhan 6.7% pada tahun 2021. Untuk memastikan pembangunan sektor-sektor ini dapat memberi manfaat kepada ekonomi negeri dan rakyat, dasar-dasar berkaitan perlu dirangka yang bermatlamatkan kepantasan dan mempermudah urusan. Hala Tuju Sabah Maju Jaya juga mengoptimumkan sumber ekonomi melalui inovasi dan mewujudkan ekonomi baharu melalui sektor pertanian, perindustrian dan pelancongan.

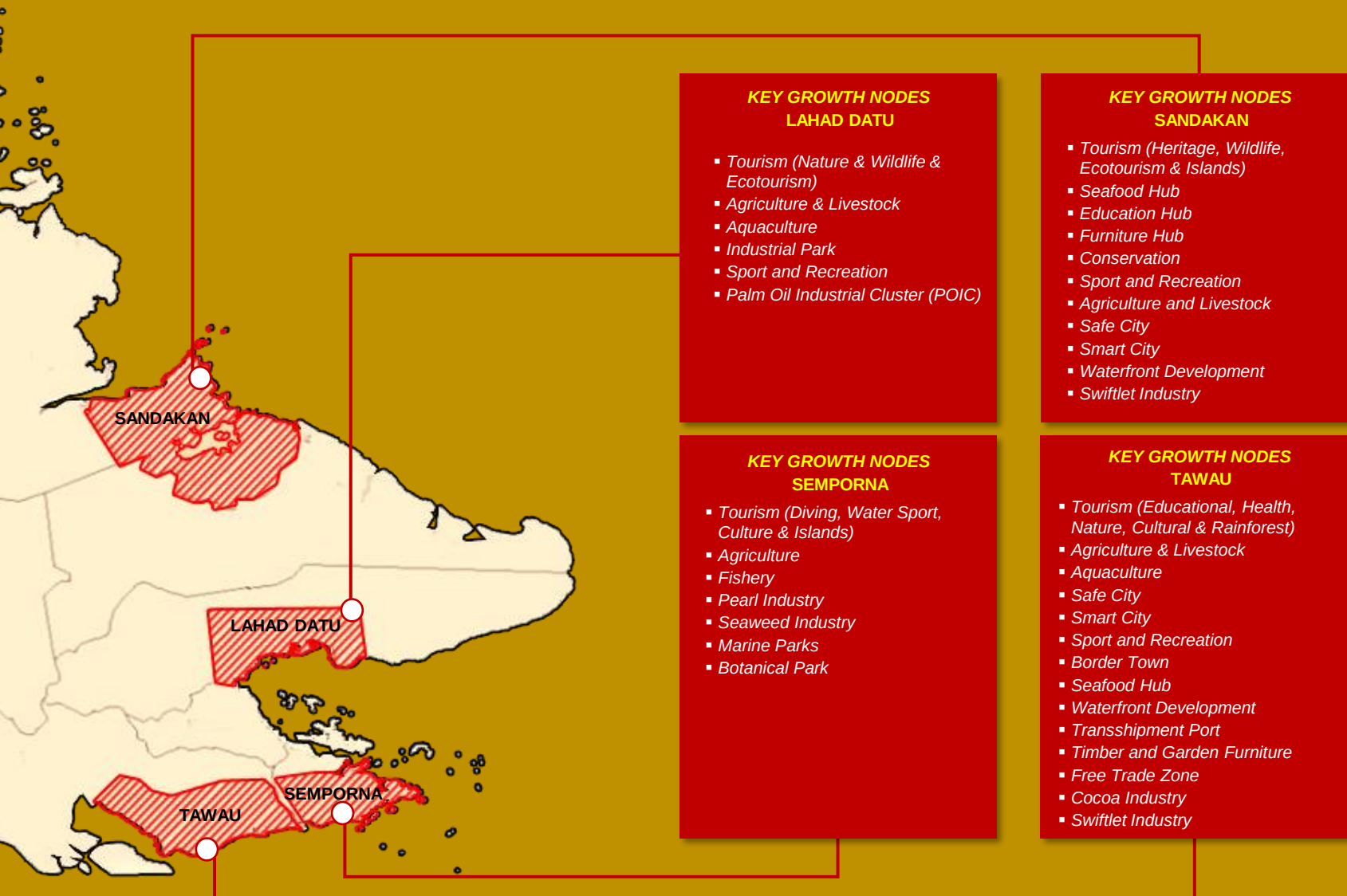
Untuk memudahkan inisiatif yang diperkenalkan bersesuaian dengan sesuatu kawasan dan bertepatan dengan pertumbuhan ekonomi yang diinginkan berdasarkan pelbagai sektor utama, Kerajaan Negeri telah memetakan titik pertumbuhan utama (*key growth nodes*) dan *hot spots* di seluruh negeri Sabah.

Setiap titik pertumbuhan utama (*key growth nodes*) dan *hot spot* telah ditentukan inisiatif mengikut elemen SMJ, sub-sektor pertanian seperti tanaman, ternakan dan perikanan. Selain itu, sektor-sektor yang boleh merangsang ekonomi juga telah ditetapkan. Ianya memudahkan kerajaan dan pelabur (dalam dan luar negara) untuk merancang dan melaksanakan aktiviti yang berkaitan.

Majlis Penasihat Ekonomi Sabah, Sabah Economic Advisory Council (SEAC) yang dianggotai oleh pemain industri, ahli akademik dan aktivis Pertubuhan Bukan Kerajaan (NGO) mempunyai kapasiti untuk menarik dan membawa pelaburan dari luar dan dalam negeri Sabah dalam sektor utama fokus pertumbuhan ekonomi. *Sabah Economic Advisory Council* (SEAC) merangka Model Ekonomi Baru Sabah yang boleh meningkatkan ekonomi, hasil baharu dan kesejahteraan sosial negeri Sabah.

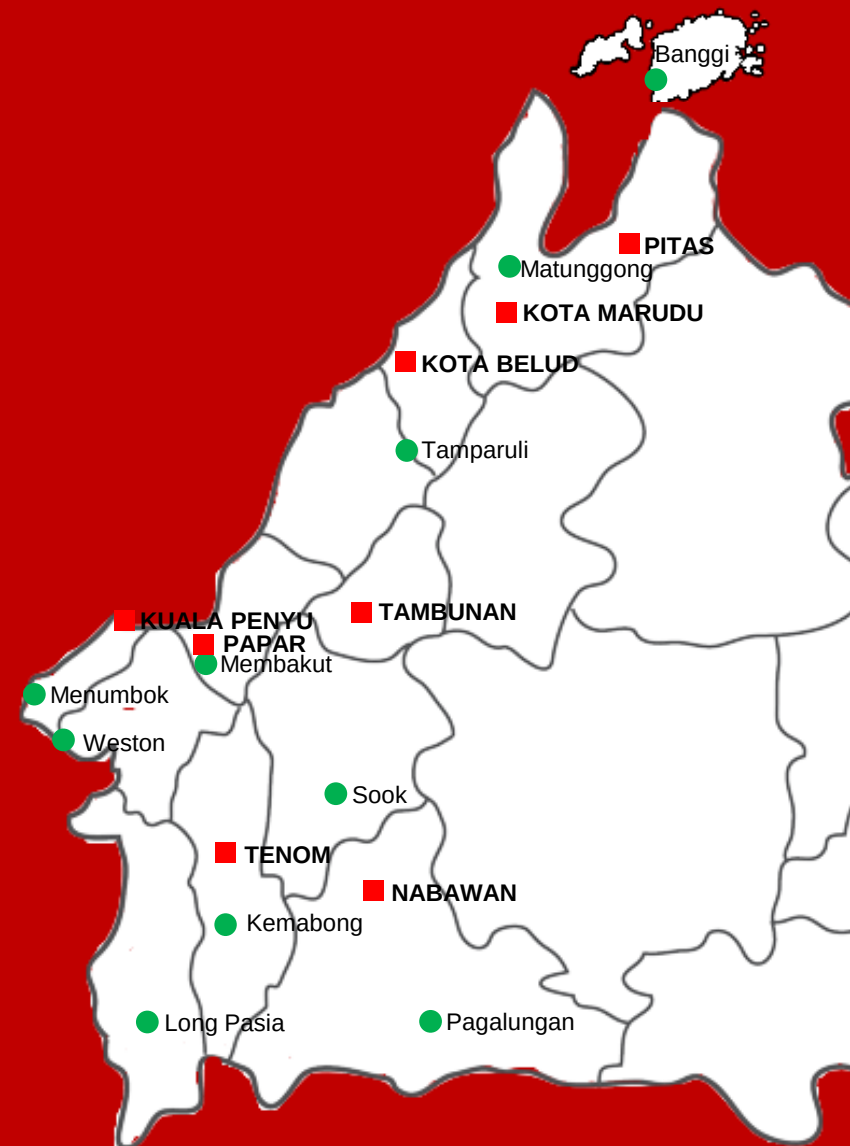
PEMETAAN NOD PERTUMBUHAN UTAMA (KEY GROWTH NODES) DIKENAL PASTI HALA TUJU SABAH MAJU JAYA (PELAN PEMBANGUNAN SABAH MAJU JAYA 1.0 : 2021-2025)

SUMBER: UNIT PERANCANG EKONOMI NEGERI SABAH

	HOT SPOT AREA (KOTA BELUD) - Tourism (Community Based Tourism) - Agriculture (Paddy & Sweet Potatoes) - Extreme Sports	HOT SPOT AREA (MATUNGGONG) - Tourism (Cultural) - Agriculture (Coconut, Rubber, Honey & Pisang Sabah)	HOT SPOT AREA (KOTA MARUDU) - Tourism (Ecotourism) - Agriculture (Paddy, Coconut, Rubber, Jagung Pulut & Pisang Sabah) - Forest Plantation - Livestock
HOT SPOT AREA (PAPAR) - Agriculture (Paddy & Fruits) - Education - Swiftlet Industry - Fishery - Tourism - Aquaculture - Nature	HOT SPOT AREA (TAMPARULI) - Agriculture - Rubber Industry - Extreme Sports	HOT SPOT AREA (PITAS) - Agriculture (Coconut & Rubber) - Aquaculture (Prawns & Sea Cucumber) - Swiftlet Industry - Tourism - Water Sports - Forest Plantation	HOT SPOT AREA (BANGGI) - Fishery - Tourism - Aquaculture - Agriculture - Swiftlet Industry
HOT SPOT AREA (MENUMBOK) - Sea Transportation - Agriculture (Coconuts) - Sport Fishing	HOT SPOT AREA (KUALA PENYU) - Fishery - Tourism (Club Med & Fishing) - Agriculture (Mangoes & Sago) - Extreme Sports	HOT SPOT AREA (KEMABONG) - Agriculture (Coffee, Fruits & Rubber) - Tourism (Highland & Cultural) - Extreme Sports	HOT SPOT AREA (TAMBUNAN) - Tourism - Agriculture (Paddy, Ginger & Rubber) - Bamboo Industry - Extreme Sports
HOT SPOT AREA (MEMBAKUT) - Agriculture (Fruits & Paddy) - Tourism (River Cruise)	HOT SPOT AREA (WESTON) - Agriculture (Rubber) - Tourism (Nature) - Fishery	HOT SPOT AREA (LONG PASIA) - Tourism (Highland) - Agriculture (Highland Vegetables) - Border Town	HOT SPOT AREA (NABAWAN) - Agriculture (Rubber & Coffee) - Tourism (Nature & Cultural) - Forest Plantation - Green Local Authority (PBT Hijau)
	HOT SPOT AREA (SOOK) - Agriculture (Yam, Coffee, Pineapples & Rubber) - Livestock - Forest Plantation	HOT SPOT AREA (PAGALUNGAN) - Border Town - Agriculture (Hill Paddy)	HOT SPOT AREA (TENOM) - Tourism (Agri Park, Rafting, Cultural) - Agriculture (Coffee, Cocoa & Fruits) - Extreme Sport - Rubber Industry - Hydro Dams - Coffee Industry

PEMETAAN *HOT SPOTS* AREAS

HALA TUJU SABAH MAJU JAYA (PELAN PEMBANGUNAN SABAH MAJU JAYA 1.0 : 2021-2025)

HOT SPOT AREA (PAITAN)

- Fishery (Sea Cucumber)
- Agriculture (Rubber)
- Swiftlet Industry
- Forest Plantation

HOT SPOT AREA (BELURAN)

- Agriculture (Paddy)
- Fishery (Sea Cucumber & Prawns)

HOT SPOT AREA (TELUPID)

- Transit Town
- Tourism (Nature)
- Agriculture
- Livestock

HOT SPOT AREA (KINABATANGAN)

- Agriculture
- Tourism (Community Base Tourism)
- Largest Ramsar Site

HOT SPOT AREA (TONGOD)

- Centre Of Sabah
- Agriculture (Rubber & Durian Merah)
- Tourism (Imbak Canyon & Maliau Basin)
- Livestock
- Green Local Authority (PBT Hijau)
- Forest Plantation
- Extreme Sports

HOT SPOT AREA (KALABAKAN)

- Border Town
- Agriculture (Durian)
- Tourism (Nature)
- Forest Plantation

HOT SPOT AREA (TUNGKU)

- Agriculture

HOT SPOT AREA (KUNAK)

- Agriculture
- Fishery

HOT SPOT AREA (PULAU SEBATIK)

- Border Town
- Agriculture
- Fishery

SUMBER: UNIT PERANCANG EKONOMI NEGERI SABAH

HOT SPOT AREAS								
KOTA BELUD	MEMBAKUT	KEMABONG	PITAS	TAMBUNAN	PAGALUNGAN	PAITAN	TUNGKU	KALABAKAN
TAMPARULI	MENUMBOK	MATUNGGONG	LONG PASIA	SOOK	TONGOD	BELURAN	KUNAK	WESTON
KUALA PENYU	TENOM	KOTA MARUDU	BANGGI	NABAWAN	TELUPID	KINABATANGAN	PULAU SEBATIK	PAPAR

SUMBER: UNIT PERANCANG EKONOMI NEGERI

KESEIMBANGAN PEMBANGUNAN DAERAH NEGERI SABAH

PEDALAMAN (BANDAR UTAMA KENINGAU)

Beaufort, Nabawan,
Keningau, Kuala Penyu,
Sipitang, Tambunan dan
Tenom

18,298 km²

514,900 orang

PANTAI BARAT (BANDAR UTAMA KOTA KINABALU)

Kota Belud, Kota Kinabalu,
Papar, Penampang, Putatan,
Ranau dan Tuaran

8,218 km²

1,295,400 orang

KUDAT (BANDAR UTAMA KUDAT)

Kota Marudu,
Kudat dan Pitas

4,623 km²

224,900 orang

SANDAKAN (BANDAR UTAMA SANDAKAN)

Beluran, Kinabatangan,
Sandakan dan Tongod

26,635 km²

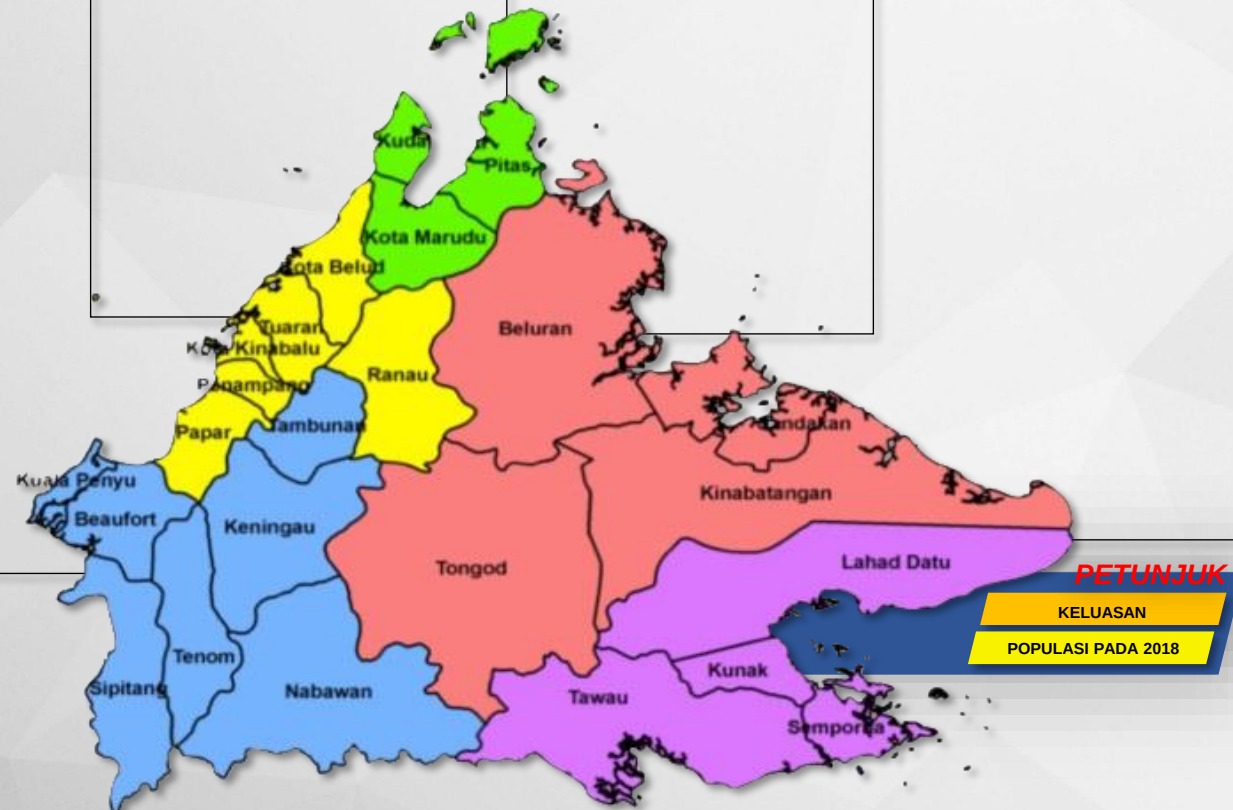
873,400 orang

TAWAU (BANDAR UTAMA TAWAU)

Kunak, Lahad Datu,
Semporna dan Tawau

15,848 km²

1,011,000 orang

DASAR UNTUK MENYOKONG PERTUMBUHAN EKONOMI

Dasar sedia ada disemak semula bagi memastikan keberkesanannya dapat memanfaatkan rakyat dan memajukan sektor ekonomi utama negeri Sabah. Dasar yang efektif dan mempunyai keberhasilan berimpak tinggi.

SEKTOR PERTANIAN

Crop Zoning

Yielding Capacity

Peningkatan produktiviti melalui penggunaan teknologi terkini sejajar dengan IR4.0 dan IoT.

Insentif

Penggunaan dan kelulusan tanah untuk industri hiliran

SEKTOR PERINDUSTRIAN

*New Creation
(Introduction of
new industries)*

Menggunakan sumber sedia ada (agro, akuakultur, kelapa sawit dan minyak & gas)

Insentif

SEKTOR PELANCONGAN

*Dasar daya tampung
pelancong
(carrying capacity)*

Kelestarian kawasan pelancongan

Insentif

MODAL INSAN DAN KESEJAHTERAAN RAKYAT

Akses mendapatkan peluang pelajaran, kemahiran dan bantuan kewangan

Bantuan bersasar golongan terpinggir dan memerlukan latihan kemahiran/TVET

JARINGAN INFRASTRUKTUR DAN KELESTARIAN HIJAU

Penduduk mendapat kebolehcapaian jalan, jeti, pelabuhan, jalur lebar, bekalan air bersih dan elektrik

Kelestarian kehidupan generasi kini dan masa hadapan

HALA TUJU SABAH MAJU JAYA **(Pelan Pembangunan Sabah Maju Jaya 1.0 : 2021-2025)**

SEKTOR PERTANIAN

RM 648,475,876.00

MODAL INSAN & KESEJAHTERAAN RAKYAT

RM 343,433,008.00

SEKTOR PERINDUSTRIAN

RM 198,840,780.00

JARINGAN INFRASTRUKTUR & KELESTARIAN HIJAU

RM 1,713,944,364.00

SEKTOR PELANCONGAN

RM 127,590,020.00

PEMBOLEH DAYA

RM 1,185,280,110.00

RM 4,217,564,158.00

Nota: Inisiatif RMK12 (2021-2025) Biayaan Negeri

SUMBER: UNIT PERANCANG EKONOMI NEGERI SABAH

S

HALA TUJU
**SEKTOR
PERTANIAN**

HALA TUJU SEKTOR PERTANIAN

INSENTIF PENGUSAHA NURSERI DAN TAPAK SEMAIAN (KELAPA & NANAS)

Bagi tanaman nanas, insentif tersebut akan diberikan kepada pengusaha atau pekebun kecil yang mengeluarkan sulur nanas mengikut *standard* dan insentif kepada syarikat swasta yang mempunyai nurseri tanaman nanas. Di samping itu, Pusat Kecemerlangan Nanas juga akan ditubuhkan. Lokasi yang akan dibangunkan tanaman nanas adalah Daerah Beaufort, Papar, Tawau dan Sandakan yang akan memanfaatkan pengusaha dan pekebun kecil, nurseri swasta dan pembukaan ladang nanas.

Anggaran pengeluaran kos bagi tanaman nanas adalah RM600,000 bagi pengeluaran sebanyak 5.6 juta sulur di mana keperluan bahan tanaman bagi setiap satu (1) hektar adalah 37,000 sulur nanas. Manakala anggaran keberhasilan bagi sulur nanas adalah 5.6 juta sulur untuk 151 hektar atau RM19.6 juta dengan anggaran harga RM3.50 setiap sulur. Untuk buah nanas, sebanyak 6,040 tan buah yang meliputi 151 hektar akan memberikan hasil sebanyak RM21.14 juta dengan anggaran harga RM3.50/kg ke RM4.50/kg. Setiap pengusaha akan diberikan satu (1) ekar seorang dengan 15,000 sulur nanas.

Bagi tanaman kelapa, insentif ini akan diberikan kepada pengusaha atau pekebun kecil yang mengeluarkan bahan tanaman kelapa mengikut piawaian. Insentif juga akan diberikan kepada syarikat swasta yang mempunyai nurseri tanaman kelapa. Insentif ini juga melibatkan insentif pengesahan bahan tanaman dan pewujudan Pusat Kecemerlangan Kelapa. Kerjasama ini adalah usahasama di antara Kerajaan Negeri dan syarikat swasta. Lokasi penanaman akan melibatkan 25 daerah di seluruh negeri Sabah yang akan memanfaatkan pengusaha atau pekebun kecil, nurseri swasta dan pewujudan ladang kelapa.

Anggaran kos pengeluaran bagi tanaman kelapa ini adalah RM1 juta dengan pengeluaran 2.6 juta anak benih kelapa dengan keperluan bahan tanaman kelapa jenis Matag / Tacunan sebanyak 187 pokok setiap hektar dan jenis Pandan sebanyak 272 pokok setiap hektar.

HALA TUJU SEKTOR PERTANIAN

PEMBANGUNAN TANAMAN NANAS

Inisiatif ini akan memfokuskan pemberian insentif kepada pengusaha atau pekebun kecil dengan pembukaan kawasan, bahan tanaman, baja, hormon, *plastic silvershine* dan latihan pengurusan tanaman. Insentif juga turut diberikan kepada syarikat swasta dengan sewaan tanah pada kadar harga yang rendah. Lokasi pembangunan tanaman nanas bagi pengusaha atau pekebun kecil akan melibatkan 670 hektar iaitu Sungai Lokan, Kinabatangan (300 hektar), Ulu Bongawan, Papar (25 hektar), Kimanis, Papar (15 hektar) dan Hutan Simpan Pensiangan, Nabawan (300 hektar).

Anggaran kos pengeluaran bagi inisiatif ini adalah RM83.8 juta melibatkan 670 hektar dengan keperluan bahan tanaman sulur nanas sebanyak 37,000 sulur setiap hektar dengan kos RM24.79 juta. Daripada kos tersebut, 670 hektar pengusaha atau pekebun kecil boleh menghasilkan buah sebanyak 26,800 tan atau 40 tan setiap hektar dan menghasilkan RM93.8 juta atau RM3.50/kg. Sulur pula menghasilkan 74.37 juta atau 3 sulur setiap pokok dan RM74.37 juta atau RM1 setiap sulur.

Bagi syarikat swasta, sejumlah 830 hektar terlibat bagi penanaman iaitu Sungai Lokan, Kinabatangan (200 hektar), KPD Bukau, Beaufort (160 hektar), Sungai Manjang, Sandakan (70 hektar) dan Hutan Simpan Pensiangan, Nabawan (400 hektar). Daripada keseluruhan keluasan tanaman tersebut, syarikat swasta boleh menghasilkan buah 33,200 tan atau 40 tan setiap hektar dan RM116.2 juta atau RM3.50/kg. Sulur sebanyak 92.13 juta atau 3 sulur setiap pokok. Keberhasilan RM92.13 juta atau RM1 setiap sulur.

PEMBANGUNAN TANAMAN KELAPA

Insentif ini akan diberikan kepada pengusaha atau pekebun kecil dengan pembukaan kawasan, pemberian bahan tanaman, baja dan latihan pengurusan tanaman yang memanfaatkan pengusaha, pekebun kecil dan syarikat swasta. Syarikat swasta juga akan diberikan sewaan tanah pada kadar harga yang rendah. Lokasi penanaman melibatkan 11,650 hektar yang memberi manfaat kepada pengusaha atau pekebun kecil iaitu 18 buah daerah (5,150 hektar), Hutan Simpan Paitan Sugut 1 (4,100 hektar) dan Hutan Simpan Bonggaya (2,800 hektar). Bagi syarikat swasta, keluasan tanaman melibatkan 4,100 hektar di Hutan Simpan Paitan Sugut 1.

HALA TUJU SEKTOR PERTANIAN

Anggaran kos pengeluaran akan melibatkan 11,650 hektar iaitu RM209.6 juta dan keperluan bahan tanaman kelapa 2.68 juta atau 230 pokok setiap hektar. Anggaran keberhasilan adalah 11,650 hektar melibatkan pekebun kecil boleh menghasilkan buah sebanyak 233 juta biji atau 20 ribu biji setiap hektar dengan anggaran RM233 juta atau RM1 setiap biji. Bagi syarikat swasta, 3,500 hektar boleh menghasilkan buah 70 ribu biji atau 20 ribu biji setiap hektar, RM70 juta atau RM1 setiap biji.

Pembukaan ladang ini adalah usahasama di antara kerajaan dan agensi-agensi di mana kilang pemprosesan juga akan turut dibina yang akan memanfaatkan pengusaha dan pekebun kecil. Lokasi pembangunan tersebut adalah di Daerah Kudat yang akan mengambil seluas 10,000 ekar tanah untuk didirikan.

KOMPLEKS PERIKANAN BERSEPADU (I-PORT)

Pembinaan kompleks tersebut adalah secara *Private Funding Initiative* (PFI) atau *Public-Private Partnership* (PPP). Kompleks Perikanan Bersepadu ini terdiri daripada beberapa komponen utama iaitu kemudahan jambatan/pelabuhan untuk bot-bot perikanan berlabuh dan memunggah hasil tangkapan, mengisi minyak, air dan bekalan bahan mentah. Seterusnya, pangkalan pendaratan dan penambatan vesel, dewan pelelongan, kilang pemprosesan dan penyejukan, kilang ais dan saluran bekalan, kemudahan bahan api dan air, penyediaan dan penyelenggaraan vesel, pembuatan dan penyelenggaraan alat menangkap ikan, lot komersial untuk industri berkaitan (kedai injin, alat dan pukot) dan blok pengurusan dan pentadbiran, pasar ikan dan restoran hasilan laut.

Lokasi pembinaan adalah Pantai Barat (Sepanggar) - 100 ekar, Kudat (Limau-Limauan) - 100 ekar dan Pantai Timur (Tawau – Sungai Imam) - 100 ekar yang akan memanfaatkan orang awam, pengusaha kilang / industri, pengusaha pemprosesan makanan berasaskan hasil perikanan dan pengusaha perikanan. Anggaran kos pembinaan bagi sebuah kompleks perikanan bersepadu sekitar RM300 ke RM320 juta. Pembinaan ini akan menjadikan negeri Sabah sebagai hub maritim perikanan di peringkat nasional dan antarabangsa.

KOMODITI AKUA-AIR TAWAR 1 (TILAPIA MERAH DAN HITAM)

Ikan Tilapia mempunyai tumbesaran yang cepat, iaitu boleh mencapai saiz pasaran dalam masa 6 – 8 bulan dan ikan ternakan ini mempunyai permintaan yang tinggi di kalangan para penternak. Ternakan ikan tersebut digunakan dengan beberapa cara atau sistem ternakan seperti Ladang Kolam Tanah, Tasik atau Takungan, Kolam Konkrit, Sangkar Ikan Terapung, Tangki Gentian Kaca Dan Tangki Plastik atau HDPE. Lokasi ternakan adalah Daerah Keningau, Ranau, Tambunan, Tuaran, Telupid, Tenom, Sook, Nabawan, Penampang dan Kota Marudu yang akan memanfaatkan penternak ikan air tawar dan pengusaha pemprosesan hasil perikanan berasaskan ikan air tawar.

Kos pengeluaran ternakan tersebut dianggarkan RM1 bagi setiap ekor yang telah mencapai saiz jualan dan keperluan baja seperti baja *starter* yang mengambil kos RM75/karung, baja *grower* sebanyak RM72/karung dan baja *finisher* sebanyak RM70/karung. Sasaran keberhasilan bermula tahun 2020 adalah sebanyak 1992.47 MT dan anggaran hasil sebanyak RM25,902,000.11.

HALA TUJU SEKTOR PERTANIAN

KOMODITI AKUA-AIR TAWAR 2 (IKAN KELI)

Lokasi ternakan yang akan difokuskan adalah Daerah Ranau, Telupid, Tenom, Tambunan, Keningau, Penampang, Papar, Nabawan, Sipitang, Kota Belud dan Tuaran yang memanfaatkan penternak ikan air tawar dan pengusaha pemprosesan hasil perikanan berasaskan ikan air tawar. Kos pengeluaran ternakan tersebut dianggarkan RM0.30 bagi setiap ekor yang telah mencapai saiz jualan dan keperluan baja seperti baja *starter* yang mengambil kos RM75/karung, baja *grower* sebanyak RM72/karung dan baja *finisher* sebanyak RM70/karung. Sasaran keberhasilan bermula tahun 2020 adalah sebanyak 4577.00 MT dan anggaran hasil sebanyak RM54,924,000.00.

KOMODITI AKUA - MARIN 1 (IKAN KERAPU *HYBRID*)

Ternakan ikan kerapu *hybrid* ini dibuat secara sistem sangkar terapung, sistem kandang (*pen-culture*) dan kolam tanah. Lokasi ternakan adalah di daerah Tawau, Lahad Datu, Kunak, Semporna, Kudat, Tuaran dan Kuala Penyu dengan keluasan kawasan operasi 627,900 m² (62.79ha) yang akan memanfaatkan 410 pengusaha ternakan ikan marin. Menjelang tahun 2025, pengeluaran disasarkan sebanyak 1,629 mt dengan anggaran nilai RM59 juta. Anggaran kos pengeluaran melibatkan kadar pelepasan benih saiz 3 ialah 30-35 ekor per meter persegi yang mencapai saiz pasaran atau 1kg dalam masa 10 bulan. 1 unit sangkar berukuran 10'x10'x8' dengan kadar 300-350 ekor per petak dan kos tetap bagi 3 set sangkar (12 petak) adalah RM12,500. Benih saiz 3 in berharga RM5 seekor, makanan pellet – RM6/kg dan kos operasi RM45,000 ke RM50,000 untuk 1 pusingan atau tempoh 10 – 12 bulan. Menjelang tahun 2025, pengeluaran disasarkan sebanyak 1,629 mt dengan anggaran nilai RM59 juta.

KOMODITI AKUA – MARIN 2 (UDANG LAUT)

Terdapat dua (2) spesis udang laut yang ditenak di negeri Sabah iaitu udang putih (*panaeus vannamei*) dan udang harimau (*panaeus monodon*) secara ternakan kolam tanah dan kolam simen. Lokasi penternakan adalah daerah Tawau, Semporna, Pitas, Kudat, Kunak dan Sandakan dengan keluasan operasi 1,524.25 hektar yang melibatkan 51 orang pengusaha ternakan udang marin. Insentif bagi meningkatkan keupayaan pengeluaran (sistem ternakan dan infrastruktur dan fasiliti sokongan) dengan kos RM9,750,000. Pembangunan modal insan bagi memberi pendedahan teknikal meliputi pengurusan operasi ternakan, motivasi dan keusahawanan kepada pengusaha disasarkan dengan kos RM180,000.

HALA TUJU SEKTOR PERTANIAN

Sokongan kepada ladang/penternak lain (demo-teknikal, lawatan tapak dan perkongsian pengetahuan) dengan kos RM675,000. Penyeliaan / pemantauan projek (pengurusan projek, teknikal dan keusahawanan) dan motivasi dengan kos RM 390,000. Menjelang tahun 2025, pengeluaran disasarkan sebanyak 17,186 MT dengan anggaran nilai RM343.7 juta dan menembusi pasaran eksport antarabangsa, pasaran tempatan dan pasaran segar restoran.

KETAM BAKAU

Inisiatif ternakan ikan bakau ini melibatkan pembangunan tanah bagi penyediaan tapak dan penandaan, pembinaan bangunan, pondok pemantauan dan pagar, infrastruktur dan kemudahan seperti jeti dan jalan masuk, papan tanda, elektrik, keperluan ladang bagi induk dan benih ketam, kenderaan, bot, enjin, peralatan kerja lapangan, kelengkapan pejabat dan generator serta kursus latihan, lawatan teknikal, program kesedaran konservasi, mesyuarat, taklimat, pengembangan, pemantauan dan penilaian projek, kaji selidik, pemetaan digital.

Lokasi ternakan ketam bakau akan dilaksanakan di daerah Beaufort, Tuaran dan Sandakan yang akan memberi manfaat kepada penternak dan pengusaha. Anggaran kos pengeluaran adalah seperti penyediaan tapak dan penandaan berjumlah RM700,000, pembinaan pondok pemantauan berjumlah RM500,000, pembinaan sistem pagar berjumlah RM200,000, pembinaan infrastruktur asas dan jalan masuk berjumlah RM500,000, papan tanda berjumlah RM50,000, sistem bekalan elektrik berjumlah RM150,000, induk benih dan ketam berjumlah 2,750,000 dan kenderaan, bot gentian, enjin, *generator*, peralatan kerja lapangan berjumlah RM 2,475,000.

Inisiatif ini akan membabitkan peningkatan sumber stok dan habitat semula jadi, peningkatan sumber pendapatan komuniti nelayan dengan meningkat hasil tangkapan, aktiviti pengembangan untuk membantu komuniti dengan memberi ilmu pengetahuan dan khidmat nasihat serta pendedahan mengenai kepentingan konservasi ketam serta meningkatkan pendapatan negara melalui sektor akuakultur dan menjamin stok makanan negara.

BANTUAN ONE-OFF PEMBINAAN RUMAH BURUNG WALIT (RBT)

Inisiatif ini adalah bagi memberikan bantuan kepada para pengusaha kecil burung walit terutamanya yang berstatus atau dalam golongan B40.

HALA TUJU SEKTOR PERTANIAN

TEKNOLOGI PENGELUARAN DAGING

Teknologi ini adalah berdasarkan teknologi yang digunakan untuk pengeluaran daging khinzir yang boleh digunakan untuk sembilan (9) ternakan haiwan lain.

KILANG PEMROSESAN BIBIT CENDAWAN

Inisiatif tersebut adalah bagi mewujudkan kilang pemprosesan bibit cendawan di Mesilau, Kundasang. Teknologi akan digunakan adalah teknologi mesin dari Negara China yang mengambil tempoh lima (5) bulan untuk matang serta mampu menghasilkan 2 tan sebulan. Pasaran sekarang adalah bagi menampung keperluan di negeri Sabah dan sasaran untuk dipasarkan di Semenanjung Malaysia dan Hong Kong. Anggaran kos adalah RM12.50 untuk satu (1) kg bagi petani dan RM25 untuk 1 kg di pasar. Anggaran keberhasilan inisiatif ini adalah 6MT sebulan.

PROJEK LADANG BIAK BAKA AYAM KAMPUNG DAN TERNAKAN AYAM KAMPUNG

Inisiatif ini adalah bersifat *contract farming* yang melibatkan 32 peserta atau penternak kecil dan melibatkan pembinaan infrastruktur milik Korporasi Pembangunan Desa. Anggaran kos bagi pembinaan tiga (3) kilang adalah RM24 juta melibatkan kilang sembelihan, kilang biak-baka dan kilang baja.

PEWUJUDAN HAB PENGELUARAN LATEKS

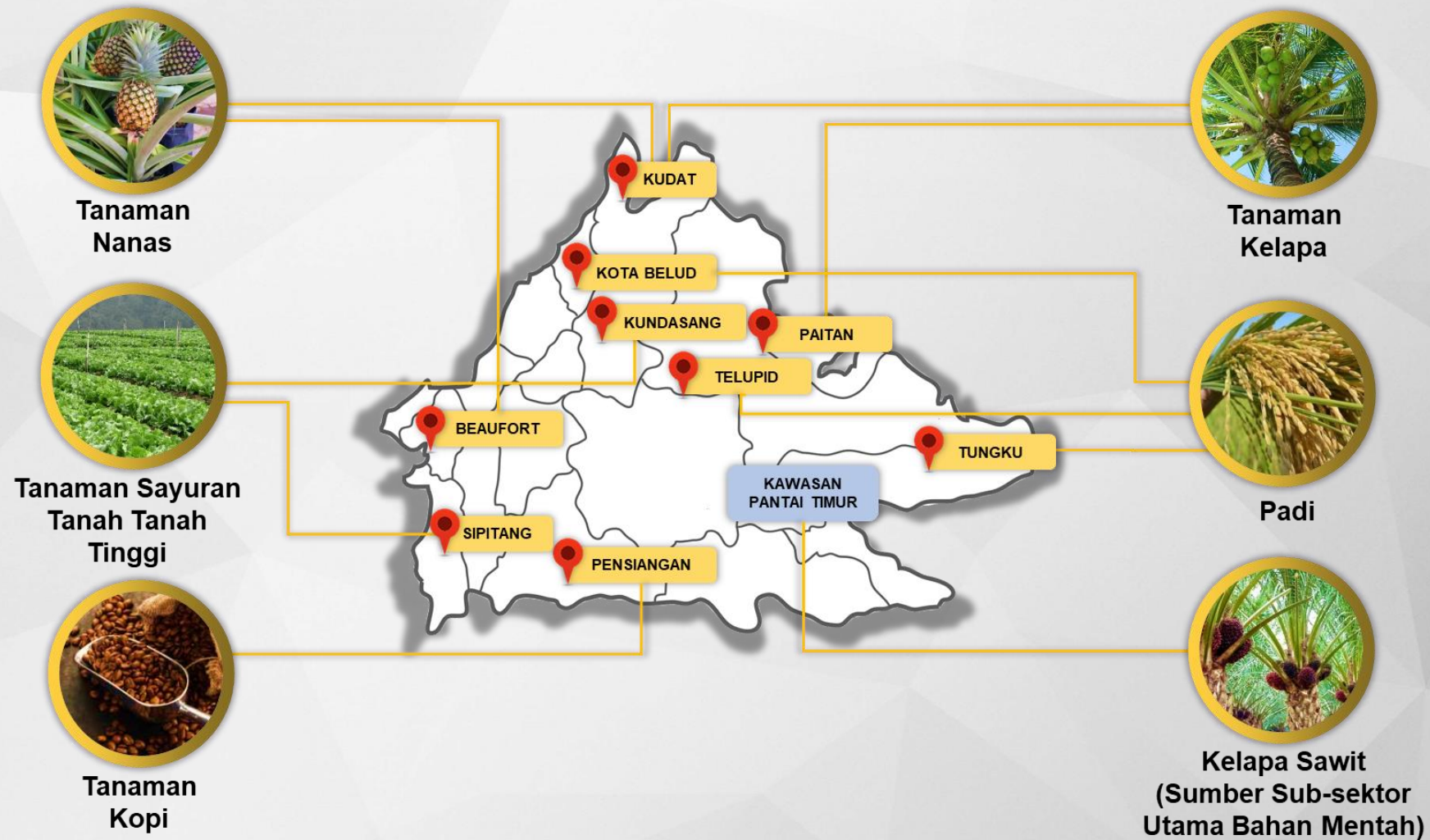
Mewujudkan lapan (8) hab pengeluaran lateks dengan menggunakan tanah yang dimiliki oleh 19,491 pekebun kecil seluas 52,448.85 hektar serta pembelian 150 *centrifuge* yang mampu menampung kapasiti harian sebanyak 900MT. Lokasi pewujudan adalah daerah Keningau (20,115.87 ha), Tenom (18,070.62 ha), Sipitang (4,243.57 ha), Membakut (1,039.62 ha), Kuala Penyu (2,177.27 ha), Bongawan (1,445.56 ha), Papar (2,740.36 ha) dan Beaufort (2,671.98 ha) berjumlah keseluruhan 52,448.85 ha. Inisiatif ini akan memanfaatkan 3,341 pekebun kecil dengan anggaran kos pengeluaran sebanyak RM3,630,000 dan pengeluaran sebanyak 700MT lateks/hari.

BILIK PENYEJUKBEKUAN

Inisiatif ini melibatkan dua (2) unit bilik sejuk 85tan, bilik *blasting* 30tan dan *plate freezer* dua (2) unit yang mampu memproses hasil tangkapan nelayan-nelayan laut dalam mendaratkan hasil tangkapan dan terus memproses hasil ternakan. Lokasi pewujudan tersebut adalah di Kompleks Perikanan SAFMA, Kota Kinabalu yang memanfaatkan para nelayan dan pihak SAFMA. Anggaran kos bagi inisiatif ini adalah RM2,646,000 juta. Kapasiti keseluruhan bilik-bilik Sejuk dan *Blasting* (tidak termasuk *Plate Freezer*) ialah 115 metrik tan dengan anggaran nilai produk lebih RM500,000.

**PEMETAAN TUMPUAN BERDASARKAN KEPADA NOD, HOTSPOT
DAN LOKASI INISIATIF FOKUS SEMASA SEKTOR PERTANIAN**

SUB-SEKTOR TANAMAN

**PEMETAAN TUMPUAN BERDASARKAN KEPADA NOD, HOTSPOT
DAN LOKASI INISIATIF FOKUS SEMASA SEKTOR PERTANIAN**

SUB-SEKTOR TERNAKAN

**PEMETAAN TUMPUAN BERDASARKAN KEPADA NOD, HOTSPOT
DAN LOKASI INISIATIF FOKUS SEMASA SEKTOR PERTANIAN**

SUB-SEKTOR PERIKANAN

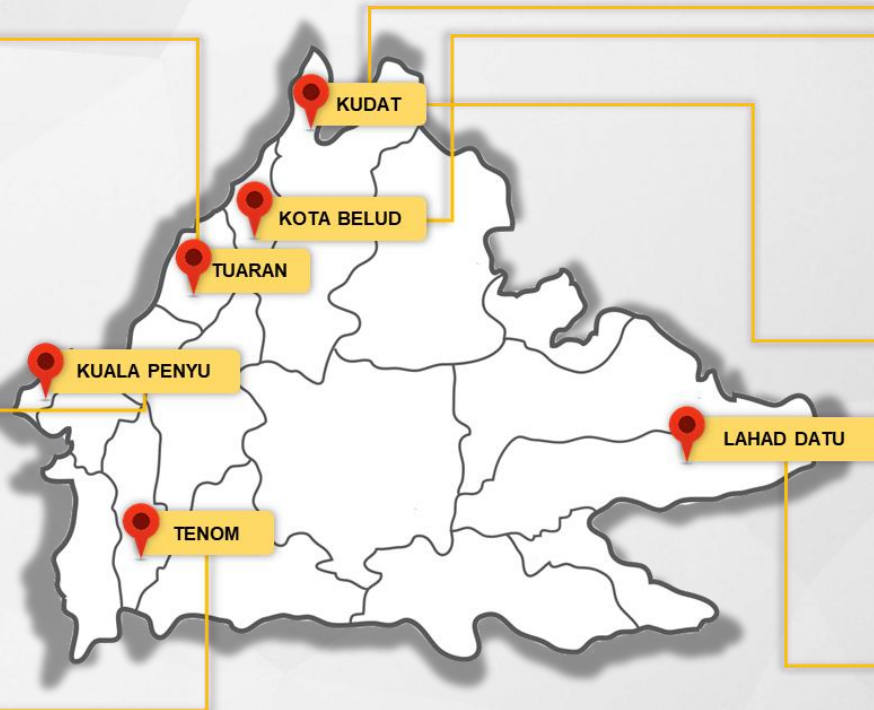
**Bibit Kerapu
*Hybrid***

Ketam Bakau

Ikan Talapia

**Jeti Perikanan dan Pusat
Pemprosesan Hasil Laut**

**Hub Perikanan Antarabangsa
Pantai Barat Utara**

**Pusat Pengumpulan Hasil Laut dan
Pemprosesan Hasil Laut dan *Regional
Processing Hub and Logistic, POIC***

STRATEGI SEKTOR PERTANIAN

KEBERHASILAN SEKTOR PERTANIAN

INSENTIF PENGUSAHA NURSERI DAN TAPAK SEMAIAN (KELAPA & NANAS)

RM19.6 juta dengan
anggaran harga RM3.50
setiap sulur nanas dan
RM91 juta dengan anggaran
RM35 setiap pokok kelapa.

TANAMAN BAHARU KELAPA & NANAS

15,650 hektar kelapa dan
670 hektar nanas

JETI PEMUNGGAHAN

Peningkatan kepantasan
dan kecekapan
pemunggaan hasil laut

KILANG PEMROSESAN HASIL PERTANIAN

6 kilang dimanfaatkan
21,652 petani

MICRO AND COTTAGE INDUSTRIES

2,000 pengusaha *Micro and
Cottage* keluar dari garis
kemiskinan

INDUSTRI SARANG BURUNG WALIT

12,000 buah rumah burung
walit dibina dan peningkatan
920 MT mengeluarkan

KOMODITI AKUA-AIR TAWAR 1 (TILAPIA MERAH DAN HITAM)

2146.40 MT pengeluaran
dan pendapatan
RM27,903,000.20
menjelang tahun 2025

KOMODITI AKUA-AIR TAWAR 2 (IKAN KELI)

4930.73 MT pengeluaran
dan pendapatan
RM59,168,000.75
menjelang tahun 2025

KOMODITI AKUA - MARIN 1 (IKAN KERAPU HYBRID)

1,629 MT pengeluaran dan
pendapatan RM59 juta
menjelang tahun 2025

JAMINAN BEKALAN MAKANAN DAN PENDAPATAN

Peningkatan pengeluaran
hasil kepada 480 MT
setahun

PENERAPAN TEKNOLOGI MODEN

Pembiakan lembu, kerbau
dan kambing dengan
menghasilkan 25,000 *straw
semen* baka unggul yang
memanfaatkan 60 petani dan
peningkatan 8MT setahun

PROGRAM MINI ESTET SEJAHTERA (MESEJ) & AKTIVITI EKONOMI TAMBAHAN (AET)

Peningkatan pengeluaran
getah kepada 139,500
hektar dan memanfaatkan
46,500 peserta menjelang
tahun 2025

PUSAT PENGUMPULAN PRODUK PERTANIAN

Memanfaatkan 21,652
orang petani dan
meningkatkan
keberhasilan

INISIATIF FOKUS SEMASA SEKTOR PERTANIAN

SUB-SEKTOR TANAMAN

MEMBERIKAN INSENTIF KEPADA PENGUSAHA NURSERI DAN TAPAK SEMAIAN NANAS YANG MEMATUHI PIAWAIAN

MEMPERLUASKAN PENANAMAN KELAPA DAN NANAS PEKEBUN KECIL MENJADI BERSKALA BESAR

MEMBERIKAN INSENTIF PENGUSAHA NURSERI DAN TAPAK SEMAIAN KELAPA YANG MEMATUHI PIAWAIAN

MEMBUKA LADANG KELAPA DAN KILANG INDUSTRI HILIRAN DENGAN USAHASAMA SWASTA DAN KERAJAAN

MEMBERIKAN INSENTIF PEKEBUN KECIL NANAS DAN KELAPA MELALUI PEMBERIAN INPUT PERTANIAN DAN SULUR / BENIH

MENINGKATKAN PENGLIBATAN PETANI DALAM PERLADANGAN SECARA KONTRAK (*CONTRACT FARMING*)

MENINGKATKAN INDUSTRI HILIRAN UNTUK MEMBERIKAN NILAI TAMBAH PRODUK SUB-SEKTOR TANAMAN

MENGENAL PASTI TANAH YANG BERSESUAIAN DENGAN AKTIVITI AGRO

INISIATIF FOKUS SEMASA SEKTOR PERTANIAN

SUB-SEKTOR TERNAKAN

MENINGKATKAN PENGELUARAN
SARANG BURUNG WALIT DAN
INDUSTRI HILIRAN

MENINGKATKAN
PENGELUARAN LEMBU
PEDAGING

MENINGKATKAN RANGKAIAN
EKOSISTEM SUB-SEKTOR
TERNAKAN SEPERTI PROGRAM
BIAK BAKA DAN KILANG
MAKANAN TERNAKAN

INISIATIF FOKUS SEMASA SEKTOR PERTANIAN

SUB-SEKTOR PERIKANAN

MEWUJUDKAN HUB
PERIKANAN ANTARABANGSA
DI KUDAT, POIC LAHAD DATU
DAN SUNGAI IMAM, TAWAU

MENINGKATKAN
TERNAKAN IKAN
KERAPU *HYBRID*

MENINGKATKAN TERNAKAN
KETAM BAKAU

MENINGKATKAN
TERNAKAN UDANG

S

HALA TUJU
**SEKTOR
PERINDUSTRIAN**

HALA TUJU SEKTOR PERINDUSTRIAN

Menyedari kepentingan Sektor Perindustrian dalam pembangunan negeri Sabah, di samping isu-isu berkaitan kemerosotan dan kekurangan sumbangan Industri Pembuatan dalam KDNK pada tahun sebelum ini, kerajaan telah merangka beberapa inisiatif baru yang bertujuan untuk merangsang Sektor Perindustrian.

MEWUJUDKAN DASAR-DASAR DAN MENUBUHKAN MAJLIS-MAJLIS BARU

Untuk mencapai matlamat menjadikan negeri Sabah sebagai sebuah Negeri perindustrian, kerajaan melalui Kementerian Pembangunan Perindustrian (KPP) akan mewujudkan *Industrialization Road Map Sabah* yang mana ia mensasarkan peningkatan sumbangan Industri Pembuatan kepada KDNK Sabah sebanyak RM1 billion setiap tahun. Dengan sasaran ini, sumbangan industri ini dijangka akan mencapai nilai RM10 billion pada tahun 2025, dengan jumlah terkumpul sebanyak RM40 billion.

Untuk melengkapi *Industrialization Road Map Sabah* yang telah dirangka, Dasar Keusahawanan Negeri Sabah akan diwujudkan dengan fokus untuk membangunkan usahawan negeri Sabah yang mantap dan berjaya dalam bidang industri yang diceburi, sekali gus meningkatkan pendapatan para usahawan.

Penubuhan Majlis Penasihat Sawit Sabah juga akan memastikan Industri Hiliran Sawit yang mampan dan memberi pulangan munasabah kepada pemain-pemain industri hiliran.

Seterusnya, penubuhan Majlis Minyak dan Gas Negeri Sabah pula dirangka khusus untuk membangunkan Industri Minyak dan Gas secara lestari, dengan penekanan ke atas sebanyak mungkin hasil sumber-sumber minyak dan gas di seluruh negeri haruslah dinikmati oleh rakyat negeri Sabah sendiri.

INDUSTRI KECIL DAN SEDERHANA (IKS)

Menyedari situasi kurangnya aktiviti industri hiliran khususnya dalam kelompok Industri Kecil dan Sederhana (IKS), Kerajaan akan menyediakan pelbagai inisiatif yang menjadi pemangkin atau perangsang kepada perancangan aktiviti IKS. Inisiatif-inisiatif ini juga mensasarkan golongan usahawan Mikro dan Kotej di seluruh negeri untuk membantu golongan ini meningkatkan pendapatan.

Inisiatif pertama di bawah Jabatan Pembangunan Perindustrian dan Penyelidikan (DIDR) merupakan insentif yang diberikan dalam bentuk kemudahan kewangan, tajaan perolehan mesin, peralatan dan kilang serta platform pemasaran yang luas. Dengan pelaksanaan inisiatif ini, para usahawan tempatan akan mempunyai peluang lebih luas untuk memperkembangkan perniagaan dan seterusnya menembusi pasaran yang lebih luas termasuklah pasaran eksport. Di bawah inisiatif ini, sebanyak 9 jenis insentif yang disediakan dan disasarkan kepada 2600 usahawan IKS.

HALA TUJU SEKTOR PERINDUSTRIAN

Kedua, insentif yang akan disediakan ialah pengwujudan Pusat Produk IKS mengikut zon Pantai Barat, Sandakan, Tawau dan Pedalaman. Melalui insentif ini, kerajaan akan memeterai *Memorandum of Interest (MOI)* bersama pasaraya Bataras untuk menjalinkan kolaborasi antara 25 cawangan Bataras di setiap zon dengan usahawan-usahawan IKS yang layak. Dengan kolaborasi ini, pasaraya Bataras akan memasarkan produk-produk IKS di 25 outletnya, secara langsung memperluaskan lagi sasaran pasaran para usahawan IKS.

Seterusnya selari dengan matlamat Satu Daerah Satu Industri, kerajaan akan membangunkan 5 Pusat Inkubator Pemprosesan IKS di daerah-daerah besar mengikut zon untuk kemudahan usahawan memproses dan memasarkan produk. Kemudahan ini akan menjadi pemangkin kepada perluasan sasaran pelanggan dan pasaran produk-produk IKS tempatan yang sebelum ini hanya terhad di lokaliti tertentu sahaja.

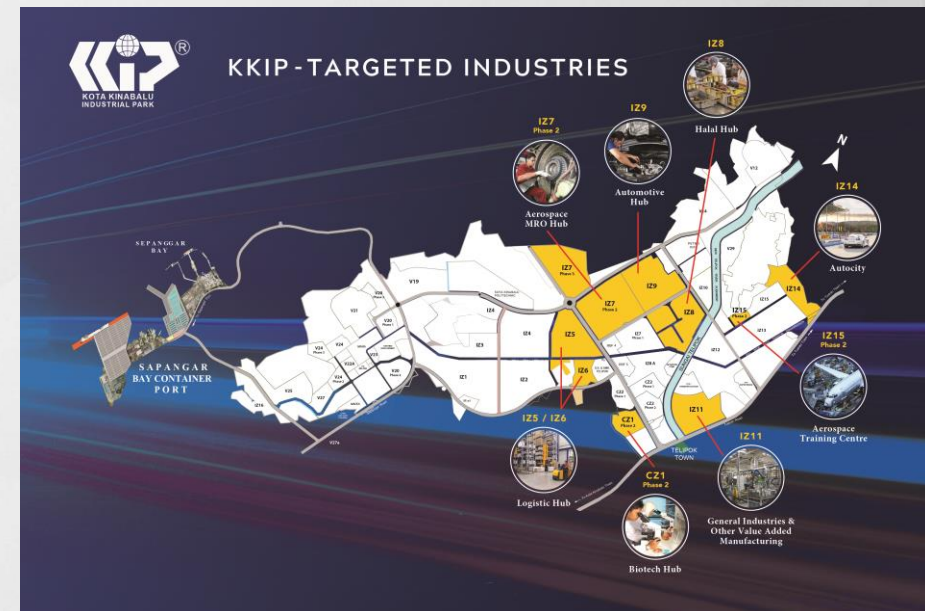
Selain itu, insentif dalam bentuk latihan juga akan diberikan kepada usahawan-usahawan untuk meningkatkan pengetahuan, kemahiran serta kebolehan mencipta idea-idea baru dalam perniagaan melalui program-program seperti Program Transformasi Usahawan Sabah (TRUS-MID), kursus penyertaan keusahawanan dalam bidang pendigitalan dan Program Mencungkil Idea Perniagaan.

PEMBANGUNAN HAB-HAB PERINDUSTRIAN BAHARU

Ekosistem perindustrian yang mesra pelabur dan pemain-pemain industri amat penting untuk menarik minat pelaburan baru dan mengekalkan pelaburan sedia ada. Untuk mewujudkan ekosistem yang kondusif, hab-hab perindustrian baru akan diwujudkan di Taman-taman Perindustrian seluruh negeri.

Hab Logistik akan dibangunkan di Kota Kinabalu Industrial Park (KKIP), untuk menyediakan perkhidmatan penyimpanan, *transshipment* dan pengedaran barang-barang dagangan secara lebih efisien.

Di samping itu untuk menggalakkan usahawan-usahawan tempatan menembusi pasaran eksport, sebuah Hab Halal akan dibangunkan di kawasan KKIP seluas 20 ekar. Hab ini akan menyediakan kemudahan premis, teknologi dan platform digital di samping memberi panduan kepada para usahawan untuk memenuhi kriteria bagi mendapat pengiktirafan Halal dan MeSTI serta seterusnya memproses dan memasarkan produk ke pasaran eksport.

HALA TUJU SEKTOR PERINDUSTRIAN

Cool Port

Bilik Penyejukbekuan

Cross Docking and Empty Depot

REGIONAL PROCESSING & LOGISTICS HUB

Depot Pembungkusan

Fasiliti Pengendalian Kontena

Sebagai inisiatif untuk merangsang aktiviti perindustrian di kawasan Pantai Timur Sabah, sebuah hab dikenali sebagai *Regional Processing and Logistic Hub* akan dibangunkan di platform seluas 53 ekar Palm Oil Industrial Corporation (POIC), Lahad Datu. Hab ini akan menyediakan kemudahan Pusat Pengumpulan Bio-Jisim dengan kapasiti tahunan sebanyak 330 ribu metrik tan. Ia akan menjadi pusat pengumpulan bahan mentah yang dihasilkan oleh ladang-ladang sawit di Pantai Timur bagi tujuan penjualan kepada pengusaha industri produk berasaskan bio-jisim seperti sabun dan biokimia. Sehubungan itu, di satu lagi platform seluas 7 ekar di hab ini juga akan menyediakan perkhidmatan Depot & Bilik Penyejukbekuan berkapasiti 60 ribu metrik tan. Depot & Bilik penyejukbekuan ini lengkap dengan infrastruktur asas serta fasiliti simpanan sejuk bagi menyokong perusahaan industri hiliran berasaskan agro-akuakultur, marin dan daging.

Sebuah Hab Perikanan Antarabangsa juga bakal dibangunkan di POIC Lahad Datu yang akan menjadi pusat pertemuan perdagangan hasil-hasil laut dari tempatan dan juga negara-negara sekitar. Melalui pembangunan hab ini juga, peluang-peluang pekerjaan akan terbuka kepada penduduk setempat di samping menyediakan platform kepada pengusaha-pengusaha kecil hasil laut khususnya nelayan dan penternak untuk memasarkan dan menjual produk mereka kepada medan pelanggan yang lebih besar. Keadaan ini akan mampu meningkatkan ekonomi daerah khususnya dan negeri Sabah secara amnya.

PEMBUKAAN LEBIH BANYAK KAWASAN-KAWASAN PERINDUSTRIAN BAHARU

Pembukaan kawasan-kawasan perindustrian merupakan satu daya tarikan kepada pelabur-pelabur untuk menjalankan aktiviti perniagaan. Dengan pembukaan kawasan, pelbagai jenis aktiviti boleh dijalankan seperti pembinaan kilang, premis kedai, gudang simpanan, *distribution center* dan banyak lagi.

Untuk tujuan ini, kerajaan melalui Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sabah (SEDCO) akan membangunkan Taman Perindustrian Kudat di tanah seluas 1,147 ekar di daerah Kudat. Taman ini akan dilengkapi dengan kemudahan pelabuhan, logistik dan premis-premis perniagaan untuk menarik lebih banyak pelabur dari dalam dan luar negeri. Di Taman ini juga akan dibangunkan Hab Perikanan Antarabangsa yang disasarkan menjadi pusat tumpuan pengusaha-pengusaha hasil laut tempatan dan antarabangsa dari negara sekitar untuk menjalankan aktiviti perdagangan.

Selain daerah Kudat, SEDCO juga akan melaksanakan Pembangunan Bandar/Pekan Baru di beberapa lagi daerah lain seperti Tawau, Sapulut dan Kinabatangan yang akan mencetuskan lonjakan aktiviti ekonomi di kawasan-kawasan sekitarnya.

Di samping pembukaan kawasan-kawasan perindustrian oleh SEDCO, sebuah lagi kawasan perindustrian baru akan dibuka di Sipitang Oil & Gas Industrial Park (SOGIP). Inisiatif ini diterajui oleh Sabah Oil & Gas Development Corporation (SOGDC). Pembukaan kawasan ini akan dimulakan dengan penyediaan tapak dan pembangunan infrastruktur bekalan elektrik.

PEMETAAN TUMPUAN BERDASARKAN KEPADA NOD, HOTSPOT DAN LOKASI INISIATIF FOKUS SEMASA SEKTOR PERINDUSTRIAN

STRATEGI SEKTOR PERINDUSTRIAN

Memfokuskan pelaburan kepada sumber sedia ada iaitu empat subsektor utama industri agro, akuakultur, kelapa sawit, mineral dan minyak & gas

Meningkatkan pengeluaran IKS dengan penggunaan teknologi terkini

Mengoptimumkan kawasan / taman perindustrian sedia ada

Memudahkan pematuhan perundangan pensijilan dan akreditasi antarabangsa bagi produk IKS

Mewujudkan gerbang pemasaran secara digital produk IKS, *micro and cottage*

KEBERHASILAN SEKTOR PERINDUSTRIAN

Insentif kepada Usahawan IKS untuk membiayai juruperunding dan mengubah suai premis

50 usahawan mendapat manfaat dan peningkatan hasil eksport

Pusat Produk IKS di 4 daerah besar

200 usahawan mendapat manfaat dan peningkatan hasil jualan

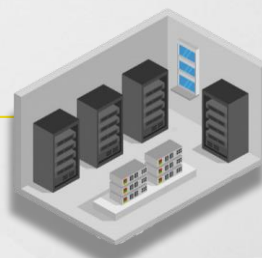
Insentif kepada Usahawan IKS Cemerlang

1,000 usahawan cemerlang mendapat insentif

Integrated Cold Storage Facilities and Depot

Pengusaha mendapat manfaat dan potensi pelaburan sebanyak RM380 bilion

Biomass Collection Centre

Peningkatan pendapatan kepada POIC dan potensi pelaburan sebanyak RM19 bilion

Pembangunan Taman Perindustrian Kudat

300 peluang pekerjaan dibuka dan peningkatan pengeluaran

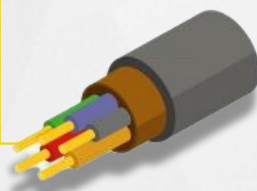
Pembangunan Bandar Baru Titingan, Tawau

500 peluang pekerjaan dibuka dan potensi pelaburan sebanyak RM2 bilion

Pembangunan Metro Fibrillization

Penembusan 50% jalur lebar (fiber optik) di Sabah

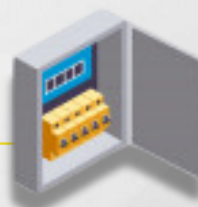
Projek Loji Clinker

Peningkatan pengeluaran simen di Sabah

Pelaburan melalui pembangunan Infrastruktur Bekalan Elektrik di SOGIP

4,070 peluang pekerjaan dibuka dan potensi pelaburan sebanyak RM4.86 bilion

Pembangunan Pangkalan Pemeriksaan Keselamatan Pengangkutan Berat dan Pejabat dan Pelaburan melalui pembukaan tapak tanah di SOGIP

4,070 peluang pekerjaan dibuka dan potensi pelaburan sebanyak RM4.86 bilion

Pelaburan melalui penyediaan kawasan industri yang kondusif di KKIP

Potensi pelaburan sebanyak RM2.2 bilion

INISIATIF FOKUS SEMASA SEKTOR PERINDUSRIAN

MEWUJUDKAN *REGIONAL PROCESSING & LOGISTIC HUB* POIC

MEWUJUDKAN HUB HALAL KKIP

MENINGKATKAN INFRASTRUKTUR TAMAN PERINDUSTRIAN (KKIP & SOGIP)

MEWUJUDKAN *TRANSHIPMENT HUB* DI PELABUHAN SEPANGGAR DAN *INTEGRATED LOGISTIC SERVICES* DI KKIP (*FREE ECONOMIC ZONE*)

MENARIK PELABURAN RM40 BILLION DI TAMAN-TAMAN PERINDUSTRIAN

MEMPERLUASKAN PENGGUNAAN PLATFORM E-DAGANG OLEH USAHAWAN IKS

BERKOLABORASI DENGAN 25 OUTLET PASARAYA DI 4 DAERAH BESAR BAGI MEMASARKAN PRODUK USAHAWAN IKS

MEMPERKASA PENGLIBATAN SYARIKAT MILIK KERAJAAN NEGERI DALAM INDUSTRI MINYAK DAN GAS

BERKOLABORASI MEMPERGIAT AKTIVITI INDUSTRI BERASASKAN SUMBER TERSEDIA MINYAK & GAS, AKUAKULTUR, AGRIKULTUR DAN SUMBER MARIN

MENUBUHKAN MAJLIS MINYAK & GAS NEGERI SABAH

S

HALA TUJU
**SEKTOR
PELANCONGAN**

HALA TUJU SEKTOR PELANCONGAN

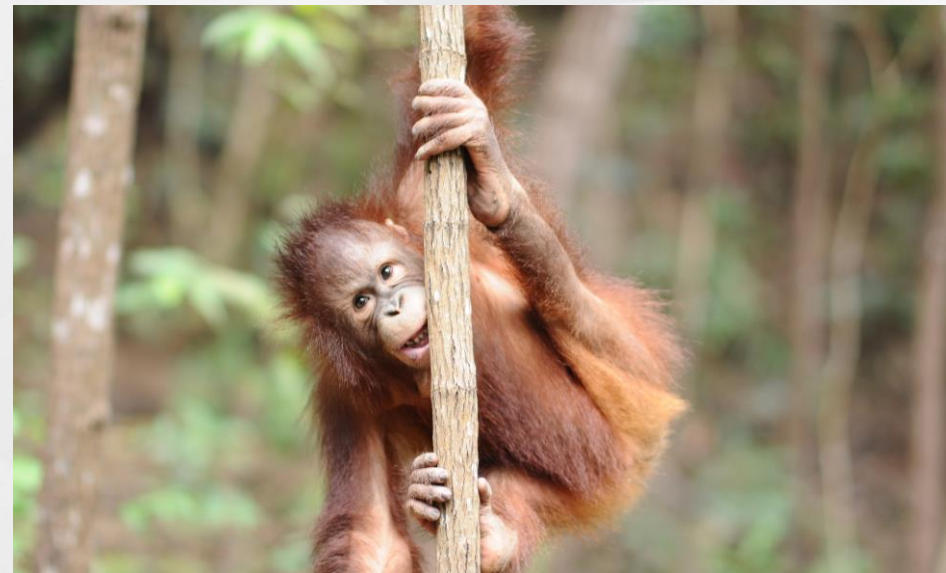
PUSAT PULAU KONSERVASI ORANGUTAN

Jabatan Hidupan Liar (JHL) komited dalam memastikan hidupan liar negeri Sabah yang menjadi tarikan utama pelancong terus dipelihara dan tidak diancam kepupusan. Pada masa ini, dianggarkan hanya 11,000 ekor populasi orangutan yang tinggal di negeri Sabah. Sehubungan itu, satu fasaliti yang dikenali sebagai Pusat Pulau Konversasi Orangutan bakal dibangunkan di Lot 8, Sanktuari Hidupan Liar Hilir Kinabatangan sebagai kawasan pelepasan (*naturalistic environment*) untuk menempatkan orangutan yang menghadapi masalah dalam program pemulihan, terlalu lama dalam kurungan kerana mempunyai risiko jangkitan penyakit berjangkit, cedera, cacat atau menghadapi risiko lain yang boleh membantutkan kehidupannya.

Pulau ini akan memberi kebebasan dan keselesaan kepada orangutan dalam persekitaran yang terkawal. Dalam persekitaran demikian, orangutan masih lagi boleh menyumbang dalam konservasi dari segi pembiakan. Setakat ini, sebanyak 10 ekor orangutan telah disenaraikan untuk ditempatkan dalam pulau ini pada masa ini dan memerlukan fasiliti tersebut. Bilangan ini dijangka meningkat menjelang tahun 2025 kepada 20-24 ekor orangutan secara kumulatif disebabkan penyebaran penyakit dan lain-lain.

Pelaksanaan pembinaan fasaliti dengan keluasan anggaran 20 hektar ini dijangkakan akan menelan kos sebanyak lebih kurang RM8 juta dalam tempoh masa 12 bulan secara menyeluruh. Projek pembinaan fasaliti ini juga akan melibatkan lapan (8) komponen. Antaranya ialah membina empat (4) unit pulau orangutan, pembinaan *moat* air/parit dan bangunan tempat tidur orangutan dengan kos RM2.3 juta, pembinaan pelantar pelawat, menara pelawat dan jejambat/pejalan kaki pelawat dengan kos RM300,000.00, program *enrichment* orangutan dengan kos RM400,000.00, pembinaan bangunan klinik RM800,000.00, lanskap (*hardscape and softcape*) RM300,000.00, penyambungan bekalan elektrik dan air yang menelan kos RM800,000.00, rumah kakitangan/*keeper* RM800,000.00 dan akhir sekali pembinaan jalan masuk dengan kos RM1.5 juta.

Pengwujudan Pusat Pulau orangutan ini juga akan memberi keuntungan kepada Kerajaan Negeri Sabah menerusi sektor pelancongan kerana ini merupakan satu lagi produk pelancongan yang berasaskan hidupan liar dapat diperkenalkan untuk negeri Sabah. Kedatangan pelawat tempatan dan luar negara ke daerah Sandakan dan Kinabatangan akan terus meningkat kerana mengikut rekod statistik pelawat di Kinabatangan, Pusat Pemulihan Orangutan Sepilok dan Tabin adalah memberangsangkan.

HALA TUJU SEKTOR PELANCONGAN

KEMPEN DAN PROGRAM *HIGH VISIBILITY* UNTUK PASARAN DOMESTIK

Pandemik COVID-19 yang melanda telah melumpuhkan sebahagian besar aktiviti pelancongan bukan sahaja di Sabah tetapi juga di peringkat global. Oleh itu, Lembaga Pelancongan Sabah (LPS) berinisiatif untuk meningkatkan lagi usaha kempen penglihatan tinggi (*high visibility*) melalui medium elektronik, cetak, *billboard* dan digital bagi melonjakkan kembali kehadiran pelancong ke negeri Sabah. Kempen ini merupakan unsur penting untuk menyokong kempen dan aktiviti pemasaran yang dilaksanakan oleh Unit Pemasaran di Lembaga Pelancongan Sabah. Antara strategi inisiatif ini ialah kolaborasi dengan pelbagai jenama yang terkemuka seperti Xiaomi, GoPro, TeaLive, Canon dan Sports Direct. Pihak LPS akan berusaha untuk menghubungi jenama yang dicadangkan untuk melancarkan kempen bersama. Jenama-jenama ini mempunyai pangkalan data dan juga pengikutnya sendiri yang dapat menjadi peluang untuk LPS mempromosikan Sabah sebagai destinasi pelancongan. Selain itu, kempen dan program *high visibility* ini juga dapat dibuat melalui *influencers*, *Key Opinion Leader* (KOL), *bloggers* dan media. Sebelum ini, pihak LPS telah melibatkan golongan ini untuk mempromosikan informasi berkaitan destinasi pelancongan di Sabah. Usaha ini akan dipertingkatkan lagi untuk memastikan pelancongan Sabah sentiasa ditularkan dalam *platform* media. Seterusnya, penggunaan *billboard* dalam aktiviti kempen dan program *high visibility* ini juga dijangkakan akan dapat melonjakkan kehadiran pelancong ke negeri Sabah. Kawasan yang sesuai untuk *billboard* seperti di kawasan Bukit Bintang, Kuala Lumpur dan beberapa kawasan tumpuan ramai telah dikenal pasti. *Billboard* atau *Out of Home* (OOH) juga akan digunakan di kompleks membeli belah. Pendekatan digital juga merupakan antara medium terbaik dalam mempromosikan pelancongan negeri Sabah. Pada masa ini, LPS telah pun aktif dalam menggunakan unsur digital.

Walau bagaimanapun, usaha ini boleh dipertingkatkan lagi dengan menggunakan *programmatic* dan juga melalui laman sesawang *content creators* seperti SAYS.com, World of Buzz, Have Halal Will Travel yang mempunyai kadar tular yang tinggi. Beberapa aktiviti telah dirancang bagi menyokong strategi ini seperti kolaborasi jenama dengan Xiaomi pada Januari dan GoPro pada Februari, MRT wrap dan *billboards* di Bukit Bintang, permohonan peruntukan penggambaran, pelancaran Sabah Brochure, lawatan SGAG (Laman Sesawang Berita dan Hiburan Singapura), MyFM dan stesen radio China dan lain-lain. Usaha ini akan dapat menambah sebaran maklumat berkaitan pelancongan di Sabah sekali gus menarik kehadiran lebih ramai pelancong.

HALA TUJU SEKTOR PELANCONGAN

SOKONGAN PEMBIDAAN *MEETINGS, INCENTIVES, CONFERENCES & EXHIBITIONS* (MICE)

Lembaga Pelancongan Sabah berhadapan dengan cabaran yang tinggi untuk menonjolkan Sabah sebagai destinasi *Meetings, Incentives, Conferences & Exhibitions* (MICE) yang unggul berikutan penutupan sempadan antarabangsa dan ketiadaan kemudahan dana subvensi untuk menyertai sebarang bidaan. negeri Sabah juga mendapat saingan daripada destinasi-destinasi lain di rantau ini seperti Sarawak, Pulau Pinang, Singapura dan Thailand dalam menarik minat persatuan-persatuan dan korporat untuk menganjurkan aktiviti MICE di negeri ini. Oleh itu, Kerajaan Negeri perlu memainkan peranan dalam menyokong perkembangan sektor MICE melalui penyediaan dana subvensi yang menarik sebagai daya tarikan kepada pelbagai organisasi untuk memilih destinasi di negeri Sabah. Strategi penyediaan dana subvensi ini adalah antara faktor yang penting di samping ketersediaan prasarana dan kemudahan yang bertaraf dunia dalam meningkatkan peluang untuk memenangi bidaan bagi membolehkan Sabah menjadi tuan rumah bagi acara-acara perniagaan, mesyuarat, insentif serta pameran tempatan dan antarabangsa yang berprestij.

Selain itu, pasukan yang mahir dan hebat juga diperlukan untuk meyakinkan bakal penganjur. Kemahiran atau kepakaran ini diperlukan untuk membina kepercayaan dalam kalangan penganjur yang seterusnya akan dapat dimanfaatkan oleh sektor MICE di Sabah. Bagi memantapkan lagi sektor MICE di negeri ini, Lembaga Pelancongan Sabah mencadangkan agar pakatan global dengan rakan strategik dapat dikembangkan untuk berkongsi dan mengembangkan peluang perniagaan. Antara yang dicadangkan untuk dilaksanakan ialah pembidaan agresif terhadap acara yang mempunyai peluang besar bagi destinasi Sabah, seminar dan latihan berkenaan dengan Industri Acara Perniagaan,

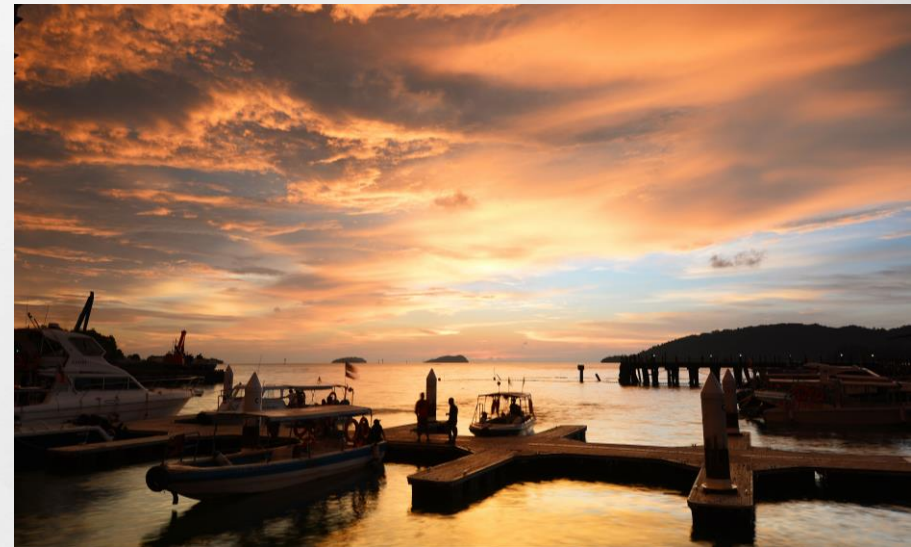
sales call kepada persatuan dan juga *Professional Conference Organisers* (PCO), bekerjasama dengan peneraju Acara Perniagaan Malaysia dan Persatuan Pengerak Acara Perniagaan dengan penglibatan dan fokus yang lebih meyakinkan serta kempen kesedaran untuk menonjolkan ketersediaan negeri Sabah dalam menjadi tuan rumah bagi pelbagai acara antarabangsa. Beberapa impak kejayaan inisiatif ini pada masa akan datang akan dapat dinikmati rakyat Sabah. Antaranya ialah meningkatkan reputasi dan profil Sabah sebagai destinasi MICE di peringkat global, berpeluang menjadi hos pelbagai kongres dan konferensi bertaraf global bagi tahun 2021-2025, berpeluang meningkatkan hubungan profesional dan membina rangkaian global dan secara tidak langsung dapat merangsang perdagangan dan pelaburan untuk Sabah. Sektor MICE di Sabah juga dipercayai akan dapat melonjakkan ekonomi negeri yang terjejas akibat pandemik COVID-19. Sebagai permulaan, Lembaga Pelancongan Sabah menyasarkan satu (1) acara MICE dianjurkan di Sabah pada tahun 2021. Pada tahun 2022 pula, disasarkan pertambahan sebanyak 100% jumlah acara berbanding tahun 2021, pertambahan sebanyak 50% jumlah acara berbanding tahun 2022 pada tahun 2023, pertambahan sebanyak 30% jumlah acara berbanding tahun 2023 pada tahun 2024 dan pertambahan sebanyak 30% jumlah acara berbanding tahun 2024 pada tahun 2025.

HALA TUJU SEKTOR PELANCONGAN

PENSIJILAN *HEALTH & CLEAN* PRODUK DAN PREMIS PELANCONGAN

Kebersihan destinasi pelancongan adalah antara faktor yang penting dalam menjamin kehadiran pelancong secara berterusan. Hal ini juga penting bagi membendung penularan wabak COVID-19 di kawasan pelancongan demi menjaga kesejahteraan pelancong dan rakyat negeri Sabah. Sehubungan itu, Kementerian Pelancongan, Kebudayaan dan Alam Sekitar (KEPKAS) telah berinisiatif untuk menjalankan aktiviti pensijilan *Health & Clean* untuk setiap produk dan premis pelancongan untuk memberi keyakinan dan kepercayaan kepada pelancong untuk melawat negeri Sabah. Penghasilan sijil *Health & Clean* ini melibatkan perbincangan input dengan pihak berkepentingan industri pelancongan negeri Sabah bersama pihak berkepentingan dalam hal kesihatan dan keselamatan. Selain itu, pewartaan dan penyebaran maklumat mengenai sijil *Health & Clean* juga akan dibuat. Seterusnya, prosedur untuk perakuan pensijilan adalah merangkumi pematuhan produk dan premis pelancongan kepada piawaian dan protokol kesihatan dan kebersihan yang telah ditetapkan serta pengelolaan program latihan kepada staf premis dan produk pelancongan dalam mematuhi piawaian dan protokol perkhidmatan berdasarkan pensijilan.

Bagi memastikan pematuhan prosedur dijalankan secara berterusan, penguatkuasaan berdasarkan pensijilan dan pemeriksaan secara berkala akan dijalankan dari semasa ke semasa.

Pensijilan ini akan menjadi pemangkin dalam memberi keyakinan dan kepercayaan kepada pelancong dari dalam dan luar negara untuk melawat negeri Sabah. Ini seterusnya akan membantu melonjakkan kembali ekonomi negeri khususnya dalam sektor pelancongan. Inisiatif ini melibatkan semua pemain industri pelancongan seperti hotel, agen pelancongan, produk pelancongan, MICE dan lain-lain yang berkaitan. Selain KEPKAS, pemegang taruh utama untuk inisiatif ini juga adalah Lembaga Pelancongan Sabah dengan disertai oleh semua persatuan utama pelancongan seperti MAH, MATTA, MyBHA, SATTA, STA, STGA, persatuan CBT dan lain-lain. KEPKAS menasaskan 50% premis pelancongan mendapat pensijilan *Health & Clean* pada tahun 2021, 70% pada tahun 2022, 90% pada tahun 2023 dan 100% pada tahun 2024.

HALA TUJU SEKTOR PELANCONGAN

PROGRAM PENGALAMAN BUDAYA BERSEPADU

Negeri Sabah terkenal dengan keindahan alam semula jadi dan budaya etnik yang pelbagai. Kepelbagaian budaya tersebut merupakan antara aset dan khazanah negeri yang amat bernilai. Walau bagaimanapun, aspek budaya kurang diketengahkan serta kurang menonjol dalam industri pelancongan. Industri pelancongan juga kini terjejas teruk akibat pandemik COVID-19 yang melanda bukan sahaja negeri Sabah tetapi juga global. Bagi memulihkan industri pelancongan di negeri Sabah, negeri ini memerlukan kombinasi budaya dan alam sekitar sebagai pakej untuk dipasarkan bagi menarik kehadiran pelancong dari dalam dan luar negeri. Sehubungan itu, program pelancongan budaya berasaskan perkhidmatan pengalaman budaya dengan penyertaan komuniti, penggiat seni, badan kebudayaan dan sebagainya yang terdapat di Sabah dicadangkan untuk diperkenalkan oleh Lembaga Kebudayaan Negeri Sabah. Tujuan utama program ini adalah untuk memperkenalkan program pelancongan budaya kepada pelbagai pihak termasuk pelancong yang berkunjung ke negeri ini. Selain itu, objektif program ini juga adalah untuk memperkasakan pelancongan berasaskan budaya di dalam dan luar bandar, mempelbagaikan produk pelancongan yang terdapat di Sabah, membantu komuniti untuk menonjolkan keunikan budaya etnik setempat, mewujudkan peluang perniagaan kepada pengusaha pelancongan dalam dan luar bandar untuk menjana pendapatan melalui penjualan produk budaya seperti kraf tangan, memelihara warisan budaya ketara dan tidak ketara agar terus diwarisi oleh generasi akan datang, membantu menjana pendapatan kepada penggiat-penggiat seni, pengusaha (produk kebudayaan) tempatan, pengkraf tempatan dan pengusaha makanan dan minuman serta membantu untuk mempromosi kebudayaan negeri Sabah.

Antara jenis program yang bakal dijalankan ialah Program Pengalaman Budaya, Program Hentian Budaya dan pemerkasaan pelancongan budaya luar bandar. Keberhasilan dari inisiatif ini ialah produk pelancongan dalam dan luar bandar dapat dipelbagaikan dengan memperkenalkan ekopelancongan budaya kepada komuniti luar bandar dan dalam masa yang sama meningkatkan pendapatan ekonomi, pelancongan sedia ada dapat ditambah nilai dengan kebudayaan, promosi pelancongan kebudayaan dapat dirancakkan lagi dan peluang pekerjaan dan perniagaan kepada komuniti budaya dan pelancongan.

Pelaksanaan program ini adalah melibatkan penganjuran bengkel / ceramah / seminar bagi satu zon selama lima (5) tahun (melibatkan lima (5) zon seluruh Sabah), lima (5) projek perintis di lima (5) kawasan ekopelancongan dan Program Hentian Budaya dilaksanakan di tiga (3) bandar utama Sabah iaitu bandaraya Kota Kinabalu, Sandakan dan Tawau serta pelaksanaan program pengalaman budaya di setiap kawasan ekopelancongan budaya yang utama di daerah utama. Lembaga Kebudayaan Negeri Sabah menyasarkan pelaksanaan satu (1) bengkel / ceramah / seminar, sembilan (9) premis dan satu (1) program / bandar pada tahun 2021, satu (1) bengkel / ceramah / seminar, tujuh (7) premis dan satu (1) program/bandar pada setiap tahun bermula tahun 2022 hingga 2025.

HALA TUJU SEKTOR PELANCONGAN

TITIAN LANGIT (SKY BRIDGE) PULAU BOHEY DULANG, TAMAN MARIN TUN SAKARAN, SEMPORNA

Keindahan panorama di Pulau Bohey Dulang amat terkenal di mata dunia. Keistimewaan Pulau Bohey Dulang ialah pulau ini mempunyai puncak bukit setinggi 353 meter yang menjadi tarikan ramai untuk datang menikmati keindahan pemandangan laut dan tumbuhan hijau. Pulau Bohey Dulang juga merupakan salah satu daripada lapan pulau yang terdapat di Taman Marin Tun Sakaran, diwartakan pada 28 Jun 2004 melalui Enakmen Taman-Taman Sabah 1964 dan menjadi antara tarikan utama pelancongan di daerah Semporna. Walau bagaimanapun, belum ada satu pun tumpuan ikonik yang boleh menarik lebih ramai pelancong ke destinasi ini. Sehubungan dengan itu, pewujudan produk ikonik di Taman Marin Tun Sakaran perlu dibangunkan iaitu sejajar dengan Pelan Strategik Taman-Taman Sabah 2025. Bagi merealisasikan hal ini, Taman-Taman Sabah mencadangkan untuk membina Titian Langit (*Sky Bridge*) sebagai ikonik baharu di negeri Sabah untuk dijadikan tarikan kedatangan pelancong. Titian ini akan dibangunkan sepanjang satu (1) kilometer. Tren terkini bagi pelancong dari dalam dan luar negara adalah untuk berkunjung ke tempat yang mempunyai ciri tarikan tersendiri dan yang sedang tular. Produk ikonik mampu menarik pelancong berkunjung dan membuat kunjungan semula. Projek Cadangan Pembinaan Titian Langit (*Sky Bridge*) di Pulau Bohey Dulang, Taman Marin Tun Sakaran, Semporna sudah tentunya akan mewujudkan sebuah tarikan ikonik baharu yang bakal menjadi tarikan utama di Sabah. Kos pelaksanaan pembinaan dianggarkan berjumlah RM35,000,000.00 dan tempoh pelaksanaan projek dianggarkan selama 36 bulan. Inisiatif ini selaras dengan matlamat Pelan Strategik Taman-Taman Sabah 2025 iaitu Taman-Taman Kita adalah pilihan utama pelancongan alam semula jadi dan mewujudkan Tarikan Ikonik.

Jumlah kedatangan pelancong ke Taman Marin Tun Sakaran menyumbang sekurang-kurangnya 10% bagi jumlah kedatangan pelancong di Taman-Taman Sabah. Dengan andaian setelah projek ini siap, Taman Marin Tun Sakaran menyasarkan 250,199 orang ketibaan pelancong pada tahun 2021, 282,699 orang pada tahun 2022, 315,199 orang pada tahun 2023, 347,699 orang pada tahun 2024 dan 396,449 orang pada tahun 2025.

PROGRAM ROUTE DEVELOPMENT

Penutupan sempadan-sempadan antarabangsa akibat pandemik COVID-19 telah menyebabkan syarikat-syarikat penerbangan menghentikan dan mengurangkan penerbangan di peringkat antarabangsa mahupun di peringkat domestik. Ini seterusnya telah menjejaskan industri pelancongan negeri Sabah yang selama ini dilonjakkan oleh 96% kemasukan pelancong ke Sabah melalui laluan udara. Pada awal tahun 2020, Sabah mempunyai sejumlah 236 penerbangan terus menghubungkan 22 destinasi antarabangsa yang menawarkan kapasiti tempat duduk sebanyak 41,000 seminggu. Walau bagaimanapun, pada April 2020, kesemua penerbangan antarabangsa telah dihentikan akibat penutupan sempadan. Apabila sempadan dibuka, syarikat penerbangan yang telah terjejas selama hampir setahun memerlukan sokongan dan bantuan dalam memulihkan semula laluan yang penerbangan yang telah terhenti. Oleh itu, Lembaga Pelancongan Sabah telah bercadang untuk memperkenalkan program *route development* yang bertujuan untuk memantapkan semula jaringan kerjasama dengan syarikat-syarikat penerbangan dan menyokong usaha-usaha memulakan semula atau membuka laluan udara baharu yang membantu akses pelancong ke negeri Sabah. Penggalakkan keterlibatan syarikat-syarikat penerbangan dalam program ini dapat dibuat melalui pemberian insentif kepada syarikat penerbangan yang terlibat mengikut kriteria yang ditetapkan.

HALA TUJU SEKTOR PELANCONGAN

Antara aktiviti yang disasarkan dalam inisiatif ini ialah pembukaan laluan udara baharu, memulakan semula laluan antarabangsa yang terhenti dan penerbangan sewa khas bagi laluan antarabangsa. Lembaga Pelancongan Sabah menyasarkan pembukaan dua (2) laluan udara domestik dan dua (2) laluan udara antarabangsa baharu pada tahun 2021. Peningkatan secara konsisten disasarkan sehingga tahun 2025.

STATUS LAPANGAN TERBANG MENJADI LAPANGAN TERBANG ANTARABANGSA (*NEW ROUTE DEVELOPMENT*)

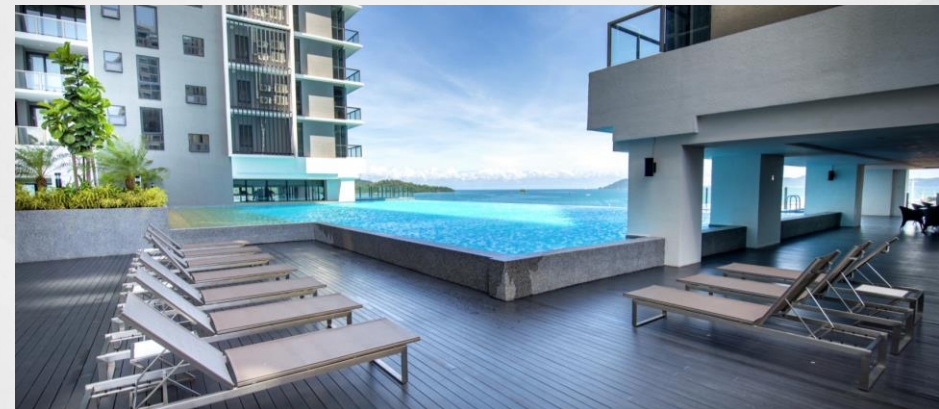
Bagi menjayakan program *route development*, Kerajaan Negeri juga perlu menyediakan fasiliti yang bertaraf antarabangsa dan dapat menampung kehadiran kapal terbang yang membawa pelancong dari pelbagai negeri dan negara. Oleh itu, Kerajaan Negeri telah berinisiatif untuk menjadikan Lapangan Terbang Tawau dan Lapangan Terbang Sandakan sebagai lapangan terbang antarabangsa. Selain dua (2) lapangan terbang ini, Lapangan Terbang Lahad Datu juga bakal dijadikan lapangan terbang antarabangsa melalui penaiktarafan fasiliti lapangan tersebut. Hal ini akan dapat dimanfaatkan oleh pelbagai aktiviti ekonomi yang membangun di daerah tersebut.

PROGRAM SABAH RUMAH KEDUAKU (*SABAH MY SECOND HOME PROGRAMME*)

Program Sabah Rumah Keduaku (*Sabah My Second Home Programme*) merupakan inisiatif Kerajaan Negeri yang diadaptasi dari program kerajaan persekutuan *Malaysia My Second Home* untuk menarik dan memberi peluang kepada pelancong dari luar negara yang memenuhi kriteria untuk tinggal di Sabah.

Sabah mempunyai potensi yang besar dalam menarik pelancong dalam menjadikan negeri ini sebagai rumah kedua kerana bentuk muka buminya yang indah dan strategik. Selain itu, keunikan kepelbagaian kaum dan budaya di Sabah juga menjadi salah satu daya tarikan pelancong ke negeri ini.

Sabah My Second Home Programme ini memberikan insentif kepada pelancong yang terlibat. Insentif yang diberikan ialah pas lawatan sosial selama 10 tahun, kebenaran membawa isteri atau suami serta anak-anak yang belum berkahwin, ibu bapa dan ibu bapa mentua, kebenaran bersekolah di Malaysia bagi anak yang berumur 18 tahun ke bawah, kebenaran bekerja sambil selama 20 jam seminggu dalam sektor-sektor kritikal bagi individu berumur 50 tahun ke atas, kebenaran mendapatkan pembantu domestik dari negara-negara yang dibenarkan, pendapatan dari luar negara bebas cukai, kebenaran membeli harta benda dan harta tanah dan peluang pelaburan yang besar.

HALA TUJU SEKTOR PELANCONGAN

Melalui penyertaan pelancong dalam program ini, negeri akan mendapat manfaat ekonomi dari aspek pembelian premis kediaman, kemasukan aliran dana dan merangsang ekonomi setempat.

PEMBANGUNAN PRODUK IN SITU, TAPAK SELAMAN IKONIK DI TAMAN MARIN, TAMAN-TAMAN SABAH

Pembangunan Produk In Situ, Tapak Selaman Ikonik di Taman Marin, Taman-Taman Sabah melalui penempatan *reef ball* bertujuan penambahan tapak selaman baharu yang ikonik disamping untuk mengembalikan fungsi biologi ekosistem terumbu karang dan meningkatkan kualiti tapak selaman skuba yang sedia ada.

Selain itu, pembangunan sistem promosi tapak selaman serta flora dan fauna di kawasan taman marin di Taman-Taman Sabah juga diperlukan untuk tujuan pemasaran produk baharu dan sedia ada. Inisiatif ini juga menjadi daya tarikan kepada pengemar aktiviti sukan selam skuba yang memberi pulangan pelaburan kepada Kerajaan Negeri melalui aktiviti pelancongan.

Tiga (3) kawasan marin yang dipilih untuk inisiatif ini ialah Taman Tunku Abdul Rahman, Taman Pulau-Pulau Penyu dan Taman Pulau Sipadan. Peruntukan sejumlah RM10,000,000 diperlukan untuk kerja-kerja membina, mengangkat dan melabuhkan *reef ball* / *pallet ball* dan tempoh pelaksanaan projek dianggarkan mengambil masa selama 24 bulan. Sejumlah RM1,000,000 lagi diperlukan untuk pembangunan sistem promosi tapak selaman dan flora dan fauna di Taman-Taman Sabah.

Tiga (3) taman marin yang terlibat akan menyumbang pertambahan sebanyak 487,500 orang pelancong sesuai dengan matlamat Pelan Strategik Taman-Taman Sabah yang menasaskan pertambahan pengunjung menjelang tahun 2025.

PEMETAAN TUMPUAN BERDASARKAN KEPADA NOD, HOTSPOT DAN LOKASI INISIATIF FOKUS SEMASA SEKTOR PELANCONGAN

STRATEGI SEKTOR PELANCONGAN

Menambah bilangan produk pelancongan *in situ* berasaskan komuniti dan keindahan setempat

Mempergiatkan promosi untuk menarik pelancongan bersasar berpendapatan tinggi seperti negara Eropah, Australia, Korea Selatan dan Taiwan

Menggalakkan Pelancongan *Frequent Independent Travelers* (FIT)

Mencipta produk baharu seperti Skuba Rangka Kapal, Bebola Terumbu dan lain-lain

Menerokai pelancongan perubatan, pelancongan pendidikan dan pelancongan agro

Memberi insentif penganjuran aktiviti *Meetings, Incentives, Conferences and Exhibitions* (MICE) yang bersasar

Mewujudkan Kinabalu International High Altitude Training Center di Gunung Kinabalu

Menjadikan lapangan terbang Sandakan, Tawau & Lahad Datu berstatus lapangan terbang antarabangsa

KEBERHASILAN SEKTOR PELANCONGAN

PUSAT PULAU KONSERVASI ORANGUTAN

Meningkatkan kehadiran pelancongan kepada 26,003 orang pada tahun 2025

SABAH MY SECOND HOME PROGRAMME

Meningkatkan kehadiran pelancong dan menjadikan Sabah sebagai rumah kedua.

KEMPEN DAN PROGRAM *HIGH VISIBILITY* UNTUK PASARAN DOMESTIK

Meningkatkan bilangan pelawat laman sesawang dan media sosial sebanyak 15%.

PROGRAM ROUTE DEVELOPMENT

8 laluan baharu domestik, antarabangsa dan sewa khas dibuka menjelang tahun 2025.

SOKONGAN PEMBIDAAN *MEETINGS, INCENTIVES, CONFERENCES & EXHIBITIONS (MICE)*

15 acara MICE diadakan di Sabah menjelang tahun 2025.

PENSIJILAN *HEALTH & CLEAN* PRODUK DAN PREMIS PELANCONGAN

100% premis pelancongan mendapat pensijilan Health & Clean menjelang 2024.

PROGRAM PENGALAMAN BUDAYA BERSEPADU

47 program dijalankan menjelang tahun 2025.

TITIAN LANGIT (*SKY BRIDGE*) PULAU BOHEY DULANG, TAMAN MARIN TUN SAKARAN, SEMPORNA

396,449 kehadiran pelancong menjelang tahun 2025.

PRODUK IN SITU PEMBANGUNAN TAPAK SELAMAN IKONIK DAN PROGRAM ANGKAT FLORA DAN FAUNA

1,068,411 kehadiran pelancong menjelang tahun 2025.

STATUS LAPANGAN TERBANG MENJADI LAPANGAN TERBANG ANTARABANGSA

2 lapangan terbang menjadi lapangan terbang antarabangsa dan 1 lapangan terbang dinaik taraf fasiliti

INISIATIF FOKUS SEMASA SEKTOR PELANCONGAN

**MEWUJUDKAN KINABALU
INTERNATIONAL HIGH ALTITUDE
TRAINING CENTER DI TAMAN-TAMAN
SABAH KUNDASANG**

**MEWUJUDKAN LALUAN
PENERBANGAN BAHARU DOMESTIK,
ANTARABANGSA & SEWA KHAS**

**MEMBINA PRODUK PELANCONGAN
YANG MEMBAWA IMPAK YANG TINGGI
DAN PULANGAN YANG CEPAT
SEPERTI SKUBA RANGKA KAPAL,
BEBOLA TERUMBU DAN LAIN-LAIN**

**MEWUJUDKAN DASAR DAYA
TAMPUNG PELANCONGAN**

**MEWUJUDKAN TAMAN BUDAYA
SABAH (SABAH CULTURAL
PARK)**

**MEWUJUDKAN SABAH MY
SECOND HOME PROGRAMME**

M

**HALA
TUJU**

**MODAL INSAN
DAN KESEJAHTERAAN
RAKYAT**

HALA TUJU MODAL INSAN DAN KESEJAHTERAAN RAKYAT

Pelan Pembangunan Sabah Maju Jaya (SMJ) 2021-2025 melalui pelbagai inisiatif khas yang telah dirancang oleh pelbagai kementerian seperti Kementerian Pembangunan Luar Bandar Sabah (KPLBS), Kementerian Kerajaan Tempatan dan Perumahan (KKTP), Kementerian Pembangunan Masyarakat dan Kesejahteraan Rakyat (KPMKR), Kementerian Sains, Teknologi dan Inovasi (KSTI) dan Kementerian Belia dan Sukan Sabah (KBSS) akan memberi penekanan sepenuhnya terhadap modal insan iaitu barisan tenaga kerja bagi mengimbangkan pembangunan fizikal yang berteraskan ilmu pengetahuan dan kemahiran yang merangkumi nilai, etika dan minda yang progresif serta kesedaran budaya yang tinggi dan menyumbang ke arah kesejahteraan rakyat secara keseluruhan.

SEJAHTERA LUAR BANDAR

Inisiatif khas pertama ialah melaksanakan kursus kemahiran keusahawanan kepada 500 usahawan desa melalui 25 kursus dalam program Pembangunan Usahawan Desa (PUD) iaitu bagi melonjakkan kemahiran para usahawan, KPLBS akan melaksanakan program Pembangunan Usahawan Desa (PUD) kepada 500 usahawan desa di kawasan luar bandar. Selain itu, inisiatif khas kedua ialah melaksanakan program Perusahaan Burung Walit Skala Sederhana yang melibatkan 70 bilangan peserta pada tahun 2021 dan pelaksanaan program Perusahaan Burung Walit Skala Sederhana ini yang akan disasarkan seramai 70 bilangan peserta dalam meningkatkan hasil dan pendapatan mereka.

Di samping itu, inisiatif khas ketiga ialah melaksanakan pembinaan 500 buah rumah melalui program Rumah Sejahtera Rakyat Sabah (RSRS) di seluruh daerah di negeri Sabah bermula tahun 2021 di mana pembinaan sebanyak 500 buah rumah di bawah program Rumah Sejahtera Rakyat Sabah (RSRS) akan memberi manfaat besar kepada penduduk di luar bandar bagi meningkatkan tahap kesejahteraan mereka.

Inisiatif khas keempat ialah membina dan menaik taraf infrastruktur-infrastruktur asas seperti pembinaan laluan pejalan kaki, jalan konkrit, jambatan gantung jenis keluli dan sebagainya di kawasan pedalaman bermula pada tahun 2021 dan dalam mewujudkan kesejahteraan secara keseluruhan yang berterusan, KPLBS akan melaksanakan semua projek pembinaan dan penaiktarafan infrastruktur-infrastruktur bagi meningkatkan keselesaan, keselamatan dan ekonomi di luar bandar.

Selain itu juga inisiatif khas keempat iaitu melaksanakan 10 buah projek Bekalan Air Luar Bandar Alternatif (BALBA) melalui sistem graviti dan telaga tiub dan melaksanakan 5 buah projek Bekalan Elektrik Luar Bandar Alternatif (BELBA) melalui mikro hidro dan tenaga solar di kawasan pedalaman pada tahun 2021. Dalam memastikan kelangsungan bekalan sumber air bersih dan bekalan elektrik secara berterusan, KPLBS akan bekerjasama dengan KPLB di peringkat Kerajaan Persekutuan dalam melaksanakan projek BALBA dan BELBA kepada para penduduk di kawasan pedalaman yang terpencil.

PERUMAHAN MAMPU MILIK UNTUK RAKYAT

Inisiatif khas pertama ialah melaksanakan program skim *Rent to Own* (Usahasama Pemaju Dengan Kerajaan) untuk 1,500 unit rumah bermula tahun 2021. Oleh itu, Kementerian Kerajaan Tempatan dan Perumahan (KKTP) akan melaksanakan program skim *Rent to Own* yang merupakan sebuah alternatif agar rakyat muda untuk memiliki rumah untuk didiami berdasarkan konsep sewa beli. Manakala inisiatif khas kedua ialah membina sebanyak 2,576 Balai Adat Kampung menjelang tahun 2025 dengan sasaran pembinaan sebanyak 515 Balai Adat Kampung pada tahun 2021 dan projek pembinaan akan dikendalikan oleh Jabatan Hal Ehwal Anak Negeri Sabah (JHEANS) yang akan diselia oleh KKTP bagi meningkatkan urusan pentadbiran dan tadbir urus para Ketua-Ketua Adat.

HALA TUJU MODAL INSAN DAN KESEJAHTERAAN RAKYAT

Selain itu, inisiatif khas ketiga ialah membina Program Perumahan Awam Kos Rendah (PAKR) berjumlah 175 unit rumah yang melibatkan empat fasa kawasan bermula pada tahun 2021 di mana Lembaga Pembangunan Perumahan dan Bandar (LPPB) akan mengendalikan projek perumahan (PAKR) ini yang melibatkan Fasa 3: Kemabong, Tenom (50 unit), Fasa 1: Sukau, Kinabatangan (50 unit), Fasa 1: Melalap, Tenom (50 unit) dan Fasa 1: Beluran (25 unit). Di samping itu, inisiatif khas keempat ialah membina Perumahan Rakyat berjumlah 350 unit rumah teres dan berkembar yang melibatkan empat fasa kawasan bermula pada tahun 2021 dan fasa-fasa yang terlibat ialah Fasa 1: Tanah Merah, Ranau (100 unit rumah berkembar), Fasa 1: Tongod (100 unit rumah berkembar), Fasa 1: Matunggong, Kudat (50 unit rumah teres) dan Fasa 3: Kota Kinabatangan (100 unit rumah teres). Projek Perumahan Rakyat ini akan dikendalikan oleh Lembaga Pembangunan Perumahan dan Bandar (LPPB). Dalam pada itu, inisiatif khas kelima ialah melaksanakan Skim Pembiayaan Perumahan di bawah Skim Pinjaman Perumahan (SPP) untuk golongan B40 melalui pembinaan sebanyak 1,615 unit rumah yang akan dibina bermula tahun 2021 dan pembinaan sebanyak 1,615 unit rumah yang akan dikendalikan oleh Lembaga Pembangunan Perumahan dan Bandar (LPPB) bagi memudahkan urusan rakyat dalam hal pemilikan rumah. Manakala inisiatif khas keenam iaitu melaksanakan pembinaan sebanyak 2,500 unit buah Perumahan Penjawat Awam Negeri dan projek ini akan diselia oleh Kementerian Kerajaan Tempatan dan Perumahan melalui Lembaga Pembangunan Perumahan dan Bandar (LPPB) akan melaksanakan projek pembinaan ini agar semua penjawat awam negeri juga tidak terkecuali dari memiliki rumah yang bersifat mampu milik dan kondusif.

RAKYAT SIHAT DAN SEJAHTERA

Bagi mencapai hasrat ini, Kementerian Pembangunan Masyarakat dan Kesejahteraan Rakyat melalui agenda utama “Merakyatkan Perkhidmatan” akan melaksanakan Inisiatif Khas Pertama iaitu membina Kompleks Bersepadu OKU dan Warga Emas yang akan bermula pada tahun 2021 dan projek pembinaan ini akan siap dalam tempoh tiga tahun iaitu dari tahun 2021 sehingga tahun 2023 bagi meningkatkan taraf kesejahteraan golongan OKU dan warga emas dan Inisiatif Khas Kedua ialah membangunkan lima (5) buah Pusat Perkembangan Kanak-Kanak (PPKK) di Kg. Rukom Laut, Pitas, Kg. Katalirus, Nabawan, Kg. Inarad, Tongod, Kg. Egad Paitan, Beluran dan di Kg. Koniung Darat, Kudat bermula pada tahun 2021 dengan memastikan kanak-kanak di luar bandar tidak tercicir dari bidang pendidikan dan projek pembinaan PPKK tersebut akan dikendalikan oleh Jabatan Perkhidmatan Kebajikan Am Sabah (JPKAS).

Dalam pada itu, inisiatif khas ketiga ialah mewujudkan 250 wad di rumah di seluruh negeri Sabah dalam tempoh lima tahun (2021-2025). Untuk itu, Jabatan Perkhidmatan Kebajikan Am Sabah (JPKAS) akan mewujudkan 250 wad di rumah di seluruh negeri Sabah bagi memudahkan urusan perubatan kesihatan rakyat terutama sekali di kawasan luar bandar. Selain itu, inisiatif khas keempat adalah program kolaborasi antara Jabatan Hal Ehwal Wanita (JHEWA) dan Pertubuhan-Pertubuhan Bukan Kerajaan (NGOs) dalam memberi kemahiran kepada 200 ibu tunggal dan usahawan wanita B40 di Sabah dalam tahun 2021 dan Kementerian Pembangunan Masyarakat dan Kesejahteraan Rakyat (KPMKR) melalui Jabatan Hal Ehwal Wanita (JHEWA) akan melaksanakan program bagi meningkatkan kemahiran dan pendapatan usahawan wanita B40 yang merangkumi juga ibu tunggal seramai 200 para usahawan wanita.

RAKYAT BERKEMAHIRAN TINGGI

Kementerian Sains, Teknologi dan Inovasi (KSTI) akan melaksanakan inisiatif khas pertama iaitu melatih 2,000 orang dalam setiap tahun dalam program *Train and Place* (latihan semula dan naik taraf kemahiran) dan pelaksanaan program ini akan dikendalikan oleh Jabatan Pembangunan Sumber Manusia (JPSM) bagi meningkatkan kompetensi, peluang pekerjaan serta mengatasi masalah pengangguran. Di samping itu, inisiatif khas kedua ialah menaja 300 pelajar cemerlang di Sabah dalam program TVET ke luar negara dan 200 pelajar graduan tahfiz ke dalam program TVET pada setiap tahun. Penajaan para pelajar untuk menyambung program Pendidikan dan Latihan Teknikal dan Vokasional (TVET) yang merupakan salah satu permintaan industri pekerjaan yang tinggi dan akan dikendalikan oleh Jabatan Pembangunan Sumber Manusia (JPSM).

HALA TUJU MODAL INSAN DAN KESEJAHTERAAN RAKYAT

Selain itu, inisiatif khas ketiga ialah Program Pengurusan dan Pengembangan Bakat "Sabah Talent & Entrepreneurship Program" (STEP) dan tujuan ini ialah melahirkan lebih ramai para usahawan yang muda belia dan berkompentensi. Oleh itu, Jabatan Pembangunan Sumber Manusia (JPSM) akan memainkan peranan dalam pelaksanaan program tersebut.

Bagi menjamin pendidikan secara berterusan, Pejabat Menteri Tugas-Tugas Khas akan melaksanakan inisiatif khas iaitu memberi Bantuan Khas Tunai Peperiksaan (BAKTI) sejumlah RM200 kepada para pelajar B40 SPM (Sijil Pelajaran Malaysia), STPM (Sijil Tinggi Pelajaran Malaysia) dan STAM (Sijil Tinggi Agama Malaysia) bermula tahun 2021. Malah juga ditambah dengan pemberian Bantuan Tunai Pendaftaran IPT (BUDI) sejumlah RM2,000 kepada para pelajar B40 bermula tahun 2021 dan Bantuan Tunai Pendaftaran IPT (BUDI) sejumlah RM2,000 akan diberikan kepada para pelajar baharu yang memasuki Institut Pengajian Tinggi (IPT) yang merangkumi IPTA dan IPTS.

SEMANGAT KESUKANAN RAKYAT

Bagi melonjakkan kemahiran belia dalam pelbagai aspek, inisiatif khas pertama akan dilaksanakan iaitu Program Pemindahan Teknologi Kemahiran Pertanian Belia Antarabangsa (Youth Agropenuer Transfer Technology) di mana Kementerian Belia dan Sukan Sabah (KBSS) akan menekankan penguasaan kemahiran pertanian bagi melahirkan usahawan belia desa yang berproduktif dan berdaya saing. Manakala bagi meningkatkan kualiti bidang sukan di Sabah, Inisiatif Khas Kedua akan mewujudkan sebuah Pusat Sukan Berprestasi tinggi (High Performance Sports Centre). Pewujudan Pusat Sukan Berprestasi Tinggi ini akan menawarkan pelbagai program / kursus yang berkonsepkan sains sukan seperti Perubatan Sukan, Pemakanan Sukan, Fisiologi Senam, Psikologi Sukan, Analisa Sukan dan Suaian Fizikal kepada para atlet berprestasi tinggi dan masyarakat serta membantu merencanakan Pelancongan Sukan di negeri Sabah. Pelaksanaan inisiatif ini akan dikendalikan oleh Kementerian Belia dan Sukan Sabah (KBSS), Lembaga Sukan Negeri Sabah dan Majlis Sukan Negeri Sabah.

Selain itu, Inisiatif Khas Ketiga ialah menganjurkan Sukan Bawah 12 Tahun di peringkat antarabangsa iaitu di South East Asia, BIMP-EAGA, Borneo Games. Bagi menggalakkan sukan di kalangan kanak-kanak di bawah umur 12 tahun berserta melahirkan atlet kanak-kanak yang berprestij, acara sukan ini akan menjadi platform bagi mereka menonjolkan bakat dan keminatan terhadap bidang sukan.

RAKYAT MENUJU KE ARAH REVOLUSI INDUSTRI 4.0

Bermula tahun 2020 sehingga sekarang, negara-negara maju dan membangun termasuk Malaysia telah mula menekankan dan mengaplikasi Revolusi Industri 4.0 atau Industry Revolution 4.0 (IR 4.0) sebagai peralihan yang terkini dari segi teknologi dan kaedah bekerja. Di negeri Sabah khususnya, rakyat menginginkan agar peralihan ke arah Revolusi Industri 4.0 ini tidak diabaikan kepentingannya oleh Kerajaan Negeri. Ini kerana IR 4.0 menekankan pendekatan terhadap penggunaan teknologi oleh manusia agar mewujudkan sebuah kaedah bekerja yang cekap dan sistematik.

HALA TUJU MODAL INSAN DAN KESEJAHTERAAN RAKYAT

Oleh itu, meningkatkan kesedaran dan mengoptimumkan kemahiran rakyat khususnya para graduan sekolah dan universiti dalam bidang teknologi adalah menjadi suatu kemestian bagi menyokong penuh IR 4.0 tersebut. Dalam melahirkan para graduan yang memiliki pengetahuan dan kemahiran tinggi, pelaksanaan program-program kemahiran yang berkonsepkan STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) adalah perlu diberi pendedahan dari segi pengajaran secara teori dan praktikal kepada graduan tersebut. Program seperti ini mampu meningkatkan kredibiliti dan kemampuan rakyat dalam menjiwai peralihan arus baharu iaitu IR 4.0 tersebut.

Selain itu juga, pendedahan kepada konsep pembelajaran STEM tersebut harus dipraktikkan kepada golongan kanak-kanak semasa di sekolah rendah atau tadika / taska. Konsep pembelajaran STEM ini akan diajar melalui konsep yang mudah difahami sesuai dengan tahap pembelajaran kanak-kanak tersebut. Di samping itu, konsep STEM mengajar kanak-kanak untuk menyelesaikan sesuatu masalah melalui pemikiran yang bersifat solusi dan kritikal minda. Ini semestinya akan membantu kanak-kanak di peringkat awal untuk membiasakan dan mencintai konsep pembinaan minda melalui STEM.

RAKYAT BERUPAYA DAN BERDIKARI

Peristiwa pandemik COVID-19 yang telah melanda seluruh dunia sejak tahun 2020 sememangnya telah meninggalkan kesan parut yang sangat mendalam kepada dunia dan rakyat. Dalam menangani dan mengurangi kes wabak COVID-19, Malaysia telah melaksanakan Perintah Kawalan Pergerakan (PKP) di seluruh negara bermula 18 Mac 2020. Dengan pewujudan pelbagai fasa pelaksanaan PKP ini, ramai rakyat telah mengalami kehilangan pekerjaan khususnya dalam sektor swasta dan juga bagi mereka yang bekerja sendiri. Kesan yang begitu mendalam yang mengalami kehilangan pekerjaan ini sememangnya ialah bagi penduduk kampung di luar bandar yang hanya menjalani kehidupan berpanduan dengan satu pekerjaan biasa seperti golongan petani, penternak, penjaja dan sebagainya. Oleh itu, rakyat menginginkan suatu program bagi meningkatkan kemahiran seperti program keusahawanan desa bagi semua penduduk kampung untuk menjana sumber pendapatan dan melahirkan lebih ramai usahawan desa yang berdaya saing.

Di samping memberi bantuan insentif dan subsidi kepada rakyat yang susah dan yang terkesan teruk oleh pandemik COVID-19 tersebut, pelaksanaan program meningkatkan kemahiran seperti ini dapat membantu dan mengembalikan semangat rakyat untuk menjadi lebih berdikari dan berupaya untuk memajukan diri dan komuniti secara inklusif.

Selain itu, rakyat juga menghendaki agar ramai anak-anak tempatan Sabah yang bekerja mahupun diambil bekerja oleh para majikan di pelbagai bidang pekerjaan di Sabah. Contohnya seperti bidang perguruan khususnya iaitu ramai graduan tempatan dari IPTA dan IPTS yang berkecimpung dalam pengajian perguruan dan berniat untuk melaksanakan profesion sebagai guru di negeri Sabah terutama sekali di kawasan pedalaman dan terpencil yang memerlukan khidmat seorang guru di sekolah-sekolah di kawasan tersebut.

HALA TUJU MODAL INSAN DAN KESEJAHTERAAN RAKYAT

INFRASTRUKTUR AWAM UNTUK KESEJAHTERAAN RAKYAT

Dalam mewujudkan pelbagai inisiatif yang menumpu terhadap kelengkapan infrastruktur-infrastruktur awam kepada rakyat, manfaat penggunaan tersebut seharusnya dirasakan oleh seluruh lapisan rakyat termasuk golongan OKU dan warga emas. Kesejahteraan golongan OKU dan warga emas juga harus diambil berat dari sudut penyediaan penggunaan harta awam yang dituju khas kepada mereka. Pewujudan lebih banyak seperti taman-taman riadah atau pusat rekreasi awam di seluruh daerah yang dilengkapi dengan pelbagai prasarana dan mesra penggunaan oleh golongan OKU dan seisi keluarga secara amnya. Di samping itu, membina dan menaik taraf infrastruktur awam termasuk sistem pengangkutan awam di bandar-bandar besar seperti Bandaraya Kota Kinabalu, Bandar Sandakan dan Bandar Tawau juga dikehendaki oleh majoriti rakyat agar penyediaan prasarana awam di bandar-bandar besar ini adalah maju dan kondusif yang akan dirasakan oleh rakyat.

Selain itu, dalam mempergiatkan semangat sukan di kalangan rakyat, pewujudan lebih banyak Kompleks Sukan di seluruh daerah adalah perlu dalam memartabatkan bidang sukan di negeri Sabah dan melahirkan lebih ramai atlet Sabah yang hebat dan berprestij di kalangan rakyat termasuk atlet-atlet dari golongan OKU. Di samping itu, bagi memajukan ekonomi tempatan yang merangkumi pewujudan lebih ramai peluang pekerjaan dan pembukaan perniagaan baharu sesama daerah, maka tindakan pengenalan dan penaiktarafan pekan-pekan yang berpotensi menjadi sebuah bandar penuh dan juga termasuk daerah-daerah kecil yang berpotensi untuk dinaik taraf menjadi sebuah daerah penuh yang akan memberi manfaat dan membuka peluang besar kepada semua penduduk di kawasan-kawasan tersebut. Manakala bagi memperkukuhkan bidang pendidikan di negeri Sabah, pewujudan sebuah universiti penuh baharu bertaraf IPTA dan IPTS di bahagian Pantai Timur Sabah seperti Tawau, Lahad Datu atau Semporna yang akan memudahkan para pelajar lepasan SPM di kawasan tersebut untuk melanjutkan pengajian mereka dalam bidang diploma dan ijazah.

STRATEGI MODAL INSAN DAN KESEJAHTERAAN RAKYAT

Menganjurkan kursus berkemahiran / TVET untuk meningkatkan kebolehpasaran sejajar dengan Revolusi Industri 4.0

Menjalinkan kolaborasi dalam latihan kemahiran dengan pihak industri

Memupuk budaya rakyat berinovasi

Membudayakan masyarakat prihatin dan bertanggungjawab

Membina rumah kediaman dan penyediaan rumah mampu milik dengan menggunakan teknologi terkini pasang siap / IBS secara bersasar

Membina perumahan untuk penjawat awam

Menambah baik infrastruktur awam dan mewujudkan ekosistem taraf kehidupan yang selesa

PEMETAAN TUMPUAN BERDASARKAN KEPADA NOD, HOTSPOT DAN LOKASI INISIATIF FOKUS SEMASA MODAL INSAN DAN KESEJAHTERAAN RAKYAT

ZON KOTA KINABALU

- Universiti Malaysia Sabah
- Universiti Teknologi MARA (UiTM) Cawangan Sabah Kampus Kota Kinabalu
- Politeknik Kota Kinabalu Sabah
- Kolej Teknikal Yayasan Sabah
- University College Sabah Foundation (UCSF)
- North Borneo University College
- Kolej Komuniti Penampang
- Kolej MSU Sabah
- Kolej MAHSA Kampus Sabah
- Kolej Cosmopoint Kota Kinabalu
- Kolej Asia Metropolitan Kota Kinabalu
- Kolej Antarabangsa Sains Kesihatan Aseana
- Kolej Universiti Tunku Abdul Rahman, Cawangan Sabah
- Universiti Tun Abdul Razak (UniRazak)
- AMC College
- Kolej Eastern
- Almacrest International College
- Kinabalu Commercial College
- Kiara College
- Jesselton College
- Kolej INTI Sabah
- Kolej MAHSA Kampus Sabah
- Kolej ATI
- Kolej SIDMA
- Kolej I-Systems Kota Kinabalu
- Institut Latihan Kementerian Kesihatan Malaysia Kota Kinabalu, Sabah
- Institut Seni Sabah
- Institut Sinaran
- IPG Kampus Gaya
- IPG Kampus Kent

ZON KOTA MARUDU

- Kolej Komuniti Kota Marudu

ZON SANDAKAN

- Politeknik Sandakan Sabah
- Kolej Komuniti Sandakan
- UMS (Kampus Sandakan)

ZON PANTAI BARAT

- Institut Latihan Teknik & Perdagangan, JPSM
- Kimanis Petroleum Training Centre
- Kolej Komuniti Beaufort

ZON LAHAD DATU

- Kolej Komuniti Lahad Datu

ZON PEDALAMAN

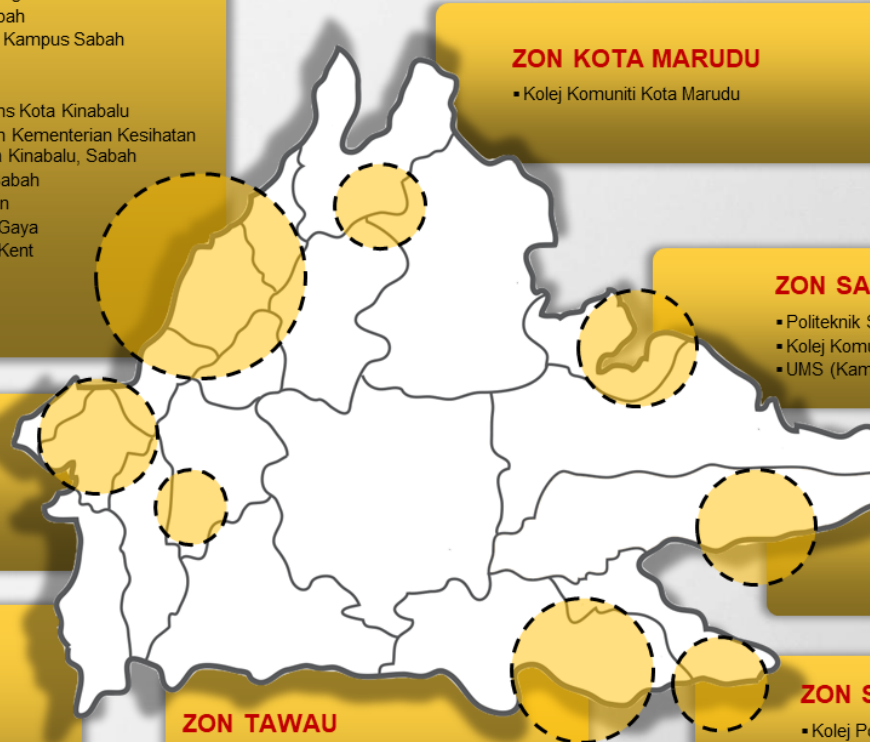
- Kolej Geomatika Cawangan Keningau
- IPG Kampus Keningau
- Institut Pengajian Islam dan Dakwah Sabah (IPDAS) Keningau
- Kolej Komuniti Tambunan

ZON TAWAU

- Universiti Teknologi MARA (UiTM) Cawangan Sabah Kampus Tawau
- Politeknik Tawau Sabah
- Kolej Komuniti Tawau
- IPG Kampus Tawau
- Institut Sains dan Pengurusan

ZON SEMPORNA

- Kolej Poly-Tech MARA Cawangan Semporna Sabah
- Kolej Komuniti Semporna

KEBERHASILAN MODAL INSAN DAN KESEJAHTERAAN RAKYAT

INISIATIF FOKUS SEMASA MODAL INSAN DAN KESEJAHTERAAN RAKYAT

**MEMPERKASAKAN KURSUS DAN
MEMBERIKAN BIASISWA
KEMAHIRAN TVET**

**MEMBANGUNKAN KAPASITI
BERDASARKAN REVOLUSI
INDUSTRI 4.0 (*INTERNET OF
THING*)**

**MEWUJUDKAN PROGRAM FELO
SABAH MAJU JAYA DI
KEMENTERIAN DAN SYARIKAT
BERKAITAN KERAJAAN**

**MEMBERIKAN BANTUAN PELAJARAN
BERSASAR BANTUAN TUNAI
PENDAFTARAN IPT (BUDI), BANTUAN KHAS
TUNAI PEPERIKSAAN (BAKTI) & BANTUAN
IKHSAN KOMPUTER (BAIK)**

**MEMBERIKAN BANTUAN
BERSASAR KEPADA
GOLONGAN RENTAN**

**MEMBANGUNKAN PERUMAHAN
UNTUK GOLONGAN B40**

**PERUMAHAN UNTUK
PENJAWAT AWAM**

**MEMBANGUNKAN RUMAH
MESRA SMJ UNTUK GOLONGAN
MISKIN TEGAR**

**HALA
TUJU**

**JARINGAN
INFRASTRUKTUR DAN
KELESTARIAN HIJAU**

HALA TUJU JARINGAN INFRASTRUKTUR DAN KELESTARIAN HIJAU

JALAN RAYA

Untuk meningkatkan kualiti jalan raya di seluruh negeri, inisiatif kerajaan adalah meningkatkan panjang jalan raya berturap sehingga 60%, iaitu bersamaan 14,022.57km menjelang tahun 2025. Inisiatif ini akan diperkukuhkan juga dengan Penstrukturan Dasar Jalan Kampung. Peningkatan ini akan dicapai melalui Projek Lebuhraya Pan-Borneo Negeri Sabah sepanjang 1,236km dan projek-projek pembinaan jalan raya dalam dan luar bandar termasuk pembinaan jalan kampung di seluruh negeri.

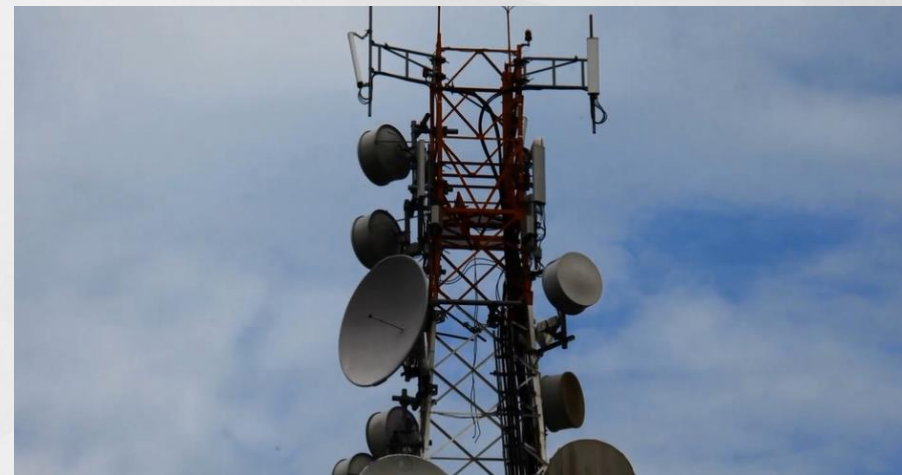
BEKALAN AIR BERSIH

Inisiatif kerajaan untuk meningkatkan kapasiti pengeluaran bekalan air bersih adalah dengan pembinaan 22 buah LRA sepanjang tempoh 2021-2025. Pembinaan 22 buah LRA ini akan dapat meningkatkan kapasiti pengeluaran sebanyak 335 JLH atas keupayaan sedia ada. Dengan ini, keupayaan pengeluaran keseluruhan akan meningkat kepada 1,825 JLH iaitu bersamaan dengan peningkatan 22% menjelang tahun 2025. Projek pembinaan 22 buah LRA ini akan melibatkan daerah Tawau, Lahad Datu, Kota Kinabalu, Kundasang, Kota Marudu, Sandakan, Papar dan Semporna. Selain itu inisiatif ini juga akan dimantapkan lagi dengan Program Komuniti Bekalan Air Bersih, di mana program ini terdiri kepada pewujudan Loji Mini Rawatan Air dan Tangki Penyimpanan Untuk Penduduk Setempat meliputi 22% kawasan luar bandar yang belum mendapat bekalan air bersih.

JALUR LEBAR

Untuk meningkatkan liputan rangkaian internet di negeri Sabah, Kerajaan Negeri akan bekerjasama dengan Kerajaan Persekutuan dan penyedia perkhidmatan swasta untuk melaksanakan beberapa inisiatif di bawah pelan Jalinan Digital Negara (JENDELA) yang akan berjalan pada tahun 2021-2025. Di bawah inisiatif ini, projek-projek yang dirancang melibatkan pembinaan 425 buah menara komunikasi baru, penaiktarafan 2,202 alat pemancar komunikasi di menara sedia ada dari 3G kepada 4G, dan penyediaan capaian gentian optik di 190,115 premis.

Selain inisiatif JENDELA yang berkolaborasi dengan Kementerian Pembangunan Luar Bandar (KPLB), Kerajaan Negeri juga berkolaborasi dengan kementerian / jabatan / agensi penyedia perkhidmatan jalur lebar untuk memperbanyakkan lagi pembinaan menara telekomunikasi bagi meningkatkan capaian internet di kawasan luar bandar. Peralihan kepada teknologi 5G akan dilaksanakan secara berperingkat. Penyempurnaan inisiatif ini menyasarkan liputan rangkaian internet kawasan berpenduduk di negeri Sabah meningkat kepada 100%.

Inisiatif ini akan disokong dengan projek penaiktarafan jalur lebar agensi Kerajaan Negeri kepada sekurang-kurangnya 30Mbps dan 100Mbps bergantung kepada lokasi pemasangan, jumlah bilangan pengguna dan kos pemasangan.

Pemantapan infrastruktur jaringan internet ini menyokong Pelan Strategik Pendigitalan Sektor Awam dan Rangka Tindakan (Blueprint) Ekonomi Digital Malaysia (MyDIGITAL). Semua pelan ini juga meliputi negeri Sabah.

HALA TUJU JARINGAN INFRASTRUKTUR DAN KELESTARIAN HIJAU

PEMBUDAYAAN EKONOMI HIJAU DAN AKSES KESAMARATAAN

Pembudayaan kelestarian ekonomi dan sosial mampu meningkatkan status sosioekonomi negeri Sabah secara holistik. Elemen konsep hijau dan kelulusan Pelan Pembangunan melalui aplikasi teknologi hijau dalam sektor utama pertumbuhan negeri mampu meningkatkan efisiensi pembangunan negeri Sabah. Konsep Pihak Berkuasa Tempatan (PBT) Hijau akan diperbanyakkan di negeri Sabah bagi tujuan menerapkan konsep pembangunan mampan serta membudayakan *Green Culture* di semua daerah negeri Sabah. Usaha untuk mengasingkan sisa makanan juga merupakan salah satu usaha untuk mengurus cara pembuangan sampah agar ia tidak mencemari alam sekitar dan pengurusan sampah adalah terkawal.

Selain daripada itu, bagi memastikan akses kesamarataan kepada semua tanpa mengira gender, kaum dan lokaliti, Kerajaan Negeri telah melaksanakan bantuan secara bersasar kepada golongan yang terpinggir. Terdapat satu Dasar Polisi Setinggalan seluruh Sabah akan diwujudkan untuk mewarta kampung baharu supaya rakyat tempatan yang tinggal di kawasan tersebut akan mendapat infrastruktur asas daripada Kerajaan Negeri.

Ini akan memastikan seluruh rakyat Sabah mendapat akses kepada infrastruktur asas dari segi bekalan air bersih, elektrik dan akses jalan raya. Apabila keperluan asas ini dapat ditangani, separuh daripada masalah kesihatan dan kesejahteraan penduduk tempatan dapat ditangani. Manakala selebihnya iaitu aksesabiliti dari segi mendapat pendidikan yang berkualiti, rawatan kesihatan dan perubatan berkualiti, peluang pekerjaan dan akses kepada jalur lebar akan mengimbangkan semula landskap sosioekonomi negeri.

Bagi golongan ibu tunggal B40 khususnya, mereka juga mendapat bantuan daripada Kerajaan Negeri hasil dari kolaborasi bersama badan bukan kerajaan (NGOs) untuk membantu dan membimbing mereka menjadi usahawan yang berdikari dan berjaya. Kaedah baharu seperti *Rent to Own Property* juga akan diperkenalkan untuk membantu rakyat Sabah memiliki rumah sendiri. Usaha ini merupakan kolaborasi Kerajaan Negeri bersama pemaju dengan kaedah pemberian subsidi kepada golongan B40 untuk memastikan mereka tidak tercicir dari inisiatif pemilikan hartanah.

Dengan adanya akses kesamarataan peluang, penekanan terhadap hak asasi peribadi dan kebebasan memilih oleh seseorang individu akan meningkatkan pembangunan sosial negeri. Pada masa yang sama, masyarakat yang bertoleransi dan inklusif akan membantu negeri Sabah maju ke hadapan.

STRATEGI JARINGAN INFRASTRUKTUR DAN KELESTARIAN HIJAU

Membina dan menambah baik jalinan infrastruktur asas darat, laut, sungai dan infrastruktur komunikasi

Segmentasi bekalan air bersih (manusia) dan tidak terawat (industri, perladangan dan sebagainya)

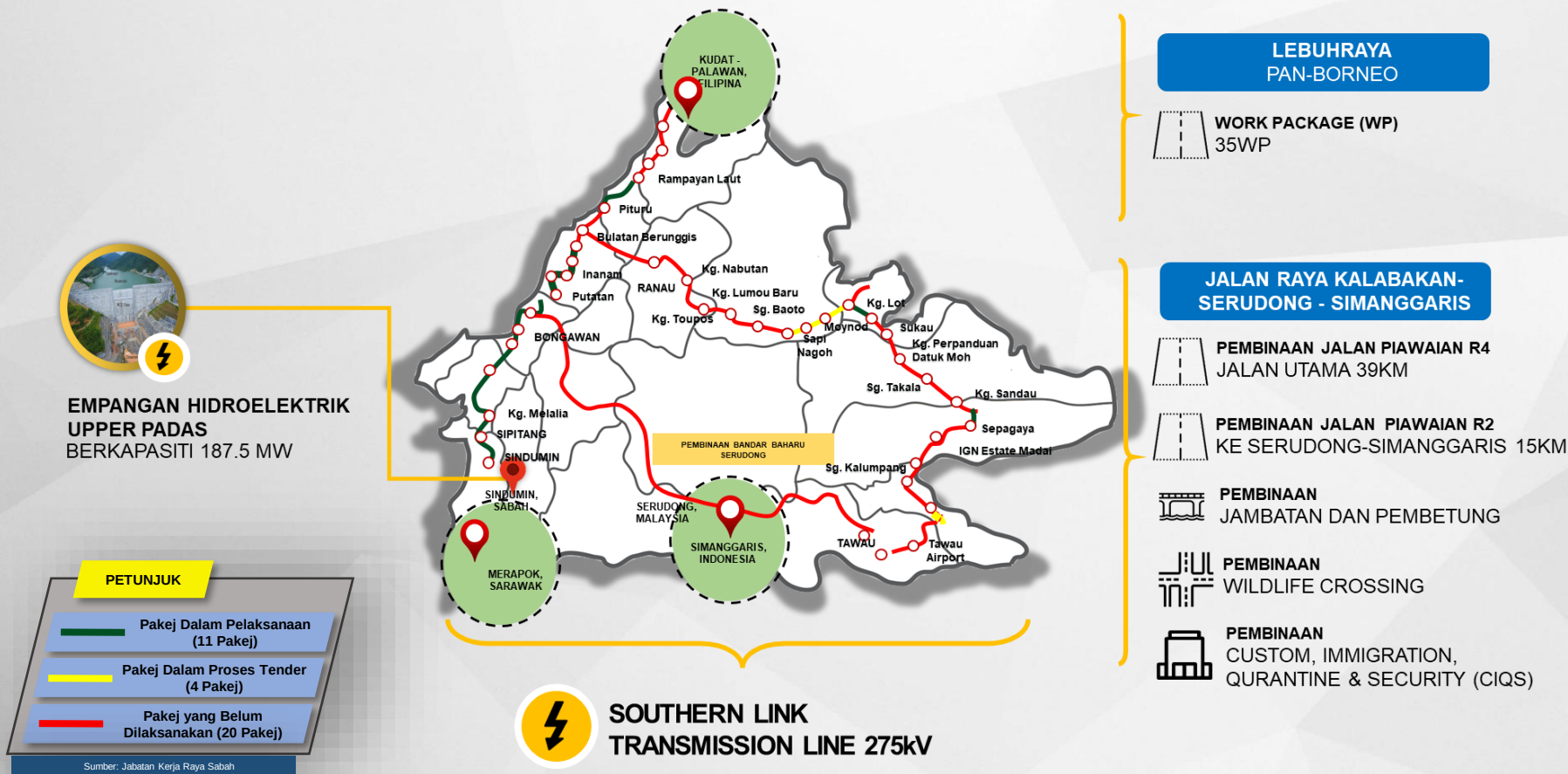
Meningkatkan infrastruktur digital perkhidmatan awam

Memperkasa konsep ekonomi hijau dan kelestarian alam sekitar dalam setiap pembangunan

Meningkatkan akses dan kesamarataan kemudahan jaringan infrastruktur kepada daerah dan kampung

Merangka skim bantuan bersasar kepada golongan rentan

PEMETAAN TUMPUAN BERDASARKAN NOD, *HOT SPOTS* DAN LOKASI INISIATIF FOKUS SEMASA JARINGAN INFRASTRUKTUR

Meningkatkan Jaringan Lebuhraya: Pembinaan jaringan pembangunan lebuhraya Pan Borneo.

Bekalan Air: Meningkatkan kapasiti pengeluaran bekalan air kepada 1,825 Juta Liter sehari melalui pembinaan 22 buah Loji Rawatan Air menjelang tahun 2025.

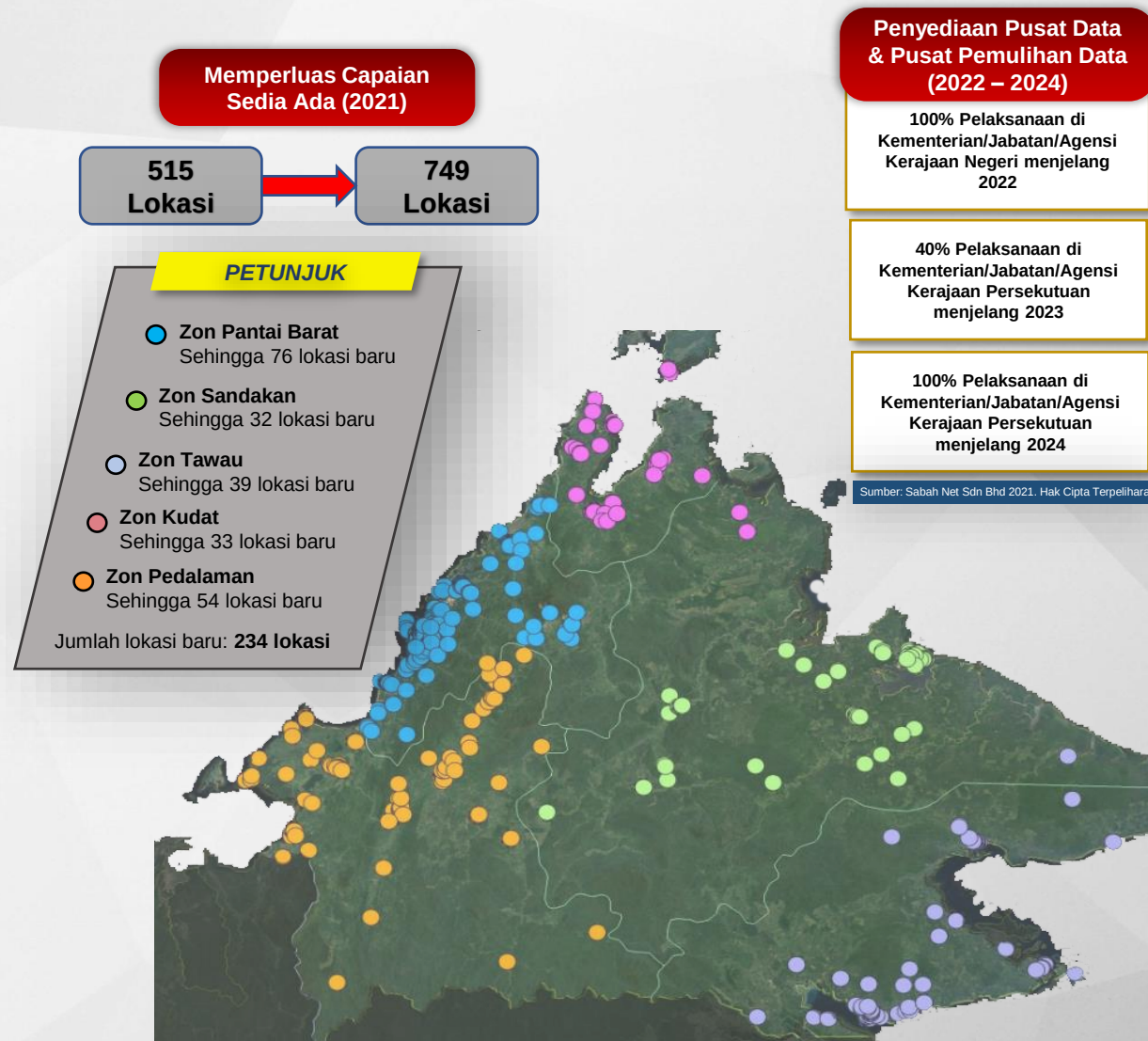
Jaringan Infrastruktur (Capaian Liputan): Mencapai 100% liputan internet di kawasan berpenduduk dan 5G di kawasan bandar utama secara berperingkat.

Liputan Tenaga di Luar Bandar: Liputan tenaga elektrik di kawasan luar bandar (617 kampung yang belum mendapat bekalan elektrik).

Bekalan Air Komuniti: Program Komuniti Bekalan Air Bersih untuk 142,941 buah rumah di kawasan luar bandar.

Dasar Jalan Kampung: Jaringan jalan kampung bagi kampung yang belum ada jalan perhubungan.

INFRASTRUKTUR KERAJAAN DIGITAL

JARINGAN INFRASTRUKTUR KOMUNIKASI (CAPAIAN LIPUTAN INTERNET)

INFRASTRUKTUR KOMUNIKASI

Penambahan sebanyak 382 menara komunikasi baharu

924 alat pemancar komunikasi di menara sedia ada akan dinaik taraf di bawah program Pemberian Perkhidmatan Sejagat (PPS)

35 menara baharu dan 1,048 alat pemancar komunikasi di menara sedia ada akan dinaik taraf secara komersial oleh penyedia perkhidmatan bagi meningkatkan liputan 4G

251,166 premis akan disediakan dengan capaian kepada gentian optik

KEBERHASILAN JARINGAN INFRASTRUKTUR DAN KELESTARIAN HIJAU

INISIATIF FOKUS SEMASA JARINGAN INFRASTRUKTUR DAN KELESTARIAN HIJAU

P

HALA
TUJU
PEMBOLEH DAYA

HALA TUJU KERAJAAN DIGITAL

KONSEP KERAJAAN DIGITAL

Sejarah penggunaan teknologi berasaskan komputer dalam Perkhidmatan Awam Negeri Sabah sudah bermula secara aktif sejak tahun 1997, di mana satu pekeliling telah dikeluarkan untuk menggalakkan penggunaan perkhidmatan internet. Permulaan ini telah mencetuskan beberapa siri pembangunan laman-laman web dan aplikasi-aplikasi generik Kerajaan Negeri. Sejak itu, Kerajaan Negeri sentiasa berusaha melengkap dan bertindak balas terhadap keperluan teknologi yang sedang berlaku di persekitaran semasa.

Meneruskan momentum yang sama, pada tahun 2020 kerajaan telah memulakan inisiatif pendigitalan berlandaskan prinsip 5A, yang membawa maksud “Accessible by Anyone at Anytime, Anywhere by Any Mobile Device”. Konsep ini menekankan kepentingan penyampaian perkhidmatan atas talian yang sentiasa boleh diakses oleh sesiapa sahaja yang memerlukannya. Ia juga menekankan aspek rakyat boleh mendapatkan perkhidmatan pada bila-bila masa dan di mana-mana sahaja tanpa batasan kedudukan geografi. Lebih mantap lagi semua perkhidmatan tersebut dibangunkan lengkap dengan kebolehan *multi-platform*, iaitu dapat digunakan di semua platform sama ada komputer peribadi (*personal computer*, *laptop*), peranti mudah alih (*tablet*) mahupun telefon pintar. Inilah konsep Kerajaan Digital yang akan direalisasikan pada tahun 2025 nanti seiring dengan perkembangan Hala Tuju Sabah Maju Jaya.

PUSAT KECEMERLANGAN PERKHIDMATAN AWAM

Pusat Kecemerlangan Perkhidmatan Awam merupakan matlamat utama pembangunan Kerajaan Digital. Pusat ini merupakan tempat pemusatan data, pemusatan personel dan perkakasan dari pelbagai sumber (Kementerian / Jabatan / Agensi) yang saling berhubung kait ke bawah satu pentadbiran. Dengan ini setiap data atau informasi yang ditadbir oleh semua kementerian / jabatan / agensi menjadi lebih seragam, terkini dan konsisten, serta mudah dipaparkan.

Sehubungan itu ia juga akan mampu merapatkan jurang antara pengurusan tertinggi, pengurusan pertengahan, pengurusan bawahan dan pelaksana. Ini akan memberi manfaat dalam keberkesanan dan kecekapan penyampaian perkhidmatan kerajaan, di mana setiap keputusan yang dibuat di peringkat tertinggi akan mudah disampaikan kepada setiap peringkat yang lebih rendah sehinggalah ke peringkat pelaksana. Manfaat yang sama juga akan terzahir dalam aspek pelaporan, di mana setiap laporan perkembangan status suatu tindakan di peringkat pelaksana akan dapat disampaikan ke peringkat atasan dengan lebih berkesan.

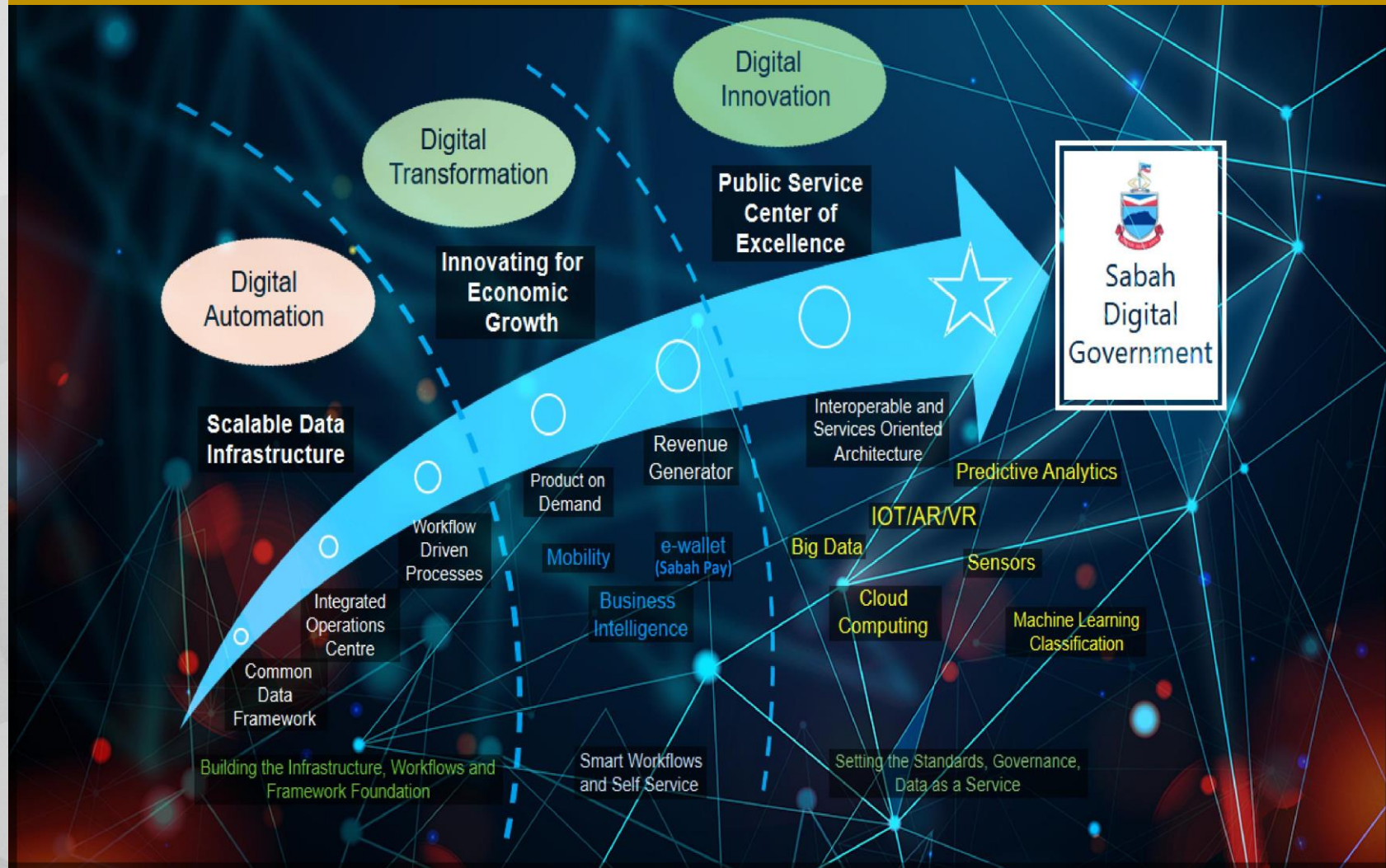
INISIATIF KERAJAAN DIGITAL

Kualiti yang diberi penekanan utama dalam hala tuju kerajaan digital ialah kepuasan pemegang taruh (*stakeholders*) yang terdiri daripada orang awam dan pemain industri perniagaan. Pemegang taruh akan berpuas hati sekiranya kerajaan dapat memberikan perkhidmatan dengan cepat, cekap, kurang birokrasi dan fleksibel. Kualiti inilah yang dijanjikan Kerajaan Negeri dalam pembangunan kerajaan digital.

Untuk memastikan jentera kerajaan digital diuruskan dengan baik, pegawai-pegawai yang ditugaskan mestilah mempunyai kemahiran serta literasi yang relevan dengan keperluan dan tuntutan fungsi kerajaan digital. Dalam konteks ini, kerajaan akan memastikan semua pegawai Kerajaan Negeri mendapat latihan dan pendedahan dalam bidang analisis dan interpretasi data yang mencukupi. Langkah ini akan menjamin keberkesanan pegawai-pegawai Kerajaan Negeri dalam memenuhi tugas-tugas tunjang kerajaan digital.

Seterusnya, berpanduan prinsip 5A, transformasi pendigitalan akan dilaksanakan ke atas perkhidmatan-perkhidmatan kerajaan untuk meningkatkan kecekapan melalui adaptasi teknologi internet dalam semua perkara (*Internet of Things*, IoT). Melalui transformasi ini, seluruh proses kerja, pangkalan data, akses maklumat dan sistem pelaporan kerajaan diautomasikan kepada sistem digital di sepanjang rantai penyampaian (*End-to-End*). Dengan ini setiap transaksi perkhidmatan dari peringkat permohonan, pemprosesan, kuiri, keputusan dan kelulusan akan dilakukan secara digital.

PELAN STRATEGIK KERAJAAN DIGITAL

KERAJAAN DIGITAL (TRANSFORMASI DIGITAL)

**PENTADBIRAN
PERKHIDMATAN AWAM
NEGERI SABAH**

Pentadbiran awam yang berinovasi

Pentadbiran awam dengan kapasiti yang mencukupi dan budaya penciptaan

Pentadbiran awam yang mengoptimumkan data analisis

KERAJAAN DIGITAL (INOVASI DIGITAL)

Accessible by **A**nyone at **A**nytime, **A**nyWhere by **A**ny Mobile Device

FASA I – AUTOMASI DIGITAL

FASA II – TRANSFORMASI DIGITAL

FASA III – INOVASI DIGITAL

KERAJAAN DIGITAL (PETUNJUK PRESTASI UTAMA)

KECERDASAN ARTIFISIAL

Kementerian mengadaptasikan teknologi Kecerdasan Artifisial (AI) dalam penyampaian perkhidmatan

Peningkatan projek analisis data yang berimpak tinggi

Medan data teras dalam format yang boleh dibaca dan dihantar melalui pemuka pengaturcaraan aplikasi (API)

Pemendekan masa untuk menyatukan data daripada pelbagai agensi

Penggunaan storan pengkomputeran awan merentas sektor awam

PENDIGITALAN SEGENAP PENJURU PERKHIDMATAN

Menyediakan pilihan e-bayaran dalam transaksi keluar dan masuk

Tersedia dengan data yang telah disahkan kerajaan

Menyediakan pilihan tandatangan digital

PROJEK TRANSFORMASI DIGITAL

Bilangan projek transformasi digital dibangunkan untuk menyampaikan perkhidmatan

TRANSAKSI DIGITAL SEGENAP PENJURU

Transaksi disempurnakan secara digital (*end to end*)

Penerimaan dan pembayaran disempurnakan melalui e-bayaran

Transaksi tanpa tunai

KEUPAYAAN DIGITAL

Pegawai awam dilatih dalam bidang analisis, prediksi dan interpretasi data

Semua pegawai awam mempunyai kemahiran literasi digital

HALA TUJU KERAJAAN DIGITAL

FASA I – AUTOMASI DIGITAL

FASA II – DIGITAL TRANSFORMASI

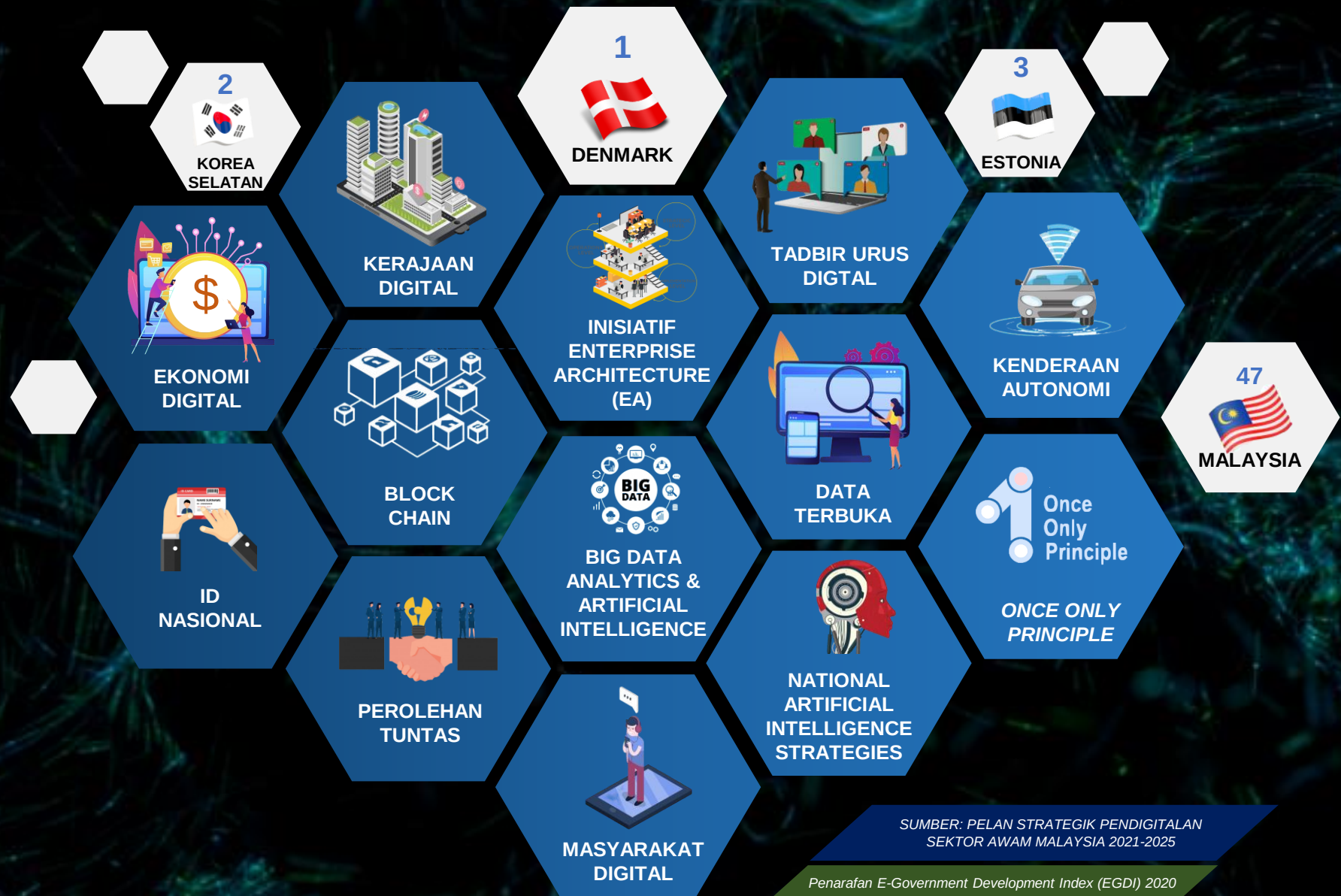
FASA III – DIGITAL INOVASI

KERAJAAN DIGITAL

PLATFORM INTEGRASI SABAH GOVERNMENT ENTERPRISE (SGE)

PENANDA ARAS PENDIGITALAN GLOBAL

BANDAR PINTAR

KRITERIA DAN KONSEP BANDAR PINTAR

KERAJAAN PINTAR (KONSEP 5A)

- Platform *Sabah Government Enterprise* (Gerbang SMJ).
- Penggunaan storan pengkomputeran awan merentas sektor awam.
- Integrasi data merentasi kementerian/jabatan dan agensi.
- *Operational Dashboard*.
- Pembangunan projek transformasi digital (G2G, G2B, G2C).
- Transaksi disempurnakan secara digital (*end to end*).
- Penerimaan dan pembayaran disempurnakan melalui e-bayaran.
- Pegawai awam dilatih dalam bidang prediktif analitik dan interpretasi data.
- Semua pegawai awam mempunyai kemahiran literasi digital.
- Kementerian mengadaptasikan teknologi Kecerdasan Artifisial (AI) dalam penyampaian perkhidmatan.
- Menyediakan pilihan tandatangan digital.
- Portal E-Kerajaan yang bersepadu.
- Big Data (*Data Raya*).
- *Inovasi digital*.
- Internet yang stabil dan berkelajuan tinggi.

INTEGRASI DATA / PEMUSATAN DATA

- Pengkomputeran awan.
- Integrasi data utiliti awam, data keselamatan, data keluar masuk di KKIA (imigresen).
- Data/statistik penginapan di hotel.
- Data yang dijana daripada Smart CCTV (analisis *behavior, tendency etc*).
- Keupayaan menjalankan prediktif analitik terhadap data-data yang diintegrasikan.

KEHIDUPAN PINTAR

- Kesalinghubungan: Internet WIFI berkelajuan tinggi di kawasan liputan bandar pintar.
- Kemudahan WIFI Percuma berkelajuan tinggi.
- Smart CCTV yang saling berhubung antara satu sama lain.
- Sistem keselamatan perbandaran bebas jenayah.

SISTEM PERHUBUNGAN PINTAR

- Sistem pengangkutan awam bersepadu.
- Penggalakan pengangkutan rendah karbon (bas, basikal pejalan kaki).
- Pengurusan lalu lintas yang cekap.
- Semua data/visual dihubungkan dengan Pusat Arah.

MASYARAKAT PINTAR

- Memperkasakan komuniti literasi digital.
- Modal insan kemahiran digital yang tinggi.
- Budaya inovasi digital (komuniti/peniaga).
- *Cashless society*.
- Komuniti mentaliti kelas pertama.
- *Digital behavior*.

PERSEKITARAN PINTAR

- Perkhidmatan pengurusan sisa buangan dan sistem pemetungan menuju bandar bebas sampah.
- Galakan teknologi hijau dan bangunan hijau untuk bandar rendah karbon dan gaya hidup hijau.
- Perancangan pembangunan (DP) dilengkapi dengan infrastruktur fiber optik.
- Peniaga yang mengaplikasikan digital dalam perniagaan.

EKONOMI PINTAR

- Transaksi tanpa tunai.
- Penggunaan ICT dalam ekonomi (ekonomi digital).
- *Gig Economy/Sharing Economy*.
- Zon khas pusat perniagaan digital dan pusat kemahiran / pameran berkaitan IR4.0.
- *Merangsang circular economy*.
- Logistik Sokongan *E-Dagang*.

PUSAT ARAHAN (COMMAND CENTER) BANDAR PINTAR SABAH MAJU JAYA

- *Operational Dashboard*.
- Pusat komunikasi, kordinasi, informasi, analisis, pemantauan dan pengesanan.
- Sistem bersepadu yang mengendalikan dan mengurus operasi pelbagai perkhidmatan bandar secara masa nyata (*real time*).
- Prediktif analitik dan tindakan susulan.

HALA TUJU EKONOMI DIGITAL

*Gig Economy/
Sharing Economy*

Zon khas pusat perniagaan digital dan pusat kemahiran/pameran berkaitan IR4.0

Transaksi tanpa tunai

Logistik Sokongan E-Dagang

Kerangka percukaian dan kerjasama/perniagaan berunsurkan *digital economy*

Keperluan infrastruktur fiber optik dalam Perancangan Pembangunan (DP)

Pewujudan Bandar Pintar

Perkongsian akses dan penggunaan data raya dan integrasi data merentasi sektor awam dan sektor ekonomi

Meningkatkan adaptasi IR4.0 dan IOT dalam semua sektor perniagaan (pertanian, perindustrian, pelancongan dan perkhidmatan)

Konsep digital *end-to-end* dalam sektor perkhidmatan

Regulatori infrastruktur dan persekitaran digital

Pembudayaan inovasi digital

STRATEGI PEMBOLEH DAYA

STRATEGI PEMBOLEH DAYA

STRATEGI PEMBOLEH DAYA

BAHAGIAN 3
BELANJAWAN
SABAH MAJU JAYA

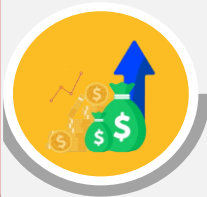

Kerajaan Negeri telah meluluskan Belanjawan Sabah Maju Jaya Ketiga dengan memperuntukkan sejumlah RM5.138 billion bagi Belanjawan Negeri Sabah Tahun 2023. Belanjawan ini diluluskan setelah Kerajaan Negeri Sabah berjaya memperoleh kutipan hasil tertinggi sejak merdeka pada tahun 2022 iaitu RM6.96 billion.

BAJET NEGERI SABAH 2023

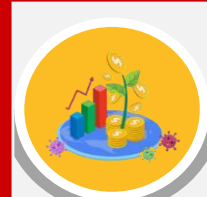
Ekonomi Diperkasa, Rakyat Sejahtera

**ANGGARAN
PERBELANJAAN
BELANJAWAN
RM5.138 BILION**

**BELANJAWAN
LEBIHAN
RM130.47 JUTA**

**ANGGARAN
KUTIPAN HASIL
RM5.268 BILION**

AGIHAN BELANJAWAN 2023

JABATAN
KETUA MENTERI

RM802.16 JUTA

KEMENTERIAN
KEWANGAN

RM2.16 BILION

KEMENTERIAN
KERJA RAYA

RM1.16 BILION

KEMENTERIAN
PERTANIAN DAN
PERIKANAN

RM501.54 JUTA

KEMENTERIAN
SAINS, TEKNOLOGI
DAN INOVASI

RM175.61 JUTA

KEMENTERIAN
PEMBANGUNAN
MASYARAKAT DAN
KESEJAHTERAAN
RAKYAT

RM157.58 JUTA

KEMENTERIAN
PEMBANGUNAN
LUAR BANDAR

RM212.63 JUTA

KEMENTERIAN
BELIA DAN
SUKAN

RM97.50 JUTA

KEMENTERIAN
KERAJAAN TEMPATAN
DAN PERUMAHAN

RM204.03 JUTA

KEMENTERIAN
PEMBANGUNAN
PERINDUSTRIAN

RM54.51 JUTA

INISIATIF MENANGANI COVID-19

Bantuan Sabah Prihatin merupakan bantuan tunai yang diberikan oleh Kerajaan Negeri kepada penduduk rakyat Sabah yang terjejas akibat pelaksanaan Perintah Kawalan Pergerakan (PKP) berikutan pandemik COVID-19. Bantuan Sabah Prihatin terdiri daripada dua (2) fasa iaitu Bantuan Sabah Prihatin 1.0 dan Bantuan Sabah Prihatin 2.0. Bantuan-bantuan tersebut dikendalikan oleh Kementerian Pembangunan Masyarakat dan Kesejahteraan Rakyat, Kementerian Pertanian dan Perikanan, Kementerian Pelancongan, Kebudayaan dan Alam Sekitar, Kementerian Pembangunan Luar Bandar, Kementerian Kerja Raya, Kementerian Kerajaan Tempatan dan Perumahan dan Dewan Bandaraya Kota Kinabalu.

BANTUAN SABAH PRIHATIN 1.0

Jumlah Bantuan Sabah Prihatin 1.0 ialah RM98,398,300 yang memberi manfaat kepada 324,661 penerima termasuk pelajar Institusi Pengajian Tinggi Awam (IPTA) dan Institusi Pengajian Tinggi Swasta (IPTS).

Seterusnya, Bantuan Sabah Prihatin 1.0 (Tambahan) turut diberikan bernilai RM12,799,100 kepada 25,072 penerima.

BANTUAN SABAH PRIHATIN 2.0

Bantuan Sabah Prihatin 2.0 bernilai RM97,000,200 diberikan kepada 323,334 penerima. Bantuan ini terdiri daripada bantuan am, anak yatim, orang tua, kanak-kanak, orang kurang upaya, ibu tunggal, petani, nelayan, pekebun sawit, pekebun kecil, penternak, pemandu pelancong, malim gunung, porter, penggiat seni, *divemasters*, miskin tegar, B40, e-kasih, penjaja, pemandu teksi, pemandu bas, pemandu lori, pengajar di Institut Memandu Sabah dan pemandu bot.

Bantuan Sabah Prihatin 2.0 (Tambahan) bernilai RM23,295,456 diberikan kepada 43,252 penerima yang terdiri daripada golongan B40, syarikat pelancongan, pengusaha hotel dan penginapan, veteran Angkatan Tentera Malaysia, usahawan mikro dan kotaj, penjaja, anggota penguatkuasa dan kesihatan persekitaran, pekebun kecil, Institusi Pengajian Tinggi Awam (IPTA) dan Institusi Pengajian Tinggi Swasta (IPTS) dan penerima Program Dapur Belia.

BANTUAN SABAH PRIHATIN 2.0

KPMKR

RM18,729,600 (62,432 PENERIMA)

Bantuan am, anak yatim, orang tua, kanak-kanak, orang kurang upaya, ibu tunggal

MAF

RM29,819,700 (99,399 PENERIMA)

Petani, nelayan, pekebun sawit, pekebun kecil, penternak

KEPKAS

RM922,500 (3,075 PENERIMA)

Pemandu pelancong, malim gunung, porter, penggiat seni, *divemasters*

KPLB

RM40,624,800 (135,416 PENERIMA)

Miskin tegar, B40, e-kasih

KKR

RM1,352,400 (4,508 PENERIMA)

Pemandu teksi, pemandu bas, pemandu lori, pengajar di Institut Memandu Sabah dan pemandu bot

KKTP

RM4,773,300 (15,911 PENERIMA)

Penjaja

DBKK

RM777,900 (2,593 PENERIMA)

Penjaja

AGIHAN BELANJAWAN MENGIKUT ELEMEN SMJ

SEKTOR UTAMA PERTUMBUHAN EKONOMI

PERTANIAN

BUTIRAN	PERUNTUKAN
Jabatan Pertanian Sabah	RM115.39 JUTA
Korporasi Pembangunan Desa	RM20.28 JUTA
Jabatan Perikanan Sabah	RM46.09 JUTA
Korporasi Kemajuan Perikanan Dan Nelayan Sabah	RM14.8 JUTA
Jabatan Perkhidmatan Veterinar Sabah	RM75.51 JUTA
Lembaga Industri Getah Sabah	RM16.35 JUTA
Jabatan Pengairan dan Saliran	RM175.92 JUTA
Kementerian Dan Jabatan Lain Yang Menyokong Sektor Pertanian	RM75.42 JUTA

PERINDUSTRIAN

BUTIRAN	PERUNTUKAN
Jabatan Pembangunan Perindustrian Dan Penyelidikan	RM6.17JUTA
Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sabah	RM8.71JUTA
Kementerian Dan Jabatan Lain Yang Menyokong Sektor Perindustrian	RM42JUTA

PELANCONGAN

BUTIRAN	PERUNTUKAN
Lembaga Kebudayaan Negeri Sabah	RM9.5JUTA
Jabatan Muzium Negeri Sabah	RM17.31JUTA

AGIHAN BELANJAWAN MENGIKUT ELEMEN SMJ

MODAL INSAN DAN KESEJAHTERAAN RAKYAT

BUTIRAN	PERUNTUKAN
Jabatan Perkhidmatan Komputer Negeri	RM26.15JUTA
Sabah Net	RM32JUTA
Jabatan Pembangunan Sumber Manusia	RM26.25JUTA
Perpustakaan Negeri Sabah	RM43.51JUTA
Jabatan Perkhidmatan Kebajikan Am	RM107.43JUTA
Jabatan Hal Ehwal Wanita Sabah	RM5.83JUTA
Lembaga Sukan Sabah	RM23JUTA
Dewan Bandaraya Kota Kinabalu	RM36.2JUTA

JARINGAN INFRASTRUKTUR DAN KELESTARIAN HIJAU

BUTIRAN	PERUNTUKAN
Jabatan Air Negeri Sabah	RM618.88JUTA
Jabatan Kerja Raya	RM360.19JUTA
Jabatan Perkhidmatan Pembentungan Sabah	RM90.94JUTA
Jabatan Keretapi Negeri Sabah	RM68.93JUTA
Jabatan Pelabuhan Dan Dermaga Sabah	RM21.88JUTA
Jabatan Perlindungan Alam Sekitar	RM6.92JUTA
Jabatan Hidupan Liar	RM26.41JUTA
Jabatan Perhutanan Dan Pusat Biodiversiti Sabah	RM118.88 JUTA

AGIHAN BELANJAWAN INISIATIF SMJ

INISIATIF SMJ

BUTIRAN	PERUNTUKAN
Pembayaran Insentif Harga Getah Pekebun Kecil	RM20JUTA
Pemberian Biasiswa,dermasiswa Dan Bantuan Pelajar Negeri (Jabatan Perkhidmatan Awam Negeri)	RM57JUTA
Program Keagamaan Dan Kerohanian	RM176.16JUTA
Bantuan Khas Pendidikan	RM43JUTA
Program Bantuan Sosial Sekolah	RM50.15JUTA
Pemberian Bantuan Kepada Golongan Rentan	RM76.29JUTA
Kemudahan Pinjaman Mikro Kepada Golongan Wanita	RM10JUTA
Program Pembangunan Kepimpinan Belia	RM16.42JUTA
Perbelanjaan Pembangunan Dan Kemajuan Sukan	RM27.02JUTA
Kerja-kerja Membaikpulih Kompleks Sukan	RM21.6JUTA
Projek Berfasa Jeti Baharu Kota Kinabalu	RM22.5JUTA
Rumah Mesra Smj	RM120JUTA
Program Pembangunan Sumber Manusia	RM12.83JUTA
Pembiayaan Biasiswa Dan Kos Latihan Pegawai-pegawai Kerajaan Di Dalam Dan Di Luar Negeri	RM7.5JUTA

S

**INISIATIF
SEKTOR
PERTANIAN**

INISIATIF SEKTOR PERTANIAN

PUSAT PENGUMPULAN PRODUK PERTANIAN

Bermula tahun 2021, satu (1) pusat pengumpulan produk pertanian akan dibangunkan bagi mengumpul semua produk-produk pertanian dari para petani di negeri Sabah terutamanya kepada petani berskala kecil dari golongan B40 dengan jumlah anggaran seramai 21,652 petani. Pusat pengumpulan produk pertanian ini akan membantu para petani dan peladang untuk memasarkan dan menjual produk-produk pertanian mereka dalam sebuah kawasan dan akan memanfaatkan hasil pertanian mereka daripada berlakunya pembaziran dan masalah tidak terjual dan sebagainya.

KILANG PEMROSESAN HASIL PERTANIAN

Bermula tahun 2021, enam (6) kilang pemprosesan hasil tani akan dibangunkan seluas 829.0 ekar di Lingkungan, Beaufort, Binaong, Keningau, Kundasang, Ranau, Damai, Kota Marudu, Kompleks KPD Telupid, Telupid dan Silabukan, Lahad Datu untuk membeli hasil buah-buahan dan sayur-sayuran dari petani tempatan yang memanfaatkan seramai 21,652 petani. Hasil-hasil tani ini kemudian akan diproses untuk menambah nilai, meningkatkan jangka hayat produk dan mengekalkan mutu bagi membolehkan hasil keluaran pertanian tempatan menembusi pasaran antarabangsa.

Kilang ini akan dilengkapi dengan fasiliti dan kemudahan seperti pembelian, pengumpulan, penggredan, penyimpanan sejuk, pembungkusan, pengangkutan dan perkhidmatan-perkhidmatan lain yang diperlukan oleh para petani.

Kilang pemprosesan ini merupakan usaha sama Kerajaan Negeri dan sektor swasta di mana sektor swasta akan menerima saham berbentuk suntikan dana sebanyak 70% dan Kerajaan Negeri akan mendapat 30%.

MICRO AND COTTAGE INDUSTRIES

Sektor pertanian juga akan memfokuskan dalam memperbanyakkan industri Micro and Cottage berasaskan pertanian khususnya di daerah luar bandar bagi membantu golongan B40 keluar dari garis kemiskinan. Kerajaan Negeri akan melaksanakan inisiatif bagi membantu para pengusaha dalam meningkatkan kualiti produk dengan memberi bantuan peralatan kepada 2,000 pengusaha Micro and Cottage khususnya yang mengeluarkan produk-produk makanan di luar bandar yang berskala kecil. Industri ini mudah untuk dikembangkan kerana pengusaha dapat menjalankan atau memproses produk mereka dari rumah sahaja.

Setakat tahun 2020, seramai 22,727 pengusaha Industri Micro and Cottage dengan anggaran pendapatan RM50,000 setahun di negeri Sabah. Industri Micro and Cottage di negeri Sabah amat berpotensi untuk dibangunkan kerana kaya dengan sumber tanaman dan ternakan. Antara daerah yang perlu dibangunkan dalam industri ini adalah Kudat, Tambunan, Tenom, Papar dan Kundasang.

Sebagai contoh, daerah Kudat terkenal dengan pemprosesan minyak kelapa dara. Sumber perikanan juga amat berpotensi untuk dilonjakkan, sebagai contoh pemprosesan ikan menjadi keropok lekor dan pemprosesan mi. Pembangunan industri ini akan membantu para usahawan kecil terutamanya di luar bandar menjana pendapatan yang lebih tinggi dan menambah baik taraf hidup mereka.

INISIATIF SEKTOR PERTANIAN

RUMAH BURUNG WALIT (RBW)

Bermula tahun 2021, Kerajaan Negeri akan membina 2,400 buah Rumah Burung Walit (RBW) yang menyasarkan 184MT pengeluaran setahun. Aktiviti ini akan memanfaatkan seramai 24,000 peserta yang tergolong dalam golongan B40. Secara kasarnya, sejumlah 12,000 Rumah Burung Walit akan dibina menjelang tahun 2025 dengan pengeluaran 920MT secara keseluruhan.

Pembinaan Rumah Burung Walit (RBW) ini akan dapat membantu golongan B40 untuk keluar dari garis kemiskinan dan seterusnya membantu melonjakkan ekonomi negeri bagi ternakan burung walit yang semakin tinggi permintaan di pasaran antarabangsa. Di samping itu, ternakan burung walit juga boleh dijadikan produk hiliran seperti makanan tambahan, jus minuman, sabun, produk kecantikan dan produk kesihatan.

JAMINAN BEKALAN MAKANAN DAN PENDAPATAN

Pengeluaran beras istimewa padi tanah kering dengan keluasan padi seluas 200ha yang melibatkan 200 bilangan petani dengan purata hasil pengeluaran 1.4MT/ha. Penerapan teknologi bagi meningkatkan hasil padi yang melibatkan keluasan sawah 60ha dengan bilangan pesawah seramai 60 orang dan purata hasil 8MT/ha setahun. Jabatan Perikanan Sabah mempunyai inisiatif baharu untuk meningkatkan pendapatan nelayan setempat dengan peningkatan 20% pendapatan untuk 40 nelayan tradisional setahun.

PENINGKATAN PENGELUARAN

Pemulihan tanah sawah terbiar dengan keluasan 64ha dan melibatkan 64 orang pesawah dan purata hasil 3.5MT/ha setahun. Insentif meningkatkan produktiviti tanaman industri bagi tanaman getah, kelapa, sawit, koko, kopi, tebu, teh, tembakau dan padi dengan keluasan 1,011ha dan melibatkan 535 petani.

Membangunkan industri pembenihan akuakultur marin di pusat ternakan Trayong Eco Fishing Point KO-Nelayan, Tuaran dengan memberikan latihan kemahiran dan peningkatan pengetahuan di samping membimbing ternakan akuakultur marin pengusaha-pengusaha tersebut sehingga mencapai kualiti terbaik seramai tiga (3) pengusaha baharu dan dua (2) pengusaha sedia ada setahun.

INISIATIF SEKTOR PERTANIAN

Lembaga Industri Getah Sabah akan melaksanakan inisiatif bagi mewujudkan industri hiliran (downstream industry) yang berasaskan lateks dengan memastikan bahan mentah yang diperlukan industri hiliran adalah mencukupi dan mengadakan kerjasama strategik dengan pihak swasta untuk melabur dalam sektor hiliran (perkilangan) berasaskan getah dan kayu getah. Sebagai contoh, pihak Lembaga Industri Getah Sabah akan membekalkan bahan mentah yang mencukupi kepada Syarikat Cooldec Latex Industries Sdn. Bhd. di Kota Kinabalu Industrial Park Sepanggar, Kota Kinabalu dan mendakan usaha sama dengan Syarikat Biomax Rubber Industries Sdn. Bhd. untuk membuka kilang sarung tangan getah di Tuaran.

Di samping itu, kilang milik Lembaga Industri Getah Sabah iaitu Beaufort Specialty Runner (BSR) Factory yang terletak di Kg. Kelabu, Beaufort yang memproses dan menghasilkan lateks akan menambah kapasiti pengeluaran daripada 2,000 tan setahun kepada 4,000 tan setahun dengan pembaharuan mesin sebanyak 11 mesin yang memerlukan penambahan peluang pekerjaan sebanyak 20 orang dan mengambil kos sebanyak RM2.2 juta.

MENGEKALKAN KEMAMPANAN (KELESTARIAN)

Mewujudkan satu (1) pusat Santuari dan konservasi perikanan marin dengan kemudahan jeti dan 20 unit tukun tiruan khas setahun. Selain itu, pelaksanaan projek pemuliharaan sungai ikan air tawar yang melibatkan 20,000 ekor benih ikan dan meningkatkan 6% pendapatan hasil yuran masuk dan hasil pelancongan setahun. Melaksanakan kempen pemantapan pengurusan dan konservasi spesies akuatik terancam sebanyak lima (5) kali kempen dan menerbitkan 30 manual identifikasi spesies terancam.

PROGRAM MINI ESTET SEJAHTERA (MESEJ) DAN AKTIVITI EKONOMI TAMBAHAN (AET)

Projek Mini Estet Sejahtera (MESEJ) adalah salah satu program atau inisiatif dalam pembasmian kemiskinan dalam kalangan petani-petani kecil. Program ini akan diteruskan dan ditransformasi menjadi aktiviti-aktiviti tanaman komoditi yang boleh memberi hasil pulangan yang tinggi dan cepat. Sebagai contoh, mempergiatkan penanaman durian Musang King, Projek Burung Walit, Penanaman Nenas MD, penanaman sayur-sayuran yang boleh memberi pulang cepat.

Aktiviti Ekonomi Tambahan (AET) adalah program di mana para penoreh atau pekebun getah akan diberikan bibit buah-buahan dan tanaman singkat masa sebagai ekonomi tambahan sementara menunggu penanaman getah tersebut membuahkan hasil. Aktiviti ini mampu memberikan pendapatan tambahan kepada para pekebun getah tersebut.

Oleh yang demikian, Kerajaan Negeri akan mengambil langkah-langkah proaktif dalam melaksanakan kedua-dua program tersebut secara berterusan yang akan menyasarkan pengeluaran getah sebanyak 139,500 hektar dan melibatkan 46,500 peserta menjelang tahun 2025.

INISIATIF SEKTOR PERTANIAN

Aktiviti Ekonomi Tambahan (AET) adalah program di mana para penoreh atau pekebun getah akan diberikan bibit buah-buahan dan tanaman singkat masa sebagai ekonomi tambahan sementara menunggu penanaman getah tersebut membuahakan hasil. Aktiviti ini mampu memberikan pendapatan tambahan kepada para pekebun getah tersebut.

Oleh yang demikian, Kerajaan Negeri akan mengambil langkah-langkah proaktif dalam melaksanakan kedua-dua program tersebut secara berterusan yang akan menyasarkan pengeluaran getah sebanyak 139,500 hektar dan melibatkan 46,500 peserta menjelang tahun 2025.

PENERAPAN TEKNOLOGI MODEN

Sektor pertanian negeri akan menerapkan penggunaan teknologi pertanian hijau dan moden dalam semua sub-sektor bagi meningkatkan kualiti pengeluaran dan dapat menepati taraf antarabangsa. Penggunaan teknologi moden ini juga mampu mempelbagaikan tanaman dan peningkatan pengeluaran sayur-sayuran serta buah-buahan berpremium tinggi. Inisiatif tersebut seperti meningkatkan penggunaan teknologi pembiakan dengan menghasilkan 25,000 straw semen baka unggul melibatkan lembu, kerbau dan kambing untuk aktiviti pemanian berhadass. Penggunaan teknologi moden juga akan diperkasakan bagi meningkatkan pengeluaran hasil padi dengan pertambahan keluasan sebanyak 60 hektar yang melibatkan 60 petani yang bakal mengeluarkan peningkatan hasil sebanyak 8MT setahun.

INDUSTRI AKUAKULTUR (POIC)

Negeri Sabah mempunyai pesisiran pantai sepanjang 1,743km antara yang terpanjang di Negara Malaysia. Ini telah memberi peluang kepada POIC Sabah Sdn. Bhd. yang terletak di Lahad Datu untuk mewujudkan industri hiliran melalui kawasan Marine Fishing Area dengan keluasan 3,700 sq.km. Kawasan ini dijadikan sebagai aktiviti akuakultur kepada penduduk setempat dan pelabur akuakultur. Usaha sama ini adalah antara POIC Sabah Sdn. Bhd., Biotech Corporation Malaysia dan Jabatan Perikanan Sabah.

S INISIATIF SEKTOR PERINDUSTRIAN

INISIATIF SEKTOR PERINDUSTRIAN

INDUSTRI PEMBUATAN

Pada tahun 2019, sumbangan Industri Pembuatan telah mengalami kemerosotan daripada RM6.5 billion pada tahun 2018 kepada RM6.47 billion. Keadaan ekonomi yang tidak menentu dan diburukkan lagi dengan penularan pandemic COVID-19 yang belum menunjukkan tanda-tanda untuk berakhir telah memberi kesan kepada ekonomi negeri. Dengan mengambil kira keadaan ekonomi semasa, Kerajaan melalui Kementerian Pembangunan Perindustrian (KPP) telah mengetengahkan strategi untuk melaksanakan inisiatif-inisiatif yang boleh memberikan impak tinggi kepada Industri Pembuatan secara khususnya dan Sektor Perindustrian amnya.

Dalam perkembangan Industri Pembuatan di negeri Sabah, antara isu yang dikenal pasti menyebabkan kurang rancaknya aktiviti pelaburan dalam sektor ini ialah ketiadaan badan induk yang menguruskan promosi potensi dan peluang pelaburan di negeri Sabah. Oleh itu, kerajaan telah menubuhkan sebuah syarikat milik penuh kerajaan yang dikenali sebagai Sabah Invest di bawah portfolio KPP bagi memperhebatkan lagi promosi potensi-potensi dan peluang-peluang pelaburan yang terdapat di Sabah di samping meneliti dan mempertimbangkan senarai permintaan khas atau *wish list* para pelabur yang memerlukan tindakan kerajaan secara khusus. Penetapan sasaran yang perlu dicapai oleh Invest Sabah akan diselaraskan agar selari dengan agensi-agensi pelaburan di Semenanjung Malaysia, supaya peruntukan yang secukupnya dapat diberikan kepada Invest Sabah untuk menjalankan program-program promosi pelaburan kelak.

Satu lagi isu yang mampu mempengaruhi corak pembangunan Industri Pembuatan di Sabah ialah kekurangan bahan mentah khususnya bio-jisim kelapa sawit sehingga menyukarkan pemprosesan hiliran minyak kelapa sawit mentah (CPO). Dalam inisiatif Sabah Maju Jaya, KPP akan menubuhkan Majlis Penasihat Sawit Sabah yang fokusnya khusus untuk memberi perhatian kepada industri kelapa sawit, terutamanya melibatkan perancangan program pembangunan bagi meningkatkan industri hiliran minyak kelapa sawit. Di bawah inisiatif ini juga, Dasar Bio-Jisim Negeri Sabah dan Dasar Minyak Kelapa Sawit Mentah akan diwujudkan.

Inisiatif Sabah Maju Jaya juga memberi tumpuan kepada pembangunan industri hiliran perkayuan selaras dengan hasil kajian Sabah Forest and Timber Industry Master Plan yang akan disiapkan. Melalui pendekatan ini, pengurusan sumber-sumber bahan mentah dapat diselaraskan dengan keperluan pemain industri hiliran khususnya kilang-kilang perabot dan produk berasaskan perkayuan.

S INISIATIF SEKTOR PELANCONGAN

INISIATIF SEKTOR PELANCONGAN

MENAMBAH DAN MEMPROMOSI PRODUK PELANCONGAN BAHARU

Bagi mewujudkan produk pelancongan baharu, Taman-Taman Sabah telah berinisiatif untuk melaksanakan projek selam skuba rangka kapal dan selam skuba bebola terumbu di Pulau Mamutik dan Membangunkan dua (2) produk berasaskan sumber asli di Taman Perlindungan untuk dipasarkan sebagai medium pemuliharaan di samping memberikan nilai tambah dari sudut pendapatan dan keuntungan sekitar RM100,000.00 menjelang tahun 2021 dan seterusnya. Satu (1) program aliran langsung di kawasan Taman-Taman Sabah juga bakal dilaksanakan. Selain itu, Taman-Taman Sabah juga bakal menjalankan inisiatif berkenaan pengangkatan dan pencalonan kawasan Kinabalu Geopark Kebangsaan (Aspiring Kinabalu Global Geopark / aKUGGp) sebagai Tapak UNESCO Global Geopark pada tahun 2021 yang melibatkan keluasan aKUGGp ialah 4,750 kilometer persegi, merangkumi keseluruhan daerah Kota Belud, Kota Marudu dan sebahagian daripada Ranau.

Bagi mempromosi produk-produk pelancongan ini, Lembaga Pelancongan Sabah memainkan peranan dengan pelaksanaan sekurang-kurangnya 40 kempen pemasaran dan promosi bersendirian atau bersama dengan penggiat industri (Promotion and Marketing Campaign) menjelang tahun 2025, satu (1) kempen penglihatan tinggi (high visibility) bagi membantu pemuliharaan pelancongan di peringkat domestik dan ASEAN dengan mengeluarkan bahan promosi terkini dan konten digital mengaplikasi perkembangan teknologi (VR) dan Internet of Things, dan menjalinkan kolaborasi strategik dengan pengusaha pelancongan dan pemain industri. Melalui usaha ini, Lembaga Pelancongan Sabah menasaskan ketibaan Frequent Independent Travellers (FIT) seramai 1.30 juta pelancong (domestik dan antarabangsa) pada tahun 2021 dan peningkatan pendapatan produk pelancongan in situ.

MEMPERKASAKAN KEBUDAYAAN PELBAGAI ETNIK SABAH

Bagi memastikan kebudayaan pelbagai etnik Sabah terus terpelihara, Lembaga Kebudayaan Negeri Sabah telah berinisiatif dengan melonjakkan bahan terbitan berasaskan kebudayaan etnik Sabah (Traditional Knowledge dan Traditional Cultural Expression) daripada 93 unit kepada 150 unit menjelang tahun 2023, Menerbitkan 5 terbitan berasaskan kebudayaan etnik Sabah (Traditional Knowledge dan Traditional Cultural Expression) secara digital dalam Portal Lembaga Kebudayaan Negeri Sabah, Melaksanakan 30 Aktiviti Seni Budaya pada tahun 2021, Menaik taraf perkhidmatan Balai Seni Lukis Sabah melalui pembangunan aplikasi lawatan alam maya yang disasarkan selesai dalam 1 tahun, Melaksanakan Program Peneraju Pelancongan Kebudayaan di 27 tempat pelancongan budaya daerah, Melaksanakan Program Pengalaman Budaya melibatkan tujuh (7) kumpulan etnik di daerah, Melantik tujuh (7) orang Duta e-Budaya di tujuh (7) daerah di negeri Sabah, Melaksanakan Program Hentian Budaya di satu (1) bandar utama negeri Sabah, Melancarkan 18 episod Program Animasi Budaya dan Mempromosikan 50 Produk Berasaskan Seni Budaya Sabah pada tahun 2021. Inisiatif-inisiatif ini diperkukuhkan lagi dengan pembangunan Pelan Induk Pembangunan Kebudayaan Negeri Sabah (PPKNS) 2020-2030 yang disediakan dan diterima pakai sebagai rujukan utama pembangunan oleh pihak kerajaan dan masyarakat awam menjelang tahun 2023 serta penganjuran Pesta Etnik Sabah sempena Hari Orang Asal Sedunia di satu (1) zon pada setiap tahun.

INISIATIF SEKTOR PELANCONGAN

MENGEMBANGKAN WARISAN NEGERI

Sebagai usaha memastikan warisan negeri terus berkembang, terpelihara dan dikenali, Jabatan Muzium Negeri Sabah telah berinisiatif untuk Menambah bahan koleksi Warisan Negeri daripada 2,070,000 pada tahun 2019 menjadi 2,147,000 pada tahun 2021. Selain itu, jabatan ini juga bakal Menambah 960 data entri artifak/spesimen digital koleksi warisan budaya pada tahun 2021 dalam sistem SMRICHES (Sabah Museum Repository of Cultural Heritage Collection System) menjadikan koleksi berjumlah 27,006 data menjelang tahun 2023.

M

INISIATIF

MODAL INSAN

DAN KESEJAHTERAAN

RAKYAT

INISIATIF MODAL INSAN DAN KESEJAHTERAAN RAKYAT

MENTRANSFORMASIKAN POTENSI RAKYAT

Antara penekanan yang akan diambil perhatian penuh ialah memperkasakan kemahiran rakyat terutama bagi para pelajar untuk menceburi dalam bidang program Pendidikan dan Latihan Teknikal dan Vokasional (TVET) yang akan juga mendedahkan program TVET di peringkat antarabangsa agar rakyat memperoleh kemahiran terkini yang sentiasa diasah dan sentiasa bersedia untuk bekerja dalam pelbagai industri pekerjaan.

Dalam memastikan seluruh lapisan masyarakat tidak tercicir dari arus pendidikan, KSTI berserta jabatan dan agensi di bawahnya akan melaksanakan inisiatif yang melibatkan pembinaan dan penaiktarafan kualiti prasarana seluruh sekolah rendah dan menengah di seluruh Sabah termasuklah Murid Berkeperluan Khas (MBK). Sekolah-sekolah daif juga akan dinaik taraf termasuklah aktiviti pembinaan dan penyelenggaraan dengan kadar yang pantas agar pelajar termasuklah guru dapat mengajar dan belajar dalam suasana yang kondusif dan produktif.

MENYEJAHTERAKAN RAKYAT

Peranan utama untuk memastikan rakyat mencapai taraf kesejahteraan akan dijalankan oleh Kementerian Pembangunan Masyarakat dan Kesejahteraan Rakyat (KPMKR) berserta jabatan dan agensi di bawah kementerian tersebut akan melaksanakan pelbagai inisiatif berbentuk projek dan program antaranya ialah melaksanakan program sosial pemerksaan pengetahuan berkenaan program hak kepenggunaan, pencegahan dadah dan sebagainya agar rakyat tidak tercicir dari kesedaran terhadap aspek-aspek ini. Pembangunan warga OKU akan ditekankan seperti pembangunan pendidikan OKU dalam Program Pemulihan Dalam Komuniti (PDK) dan pembinaan Kompleks Bersepadu OKU dan warga emas juga akan diwujudkan bagi tujuan membangunkan golongan OKU dan warga emas dalam aspek perniagaan.

Selain itu, Kementerian Kerajaan Tempatan dan Perumahan (KKTP) turut menjalankan inisiatif menyediakan perumahan mampu milik dan kondusif kepada semua rakyat terutama golongan B40 yang kebanyakan sukar mendapat rumah yang disebabkan kadar harga rumah yang sangat mahal. Oleh itu, KKTP berserta jabatan dan agensi di bawahnya akan melaksanakan skim *rent to own* (konsep sewa beli) yang pastinya akan memudahkan golongan B40 dan seluruh rakyat memiliki rumah yang disediakan.

Manakala, Kementerian Pembangunan Luar Bandar Sabah (KPLBS) telah diperuntukkan untuk menjalankan inisiatif pembasmian kemiskinan terutama sekali di kawasan luar bandar akan menjadi agenda utama KPLBS dalam menyejahterakan luar bandar. Antara inisiatif yang bakal dilaksanakan ialah pembinaan dan penyediaan 800 buah rumah baharu di bawah Program Perumahan Rakyat Termiskin (PPRT) dan membina lebih kurang 50 buah Rumah Sejahtera Rakyat Sabah (RSRS) di tiga projek perkampungan MESEJ yang akan memberi manfaat kepada 280 orang ahli isi rumah miskin tegar khususnya.

INISIATIF MODAL INSAN DAN KESEJAHTERAAN RAKYAT

Seterusnya, Kementerian Belia dan Sukan Sabah (KBSS) ditugaskan untuk menekankan terhadap kemajuan bidang sukan di negeri Sabah merupakan tumpuan utama yang dimainkan peranan oleh KBSS berserta jabatan dan agensi di bawah kementerian tersebut. Antara inisiatif tersebut ialah menganjurkan Sukan di Bawah 12 tahun di peringkat antarabangsa seperti di rantau South East Asia, BIMP-EAGA, dan Borneo Games bagi mengasah bakat dan kebolehan atlet-atlet kecil di bawah 12 tahun ini yang akan mengharumkan nama Sabah berserta Malaysia secara amnya. Di samping itu, KBSS juga akan mewujudkan sebuah Pusat Sukan Berprestasi Tinggi yang menyediakan pelbagai jenis pendidikan sains sukan yang disasarkan kepada para atlet Sabah yang berprestij dan berdaya saing.

INISIATIF JARINGAN INFRASTRUKTUR DAN KELESTARIAN HIJAU

INISIATIF JARINGAN INFRASTRUKTUR DAN KELESTARIAN HIJAU

JALAN RAYA

Selaku pelaksana inisiatif pembangunan jaringan jalan raya, pada tahun 2021 kerajaan melalui KKR dan JKR akan melaksanakan 8 inisiatif untuk menaik taraf beberapa jalan raya di seluruh negeri. Inisiatif ini merangkumi penaiktarafan jalan raya bandar, jalan raya bandar kecil dan pekan kecil, jalan raya pelancongan, perindustrian dan pertanian. Tidak ketinggalan juga pembinaan jalan-jalan luar bandar dan jalan kampung. Selain penaiktarafan jalan raya, JKR juga melaksanakan projek-projek pemulihan jalan raya, program pengurusan trafik jalan raya, program keselamatan jalan raya dan penaiktarafan bangunan-bangunan kerajaan.

BEKALAN AIR

Melalui JANS, kerajaan akan memfokuskan 2 inisiatif untuk meningkatkan dan menambah baik perkhidmatan bekalan air di negeri Sabah. Inisiatif pertama ialah Projek Meningkatkan Kawasan Liputan Bekalan Air di Luar Bandar dan yang kedua ialah Program Mengurangkan Kadar Air Tidak Berhasil (NRW). Dalam inisiatif pertama, projek-projek yang bakal dilaksanakan ialah penyambungan sistem paip retikulasi, pembinaan bekalan air baru, penambahan kapasiti loji air sedia ada, penambahan kapasiti simpanan air, pemuliharaan loji air sedia ada dan penambahan kapasiti rangkaian paip air. Manakala inisiatif kedua pula akan melibatkan Program Pengurusan NRW Secara Holistik, Pengesanan Kebocoran Secara Aktif, Penggantian Paip-paip Lama dan Meter yang Rosak, Penggantian Meter Jenis Mekanikal Kepada Elektromagnetik, Pemasangan Meter ke Kawasan Setingan dan Pemasangan Smart Meter.

PERKHIDMATAN KERETA API

Seterusnya di bawah JKNS, kerajaan meningkatkan kualiti perkhidmatan kereta api menerusi beberapa lagi inisiatif yang bertujuan untuk memperbaiki tahap keselesaan perjalanan dan keselamatan perjalanan. Jajaran kereta api sedia ada, di mana landasan dari Stesen Beaufort ke Halogilat serta Tenom Lama ke Halogilat akan dinaik taraf. Dan untuk meningkatkan jaringan perkhidmatan, kerajaan juga akan melaksanakan Program Penambahbaikan jaringan hubungan dari Stesen Tg. Aru ke Bandaraya Kota Kinabalu, di samping mempertimbangkan pembinaan jajaran baharu sehingga ke daerah Kudat. Melengkapi inisiatif tersebut, bilangan aset (stokereta) akan ditambah dan perolehan set kereta api *Diesel Multiple Unit* (DMU) akan dilaksanakan agar perkhidmatan kereta api sentiasa berada dalam keadaan yang baik, selamat dan mencukupi pada setiap masa.

SISTEM PEMBETUNGAN

JPPS merupakan sebuah jabatan baru yang diwujudkan pada suku terakhir tahun 2020. Ia merupakan pecahan Bahagian Pembetulan dari JKR. Tujuan penubuhan jabatan ini ialah untuk meningkatkan kecekapan dan keberkesanan perkhidmatan sistem pembetulan di seluruh negeri Sabah. Tahun 2021 merupakan tahun pertama bagi JPPS untuk memulakan fungsinya sebagai sebuah jabatan penuh. Sebagai titik tolak kepada peranannya, JPPS telah merancang 2 inisiatif utama.

INISIATIF JARINGAN INFRASTRUKTUR DAN KELESTARIAN HIJAU

Pertama, Program Rakan Pembetulan JPPS akan dilaksanakan di 3 premis di kawasan perumahan dan kawasan komersil (bangunan kedai) yang dikenal pasti terdapat banyak aduan berulang berkaitan sistem tersumbat dan limpahan kumbahan yang berpunca dari tabiat pembuangan sisa seperti sampah dan bahan-bahan lain. Dalam inisiatif ini JPPS akan bekerjasama dengan Pihak Berkuasa Tempatan, pengusaha used oil collector, kumpulan Zero Waste Sabah dan komuniti di kawasan yang terpilih untuk melaksanakan program-program kesedaran yang akan dapat menanam kefahaman, kesedaran dan kefahaman semua pihak ke atas kepentingan dan kaedah menguruskan sisa buangan. Kedua, pengenalan Skim Pembetulan di daerah-daerah terpilih sebagai Pilot Project JPPS. Skim ini akan melibatkan daerah Kota Kinabalu, Tawau, Bandar-bandar Kecil dan Pihak Berkuasa Tempatan. Selain itu terdapat juga Skim Pembinaan dan Peningkatan.

PELABUHAN DAN DERMAGA

Perkhidmatan pelabuhan merupakan pintu utama dalam pergerakan keluar masuk aktiviti import-eksport negeri. Kemudahan yang cekap dan selamat akan menjamin kesetiaan pelanggan sedia ada dan membuka peluang untuk menarik pelanggan baru. Sebagaimana lazimnya, peranan menguruskan perkhidmatan ini dilaksanakan oleh JPDS dan juga Lembaga Pelabuhan-Pelabuhan Sabah (LPPS). Bagi tahun 2021, antara inisiatif yang akan dilaksanakan ialah membina dan menaik taraf unit-unit bina lama dalam had-had pelabuhan di Sabah kepada unit yang boleh diakses secara atas talian. Peningkatan ini akan memudahkan kerja-kerja pemantauan dan penyelenggaraan ke atas alat-alat bantuan pelayaran dan kawalan lalu lintas air.

Selain itu, JPDS juga akan mempertingkatkan kualiti perkhidmatan feri dengan membina, menaik taraf dan menyiapkan kemudahan Terminal Feri Menumbok, Kuala Penyu dan Jeti Awam Karakit, Kudat.

Seterusnya untuk menyumbang kepada rangsangan ekonomi di bahagian utara Sabah, LPPS akan melaksanakan Projek Pembinaan Pelabuhan Utama Baharu yang berkonsepkan Multi Purpose Port di Limau-Limauan, Kudat.

PENTADBIRAN DAN EKONOMI HIJAU

Beberapa inisiatif bakal dilaksanakan pada tahun 2021 yang menyumbang kepada pentadbiran dan ekonomi hijau. Antara inisiatif ekonomi yang menyumbang kepada kelestarian hijau ialah pelaburan baru melalui pelaksanaan projek Internal Air Quality dan projek Pengekstrakan Pasir dan projek perintis perhutantani (agroforestry) yang melibatkan penduduk kampung dengan kerjasama Pelesen Sustainable Forest Management Licence Agreement (SFMLA) yang bakal dilaksanakan oleh Sabah Economic Development Corporation (SEDCO) dan Jabatan Perhutanan Sabah.

INISIATIF JARINGAN INFRASTRUKTUR DAN KELESTARIAN HIJAU

Selain itu, pengurusan kos melalui konsep 'Green Office' oleh Perbadanan Pinjaman Sabah dan sasaran pengurangan sisa pepejal di 60 premis melalui pelaksanaan pengasingan sisa organik oleh Kementerian Kerajaan Tempatan dan Perumahan (KKTP) juga turut menyumbang ke arah pentadbiran hijau. Selain itu, KKTP juga bakal melaksanakan program PBT Hijau dengan mengimplimentasi konsep pengurusan hijau (green event, green office, digitalization) di 25 Pihak Berkuasa Tempatan (PBT).

PENDIDIKAN DAN KESEDARAN

Bagi memastikan aktiviti pemeliharaan dan pemuliharaan dapat dibuat secara berterusan pada masa akan datang, kesedaran berkenaan hal ini perlu diterapkan dalam kalangan masyarakat. Oleh itu, pada tahun 2021, Jabatan Hidupan Liar akan mengadakan kempen konservasi hidupan liar di tiga (3) lokasi iaitu Bilit, Batu Putih dan Balat di Kinabatangan manakala Taman-Taman Sabah pula akan menganjurkan empat (4) program pendidikan alam sekitar secara bersiri di bawah jenama Junior Parks Rangers Environmental Education Programme kepada 400 orang. Selain itu, Yayasan Sabah juga turut memainkan peranannya melalui pelaksanaan 10 program kesedaran awam/latihan kemahiran/CPD/Up-skilling/seminar yang selaras dengan inisiatif kerajaan untuk menjadikan Sabah sebagai negeri berunsurkan 'Smart and Green'. Yayasan Sabah melalui University College Sabah Foundation juga akan menjalankan aktiviti/projek penyelidikan yang berunsurkan inisiatif hijau, etnik dan pengajian sosial.

PEMELIHARAAN DAN PEMULIHARAAN

Aktiviti pemeliharaan dan pemuliharaan flora dan fauna perlu terus dijalankan bagi mengimbangi pembangunan sektor-sektor di negeri ini. Pada tahun 2021, beberapa jabatan dan agensi memainkan peranan dalam pemeliharaan dan pemuliharaan hidupan negeri ini. Jabatan Perhutanan Sabah memainkan peranan secara konsisten melalui pelaksanaan inisiatif menambah luas Totally Protected Area (TPA) seluas 2.2 juta hektar (30%) daripada keluasan tanah negeri Sabah menjelang tahun 2025 dengan mewartakan 50,000 hektar kawasan TPA, menyasarkan 16,000 hektar ladang hutan di seluruh Sabah dan memulihkan lebih kurang 5,000 hektar kawasan hutan terosot (degraded forest) melalui tanaman silvikultur dan 1,000 hektar melalui tanaman mengaya. Selain itu, Jabatan Perhutanan Sabah juga bakal mensijilkan dua (2) Projek Sustainable Forest Management (SFM) dengan keluasan 43,446 hektar di bawah International Union for Conservation of Nature (IUCN) Green List dan menghasilkan sebanyak 80 penerbitan, laporan dan pembentangan penyelidikan perhutanan.

Yayasan Sabah turut memainkan peranan yang sama melalui pelaksanaan aktiviti-aktiviti pemuliharaan hutan mengikut pelan operasi kontrak. Kontrak 1 hingga 8 adalah dalam fasa penyelenggaraan manakala Kontrak 9 adalah dalam fasa penubuhan. Seterusnya, Yayasan Sabah juga melaksanakan aktiviti-aktiviti pemuliharaan hutan mengikut pelan operasi secara berfasa. Fasa ke-3 adalah dalam fasa penyelenggaraan manakala fasa ke-4 adalah masih dalam fasa penubuhan. Bagi memastikan tiada pencerobohan berlaku, aktiviti rondaan kawasan sebanyak 25 aktiviti setiap suku tahunan bagi keseluruhan semua kawasan konservasi juga dijalankan. Dewan Bandaraya Kota Kinabalu dan Lembaga Kemajuan Hutan Sabah (SAFODA) juga turut serta dalam usaha ini melalui penyediaan Pelan Konsep Taman Botani Sabah dan menyelenggara 1,500 hektar ladang Kayu Acacia Mangium dan 2,000 hektar ladang Hutan Lateks Getah.

Sesuai dengan peranan jabatan masing-masing, Jabatan Perikanan Sabah dan Jabatan Perkhidmatan Veterinar Sabah juga turut terlibat dalam memacu kelestarian hijau. Jabatan Perikanan Sabah bakal menjalankan inisiatif menambah 100 unit tukun tiruan setiap tahun di 5 daerah untuk memelihara dan memulihara populasi ikan di perairan laut negeri Sabah dan menambah 10 lokasi baharu Sistem Tagal Tradisi yang juga mempunyai potensi pelancongan.

Jabatan Perkhidmatan Veterinar Sabah pula bakal membina satu (1) Makmal Alam Sekitar pada tahun 2021 bagi melaksanakan kerja-kerja pemantauan secara berkala ke atas sistem rawatan sisa kumbahan yang dibina di Rumah Penyembelihan Haiwan (RPH) Kerajaan untuk memastikan tidak ada pencemaran berlaku dan menyasarkan penanaman lima (5) pokok tanaman di setiap 27 pejabat DVS daerah dan menyasarkan penghasilan 135 pokok tanaman.

INISIATIF PEMBOLEH DAYA

INISIATIF PEMBOLEH DAYA

Untuk menjayakan dan menyokong Inisiatif dan Pelaksana bagi setiap komponen dalam Sektor Utama, Modal Insan serta Jalinan Infrastruktur dan Kelestarian Hijau, pemboleh daya yang sistematik diperlukan sebagai sokongan. Pemboleh daya berkaitan adalah Kemampanan Fiskal, Kemudahan Kewangan, Keberkesanan Penyampaian, Tadbir Urus Yang Baik dan Integriti, serta Data Raya, Infrastruktur Jalur Lebar dan Platform Perkhidmatan dan Ekonomi Digital. Di bawah setiap pemboleh daya ini pula dirangka 218 Inisiatif Pemboleh Daya yang selaras dengan komponen SMJ.

Inisiatif Pemboleh Daya 1: Kemampanan Fiskal

Untuk mengurangkan kebergantungan kepada hasil bukan cukai dan terimaan bukan hasil, kerajaan akan membuat penstrukturan semula cukai-cukai negeri. Di samping itu, pakej-pakej bantuan / rangsangan ekonomi dan insentif-insentif baru juga akan diperkenalkan untuk menggalakkan aktiviti ekonomi yang seterusnya mampu meningkatkan pulangan cukai, di samping membiayai perbelanjaan pembangunan.

Inisiatif Pemboleh Daya 2: Kemudahan Kewangan

Sinergi Pembiayaan atau Pinjaman akan diselaraskan untuk membantu golongan sasar yang terdiri daripada Industri Besar (Macro), PKS termasuk Micro & Cottage dan juga menyediakan bajet bagi menggalakkan aktiviti Corporate Social Responsibility (CSR) berorientasikan Social Entrepreneurship.

Melalui inisiatif ini, Industri Besar akan mendapat pinjaman melalui Sabah Development Bank, manakala PKS berpeluang mendapat suntikan dana melalui Yayasan Usaha Maju (YUM) atau Sabah Credit Corporation. Sehubungan itu, golongan usahawan Siswazah yang dianggarkan sebanyak 272 usahawan juga akan berpeluang mendapat pinjaman kredit berjumlah RM30k daripada inisiatif ini.

Inisiatif Pemboleh Daya 3: Keberkesanan dan Kecekapan Penyampaian

Dalam usaha untuk memastikan penyampaian perkhidmatan kerajaan kepada rakyat lebih berkesan dan pantas, Kerajaan Negeri telah memperkenalkan Konsep Kerajaan Digital (Smart Digital Government) di mana Perkhidmatan Awam telah menyediakan pelan tindakan yang tersusun dan terancang agar matlamat Kerajaan Negeri dan fokus bajet direalisasikan.

INISIATIF PEMBOLEH DAYA

Ini perlu dizahirkan bersama dengan tindakan yang pantas, tepat dan berintegriti yang berupaya memberikan impak besar kepada tahap prestasi penyampaian perkhidmatan kepada rakyat. Kerajaan Negeri juga telah menyasarkan tempoh lima (5) tahun di mana Kerajaan telah membangunkan satu (1) platform yang memudahkan perkongsian data merentasi iaitu Government to Government (G2G), Government to Citizen (G2C) dan Government to Business (G2B). Konsep Kerajaan Digital berlandaskan kepada 5A – *Accessible by Anyone at Anytime, Anywhere, by Any Mobile Device*.

Selain itu, Kerajaan Negeri dengan kerjasama Kerajaan Persekutuan akan menaik taraf jalinan jalur lebar berkelajuan tinggi yang lebih meluas di negeri Sabah melalui inisiatif Jalinan Digital Negara (JENDELA). Menjelang tahun 2022, sebanyak 417 menara telekomunikasi baharu akan disiapkan di negeri Sabah. Sebanyak 1,972 pemancar sedia ada akan dinaik taraf kepada 4G dan liputan tetap gentian optik akan diperluaskan dengan melibatkan 251,166 premis di seluruh negeri Sabah. Selaras dengan itu, kapasiti rangkaian internet agensi kerajaan dapat dinaik taraf sekurang-kurangnya 100Mbps.

Untuk meningkatkan penyampaian perkhidmatan, Kerajaan Negeri telah memulakan inisiatif Latihan Dalam Perkhidmatan kepada anjuran Jabatan Perkhidmatan Awam Negeri dengan menghantar pegawai yang berpotensi untuk mengikuti latihan/kursus ke universiti ternama dan terpilih bagi menambah pengetahuan serta pengalaman agar dapat dipraktikkan di dalam Kerajaan Negeri.

LATIHAN UNTUK PENINGKATAN KAPASITI (TAHUN 2021 DAN 2022)

JENIS LATIHAN		BILANGAN (ORANG)
PEMANTAPAN KUMPULAN PENGURUSAN DAN PROFESIONAL	DALAM NEGARA	894
	LUAR NEGARA	53
JUMLAH		947
KURSUS DAN LATIHAN SEKTOR AWAM NEGERI	PEMBANGUNAN KEPIMPINAN DAN PROFESIONALISME	7,374
	KURSUS / LATIHAN TERAS PERKHIDMATAN	2,726
JUMLAH		11,046

Inisiatif Pemboleh Daya 4: Kecemerlangan Tadbir Urus yang Berintegriti

Struktur pentadbiran Kerajaan Negeri yang sistematik ditadbir urus dengan sempurna dan berintegriti. Penjawat awam diberi penekanan terhadap ketelusan dan berintegriti dalam menyampaikan perkhidmatan kepada rakyat. Dasar-dasar yang diperkenalkan oleh setiap Kementerian/Jabatan hendaklah inklusif dan mesra pengguna bagi memudahkan rakyat memahami perkhidmatan yang diberikan oleh Kerajaan. Bagi memastikan penjawat awam sentiasa mematuhi peraturan, Jabatan Ketua Menteri dan 10 kementerian masing-masing merangka Pelan Antirasuah sebagai panduan serta amalan di dalam menangani gejala rasuah dalam Kerajaan Negeri.

INISIATIF PEMBOLEH DAYA

Inisiatif Pemboleh Daya 5: Kerajaan Digital Berteraskan Teknologi dan Inovasi

Melalui capaian data raya, Kerajaan Negeri boleh mengakses sejumlah besar maklumat relevan yang penting untuk tugas harian sama ada ia berstruktur atau tidak berstruktur. Berdasarkan maklumat yang diperoleh secara *real time*, ia membolehkan kerajaan membuat analisis dengan lebih pantas dan dapat menentukan kawasan atau sektor yang memerlukan lebih perhatian utama. Inisiatif Infrastruktur jalur lebar ini disokong dengan projek-projek yang dirancang melibatkan pembinaan 425 buah menara komunikasi baru, penaiktarafan 2,202 alat pemancar komunikasi di menara sedia ada dari 3G kepada 4G, dan penyediaan capaian gentian optik di 190,115 premis di bawah pelan Jalinan Digital Negara (JENDELA) yang akan berjalan pada tahun 2021-2025 melalui kerjasama di antara Kerajaan Negeri dengan Kerajaan Persekutuan. Sebanyak 22 inisiatif Pelan Transformasi Digital (G2B) bagi tahun 2021 telah dirangka kementerian dan jabatan.

GOVERNMENT TO GOVERNMENT (G2G)
63 Inisiatif

GOVERNMENT TO BUSINESS (G2B)
8 Inisiatif

GOVERNMENT TO CITIZEN (G2C)
46 Inisiatif

117 INISIATIF PENDIGITALAN

JABATAN KETUA MENTERI	53	KEMENTERIAN KEWANGAN	13
KEMENTERIAN KERJA RAYA	1	KEMENTERIAN PERTANIAN DAN PERIKANAN	4
KEMENTERIAN PEMBANGUNAN PERINDUSTRIAN	4	KEMENTERIAN KERAJAAN TEMPATAN DAN PERUMAHAN	6
KEMENTERIAN PELANCONGAN, KEBUDAYAAN DAN ALAM SEKITAR	18	KEMENTERIAN PEMBANGUNAN LUAR BANDAR	4
KEMENTERIAN BELIA DAN SUKAN	2	KEMENTERIAN SAINS, TEKNOLOGI DAN INOVASI	7
KEMENTERIAN PEMBANGUNAN MASYARAKAT DAN KESEJAHTERAAN RAKYAT	5		

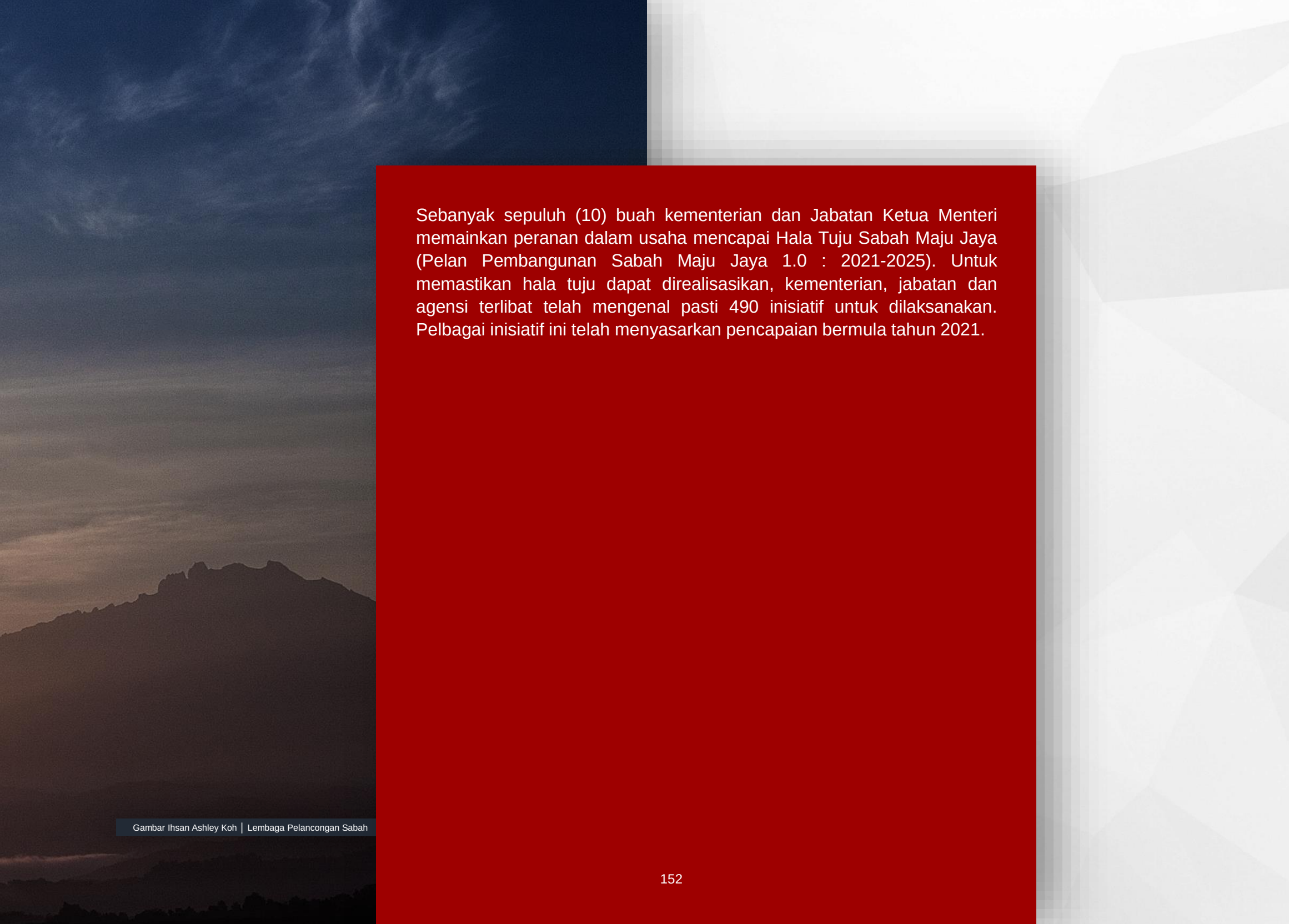
INISIATIF PEMBOLEH DAYA

KERAJAAN PINTAR

COVID-19 Transportation Mobility Hub	Sabah State Data Exchange
DP Processing Information System Management Portal (PRISM)	People, Business, Geo Hubs
e-Bumi Land System (SUHB & JTU)	Sabah Digital Marketplace

Sabah COVID-19 Management Dashboard	Digital Government Preparedness Study
Bantuan COVID-19 Application	Survey on People, Business and Geo Hubs among state agencies
SabahTrace Contract Tracing	Prototype of State Digital Data Exchange
ePP 24 Hours – KKTP	Digital Competency Training – lifelong eLearning platform (Precipio)

BAHAGIAN 4
INISIATIF HALA TUJU SABAH MAJU JAYA
(PELAN PEMBANGUNAN SMJ 1.0: 2021-2025)

Sebanyak sepuluh (10) buah kementerian dan Jabatan Ketua Menteri memainkan peranan dalam usaha mencapai Hala Tuju Sabah Maju Jaya (Pelan Pembangunan Sabah Maju Jaya 1.0 : 2021-2025). Untuk memastikan hala tuju dapat direalisasikan, kementerian, jabatan dan agensi terlibat telah mengenal pasti 490 inisiatif untuk dilaksanakan. Pelbagai inisiatif ini telah menyasarkan pencapaian bermula tahun 2021.

INISIATIF HALA TUJU SABAH MAJU JAYA

ELEMEN-ELEMEN UTAMA DAN PEMBOLEH DAYA

291 INISIATIF

199 INISIATIF

490 INISIATIF

INISIATIF HALA TUJU SABAH MAJU JAYA

JABATAN KETUA MENTERI DAN KEMENTERIAN

490 INISIATIF

**SENARAI INISIATIF
HALA TUJU SABAH MAJU JAYA
(PELAN PEMBANGUNAN SMJ 1.0: 2021-2025)**

JABATAN KETUA MENTERI (JKM)

BAHAGIAN INTEGRITI DAN GOVERNANS NEGERI SABAH

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	Mengadakan Hari Integriti Negeri Sabah dengan menyasarkan penyertaan 500 anggota perkhidmatan awam negeri Sabah pada setiap tahun.	Jumlah Peserta	500 Orang Setahun
2.	Mengadakan Jelajah You-INS di peringkat Kementerian, Jabatan dan Agensi dengan menyasarkan pelaksanaan sepuluh (10) siri jelajah setiap tahun.	Jumlah Jelajah Yang Dilaksanakan	10 Siri Jelajah Setahun

BAHAGIAN KABINET DAN DASAR

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	Kajian Membangunkan dan menggunakan Sistem Penyampaian Pengemaskinian dan Penilaian Dasar-Dasar Kerajaan pada tahun 2022.	Peratus Kemajuan Pembangunan Sistem	100%

DEWAN BANDARAYA KOTA KINABALU

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	Melaksanakan pelan konsep dua (2) Projek Pembangunan Saliran dan Tebatan Banjir Kilat di kawasan Bandaraya Kota Kinabalu menjelang tahun 2025.	Peratus Penyiapan Pelan Konsep	100%
2.	Melaksanakan pemasangan 40 unit lampu solar di perhentian bas di kawasan Bandaraya Kota Kinabalu menjelang tahun 2025.	Pemasangan Unit Lampu Solar	40 Unit
3.	Melaksanakan projek pembangunan Taman Awam 1, Tanjung Aru.	Peratus Pelaksanaan Projek	100%

JABATAN KETUA MENTERI (JKM)

DEWAN BANDARAYA KOTA KINABALU

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
4.	Membina perangkap Rubbish Boom Trap di Sungai Darau menjelang tahun 2023.	Peratus Kemajuan Pelaksanaan	100%
5.	Menaik taraf sistem elektrik di Pasar Besar Kota Kinabalu menjelang tahun 2025.	Peratus Kemajuan Pelaksanaan	100%
6.	Menyediakan Pelan Konsep bagi Taman Botani Sabah (timeframe: 2021-2025).	Peratus Kemajuan Pelaksanaan	100%
7.	Mewujudkan sistem pengurusan data setingan yang lebih sistematik dan selamat.	Peratus Kemajuan Pembangunan Sistem	100%
8.	Pelaksanaan projek pembinaan Dataran Sepanggar untuk membantu rakyat kerana akan menyediakan ruang niaga terutamanya peniaga kecil di Sepanggar serta menjadi kawasan tumpuan pengunjung menjelang tahun 2025.	Peratus Kemajuan Pelaksanaan Projek	100%
9.	Membangunkan dan menggunakan Sistem Tempahan Dewan oleh syarikat pembekal (GoNet) menjelang tahun 2025.	Peratus Kemajuan Sistem	100%
10.	Mewujudkan dan Membangunkan E-LESEN bagi memudahkan pelanggan DBKK untuk memohon semua jenis lesen(trading license) secara atas talian menjelang 2025.	Peratus Kemajuan Pembangunan Sistem	100%
11.	40% premis makanan mendapat Gred A dan 60% premis makanan mendapat Gred B di Central Business District (CBD) Kota Kinabalu.	Memberikan Gred Premis Makanan	100%
12.	Melaksanakan Projek Pembangunan Landskap di 5 buah pekan utama dan 1 buah kawasan lagun menjelang 2025.	Peratus Kemajuan Pelaksanaan	100%

JABATAN KETUA MENTERI (JKM)

JABATAN ARKIB NEGERI SABAH

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	Memasukan senarai tajuk penerbitan dalam sistem pengurusan arkib negeri dengan sasaran 15,000 bagi tahun 2022.	Bilangan Tajuk Penerbitan	100%
2.	Membangun dan menggunakan Sistem Pengurusan Arkib Negeri pada tahun 2022.	Purata Daripada Markah Peratusan Sub-Inisiatif.	100%
3.	Menambah baik Pengurusan Sistem Rekod Arkib ke Versi 2.	Aktiviti Khidmat Nasihat Yang Siap Dilaksanakan Kepada Jabatan Kerajaan.	100%
4.	Mengadakan 1 aktiviti Pendidikan menjelang 2022: Simposium Sejarah Sembulan. (Membuat kajian dan persiapan Simposium Sejarah Sembulan).	Jumlah Aktiviti Yang Dilaksanakan	100%
5.	Mengadakan 3 pameran. Pameran Sabah Maju Jaya; Pameran Sejarah Sembulan dan empat (4) kali pameran di Walkway Arkib Negeri Sabah.	Jumlah Pameran Yang Dilaksanakan	100%
6.	Pendigitalan lima (5) jenis surat khabar tempatan dari tahun 1883-1973.	Bilangan Surat Khabar	100%
7.	Pengumpulan maklumat-maklumat sejarah di Sabah. Fasa 1: Pengumpulan maklumat Sejarah Sembulan Bulat Sebulan. Fasa 2: Pengumpulan maklumat tentang Sejarah Tuaran sepintas lalu. Fasa 3: Pengumpulan maklumat tentang Sejarah Persatuan Rumpun Bajau Samah di Tuaran. Fasa 4: Pengumpulan maklumat tentang Sejarah Mempakul.	Aktiviti Perolehan Maklumat Dari Tiga (3) Daerah / 4 Fasa	100%
8.	Menerbitkan 4 terbitan (Laporan Tahunan Arkib Negeri Sabah 2014 – 2020), Dairi A.R. Dunlop, Biografi Tun Sakaran) dan Sejarah Sembulan.	Jumlah Terbitan	100%
9.	Membangunkan dan menggunakan Sistem Permohonan Tempahan (Bahagian Pemuliharaan) dalam talian.	Peratus Kemajuan Sistem	100%

JABATAN KETUA MENTERI (JKM)

JABATAN CETAK KERAJAAN

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	Bangunkan akaun/portal repository yang dapat diakses oleh semua dengan kerjasama Jabatan Perkhidmatan Komputer Negeri dan Jabatan Peguam Besar Negeri Sabah pada akhir tahun 2022.	Peratus Kemajuan Sistem	100%
2.	Menambahbaik sistem e-Tempahan akan ke versi-2 dengan kerjasama Jabatan Perkhidmatan Komputer Negeri pada akhir tahun 2022.	Peratus Kemajuan Sistem	100%

JABATAN PEGUAM BESAR NEGERI SABAH

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	Melaksanakan inisiatif untuk memastikan semua undang-undang negeri Sabah adalah yang terkini, tepat dan selari dengan keperluan semasa.	Bilangan Rang Undang-Undang Dan Pindaan Undang-Undang Yang Diluluskan Oleh Dewan Undangan Negeri Sabah Pada Tahun Semasa	12 Rang Undang-Undang
2.	Melaksanakan pengemaskinian dan pembaharuan undang-undang negeri Sabah supaya ia sejajar dengan undang-undang persekutuan yang sentiasa selari dengan keperluan semasa.	Bilangan Rang Undang-Undang Dan Pindaan Undang-Undang Yang Diluluskan Oleh Dewan Undangan Negeri Sabah Pada Tahun Semasa	100%
3.	Pelaksanaan pendigitalan sekurang-kurangnya dua puluh empat (24) buku Laws of North Borneo, Enakmen, Ordinan dan Undang-Undang lama secara berperingkat setiap tahun.	Bilangan Buku Laws Of North Borneo Dan Yang Lain-Lain Yang Diimbas (Scanning)	100%

JABATAN KETUA MENTERI (JKM)

JABATAN PEGUAM BESAR NEGERI SABAH

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
4.	Membangunkan satu (1) aplikasi khas yang dikenali sebagai Sabah e-Law bertujuan untuk menyediakan akses tanpa terhad bagi sumber undang-undang yang terdapat di negeri Sabah menjelang tahun 2025.	1. Penyediaan Kertas Kerja Aplikasi Digital Sabah E-Law 2. Permohonan Kelulusan Kewangan 3. Penyediaan Kontrak Lantikan JPKN Sebagai Jurutera Perisian Sabah E-Law 4. Proses Penyiapan Aplikasi Digital Sabah E-Law 5. Pelancaran Rasmi Aplikasi Digital Sabah E-Law.	100%

JABATAN PERHUTANAN NEGERI SABAH

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	Kutipan hasil hutan sejumlah 145 Juta pada tahun 2022.	Peratusan Kutipan Hasil Hutan	100%
2.	Membangunkan dan menggunakan Sistem Informasi dan Pemantauan Kawasan Konservasi (CAIMS) bagi tiga (3) jenis kelas hutan simpan yang dilindungi sepenuhnya pada tahun 2021 dan menggunakan Sistem Informasi dan Pemantauan Kawasan Konservasi (CAIMS) pada tahun 2022.	Peratusan Kemajuan Sistem	100%
3.	Memulihkan lebih kurang 450,000 hektar kawasan hutan terosot (Degraded Forest) di seluruh Sabah menjelang tahun 2030 dengan melaksanakan rawatan Sivikultur seluas 5,000 hektar untuk tahun 2022.	Peratusan Keluasan Kawasan Hutan Terosot	100%
4.	Menyasarkan 400,000 hektar ladang hutan di seluruh Sabah menjelang tahun 2035 bagi tujuan bekalan kayu secara mampan dengan membangunkan seluas 6,000 hektar pada tahun 2022.	Peratusan Keluasan Ladang Hutan	100%

JABATAN KETUA MENTERI (JKM)

JABATAN PERHUTANAN NEGERI SABAH

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
5.	Pendigitalan Pentadbiran Data Sumber Hutan Negeri Sabah.	Peratusan Kemajuan Sistem	100%
6.	Melaksanakan lima (5) Program Kesedaran Awam mengenai jenayah perhutanan untuk menangani persepsi negatif masyarakat.	Peratusan Bilangan Program	100%
7.	Membangunkan Sistem e-Bayaran Permit Pelawat ke Kawasan Rekreasi Berasaskan Alam Semula Jadi di Kawasan Hutan Simpan pada tahun 2021 dan 2022.	Peratusan Kemajuan Sistem	100%
8.	Mengenal pasti keluasan Totally Protected Area (TPA) seluas 2.2 Juta Hektar (30%) daripada keluasan tanah negeri Sabah menjelang tahun 2025 dengan mewartakan 10,000 Hektar kawasan TPA pada tahun 2022.	Peratusan Kemajuan Proses	100%
9.	Mensijilkan satu (1) Projek Sustainable Forest Management (SFM) Dengan Keluasan 1,452 Hektar di bawah International Union For Conservation Of Nature (IUCN) Green List.	Peratusan Kemajuan Proses	100%
10.	Memulihkan 1,000 hektar kawasan hutan terosot (Degraded Forest) di seluruh Sabah dengan melaksanakan tanaman mengaya untuk tahun 2022.	Peratusan Keluasan Kawasan Hutan Terosot	100%
11.	Melaksanakan satu (1) Projek Perintis Perhutananantani (Agroforestry) yang melibatkan penduduk kampung dengan kerjasama Pelesen Sustainable Forest Management Licence Agreement (SFMLA).	Peratusan Bilangan Projek	100%

JABATAN TANAH DAN UKUR NEGERI SABAH

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	Membangunkan dan menggunakan tiga (3) sistem atas talian pada tahun 2021 dan 3 Sistem atas talian pada tahun 2022. 1. e-Land Enquiry (Web Processing System) 2. Online calibration application (For Andus site) 3. Online Land Acquisition Plan (E-lacplan) For Valuation Section, Lands And Surveys Department, Sabah.	Peratus Kemajuan Pembangunan Sistem	100%

JABATAN KETUA MENTERI (JKM)

JABATAN TANAH DAN UKUR NEGERI SABAH

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	Membangunkan dan menggunakan tiga (3) sistem atas talian pada tahun 2021 dan 3 Sistem atas talian pada tahun 2022. 1. e-Land Enquiry (Web Processing System) 2. Online calibration application (For Andus site) 3. Online Land Acquisition Plan (E-lacplan) For Valuation Section, Lands And Surveys Department, Sabah.	Peratus Kemajuan Pembangunan Sistem	100%
2.	Memproses 40,000 permohonan tanah di seluruh Pejabat Tanah Daerah dalam tahun 2022.	Jumlah Permohonan Tanah Diproses	100%
3.	Mencapai pungutan hasil sebanyak RM250 juta dalam tahun 2022.	Jumlah Pungutan Hasil Dicapai	100%
4.	Mendaftarkan urusan tanah bagi Single Dealing (Geran Pajakan) dalam tempoh 5 hari bekerja.	Jumlah Urusniaga Tanah Bagi Single Dealing (Geran Pajakan) Yang Didaftarkan Dalam Tempoh 5 Hari Bekerja	80%
5.	Mengeluarkan kelulusan permohonan Tanah Anak Negeri/Native Title (NT) dalam tempoh 24 bulan bermula dari tarikh permohonan dibuat.	Pematuhan Pengeluaran Kelulusan Permohonan Dalam Tempoh 24 Bulan	80%
6.	Mengemukakan pelan dan draf warta 75 Tapak Simpanan Perkampungan ke Pejabat Hasil Bumi untuk proses pewartaan bagi tahun 2022.	Jumlah Tapak Perkampungan	100%
7.	Mengemukakan warta pengambilan tanah ke Jabatan Peguam Besar Negeri dalam tempoh dua (2) bulan.	Pematuhan Mengemukakan Warta Dalam Tempoh Dua (2) Bulan	100%
8.	Mengukur keluasan 15,000 hektar Tanah Anak Negeri baharu bagi tahun 2022.	Jumlah Keluasan Tanah Diukur	15,000 Hektar

JABATAN KETUA MENTERI (JKM)

JABATAN TANAH DAN UKUR NEGERI SABAH

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
9.	Menyediakan 12,000 geran deraf bagi tahun 2022.	Jumlah Deraf Geran Disediakan	100%
10.	Menyediakan geran draf kawasan tanah hak adat yang diukur melalui Program Pengukuran PANTAS dalam tempoh 12 bulan bermula dari tarikh pengukuran di lapangan dibuat.	Pematuhan Penyediaan Geran Draf Dalam Tempoh 12 Bulan	80%
11.	Mengeluarkan 3,000 Surat Tawaran Pengambilan Tanah kepada Pemilik Tanah bagi tahun 2021.	Jumlah Surat Tawaran Yang Dikeluarkan	100%
12.	Memproses dan menyediakan perakuan kelulusan permohonan ke Jabatan Peguam Besar Negeri tukar syarat geran tanah dalam masa 90 hari bekerja daripada tarikh penerimaan permohonan yang lengkap dan teratur dibuat.	Pematuhan Proses Dan Penyediaan Kelulusan Dalam Tempoh 90 Hari Bekerja	80%

JABATAN PERKHIDMATAN AWAM NEGERI SABAH

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	Melaksanakan 30 kursus Latihan Dalam Perkhidmatan secara dalam talian kepada Pegawai Awam Negeri Gred 41 dan ke atas.	Bilangan Kursus Yang Dijalankan	30 Sesi Kursus
2.	Melaksanakan Audit Indeks Kegembiraan Organisasi Berprestasi Tinggi (I-KOBT) terhadap 45 agensi (50%) di bawah Kerajaan Negeri Sabah pada setiap tahun.	Peratus Pelaksanaan	100%
3.	Melaksanakan dua (2) kursus/latihan mengenai 5K di lima (5) agensi di bawah Kerajaan Negeri Sabah.	Bilangan Kursus Yang Dijalankan	2 Kursus
4.	Melaksanakan kursus Amalan Baik Peraturan (GRP) kepada Pegawai Awam Negeri Gred 41 dan ke atas.	Peratus Pelaksanaan Kursus	100%

JABATAN KETUA MENTERI (JKM)

JABATAN PERKHIDMATAN AWAM NEGERI SABAH

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
5.	Melaksanakan perkhidmatan kaunseling kepada anggota perkhidmatan awam negeri pada setiap tahun.	Perkhidmatan Kaunseling Kepada Anggota Perkhidmatan Awam Negeri	10 Orang
6.	Melaksanakan Program High Performance Talent untuk mencari pelapis pegawai muda pada tahun 2021.	Peratus Pelaksanaan Program	100%
7.	Melaksanakan tiga (3) Persidangan Pengurus Sumber Manusia untuk 128 Pegawai Sumber Manusia Kementerian dan Jabatan pada setiap tahun.	Bilangan Persidangan Yang Dijalankan	3 Persidangan
8.	Melaksanakan tujuh (7) siri Program Outreach Perdana secara tele sidang melalui aplikasi zoom yang boleh menampung 500 penyertaan mulai tahun 2022.	Bilangan Program Yang Dijalankan	7 Siri Program
9.	Melaporkan kemajuan inisiatif Hala Tuju Sabah Maju Jaya (Pelan Pembangunan 2021-2025) pada setiap bulan.	Laporan Kemajuan Inisiatif Hala Tuju Sabah Maju Jaya (Pelan Pembangunan 2021-2025)	100%
10.	Membangunkan dan menggunakan Portal BKNS bagi memudahkan proses pembayaran elaun BKNS pelajar dan telah dikemaskini mengikut keperluan semasa bagi tahun 2022.	Peratus Kemajuan Pembangunan Sistem	100%
11.	Membangunkan dan menggunakan Sistem Pengurusan Fail Dan Pengesanan Dokumen Atau Surat.	Peratus Kemajuan Pembangunan Sistem	100%
12.	Membangunkan sistem e-Matriks bagi Pegawai Perkhidmatan Gunasama Pentadbiran (N) Negeri.	Peratus Pembangunan Sistem	100%
13.	Membangunkan sistem permohonan & pemprosesan peruntukan pembangunan (D Vote) JKM untuk Bahagian Pengurusan Kewangan (BPK) menjelang tahun 2022.	Prestasi Kemajuan	100%

JABATAN KETUA MENTERI (JKM)

JABATAN PERKHIDMATAN AWAM NEGERI SABAH

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
14.	Melaksanakan perkhidmatan kaunseling kepada anggota perkhidmatan awam negeri pada setiap tahun.	Perkhidmatan Kaunseling Kepada Anggota Perkhidmatan Awam Negeri	10 Orang
15.	Memperkemaskan struktur/menguatkan perjawatan sekurang-kurangnya sepuluh (10) agensi Kerajaan Negeri pada tahun 2022.	Bilangan Agensi Yang Diselesaikan	10 Agensi
16.	Menaja seramai 2,106 pelajar diploma, sarjana muda dan sarjana bagi tahun 2022.	Bilangan Pelajar	100%
17.	Menaja seramai 306 pelajar daripada golongan B40 dan luar bandar untuk mengikuti pengajian kemahiran dan diploma bagi tahun 2022.	Bilangan Pelajar	100%
18.	Menjalankan dua (2) siri peperiksaan guna sama bagi 82 Skim Perkhidmatan secara atas talian.	Bilangan Peperiksaan Skim Perkhidmatan	2 Siri Peperiksaan Bagi 82 Skim Perkhidmatan
19.	Menjalankan Program 5K yang melibatkan 200 penyertaan Penjawat Awam Negeri secara dalam talian.	Bilangan Penyertaan	500 Penyertaan
20.	Menyediakan 10 Kursus Latihan Dalam Perkhidmatan (Fizikal) Dalam Negara sepanjang tahun.	Bilangan Kursus Yang Dijalankan	10 Kursus
21.	Menyediakan pelantar E-Pembelajaran dalam talian Sabah ELITE Percipio kepada 1500 Pegawai Awam Negeri Gred 41 dan ke atas.	Bilangan Pegawai Yang Menggunakan Pelantar E-Pembelajaran	1500 Pegawai Awam Negeri Gred 41 ke atas
22.	Menyediakan sebuah Buku Garis Panduan Tadbir Urus Agensi Awam Negeri Sabah yang komprehensif.	Peratus Kemajuan Penyiapan Buku	100%

JABATAN KETUA MENTERI (JKM)

JABATAN PERKHIDMATAN AWAM NEGERI SABAH

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
14.	Melaksanakan perkhidmatan kaunseling kepada anggota perkhidmatan awam negeri pada setiap tahun.	Perkhidmatan Kaunseling Kepada Anggota Perkhidmatan Awam Negeri	10 Orang
15.	Memperkemaskan struktur/menguatkan perjawatan sekurang-kurangnya sepuluh (10) agensi Kerajaan Negeri pada tahun 2022.	Bilangan Agensi Yang Diselesaikan	10 Agensi
16.	Menaja seramai 2,106 pelajar diploma, sarjana muda dan sarjana bagi tahun 2022.	Bilangan Pelajar	100%
17.	Menaja seramai 306 pelajar daripada golongan B40 dan luar bandar untuk mengikuti pengajian kemahiran dan diploma bagi tahun 2022.	Bilangan Pelajar	100%
18.	Menjalankan dua (2) siri peperiksaan guna sama bagi 82 Skim Perkhidmatan secara atas talian.	Bilangan Peperiksaan Skim Perkhidmatan	2 Siri Peperiksaan Bagi 82 Skim Perkhidmatan
19.	Menjalankan Program 5K yang melibatkan 200 penyertaan Penjawat Awam Negeri secara dalam talian.	Bilangan Penyertaan	500 Penyertaan
20.	Menyediakan 10 Kursus Latihan Dalam Perkhidmatan (Fizikal) Dalam Negara sepanjang tahun.	Bilangan Kursus Yang Dijalankan	10 Kursus
21.	Menyediakan pelantar E-Pembelajaran dalam talian Sabah ELITE Percipio kepada 1500 Pegawai Awam Negeri Gred 41 dan ke atas.	Bilangan Pegawai Yang Menggunakan Pelantar E-Pembelajaran	1500 Pegawai Awam Negeri Gred 41 ke atas
22.	Menyediakan sebuah Buku Garis Panduan Tadbir Urus Agensi Awam Negeri Sabah yang komprehensif.	Peratus Kemajuan Penyiapan Buku	100%

JABATAN KETUA MENTERI (JKM)

JABATAN PERKHIDMATAN AWAM NEGERI SABAH

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
23.	Merangka dan membangunkan satu (1) sistem kelulusan untuk menambahbaik dan mempermudah proses kelulusan pembiayaan rawatan perubatan bagi pegawai dan pesara bagi Perkhidmatan Awam Negeri Sabah serta ahli keluarga yang berkecukupan.	Peratus Kemajuan Pembangunan Sistem	100%
24.	Pelaksanaan Talent Development Programme (TDP) untuk 10 orang pegawai Kumpulan Pengurusan dan Profesional (PNP) Gred 41 / 44 / 48.	Peratus Pelaksanaan Program	100%
25.	Penganugerahan Penarafan lima (5) Bintang (Star Rating) KPI SM2 kepada semua agensi pada setiap tahun.	Peratus Pelaksanaan	100%
26.	Menyasarkan 10,000 pegawai dan anggota kementerian, jabatan, pejabat daerah dan agensi Kerajaan Negeri menyertai kursus berasaskan kompetensi dan keperluan tugas hakiki yang dianjurkan INSAN setiap tahun.	Bilangan Penjawat Awam	10,000 Orang
27.	Membangunkan dan menggunakan Dashboard Sabah Maju Jaya pada tahun 2022.	Prestasi Kemajuan	100%
28.	Membangunkan dan menggunakan INSAN Integrated Training System (INSAN-ITS).	Peratus Pembangunan Sistem	100%
29.	Menyediakan laporan tahunan Hala Tuju Sabah Maju Jaya (Pelan Pembangunan 2021-2025) pada setiap penghujung tahun.	Peratus Kemajuan Penyiapan Laporan	100%
30.	Mewajibkan semua penjawat awam GRED N40 ke bawah mendapat latihan luaran atau dalaman sekurang-kurangnya 40 jam atau 5 hari latihan setahun bagi setiap kakitangan.	Bilangan Penjawat Awam	100%

JABATAN KETUA MENTERI (JKM)

PEJABAT HAL EHWAL DALAM NEGERI DAN PENYELIDIKAN

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	Membangunkan dan menggunakan Sistem Inventori Aksesori Pakaian Istiadat (SIPIR).	Peratus Kemajuan Sistem	100%
2.	Menaik taraf Sistem Pengurniaan Darjah Kebesaran (e-Kurnia).	Peratus Kemajuan Sistem	100%
3.	Menjalankan bancian penduduk setiap dua (2) kali setahun di lima (5) buah Skim Penempatan Orang Asing.	Bancian Penduduk	100%
4.	Sistem Pengurusan Bencana.	Peratus Kemajuan Sistem	100%
5.	Membangunkan dan menggunakan Sistem Permohonan Penduduk Tetap.	Peratus Kemajuan Sistem	100%
6.	Membangunkan dan menggunakan Sistem Pas Kerja (Umum, Oil & Gas dan Ekspatriat).	Peratus Kemajuan Sistem	100%
7.	Membangun dan menggunakan Sistem Kutipan Awam.	Peratus Kemajuan Sistem	100%
8.	Membangunkan dan menggunakan Sistem Permit Hiburan.	Peratus Kemajuan Sistem	100%
9.	Membangunkan dan menggunakan Sistem Maklumat Komuniti Pala'u.	Peratus Kemajuan Sistem	100%

JABATAN KETUA MENTERI (JKM)

PEJABAT HASIL BUMI

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	Menyasarkan pemprosesan permohonan tanah orang awam yang secara puratanya boleh mencapai sebanyak 300 setiap tahun dan memudahkan proses penyemakan status permohonan tanah melalui pembangunan Sistem e-BUMi bermula tahun 2022 sehingga 2025.	Peratusan Bilangan Permohonan Tanah	100%

PUSAT BIODIVERSITI SABAH

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1	Melaksanakan Communication Education and Public Awareness (CEPA) yang berkesan agar rakyat Sabah datang bersama-sama memelihara biodiversiti dan melestarikan penggunaan sumber alam.	Peratusan Bilangan Program	100%
2.	Penggunaan sistem Sabah Biodiversity Access and Export Online Application System (SaBAES) untuk permohonan lesen akses dan eksport akademik sepenuhnya secara atas talian.	Peratusan Kemajuan	100%
3.	Pelaksanaan lesen akses dan eksport akademik sumber biologi Sabah oleh Pusat Biodiversiti Sabah.	Peratusan Kemajuan	95%
4.	Mengumpul dan merekod maklumat / data terdahulu sehingga kini mengenai spesies hidupan liar di Sabah untuk dimasukkan ke dalam sistem Sabah Biodiversity Intergrated Information System (SaBIIS) dalam bentuk peta serta menerbitkan maklumat berkaitan spesies berkenaan.	Peratusan Kemajuan	100%
5.	Penguatkuasaan peraturan berserta garis panduan perlu dilaksanakan selari dengan Enakmen Biodiversiti Sabah 2000/2017.	Peratusan Kemajuan Proses	95%
6.	Melaksanakan program Outreach dan Kesedaran mengenai ABS dan PIC ke 26 daerah Negeri Sabah sehingga tahun 2022.	Peratusan Bilangan Daerah	95%

JABATAN KETUA MENTERI (JKM)

PEJABAT TIMBALAN SETIAUSAHA KERAJAAN NEGERI SABAH (PENTADBIRAN)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	10 pegawai kerajaan awam negeri Sabah menyertai latihan/kursus anjuran pihak Rakan Pembangunan dan Asian Development Bank setiap tahun.	10 Pegawai Kerajaan Awam Negeri Sabah	100%
2.	10 produk inovasi setahun meliputi kawasan Zon Kota Kinabalu, Zon Kudat, Zon Sandakan, Zon Pedalaman Bawah dan Zon Pedalaman Atas menjelang tahun 2023 dan 2 produk inovasi Berjaya diaplikasikan dalam penyampaian perkhidmatan setiap tahun.	Jumlah Produk Inovasi	100%
3.	Menjalankan dua (2) kajian ekonomi iaitu Collaborative Approach to Special Economic Zones (SEZs) Development and Cooperation in BIMP-EAGA dan Review and Assessment on BIMP-EAGA Economic Corridors.	Purata Daripada Markah Peratusan Sub-Inisiatif.	100%

PEJABAT TIMBALAN SETIAUSAHA KERAJAAN NEGERI SABAH (PEMBANGUNAN)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	Membangunkan Sistem Permohonan menyertai International Greentech & Eco Products Exhibition & Conference Malaysia (IGEM) dan Pemantauan Data Inisiatif Teknologi Hijau Kerajaan Negeri Sabah.	Peratus Kemajuan Pembangunan Sistem	100%
2.	Membawa sekurang-kurangnya lima (5) produk inovasi berasaskan teknologi hijau menyertai International Greentech & Eco Products Exhibition & Conference Malaysia (IGEM) setiap tahun.	Produk Inovasi Berasaskan Teknologi Hijau Menyertai International Greentech & Eco Products Exhibition & Conference Malaysia (IGEM)	100%

JABATAN KETUA MENTERI (JKM)

PEJABAT TIMBALAN SETIAUSAHA KERAJAAN NEGERI SABAH (TUGAS-TUGAS KHAS)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	Anugerah Kecemerlangan Pendidikan Sabah (AKSA) kepada 200 penerima pada tahun 2022.	Bilangan Penerima	15 Penerima
2.	Melaksanakan Program Bantuan Ihsan Komputer (BAIK) fasa 2 kepada 560 pelajar miskin tegar yang layak di negeri Sabah pada tahun 2022.	Bilangan Penerima	560 Pelajar
3.	Melaksanakan Program Bantuan Tunai Khas Peperiksaan (BAKTI) untuk memberikan bantuan tunai sebanyak RM200 kepada 40,000 pelajar calon peperiksaan SPM / STPM / STAM dari keluarga berpendapatan isi rumah RM5000 ke bawah pada tahun 2022.	Jumlah Penerima	40000
4.	Membangunkan dan menggunakan Sistem Aduan Kesalahan Jenayah Syariah (Modul Tangkapan dan Penguatkuasaan).	Peratus Penyiapan Sistem	100%
5.	Mengadakan lapan (8) siri kursus pemantapan kepada 338 orang pendaftar (Jurunikah) pada tahun 2022.	Bilangan Siri Kursus	8 Siri Kursus
6.	Meningkatkan kompetensi Imam melalui penganjuran Program Kompetensi kepada Imam Daerah, Imam Kariah dan Imam Rawatib di 15 daerah.	Bilangan Daerah	15 Daerah
7.	Menyasarkan kutipan zakat RM104 juta pada tahun 2022.	Jumlah Kutipan Zakat (RM)	RM104 Juta
8.	Menyasarkan pertambahan kutipan dana Kumpulan Wang Amanah Baitulmal (KWAB) sebanyak RM1,000,000.00 setiap tahun bermula tahun 2021.	Jumlah Kutipan Dana KWAB (RM)	RM3.9 Juta

JABATAN KETUA MENTERI (JKM)

PEJABAT TIMBALAN SETIAUSAHA KERAJAAN NEGERI SABAH (TUGAS-TUGAS KHAS)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	Anugerah Kecemerlangan Pendidikan Sabah (AKSA) kepada 200 penerima pada tahun 2022.	Bilangan Penerima	15 Penerima
2.	Melaksanakan Program Bantuan Ihsan Komputer (BAIK) fasa 2 kepada 560 pelajar miskin tegar yang layak di negeri Sabah pada tahun 2022.	Bilangan Penerima	560 Pelajar
3.	Melaksanakan Program Bantuan Tunai Khas Peperiksaan (BAKTI) untuk memberikan bantuan tunai sebanyak RM200 kepada 40,000 pelajar calon peperiksaan SPM / STPM / STAM dari keluarga berpendapatan isi rumah RM5000 ke bawah pada tahun 2022.	Jumlah Penerima	40000
4.	Membangunkan dan menggunakan Sistem Aduan Kesalahan Jenayah Syariah (Modul Tangkapan dan Penguatkuasaan).	Peratus Penyiapan Sistem	100%
5.	Mengadakan lapan (8) siri kursus pemantapan kepada 338 orang pendaftar (Jurunikah) pada tahun 2022.	Bilangan Siri Kursus	8 Siri Kursus
6.	Meningkatkan kompetensi Imam melalui penganjuran Program Kompetensi kepada Imam Daerah, Imam Kariah dan Imam Rawatib di 15 daerah.	Bilangan Daerah	15 Daerah
7.	Menyasarkan kutipan zakat RM104 juta pada tahun 2022.	Jumlah Kutipan Zakat (RM)	RM104 Juta
8.	Menyasarkan pertambahan kutipan dana Kumpulan Wang Amanah Baitulmal (KWAB) sebanyak RM1,000,000.00 setiap tahun bermula tahun 2021.	Jumlah Kutipan Dana KWAB (RM)	RM3.9 Juta

JABATAN KETUA MENTERI (JKM)

PEJABAT TIMBALAN SETIAUSAHA KERAJAAN NEGERI SABAH (TUGAS-TUGAS KHAS)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
9.	Menyediakan bantuan kewangan/geran tahunan sejumlah RM2000 kepada Persatuan Ibu Bapa Dan Guru (PIBG) di 1500 sekolah seluruh Sabah pada tahun 2022.	Bilangan Sekolah Yang Menerima Bantuan	1500 Sekolah
10.	Menyediakan Bantuan Tunai Pendaftaran IPT (BUDI) secara one-off sebanyak RM2,000 kepada 5,000 pelajar yang mendaftar ke IPT kali pertama pada tahun 2022.	Peratus Permohonan Yang Diproses	4750 Pelajar
11.	Sistem E-Perkahwinan iaitu fasa pertama: membangunkan dan menggunakan sistem permohonan & kebenaran Kahwin Semasa. Sistem ini secara atas talian untuk kegunaan orang awam.	Peratus Penyiapan Sistem	100%
12.	Tabung Simpanan Pendidikan Anak Sabah (BISTARI) sebanyak RM100 kepada 2,500 bayi yang lahir pada tahun 2022.	Bilangan Pemohon Yang Diluluskan Permohonan	2,500 Bayi
13.	Menaiktaraf Sistem e-Zakat pada tahun 2022.	Peratus Penyiapan Sistem	100%
14.	Bantuan Ihsan Sekolah Sabah (BISBAH) (peralatan sekolah) untuk 1500 sekolah pada tahun 2022.	Bilangan Sekolah Yang Menerima Bantuan	1500 Sekolah
15.	Membangunkan dan menggunakan sistem profiling pendidikan negeri Sabah bagi menyimpan maklumat setiap IPTA/IPTS dan sekolah-sekolah yang terdapat di negeri Sabah.	Peratus Pembangunan Sistem	100%
16.	Meningkatkan agihan bantuan zakat kepada RM100 juta untuk tahun 2022.	Jumlah Agihan Zakat (RM)	RM100 Juta
17.	Sistem e-Kemasukan Tingkatan Satu iaitu membangunkan dan menggunakan sistem e-Kemasukan pelajar Tingkatan Satu.	Peratus Penyiapan Sistem	100%

JABATAN KETUA MENTERI (JKM)

LEMBAGA KEMAJUAN PERHUTANAN NEGERI SABAH

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	Melaksanakan penyelenggaraan ladang hutan mengikut jadual yang telah ditetapkan iaitu sekurang-kurangnya 6 pusingan setahun untuk 1,500 hektar ladang Kayu Acacia Mangium di kawasan Wilayah Utara dan 8 pusingan setahun untuk 2,000 hektar ladang Hutan Lateks Balak Getah di kawasan Wilayah Barat.	Semua Pusingan Penyelenggaraan Dapat Disiapkan, iaitu 6 Pusingan Setahun Untuk 1,500 Hektar Ladang Acacia Mangium Dan 8 Pusingan Setahun Untuk 2,000 Hektar Ladang Lateks Balak Getah	100%

LEMBAGA KEMAJUAN TANAH NEGERI SABAH

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	Melaksanakan Pembangunan Tanah Projek Sosioekonomi seluas 2,529 hektar dan Tanam Semula Sawit seluas 6,311 hektar di seluruh Sabah menjelang tahun 2025.	Peratusan Kemajuan	100%
2.	Melaksanakan Projek Bersepadu Pembangunan Ekonomi Kampung (PROSPEK) kepada 1,022 Benefisiari di kawasan projek sosioekonomi Geran Komunal Tongod menjelang tahun 2025.	Peratusan Bilangan Benefisiari	100%
3.	Membina baharu sebanyak 48 unit dan membaik pulih 260 unit rumah buruh di ladang projek sosioekonomi SLDB menjelang tahun 2023.	Peratusan Kemajuan Unit Rumah	100%
4.	Menaiktaraf Jalan Ladang kepada Jalan Pembatuan sepanjang 418 kilometer di Kawasan Projek Sosioekonomi menjelang Tahun 2023.	Peratusan Kemajuan	100%
5.	Mengagihkan bantuan baja sawit kepada pekebun kecil SLDB di kawasan projek sosioekonomi seluas 6,524 hektar menjelang tahun 2022.	Peratusan Kawasan Pengagihan	100%

JABATAN KETUA MENTERI (JKM)

LEMBAGA KEMAJUAN TANAH NEGERI SABAH

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
6.	Menyediakan bantuan keusahawanan kepada 400 orang Pekebun Kecil meliputi bidang pertanian (tanaman kontan), penternakan dan ekonomi desa di kawasan projek sosioekonomi SLDB menjelang tahun 2025.	Peratusan Bilangan Pekebun	100%
7.	Menyelaras Tiga (3) Fasa dan Melengkapkan Dokumen "Title Survey" Proses Pengeluaran Geran Tanah Kepada 299 Peserta Ladang Dalit, Keningau Menjelang Tahun 2024.	1. LOA Kepada Juru Ukur (10%) 2. Memantau Kerja Pengukuran Di Lapangan (60%) 3. Penyediaan Deraf "Title Survey" (20%) 4. Penerimaan Deraf "Title Survey" (10%) 5. Memajukan Deraf "Title Survey" Ke JTU Daerah (Fasa Ke-3)	100%
8.	Merangka Pelan Strategik Lembaga 2022-2026 (PSL 2022-2026) pada tahun 2022.	Peratus Kemajuan Proses	100%
9.	Melaksanakan Projek Perumahan Rakyat Termiskin (PPRT) dengan membaik pulih 500 rumah dan membina baharu 50 rumah Peneroka/Pekebun Kecil SLDB menjelang tahun 2025.	Peratusan Kemajuan	100%
10.	Menaiktaraf Jalan Perhubungan Utama sepanjang 22.8 kilometer melibatkan komponen Jalan Berturap (R2), Jalan Pembatuan, Jalan Konkrit dan Pembinaan 1 unit Jambatan di Kabintaluan Tenom menjelang tahun 2024.	Peratusan Kemajuan	100%
11.	Membina Tiga (3) Unit Pusat Pengumpulan Produk di Sandakan, Lahad Datu dan Keningau Menjelang Tahun 2023.	Sebanyak 3 Unit Pusat Pengumpulan Produk Siap Dibina	100%

JABATAN KETUA MENTERI (JKM)

SURUHANJAYA PERKHIDMATAN AWAM NEGERI SABAH

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	Menaiktaraf sistem Job Online.	1. Peratus Kemajuan Naik Taraf Sistem	100%
2.	Menambah modul baharu sistem E-SPANS.	Jumlah Modul Baharu Dalam Sistem E-SPANS	100%
3.	Menambah modul penyampaian keputusan mesyuarat dijana daripada sistem E-SPANS.	1. Peratus Kemajuan Penambahan Modul Penyampaian Keputusan Mesyuarat	100%

UNIT PEMIMPIN PEMBANGUNAN MASYARAKAT NEGERI SABAH

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	Melaksanakan Program-Program Cintakan Tanah Air.	Jumlah Program Yang Dilaksanakan	100%
2.	Mengadakan 25 Program Libat Urus bersama Masyarakat Setempat Bagi Memudahkan Penyaluran dan Penyampaian Maklumat Berkesan.	Jumlah Program Yang Dilaksanakan	100%
3.	Membangun Satu Sistem Saluran Maklumat sebagai Medium Penyampaian Maklumat/Aduan antara Jabatan dengan Masyarakat dan sebaliknya.	1. Peratus Kemajuan Pembangunan Sistem 2. Peratus Kemajuan Penggunaan Sistem	100%
4.	Membangunkan dan menggunakan sistem pelaporan Unit Pemimpin Pembangunan Masyarakat (UPPM).	1. Peratus Kemajuan Pembangunan Sistem 2. Peratus Kemajuan Penggunaan Sistem	100%

JABATAN KETUA MENTERI (JKM)

UNIT PERANCANG EKONOMI NEGERI SABAH

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	Menaik taraf Sistem State Projects Information System (SPINS) ke versi 2.0.	Peratus Kemajuan Pembangunan Sistem	10%

YAYASAN SABAH

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	90% kadar kebolehpasaran graduan enam (6) bulan selepas tamat pengajian.	Peratusan Bilangan Pelajar	100%
2.	Melaksanakan 10 program kesedaran awam/latihan kemahiran/CPD/Up-skilling/seminar yang selaras dengan inisiatif kerajaan untuk menjadikan Sabah sebagai negeri berunsurkan 'Smart and Green' dalam Tahun 2022.	Bilangan Program	100%
3.	Melaksanakan aktiviti Pendidikan Alam Sekitar sebanyak 12 kali setahun untuk lima (5) kawasan Konservasi di bawah jagaan CEMD dan Kelab Pencinta Alam Sabah (SNC) Kota Kinabalu.	Peratusan Bilangan Aktiviti	100%
4.	Melaksanakan aktiviti rondaan kawasan sebanyak 180 aktiviti setiap tahun bagi keseluruhan lima (5) kawasan konservasi & dua (2) kawasan rehabilitasi untuk mengurangkan / mencegah insiden pencerobohan dan pemburuan haram.	Peratusan Bilangan Aktiviti	100%
5.	Melaksanakan tiga (3) aktiviti atau projek penyelidikan UCSF yang berunsurkan inisiatif hijau, etnik dan pengajian sosial dalam Tahun 2022.	Bilangan Program	100.0%
6.	Memberikan latihan praktikal kepada 30 graduan mengenai konservasi hutan dan perlindungan alam sekitar di semua kawasan konservasi dan rehabilitasi (INFAPRO & INIKEA) pada tahun 2022.	Peratusan Bilangan Graduan	100%
7.	Mencapai 70% daripada graduan University College Sabah Foundation (UCSF) dapat mencari kerja/sambung belajar/bekerja sendiri selepas enam (6) bulan dari tarikh akhir graduasi untuk Tahun 2022.	Peratusan Bilangan Pelajar	100%

JABATAN KETUA MENTERI (JKM)

YAYASAN SABAH

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
8.	Menetapkan sasaran 7,300 orang pelawat setahun untuk keseluruhan lima (5) kawasan konservasi dan dua (2) kawasan rehabilitasi (INFARPRO & INIKEA).	Peratusan Bilangan Pelawat	100%
9.	Menyasarkan 405 kemasukan pelajar baharu ke Kolej Teknikal Yayasan Sabah pada tahun 2022.	Peratusan Bilangan Pelajar	100%
10.	Menyasarkan 70% pulangan pendapatan semula daripada dana berjumlah RM460,000.00 yang diperuntukkan kepada 24 orang usahawan kraf tangan dalam tempoh masa 12 bulan.	Peratusan Pulangan Pendapatan	100%
11.	Menyasarkan penyertaan lima (5) orang daripada pelatih (14 orang pada tahun 2020) akan menjadi pengusaha/usahawan dalam bidang rekaan digital tekstil menjelang tahun 2025.	Peratusan Bilangan Pelatih	100%
12.	Menyediakan peluang pendidikan tadika yang berkualiti dengan yuran yang berpatutan untuk 80 orang murid di Kota Kinabalu dan 150 orang murid di luar bandar dalam setahun.	Peratus Bilangan Murid	100%
13.	Menyediakan peluang untuk sekurang-kurang 20 orang murid sekolah rendah (7 -12 tahun) setahun untuk mendapat bimbingan dalam semua mata pelajaran teras serta jagaan (termasuk aktiviti kokurikulum) sebelum dan selepas sesi persekolahan di Pusat Transisi Bahagian Perkembangan Kanak-Kanak.	Peratus Bilangan Murid	100%
14.	Menaja seramai 1,244 orang pelajar pada tahun 2022.	Peratusan Bilangan Pelajar	100%
15.	Mencapai kemasukan mahasiswa/i baharu sebanyak 300 mahasiswa/i tempatan dan 20 mahasiswa/i antarabangsa untuk University College Sabah Foundation (UCSF) dalam Tahun 2022.	Peratusan Bilangan Pelajar	100%
16.	Menyediakan peluang perkhidmatan asuhan dan jagaan berkualiti, selamat dan kondusif dengan yuran yang berpatutan untuk 100 orang kanak-kanak taska dalam setahun di Taska Ria dan Taska Sadong Jaya kota Kinabalu.	Peratus Bilangan Murid	100%
17.	Membangunkan Sistem 'Facility booking & Reservation' Yayasan Sabah menjelang 2025.	Peratusan Kemajuan	100%

KEMENTERIAN KEWANGAN (MOF)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	Melaksanakan Pelan Operasi Latihan (POL) bermula tahun 2021.	Peratus Kemajuan	100%
2.	Melaksanakan Pelan Strategik Sumber Manusia pada tahun 2021.	Peratus Kemajuan	100%
3.	Memastikan 100% laporan insiden dalam Sabah Pay telah diambil tindakan dan dimaklumkan kepada pihak yang bertanggungjawab oleh Unit Sabah Pay dalam tempoh masa 3 hari.	Peratus Purata Insiden Diambil Tindakan	100%
4.	Memastikan Aplikasi Sabah Pay digunapakai oleh 200,000 pengguna menjelang tahun 2022.	Bilangan Pengguna	200 Ribu
5.	Memastikan pembayaran balik pinjaman baharu oleh Badan Berkanun Negeri/Syarikat Kerajaan Negeri sebanyak RM7.5 juta pada setiap tahun sehingga tahun 2025.	Jumlah Bayaran Balik Pinjaman	RM7.5 Juta
6.	Memastikan prestasi kewangan dan pengurusan tahunan Perbadanan Pinjaman Sabah berkekalan pada tahap RAM Rating AA1/P1 melalui pengawalan dan pengurangan kos dana.	Tahap RAM Rating AA1/P1	100%
7.	Memastikan sekurang-kurangnya 15,000 transaksi dalam Aplikasi Sabah Pay dilakukan antara pengguna-pengguna dan agensi-agensi Kerajaan Negeri Sabah menjelang tahun 2022.	Jumlah Transaksi	15 Ribu
8.	Membangun dan menggubal Pelan Anti Rasuah (MOF).	Peratus Kemajuan	100%
9.	Membangun dan menggunakan Sistem Cukai Jualan Negeri (eCJN).	Peratus Penyiapan	100%
10.	Membangun dan menggunakan Sistem e-Anggaran Hasil.	Peratus Penyiapan	100%
11.	Membangunkan dan menggunakan Sistem e-Kenderaan.	Peratus Penyiapan	100%
12.	Memperkasa sekurang-kurangnya dua (2) strategi pemasaran yang melibatkan idea baru, inovasi dan kreativiti serta menggunakan media sosial yang sedia ada selaras dengan transformasi digital Perbadanan Pinjaman Sabah.	Peratus Kemajuan	100%

KEMENTERIAN KEWANGAN (MOF)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
13.	Menambah baik Sistem e-PUKONSA melalui penggunaan Digital Payment Gateway dan Sijil Identiti Dan Sistem Penandatangan Digital.	Peratus Penyiapan	10%
14.	Menentukan perkhidmatan Perbadanan Pinjaman Sabah yang berterusan dengan mengekalkan prestasi dan keberkesanan khidmat pemulihan perkhidmatan (disaster recovery) Perbadanan Pinjaman Sabah yang sedia ada.	Peratus Kemajuan	100%
15.	Menganjurkan satu (1) kursus / bengkel kepada Ahli Lembaga Pengarah dan kakitangan pengurusan utama Badan-Bandan Berkanun dan Syarikat Kerajaan Negeri pada setiap tahun.	Peratus Kehadiran Bengkel	100%
16.	Mengkaji semula Perjanjian Sukuk (sukuk covenant) pada tahun 2021.	Peratus Kemajuan	100%
17.	Mengumpul data aset, liabiliti dan ekuiti di sekurang-kurangnya 100 Kementerian/Jabatan/Pejabat Daerah.	Penerimaan Data Dari Setiap PTJ	100%
18.	Menyasarkan kutipan hasil negeri tidak kurang dari RM3.8 bilion pada tahun 2022.	Jumlah Kutipan Hasil Negeri	RM3.8 Bilion
19.	Menyasarkan penurunan kadar teguran di bawah 5% ke atas baucar-baucar kerajaan.	Peratus Penurunan Kadar Teguran Berbanding Tahun 2020	5% Ke Bawah
20.	Menyediakan aplikasi permohonan Sijil PUKONSA atas talian (e-PUKONSA) untuk Kontraktor Kerja, Kontraktor Bekalan & Perkhidmatan dan Juruperunding yang berdaftar di Sabah.	Peratus Penyiapan	100%
21.	Pembayaran dividen oleh Badan Berkanun Negeri/Syarikat Kerajaan Negeri sebanyak RM100 juta pada setiap tahun bagi tempoh 2022-2025.	Kutipan RM100 Juta	RM100 Juta
22.	Meluaskan skop Corporate Social Responsibility (CSR) Perbadanan Pinjaman Sabah melibatkan pembiayaan perusahaan sosial (social enterprise) dan usahawan sosial (social entrepreneur).	Peratus Kemajuan	100%

KEMENTERIAN KEWANGAN (MOF)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
23.	Memantapkan sistem dan prosedur kewangan yang berkuat kuasa di semua Kementerian / Jabatan / Agensi dengan pelaksanaan Indeks Akauntabiliti berdasarkan garis panduan Jabatan Audit Negara.	Bilangan Sesi Audit Indeks Akauntabiliti Yang Dikendalikan ÷ Sasaran Bilangan Sesi X 100	100%
24.	Membangun dan menggunakan Emoluments Budgeting System.	Peratus Penyiapan	100%
25.	Melaksanakan sembilan (9) Program Latihan Akaun Akruan Sektor Awam kepada kakitangan perakaunan negeri.	Peratusan Pelaksanaan Program	9 Program Latihan
26.	Membangun dan menggunakan Budgeting Supply and Development System.	Peratus Penyiapan	100%
27.	Menyasarkan kadar Non-Performing Loans (NPL) Perbadanan Pinjaman Sabah selaras dengan kadar industri perbankan iaitu 2% untuk setiap tahun.	Peratus Kemajuan	100%
28.	Membangun dan menggunakan Sistem e-Perolehan.	Peratus Penyiapan	100%
29.	Menstrukturkan Kod Akaun Kerajaan Negeri selari dengan keperluan perakaunan akruan.	Peratusan Pembangunan Sistem	100%
30.	Mewujudkan Intelligent State Financial and Accounting System (iSFAS) - pendigitalan sepenuhnya Sistem Perakaunan dan Kewangan Negeri.	Peratus Pembangunan Sistem	50%
31.	Membangun dan menggunakan Federal And State Loan System.	Peratus Penyiapan	100%

KEMENTERIAN KERJA RAYA SABAH (KKR)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	Melaksanakan kajian dan reka bentuk terperinci sistem pembetungan bagi daerah-daerah di Sabah pada tahun 2022.	Peratus Pelaksanaan	100%

KEMENTERIAN KERJA RAYA SABAH (KKR)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	Melaksanakan kajian dan reka bentuk terperinci sistem pembetulan bagi daerah-daerah di Sabah pada tahun 2022.	Peratus Pelaksanaan	100%
2.	Melaksanakan Projek Pembaikan empat (4) cerun jalan negeri dan satu (1) cerun jalan persekutuan pada tahun 2021.	Peratus Kemajuan Fizikal	(1) Cerun Di KM 0.40, Jalan Kolam Minintod, Kota Kinabalu (2) Cerun Di KM 1.20, Jalan Cemetary Reserve, Menggatal (3) Cerun di km 0.40, Jalan Monsok Trusmadi, Tambunan (4) Cerun di km 2.15, Jalan Penampang Lama, Penampang (5) Cerun di km 116, Jalan Kota Belud - Kudat (Laluan Persekutuan) Pakej 1
3.	Membangun dan menggubal Pelan Anti Rasuah (KKR).	Peratus Penyiapan	100%
4.	Membina dua (2) perumahan Kerajaan Negeri di daerah Nabawan dan Tongod.	Peratus Kemajuan Fizikal	98%
5.	Membina, menaik taraf dan menyiapkan kemudahan di kawasan pelabuhan di kawasan Terminal Feri Menumbok dan Jeti Awam Karakit dalam tempoh satu (1) hingga tiga (3) tahun.	Peratus Kemajuan Fizikal	50%
6.	Menaiktaraf perkhidmatan kereta api dengan mengadaptasikan teknologi digital menjelang tahun 2025.	Peratus Penyiapan	15%
7.	Menaiktaraf perkhidmatan keretapi melalui pembelian aset-aset keretapi baharu menjelang tahun 2025.	Perolehan Setiap Unit	100%
8.	Mengambil tindakan terhadap setiap aduan dan laporan berkaitan gangguan bekalan air dalam tempoh 24 jam.	Jumlah Aduan Diselesaikan ÷ Jumlah Aduan Diterima X 100	100%
9.	Menggunakan Sistem Meter Pra-Bayar sebanyak 600 unit meter di kawasan perkampungan di Pulau Gaya.	Bilangan Unit Meter Dipasang	625 Unit
10.	Mengurangkan Kadar Kehilangan Air Tidak Berhasil (NRW) daripada 59% kepada 50% menjelang tahun 2025.	Kadar % NRW	55% Kadar NRW

KEMENTERIAN KERJA RAYA SABAH (KKR)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
11.	Melaksanakan kajian dan reka bentuk terperinci sistem pembetulan bagi daerah-daerah di Sabah pada tahun 2022.	Peratus Pelaksanaan	100%
12.	Meningkatkan kapasiti pengeluaran bekalan air kepada 1,940 juta liter sehari menjelang tahun 2025.	Juta Liter Sehari	1,510 MLD
13.	Meningkatkan kawasan liputan bekalan air di luar bandar kepada 100% menjelang tahun 2025.	Peratus Liputan Bekalan Air Di Luar Bandar	56%
14.	Menyiapkan 100% Pelan Pendigitalan Kementerian Kerja Raya.	Peratus Penyiapan	100%
15.	Pelaksanaan Skim Pembetulan di Daerah Kota Kinabalu, Tawau, Pihak Berkuasa Tempatan dan Bandar-Bandar Kecil yang melibatkan penggantian, penaiktarafan dan baik pulih serta penjajaran paip dan pam perkhidmatan pembetulan.	Peratus Kemajuan Fizikal	65%
16.	Projek pembinaan lima (5) buah jambatan di Daerah Kota Kinabalu, Kota Marudu, Nabawan, Keningau dan Tambunan.	Peratus Kemajuan Fizikal	66%
17.	Menurunkan purata kadar gangguan (SAIDI) yang di alami oleh pengguna di Sabah kepada 300 minit pada tahun 2022.	C X D : Bil Pengguna Terlibat X Tempoh Masa Gangguan Bekalan Elektrik Yang Dialami Pengguna Dalam Setiap Insiden	300 Minit
18.	Menaiktaraf perkhidmatan keretapi melalui penaiktarafan landasan menjelang tahun 2025.	Peratus Kemajuan Fizikal	100%
19.	Projek penaiktarafan enam (6) buah jambatan di Daerah Tenom, Penampang, Pitas, dan Kuala Penyu.	Peratus Kemajuan Fizikal	57%
20.	Memantapkan keupayaan pentadbiran (fungsi penguatkuasaan, pemaliman dan penundaan) dengan membina sebanyak 2 unit bot (pelbagai fungsi) dalam tempoh 2021 - 2025.	2 Unit Bot	Penyiapan 1 Unit Bot

KEMENTERIAN KERJA RAYA SABAH (KKR)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
21.	Menyasarkan jadual pengoperasian perkhidmatan kereta api (berjadual) hendaklah beroperasi pada kadar tidak kurang daripada 97% pada tahun 2022. Sasaran ini akan ditingkatkan secara berperingkat sehingga mencapai 99% pada tahun 2025.	Kadar Operasi Berjadual	97%
22.	Pembangunan Lebuhraya Pan Borneo Sabah.	Peratusan Kemajuan Fizikal	68.33% (15 pakej kerja)
23.	Menyasarkan seramai 500,000 orang penumpang (ridership) perkhidmatan kereta api pada tahun 2022.	Jumlah Ridership Penumpang	500,000 Orang
24.	Melaksanakan tujuh (7) Program Keselamatan Jalan Raya (Road Safety Program) setiap tahun.	Jumlah Program Yang Dilaksanakan	7 Program
25.	Pelaksanaan Projek Menaik Taraf Jalan raya ke kawasan penempatan bandar dan luar bandar di Daerah Nabawan, Tuaran, Ranau, Tenom, Penampang dan Papar.	Peratus Kemajuan Fizikal	51% (Daerah Tuaran, 46%) (Daerah Ranau, 55%)
26.	Menaik taraf Kompleks JKR Telupid.	Peratus Kemajuan Fizikal	61%
27.	Membina empat (4) kuarters kakitangan kerajaan di Daerah Lahad Datu, Pagalungan, Telupid dan Tongod.	Peratus Kemajuan Fizikal	16%

KEMENTERIAN PELANCONGAN, KEBUDAYAAN DAN ALAM SEKITAR SABAH (KePKAS)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	Melaksanakan pemberian insentif untuk sepuluh (10) laluan penerbangan antarabangsa kepada syarikat-syarikat penerbangan menjelang tahun 2025.	Bilangan Laluan Penerbangan Antarabangsa	100%

KEMENTERIAN PELANCONGAN, KEBUDAYAAN DAN ALAM SEKITAR SABAH (KePKAS)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
2.	Melaksanakan projek selam skuba rangka kapal dan selam skuba bebola terumbu di Pulau Mamutik.	Pelaksanaan Projek	100%
3.	Melaksanakan satu (1) kempen penglihatan tinggi (high visibility) bagi membantu pemulihan pelancongan di peringkat domestik dan ASEAN pada setiap tahun.	Kemajuan Pelaksanaan Kempen	100%
4.	Melaksanakan satu program pendidikan alam sekitar di kalangan guru sekolah rendah dan menengah bersama dengan komuniti di Sabah melalui pelaksanaan Program EE Race pada tahun 2022.	Program Yang Dijalankan	100%
5.	Melaksanakan Tiga (3) Program Pematuhan Kendiri Bagi Meningkatkan Tahap Pematuhan Syarat-Syarat Alam Sekitar oleh Pemaju Projek di Sabah tahun 2022 hingga 2023.	Pelaksanaan Program	100%
6.	Melantik 7 orang duta budaya setiap tahun bermula pada tahun 2021 bagi mempromosikan budaya etnik di Sabah melalui platform Facebook.	Bilangan Lantikan Duta	7 Orang Duta
7.	Melonjakkan bahan terbitan berasaskan kebudayaan etnik Sabah (Traditional Knowledge dan Traditional Cultural Expression) daripada 93 unit kepada 150 unit menjelang tahun 2023.	Bilangan Terbitan Video Dan Poster	100%
8.	Membangunkan dan menggunakan aplikasi "museum edu" yang berfungsi sebagai platform tempahan untuk aktiviti pembelajaran dan penglibatan masyarakat (community engagement) pada tahun 2022.	Kemajuan Pembangunan Aplikasi	100%
9.	Membangunkan dan menggunakan aplikasi mudah alih "Desa Marina" untuk digunakan oleh orang awam pada tahun 2022.	Kemajuan Pembangunan Sistem	100%
10.	Membangunkan dan menggunakan aplikasi mudah alih "Misteri Penyu Mati" untuk digunakan oleh orang awam pada tahun 2022.	Kemajuan Pembangunan Sistem	100%
11.	Membangunkan dan menggunakan aplikasi Tempahan Fasiliti di Muzium Sabah pada tahun 2022.	Kemajuan Pembangunan Aplikasi	100%

KEMENTERIAN PELANCONGAN, KEBUDAYAAN DAN ALAM SEKITAR SABAH (KePKAS)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
12.	Membangunkan dan menggunakan Sistem e-Ticketing di Pusat Sejadi Taman Hidupan Liar Lok Kawi menggantikan kaedah “conventional ticketing” dan siap pada tahun 2022.	Kemajuan Pembangunan Sistem	100%
13.	Membangunkan dan menggunakan Sistem Modul Tempahan Penyelidik di Pusat Rujukan Muzium pada tahun 2022.	Kemajuan Pembangunan Sistem	100%
14.	Membangunkan Dashboard Monitor bagi tujuan pemantauan berpusat dalam usaha merekod kemajuan dan pencapaian bagi setiap bahagian dalam kementerian pada tahun 2022.	Kemajuan Penyiapan Sistem	100%
15.	Membangunkan dua (2) produk berasaskan sumber asli di Taman Perlindungan melalui Program Wild Orchid Adoption dan Coral Frame Adoption untuk dipasarkan sebagai medium pemuliharaan.	Pembangunan Produk Pelancongan	100%
16.	Membina sebuah fasiliti infrastruktur kemudahan pelancongan tanah lembap Kota Kinabalu dan siap pada tahun 2022.	Kemajuan Pembinaan	100%
17.	Menaik taraf perkhidmatan Balai Seni Lukis Sabah melalui pembangunan aplikasi lawatan alam maya yang disasarkan selesai dalam 1 tahun.	Kemajuan Penyiapan Aplikasi	100%
18.	Menaiktaraf kemudahan infrastruktur dan menambah infrastuktur di Galeri Etnik Kota Belud menjelang tahun 2022 untuk kemudahan dan tarikan pelancong yang datang berkunjung ke kawasan tersebut.	Kemajuan Penyiapan Kertas Kerja	100%
19.	Menambah luas kawasan daratan yang dilindungi, Terrestrial Protected Area (TPAS) untuk hidupan liar daripada 34,412 hektar pada tahun 2018 sehingga mencapai jumlah kawasan seluas 100,000 hektar menjelang tahun 2023.	Keluasan Hektar	83%
20.	Menerbitkan 25 bahan rujukan budaya etnik Sabah dalam bentuk e-book melalui laman sesawang rasmi Lembaga Kebudayaan Negeri Sabah menjelang tahun 2025.	Bilangan Penerbitan	25
21.	Mengadakan Kempen Konservasi Hidupan Liar Menerusi Program Hari Hidupan Liar Sedunia, Hari Penyu Sedunia Dan Hari Gajah Sedunia pada setiap tahun.	Bilangan Program	100%

KEMENTERIAN PELANCONGAN, KEBUDAYAAN DAN ALAM SEKITAR SABAH (KePKAS)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
22.	Mengadakan latihan bagi pengerak Industri untuk meningkatkan kemahiran yang diperakui dalam bidang Business Events menyasarkan seramai 200 peserta menjelang tahun 2025.	Bilangan Peserta	40 Peserta
23.	Menganjurkan empat (4) program pendidikan alam sekitar secara bersiri di bawah jenama Junior Parks Rangers Environmental Education Programme kepada 400 orang pada tahun 2021.	Penganjuran Program	100%
24.	Menganjurkan Pertandingan E-Sukan berkonsepkan budaya di peringkat negeri Sabah secara live streaming sebanyak sekali setahun.	Kemajuan Dan Penganjuran Satu Pertandingan	100%
25.	Menganjurkan webinar berkaitan pemuliharaan budaya etnik sempena Hari Orang Asal Sedunia yang diadakan pada bulan Ogos setiap tahun.	Kemajuan Dan Penganjuran Satu Webinar	100%
26.	Menggunakan aplikasi mudah alih "Polis Alam Sekitar (POLAS)" untuk digunakan oleh orang awam pada tahun 2022.	Kemajuan Pembangunan Aplikasi	100%
27.	Menggunakan Pangkalan Data "Web Base" Bagi Pengurusan Operasi Penguatkuasaan dan Kes Tangkapan Jenayah Hidupan Liar iaitu Sistem Pangkalan Data Penguatkuasaan (SPDP) dan siap menjelang tahun 2022.	Kemajuan Pembangunan Sistem	100%
28.	Menggunakan satu Sistem Pemprosesan Laporan Penilaian Kesan Alam Sekitar (Database of Environmental Impact Assessment System - DEIAS) pada tahun 2022.	Kemajuan Pembangunan Sistem	100%
29.	Menggunakan satu Sistem Permohonan Pendaftaran dan Pembaharuan Sijil Perunding Alam Sekitar (Environmental Consultant Registration And Renewal System - ECRES) pada tahun 2022.	Kemajuan Pembangunan Sistem	100%
30.	Menggunakan sistem atas talian bagi permohonan bantuan dana/kewangan untuk aktiviti dan program alam sekitar pada tahun 2022.	Kemajuan Pembangunan Sistem	100%
31.	Menghasilkan Garis Panduan Pengurusan Sisa Efluen dan Sisa Pepejal dalam Industri Kilang Kelapa Sawit di Sabah pada tahun 2023.	Penghasilan Garis Panduan	100%

KEMENTERIAN PELANCONGAN, KEBUDAYAAN DAN ALAM SEKITAR SABAH (KePKAS)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
32.	Menyasarkan ketibaan 1.3 juta pelancong (domestik dan antarabangsa) ke negeri Sabah pada tahun 2022.	Bilangan Pelancong	1.3 Juta
33.	Mewujudkan Portal Informasi Seni Budaya Sabah (eCulture) melalui platform sosial media LKNS bagi memperhebatkan promosi seni budaya di Sabah ke peringkat antarabangsa menjelang tahun 2022.	Kemajuan Penyediaan Kertas Kerja, Permohonan Peruntukan Dan Proses Pewujudan Platform Media Sosial.	100%
34.	Mewujudkan satu pusat pelancongan budaya berkonsepkan Etnobotani iaitu penanaman kelapa berasaskan tradisi etnik Sabah di Sabah menjelang tahun 2025.	Kemajuan Penyiapan Kertas Kerja	100%
35.	Mengaplikasikan perkembangan teknologi (VR dan Internet of Things) untuk pengeluaran bahan promosi terkini dan kandungan digital dan siap menjelang tahun 2025.	Bilangan Online Guided Tour	100%
36.	Membangunkan dan menggunakan Sistem Pemungutan Data Penginapan Hotel dan Sistem Inventori Hotel secara dalam talian menjelang tahun 2025.	Kemajuan Pembangunan Sistem	100%
37.	Melaksanakan program dokumentasi pemetaan budaya di semua zon di negeri Sabah dan siap menjelang tahun 2025.	Kemajuan Dokumentasi Pemetaan Budaya	100%
38.	Membangunkan dan menggunakan dashboard "e-heritage" yang berfungsi sebagai platform untuk mengakses rekod senarai Warisan Negeri serta status pewartaan pada tahun 2022.	Kemajuan Pembangunan Sistem	100%
39.	Membangunkan dan menggunakan Sistem Modul Jualan Bahan Terbitan Muzium pada tahun 2022.	Kemajuan Pembangunan Sistem	100%
40.	Membangunkan dan menggunakan Pusat Pangkalan Data Pelesenan dan Permit yang dikeluarkan oleh Jabatan Hidupan Liar Sabah secara berperingkat dan siap pada tahun 2022.	Kemajuan Pembangunan Sistem	100%

KEMENTERIAN PELANCONGAN, KEBUDAYAAN DAN ALAM SEKITAR SABAH (KePKAS)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
41.	Menambah 960 data entri artifak/spesimen digital koleksi warisan budaya dalam Sistem SMRICHES (Sabah Museum Repository of Cultural Heritage Collection System) menjadikan koleksi berjumlah 27,006 data menjelang tahun 2023.	Kemajuan Data Entri	100%
42.	Menambah bahan koleksi Warisan Negeri daripada 2,070,000 menjadi 2,147,000 menjelang tahun 2025.	Bahan Koleksi Warisan	100%
43.	Memungut hasil sarang burung di Gua Gomantong sekurang-kurangnya 90% dari jumlah hasil sebenar pada tahun 2021.	Kutipan Hasil (RM)	80%
44.	Membangunkan dan menggunakan Sistem e-SOKONG pada tahun 2022.	Kemajuan Penyiapan Sistem	100%
45.	Menganjur sekurang-kurangnya 40 kempen pemasaran dan promosi bersendirian atau bersama dengan penggiat industri (Promotion and Marketing Campaign) menjelang tahun 2022.	Bilangan Kempen	40 Kempen
46.	Mendapatkan pengiktirafan sebagai UNESCO Global Geopark ke atas Kawasan Kinabalu Geopark Kebangsaan (aKUGGp) yang berkeluasan 4,750 kilometer persegi dan merangkumi keseluruhan Daerah Kota Belud, Kota Marudu dan sebahagian daripada Ranau pada tahun 2021.	Kemajuan Mendapatkan Pengiktirafan	100%
47.	Mendokumentasikan amalan terbaik aktiviti pendidikan alam sekitar yang dilaksanakan oleh pelbagai organisasi di Sabah. Tempoh perancangan dan pelaksanaan program ini adalah bermula 2021 sehingga 2024.	Kemajuan Perancangan Dokumentasi	100%
48.	Membina sebuah fasiliti pembinaan kemudahan pelawat di Gua Gomantong pada tahun 2022.	Kemajuan Pembinaan	95%
49.	Pewujudan Akaun Satelit Pelancongan (TSA) Negeri Sabah dan siap menjelang tahun 2025.	Kemajuan Penyiapan Sistem	50%
50.	Membangunkan dan menggunakan Sistem Pembelian Tiket Yuran Masuk di semua stesen dan penggunaan sepenuhnya sistem secara dalam talian di tiga (3) stesen utama iaitu Kompleks Taman Kinabalu, Sub Stesen Poring dan Sub Stesen Sorinsim.	Pembangunan Sistem	100%

KEMENTERIAN PELANCONGAN, KEBUDAYAAN DAN ALAM SEKITAR SABAH (KePKAS)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
51.	Membangun dan menggunakan sistem cashless untuk pembelian tiket secara debit card dan boost ke premis muzium pada tahun 2022.	Kemajuan Pembangunan Sistem	100%
52.	Membina Sebuah Fasilitas Pembiakan Tembadau di Negeri Sabah di kawasan Rezab Hidupan Liar Tabin di Lahad Datu pada tahun 2021 dan siap menjelang tahun 2023.	Kemajuan Pembinaan	30%
53.	Membangunkan High Altitude Training Center di Gunung Kinabalu.	Kemajuan Pembangunan Pusat Latihan	100%
54.	Pelan Induk Pembangunan Kebudayaan Negeri Sabah (PPKNS) 2020-2030 disediakan dan diterima pakai sebagai rujukan utama pembangunan oleh pihak kerajaan dan masyarakat awam menjelang tahun 2023.	Kemajuan Penyiapan Pelan	100%
55.	Menyediakan satu fasiliti yang dinamakan sebagai Pusat Pulau Konservasi Orangutan di Lot 8, Sanktuari Hidupan Liar Hilir Kinabatangan menjelang tahun 2025.	Kemajuan Pembinaan	5%

KEMENTERIAN KERAJAAN TEMPATAN DAN PERUMAHAN (KKTP)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	Keputusan permohonan Lesen Hiburan Awam dikeluarkan dalam tempoh satu (1) bulan dari tarikh penilaian.	Peratus Kemajuan	100%
2.	Keputusan permohonan Lesen Pemaju Perumahan dan Permit Iklan dan Jualan dikeluarkan dalam tempoh 14 hari bekerja dari tarikh permohonan diterima.	Peratus Pencapaian	100%
3.	Melaksanakan Projek Pembinaan Mahkamah Anak Negeri di Tamparuli, Sook, Paitan dan Pagalungan sepanjang tempoh 2021-2025.	Peratus Penyiapan Mengikut Fasa Pembangunan	100%

KEMENTERIAN KERAJAAN TEMPATAN DAN PERUMAHAN (KKTP)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
4.	Membangunkan dan menggunakan lima (5) sistem aplikasi bagi kegunaan Pihak Berkuasa Tempatan.	Peratus Penyiapan	100%
5.	Membangunkan dan menggunakan Sistem Modul Mahkamah Anak Negeri dan Sistem Modul Perkahwinan Anak Negeri.	Peratus Penyiapan	100%
6.	Membangunkan dan menggunakan Sistem Modul Maklumat Ketua Kampung atau Ketua Daerah atau Ketua Anak Negeri.	Peratus Penyiapan	100%
7.	Membangunkan dan menggunakan Sistem Pembayaran e-banking untuk pelanggan-pelanggan Skim Pinjaman Rumah Panjang (SPRP) pada tahun 2022 (LPPB menyediakan akaun maya atau "virtual account").	Pembangunan Sistem	100%
8.	Memberi maklum balas kepada semua aduan yang diterima dalam tempoh tujuh (7) hari bekerja.	Peratus Kemajuan	100%
9.	Membina 20 unit rumah untuk golongan berpendapatan rendah melalui program Skim Pinjaman Perumahan Untuk Golongan Berpendapatan Rendah (SPPUGBR).	Peratus Penyiapan	100%
10.	Membina 212 unit rumah untuk golongan B40 melalui program Skim Pinjaman Rumah Panjang (SPRP) sepanjang tempoh 2021-2023.	Peratus Penyiapan	70%
11.	Membina 742 unit rumah mampu milik di Kinarut South dan Tuaran melalui projek usaha sama bersama syarikat swasta sepanjang tempoh 2021-2023.	Purata Daripada Markah Peratusan Sub-Inisiatif.	(1) 502 Unit Rumah Mampu Milik Di Kinarut South (2) 162 Unit Rumah Mampu Milik (Apartmen Blok A & B) Di Tuaran (3) 80 Unit Rumah Mampu Milik (Apartmen Blok C) Di Tuaran

KEMENTERIAN KERAJAAN TEMPATAN DAN PERUMAHAN (KKTP)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
12.	Membina dan menaik taraf kemudahan perniagaan yang meliputi menaik taraf ruang pasar awam/pasar umum/gerai di bawah seliaan Pihak Berkuasa Tempatan (PBT) sepanjang tempoh 2021-2025.	Kemajuan Fizikal	(1) Pasar Terbuka Pekan Ranau, Majlis Daerah Ranau (2) Pasar Awam Sementara Putatan (3) Pasar Am Beaufort, Majlis Daerah Beaufort (4) Pasar Ikan Beluran
13.	Mengadakan 12 latihan untuk meningkatkan pengetahuan dan kemahiran 2,048 Ketua-Ketua Adat (Ketua-ketua Daerah, Ketua Kampung dan Ketua Anak Negeri) dalam Pentadbiran dan Pengurusan Hal Ehwal Adat Anak Negeri Sabah serta di dalam Bidang Keselamatan.	Bilangan Sesi Latihan	8 Latihan
14.	Mengadakan Mesyuarat Majlis Perancangan Negeri (MPN) empat (4) kali setahun yang akan dipengerusikan oleh Menteri Kerajaan Tempatan dan Perumahan.	Bilangan Sesi Mesyuarat	4 Kali
15.	Menggunakan aplikasi Development Plan e-Submission bagi semua 25 PBT menjelang tahun 2025.	Peratus Penggunaan	20%
16.	Pelan bangunan dan sijil menduduki dikeluarkan dalam tempoh 30 hari bekerja dari tarikh permohonan yang telah lengkap dan memenuhi syarat.	Peratus Pencapaian	100%
17.	Pelaksanaan Program PBT Hijau dengan mengimplementasi konsep pengurusan hijau (green event, green office, digitalization) di 25 Pihak Berkuasa Tempatan (PBT).	Peratus Kemajuan	4 Program Setahun
18.	Mewartakan Seksyen 6 dan Seksyen 7 Ordinan Perancangan Bandar dan Desa (Sabah Bab 141) untuk semua draf pelan tempatan di Sabah (Daerah Penampang, Papar, Sipitang, Semporna, Tawau, Kota Marudu, Nabawan, Kota Belud, Kudat dan Lahad Datu).	Purata Daripada Markah Peratusan Sub-Inisiatif.	(1) Mewartakan Seksyen 6 Ordinan Perancangan Bandar Dan Desa (Sabah Bab 141) Untuk Semua Draf Pelan Tempatan Di Sabah (2) Mewartakan Seksyen 7 Ordinan Perancangan Bandar Dan Desa (Sabah Bab 141) Untuk Semua Draf Pelan Tempatan Di Sabah

KEMENTERIAN KERAJAAN TEMPATAN DAN PERUMAHAN (KKTP)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
19.	Menyiapkan dua (2) Program Perumahan Awam Kos Rendah (PAKR) sepanjang tempoh 2021-2024.	Purata Daripada Markah Peratusan Sub-Inisiatif.	(1) Daerah Tenom (Kemabong) (100%) (2) Daerah Kota Kinabatangan (Sukau) (100%)
20.	Melaksanakan projek-projek infrastruktur asas untuk mewujudkan empat (4) buah pekan baharu (Kalabakan, Tongod, Merotai dan Sungai Melayu Sebatik) pada tahun 2022.	Purata Daripada Markah Peratusan Sub-Inisiatif.	(1) Pekan Baharu Kalabakan, Tawau (100%) (2) Pekan Baharu Tongod (100%) (3) Pekan Baharu Merotai, Tawau (100%) (4) Pekan Baharu Sungai Melayu Sebatik, Tawau (100%)
21.	Pelan pembangunan yang lengkap diluluskan atau keputusan dikeluarkan dalam tempoh 24 jam.	Peratus Pencapaian	100%
22.	Pelaksanaan Program Memperkasa Komuniti di 3 Pihak Berkuasa Tempatan (PBT) pada tahun 2022.	Bilangan PBT	3 PBT
23.	Melaksanakan pengurangan sisa pepejal di 60 premis melalui pelaksanaan pengasingan sisa organik. (Membekalkan 60 Mesin Food Waste Composter di kawasan Pihak Berkuasa Tempatan (PBT) menjelang tahun 2025). Pembekalan 12 mesin setahun.	Peratus Kemajuan	12 Mesin

KEMENTERIAN PEMBANGUNAN PERINDUSTRIAN DAN KEUSAHAWANAN

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	Kajian Pembangunan Keusahawanan Negeri Sabah 2021-2030.	Purata Daripada Markah Peratusan Sub-Inisiatif.	100%
2.	Membangunkan dan menggunakan sistem State Government Approval (SGA) Online Ver 2.0.	Peratus Penyiapan	100%

KEMENTERIAN PEMBANGUNAN PERINDUSTRIAN DAN KEUSAHAWANAN

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
3.	Membangunkan sebanyak 50% Geographic Information System (GIS) bagi menyimpan maklumat perkilangan dan Usahawan Perusahaan Kecil dan Sederhana (PKS) di negeri Sabah.	Peratus Penyiapan	100%
4.	Menggunakan Dashboard SMJ MID.	Peratus Penyiapan	100%
5.	Menyediakan kertas kerja untuk pembangunan tanah lot perindustrian seluas 100 ekar di SOGIP pada tahun 2021 hingga 2023.	Peratus Penyiapan Kertas Kerja	100%
6.	Menyediakan latihan asas bagi memulakan perniagaan kepada 350 orang usahawan/bakal usahawan pada setiap tahun.	Bilangan Usahawan/Bakal Usahawan	350 Orang Usahawan/Bakal Usahawan Pada Setiap Tahun
7.	Menyediakan persekitaran perindustrian yang kondusif, lengkap dan selamat di Taman Perindustrian Kota Kinabalu dengan pelaksanaan sebelas (11) projek infrastruktur pada tahun 2022.	Purata Daripada Markah Peratusan Sub-Inisiatif.	Penyelesaian 11 Projek Infrastruktur (100%)
8.	Menyelaras dan memudahcara pelaburan dari luar dan dalam negeri dengan menyasarkan suntikan pelaburan bernilai RM2.3 Bilion pada tahun 2021.	Nilai Pelaburan (RM)	100%
9.	Menyiapkan Kajian Pelan Pembangunan Induk SOGIP pada tahun 2022.	Peratus Kemajuan Pelantikan Juruperunding	100%
10.	Mewujudkan persekitaran perindustrian yang kondusif, lengkap dan selamat dengan pelaksanaan lima (5) projek infrastruktur di Sipitang Oil & Gas Industrial Park (SOGIP) menjelang tahun 2025.	Purata Daripada Markah Peratusan Sub-Inisiatif.	5 Projek Di Bawah Sub-Inisiatif (Mewakili 100%)
11.	Projek bangunan hotel dua (2) tingkat dan bangunan kedai satu (1) tingkat termasuk infrastruktur di Pulau Bum-Bum, Semporna.	Peratus Penyiapan Dokumentasi Dan Pelantikan Perunding / Kontraktor	Melantik Konsultasi Mewakili 17%

KEMENTERIAN PEMBANGUNAN PERINDUSTRIAN DAN KEUSAHAWANAN (MIDE)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
12.	Pelaksanaan Program Kempen Belilah Barangan Buatan Sabah.	Purata Daripada Markah Peratusan Sub-Inisiatif.	100%
13.	Menjadikan KKIP Aerospace sebagai inisiatif Flagship Hala Tuju Sabah Maju Jaya menjelang tahun 2025.	Purata Daripada Markah Peratusan Sub-Inisiatif.	100%

KEMENTERIAN PERTANIAN, PERIKANAN DAN INDUSTRI MAKANAN (MAFFI)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	Melaksanakan 20 Program Konservasi Ekosistem Perikanan yang melibatkan 250 kumpulan sasar menjelang 2025.	Peratus Kemajuan	4 Program & 50 Golongan Sasar
2.	Melaksanakan Program Pemberian Bantuan Insentif Lepas Pelatih Program Sijil Keusahawanan Pertanian Bersepadu (PSKPB), Pusat Latihan Pertanian Bersepadu (PLPB) Putatan seramai 20 orang pada tahun 2022.	Peratus Kemajuan	100%
3.	Melaksanakan projek pembangunan dan pengurusan tanah sawah bermasalah secara bersepadu yang melibatkan perataan sawah 200 ha dengan peruntukan RM2.5 juta pada tahun 2022.	Keluasan Tanah Yang Diratakan	200 Hektar
4.	Melaksanakan projek pembangunan padi secara bersepadu yang melibatkan pembangunan dan pengurusan teknologi tanaman padi secara Lestari padi seluas 200 hektar sawah padi dengan peruntukan sebanyak RM2 juta bermula tahun 2022.	Keluasan Sawah Padi	200 Hektar
5.	Melatih belia dan beliawanis dalam bidang teknologi pemprosesan hiliran tanaman makanan di bawah program/projek Pengukuhan Usahawan Industri Asas Tani seramai 2500 orang pada tahun 2022.	Bilangan Peserta	2500 Orang
6.	Melatih belia-beliawanis dalam pertanian secara teori dan amali melalui Program Latihan Kursus Asas seramai 105 orang pada tahun 2021 dan Program Kursus Khas seramai 300 orang di PLP (Pusat Latihan Petani) Damai, Kota Marudu, PLP Lagud Sebrang, Tenom dan PLP Ulu Dusun Sandakan pada tahun 2022.	Peratus Kemajuan	100%

KEMENTERIAN PERTANIAN, PERIKANAN DAN INDUSTRI MAKANAN (MAFFI)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
7.	Melatih belia-beliawanis dalam Program Sijil Pertanian di Institut Pertanian Sabah (IPS) Timbang Menggaris, Kota Belud seramai 120 orang pada tahun 2022.	Peratus Kemajuan	100%
8.	Melatih belia-beliawanis dalam Program Sijil Vokasional Pertanian (Bidang Penyeliaan dan Operasi Perladangan Sawit) di Pusat Latihan Vokasional Pertanian (AVTC), Lahad Datu seramai 100 orang pada tahun 2022.	Peratus Kemajuan	100%
9.	Melengkapkan enam wilayah utama dalam Negeri Sabah masing-masing dengan sebuah kereta pacuan 4-roda baharu bagi memastikan kes penguatkuasaan mencapai sasaran minimum 150 kes atau aktiviti setiap tahun menjelang tahun 2025 bermula tahun 2021.	Peratus Kemajuan	100%
10.	Memastikan 240 peserta mendapat Sijil Kemahiran Malaysia di Pusat Latihan Akuakultur KO-NELAYAN (KATC) menjelang tahun 2025.	Bilangan Peserta	100%
11.	Memastikan kesemua 16 daerah perikanan marin menggunakan senarai "listing" menjelang hujung tahun 2022 dan memantau laporan bulanan pada 5hb setiap bulan.	Peratus Pencapaian	12 Kali Pemantauan
12.	Membaiki dan Menaiktaraf 2 Unit Bilik Sejuk, 1 Unit Blasting Room dan 2 Unit Plate Freezer di Kompleks Perikanan SAFMA, Kota Kinabalu Menjelang Tahun 2022.	Peratus Kemajuan Projek	100%
13.	Membangunkan 14 orang usahawan perikanan berstatus M40 melalui Skim Peneraju Usahawan Perikanan sehingga tahun 2025.	Bilangan Penerima	3 Orang
14.	Membangunkan dan menggunakan Sistem Pangkalan Data Pekebun Kecil Getah Negeri Sabah menjelang tahun 2024.	Peratus Kemajuan	30%
15.	Membangunkan lima (5) buah pejabat baharu menjelang tahun 2025 bermula tahun 2021.	Peratus Kemajuan Bagi Setiap 1 Lokasi (Kinabatangan)	1 Lokasi 100% (Kinabatangan)

KEMENTERIAN PERTANIAN, PERIKANAN DAN INDUSTRI MAKANAN (MAFFI)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
16.	Membangunkan lima (5) buah Projek Lestari Ternakan Ketam Bakau dalam Kolam melalui penglibatan lima (5) orang pengusaha bermula tahun 2021 sehingga tahun 2023.	Bilangan Peserta	2 Orang Peserta/2 Buah Projek
17.	Membangunkan Sistem Nelayan Digital dan Memberi latihan aplikasi kepada 70 orang nelayan setiap tahun sehingga tahun 2025.	Peratus Kemajuan & Bilangan Nelayan Dilatih	100% Pembangunan Sistem Dan 70 Orang Nelayan Dilatih
18.	Memberi pensijilan Skim Amalan Pertanian Baik Malaysia (myGAP) kepada 10 ladang atau hatcheri yang berpotensi Program Pematuhan Standard Dan Amalan Akuakultur Baik menjelang 2025.	Peratus Kemajuan Bagi 2 Ladang Baharu	2 Ladang
19.	Memberikan bantuan kepada 10% @ 120 orang pengusaha rumpai laut skala kecil yang layak untuk meningkatkan hasil penanam Rumpai Laut kepada 5MT/Ha/Yr menjelang 2025.	Bilangan Pengusaha Rumpai Laut Yang Menerima Bantuan	24 Orang Pengusaha
20.	Memberikan bantuan peralatan ladang kepada 50 penternak yang terpilih dan aktif untuk meningkatkan pengairan kolam, kemudahan pembiakan ikan, peralatan mesin dan peningkatan kemahiran pengeluaran untuk tempoh 2021-2025.	Bilangan Penternak Menerima Bantuan	10 Orang Penternak
21.	Memberikan latihan pasaran digital kepada 80 peserta melalui Elektronik Komuniti Usahawan Nelayan (e-Kan) sehingga tahun 2025.	Bilangan Peserta	80 Orang Peserta
22.	Memberikan latihan upskilling dalam bidang perikanan kepada 1,300 peserta menjelang tahun 2025.	Bilangan Peserta Kursus	100%
23.	Memberikan lesen akuakultur kepada 500 pengusaha akuakultur untuk mengurus dan mengawal selia lesen akuakultur menjelang 2025.	Jumlah Permohonan Lesen / Permit Pengusaha Diproses	Pendaftaran Pengusaha Dilaksanakan Di 14 Daerah
24.	Membina dan melabuh tukun tiruan bagi memulihkan kawasan terumbu karang sebagai habitat ikan yang mana akan meningkatkan populasi ikan di 30 lokasi yang telah dikenal pasti menjelang tahun 2025.	Peratus Kemajuan	100%

KEMENTERIAN PERTANIAN, PERIKANAN DAN INDUSTRI MAKANAN (MAFFI)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
25.	Membina dan menggunakan sebuah Makmal Diagnosa Veterinar yang baru di Kinarut, Papar menggantikan makmal sedia ada menjelang tahun 2025 bermula tahun 2021.	Peratus Kemajuan	20%
26.	Mempergiatkan Program Motivasi sekurang-kurangnya 25 program setahun melalui "Road Show" dan saluran media untuk memberi kesedaran tentang faedah dan potensi komoditi tanaman makanan seperti nanas, durian, kelapa dan kopi bermula tahun 2021.	Bilangan Program	25
27.	Memperkasa Penyampaian Perkhidmatan melalui Penerapan dan Pelaksanaan Sistem Perkhidmatan Pengembangan Baharu (New Extension Services System / NESS) kepada semua Pegawai Pertanian /Agen Pengembangan Kawasan).	Bilangan Daerah	25
28.	Memperkenalkan Kempen Pertanian Bandar (Urban Farming) yang berskala kecil dengan menggunakan teknologi pertanian moden di kawasan bandar bagi tujuan mengurangkan beban sara hidup dan mewujudkan interaksi yang berkesan dengan penglibatan 1,500 peserta pada tahun 2022.	Bilangan Peserta	300 Orang
29.	Mempromosikan 50 produk pengusaha bimbingan KO-NELAYAN melalui 50 aktiviti promosi menjelang tahun 2025.	Bilangan Produk Pengusaha Yang Terlibat Dalam Aktiviti Promosi	100%
30.	Memulihkan sumber perikanan sungai-sungai di Sabah melalui pewujudan 50 buah tagal baharu dan 15 buah tagal MOU menjelang tahun 2025.	Bilangan Tagal Yang Diwujudkan	10 Tagal Baharu & 3 Tagak MOU
31.	Menaik taraf kemudahan/ peralatan pintu- pintu masuk stesen kuarantin haiwan di enam (6) daerah menjelang tahun 2025 bermula tahun 2021.	Peratus Kemajuan	100%
32.	Menaik taraf Loji Ais Di Kompleks Perikanan SAFMA, Kota Kinabalu Menjelang 2022.	Peratus Kemajuan Projek	100%
33.	Menaiktaraf dan menyelenggara kemudahan 7 makmal di Kompleks Perikanan Likas setiap tahun bermula tahun 2021 sehingga 2025.	Peratus Kemajuan	7 Makmal

KEMENTERIAN PERTANIAN, PERIKANAN DAN INDUSTRI MAKANAN (MAFFI)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
25.	Membina dan menggunakan sebuah Makmal Diagnosa Veterinar yang baru di Kinarut, Papar menggantikan makmal sedia ada menjelang tahun 2025 bermula tahun 2021.	Peratus Kemajuan	20%
26.	Mempergiatkan Program Motivasi sekurang-kurangnya 25 program setahun melalui "Road Show" dan saluran media untuk memberi kesedaran tentang faedah dan potensi komoditi tanaman makanan seperti nanas, durian, kelapa dan kopi bermula tahun 2021.	Bilangan Program	25
27.	Memperkasa Penyampaian Perkhidmatan melalui Penerapan dan Pelaksanaan Sistem Perkhidmatan Pengembangan Baharu (New Extension Services System / NESS) kepada semua Pegawai Pertanian /Agen Pengembangan Kawasan).	Bilangan Daerah	25
28.	Memperkenalkan Kempen Pertanian Bandar (Urban Farming) yang berskala kecil dengan menggunakan teknologi pertanian moden di kawasan bandar bagi tujuan mengurangkan beban sara hidup dan mewujudkan interaksi yang berkesan dengan penglibatan 1,500 peserta pada tahun 2022.	Bilangan Peserta	300 Orang
29.	Mempromosikan 50 produk pengusaha bimbingan KO-NELAYAN melalui 50 aktiviti promosi menjelang tahun 2025.	Bilangan Produk Pengusaha Yang Terlibat Dalam Aktiviti Promosi	100%
30.	Memulihkan sumber perikanan sungai-sungai di Sabah melalui pewujudan 50 buah tagal baharu dan 15 buah tagal MOU menjelang tahun 2025.	Bilangan Tagal Yang Diwujudkan	10 Tagal Baharu & 3 Tagak MOU
31.	Menaik taraf kemudahan/ peralatan pintu- pintu masuk stesen kuarantin haiwan di enam (6) daerah menjelang tahun 2025 bermula tahun 2021.	Peratus Kemajuan	100%
32.	Menaik taraf Loji Ais Di Kompleks Perikanan SAFMA, Kota Kinabalu Menjelang 2022.	Peratus Kemajuan Projek	100%
33.	Menaiktaraf dan menyelenggara kemudahan 7 makmal di Kompleks Perikanan Likas setiap tahun bermula tahun 2021 sehingga 2025.	Peratus Kemajuan	7 Makmal

KEMENTERIAN PERTANIAN, PERIKANAN DAN INDUSTRI MAKANAN (MAFFI)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
34.	Menaiktaraf Infrastruktur di Skim Pengairan Trusan Sapi dengan penaiktarafan tali air sepanjang 8km dan pembinaan 20 buah jambatan menjelang tahun 2025.	Peratus Kemajuan Projek	15%
35.	Menaiktaraf infrastruktur pengairan sedia ada di daerah Membakut meliputi tali air sepanjang 5km dan pembinaan 5 buah jambatan menjelang tahun 2025.	Peratus Kemajuan Projek	40%
36.	Menaiktaraf jalan ladang sepanjang 462km bagi memudahkan pekebun getah mengeluarkan hasil pertanian bermula tahun 2021 hingga 2025.	Peratus Kemajuan	92 Kilometer
37.	Menaiktaraf Rumah Pam Skim Pengairan Trusan Sapi, Beluran, Sandakan dengan menaiktaraf 3 buah set pam dikuasai enjin diesel sedia ada kepada 3 buah set pam selam elektrik serta peralatan-peralatan berkaitan dan menaiktaraf pintu air untuk mengawal mendapan dalam pump sump menjelang 2023.	Peratus Kemajuan Projek	32%
38.	Menambahbaik Rangkaian Infrastruktur Stesen Hidrologi Dan Amaran Banjir Bersistem Telemetry di seluruh negeri sabah menjelang tahun 2025.	Peratus Kemajuan Projek	20%
39.	Mengeluarkan ayam kampung sebanyak 50 MT dalam tempoh tahun 2021 – 2025 di bawah Program Perladangan Kontrak bagi Projek Penternakan Ayam Kampung di daerah Papar, Penampang, Tamparuli, Tuaran dan Kota Belud.	Kuantiti Pengeluaran Ayam Kampung	6 MT
40.	Mengeluarkan enam (6) metrik tan hasil ternakan ikan marin dalam sangkar setiap tahun sehingga tahun 2025.	Pengeluaran Ikan Marin Bersaiz Pasaran (Kilogram)	100%
41.	Mengeluarkan lesen perikanan tradisi baharu kepada 2,500 orang nelayan di 16 buah daerah marin di Sabah menjelang tahun 2025.	Bilangan Nelayan Mendapat Lesen	500 Nelayan
42.	Menggalakkan penerokaan sumber perikanan laut dalam dan ikan tuna di kalangan nelayan dengan memberi bantuan insentif peralatan perikanan kepada 35 individu atau kumpulan nelayan negeri Sabah menjelang tahun 2025.	Peratus Kemajuan	100%

KEMENTERIAN PERTANIAN, PERIKANAN DAN INDUSTRI MAKANAN (MAFFI)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
43.	Menghasilkan sekurang-kurangnya 1 varieti baharu atau klon tanaman makanan dalam tempoh setiap 2 tahun bermula tahun 2021.	Peratus Kemajuan	100%
44.	Meningkatkan bantuan pembangunan asas perkampungan nelayan kepada 25 buah kampung menjelang tahun 2025.	Bilangan Kampung	5 Buah Kampung
45.	Meningkatkan pengeluaran ikan hiasan sebanyak 25% dengan memberi tumpuan kepada 2 spesis ikan tempatan menjelang tahun 2025.	Jumlah Pengeluaran Ikan	5% Kenaikan Pengeluaran Ikan Hiasan
46.	Menjalankan 10 latihan keusahawanan & melatih 100 orang awam setiap tahun bermula tahun 2021.	Bilangan Sesi Kursus & Penternak Yang Menerima Latihan	(1) 10 Sesi Latihan Keusahawanan (100%) (2) 100 Orang Penternak (100%)
47.	Menjalankan 100 pameran bergerak, kempen, promosi & penyampaian risalah kepada pihak awam dan kumpulan sasar di dalam dan luar negeri menjelang 2025.	Bilangan Program Promosi Pameran, Maklumat Dan Inisiatif Pendapatan Nelayan	20 Program
48.	Menjalankan 34 pameran dan menerbitkan 150,000 risalah berkenaan kemudahan pengembangan ternakan setiap tahun bermula tahun 2021.	Jumlah Pameran & Risalah Yang Diterbitkan	34 Pameran & 150,000 Risalah
49.	Menjalankan 40 penyelenggaraan dan menaiktaraf terhadap 26 buah pejabat-pejabat daerah perikanan di seluruh sabah menjelang 2025.	Bilangan Penyelenggaraan	8 Kali Penyelenggaraan
50.	Menjalankan 465 sesi audit pengawasan di bawah Program Pematuhan Standard Dan Amalan Akuakultur Baik di ladang-ladang yang telah menerima sijil MyGAP di seluruh Sabah menjelang 2025.	Bilangan Sesi Audit Pengawasan	93 Sesi Audit
51.	Menjalankan analisis penyakit ikan sebanyak 1,500 analisis sepanjang tahun 2021 hingga 2025 di seluruh negeri Sabah.	Bilangan Analisis Dijalankan	300 Analisis

KEMENTERIAN PERTANIAN, PERIKANAN DAN INDUSTRI MAKANAN (MAFFI)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
52.	Menjalankan latihan pembangunan nelayan kepada 800 nelayan menjelang tahun 2025.	Bilangan Peserta Latihan	100%
53.	Menjalankan Projek Memperkasa Industri Ruminan Sabah melibatkan 10,500 ekor baka ternakan yang memberi manfaat kepada 300 penternak menjelang tahun 2025 bermula tahun 2021.	Peratus Kemajuan	20%
54.	Menjalankan Projek Pembangunan Kawasan Padang Ragut seluas 200 ekar bermula pada tahun 2021.	Peratus Kemajuan	100%
55.	Menyasarkan 1000 pemasangan sistem iiVMS pada vesel-vesel pukut tunda dan pukut jerut di seluruh daerah marin Sabah menjelang 2025.	Bilangan Pemasangan Sistem iiVMS	200 Pemasangan
56.	Menyasarkan 250 pengusaha akuakultur menyertai program kesedaran Program Pematuhan Piawaian Dan Amalan Akuakultur Baik menjelang 2025.	Jumlah Pengusaha Mengikuti Taklimat	50 Pengusaha
57.	Menyasarkan sekurang-kurangnya 3 nelayan mengikuti program Ladang Propagasi Batu Karang pada setiap tahun bermula tahun 2022.	Peratus Penyiapan Prosedur Tatacara Pelaksanaan Projek	100%
58.	Mewujudkan 3 kawasan Santuari dan Konservasi Marin di Kudat, Kota Belud dan Lahad Datu yang melibatkan 60 orang komuniti nelayan pesisir pantai menjelang 2025.	Peratusan Kemajuan	1 Kawasan & 12 Orang Komuniti
59.	Mewujudkan pangkalan data pengukuhan kebajikan haiwan menjelang tahun 2025 bermula pada tahun 2022.	Peratus Kemajuan	100%
60.	Pelaksanaan Program Pembangunan Tanaman durian Premium seluas 660 Hektar bermula tahun 2021 sehingga tahun 2025.	Keluasan Tanaman	216 Hektar
61.	Pemasangan dua loji ais baharu di Mini Kompleks Perikanan Sipitang dan Mini Kompleks Perikanan Beluran menjelang tahun 2025.	Penyediaan Dokumen Urusan Perolehan	100%

KEMENTERIAN PERTANIAN, PERIKANAN DAN INDUSTRI MAKANAN (MAFFI)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
62.	Pembaikan Sawah-Sawah Padi Tahun 2021 - Pembinaan Jalan Ladang Ke Sawah Padi & Menaiktaraf Tali Air di Skim-Skim daerah Tambunan, Kota Marudu, Penampang, Keningau, Sipitang & Membakut.	Peratus Kemajuan Projek	100%
63.	Pembinaan Jalan Ladang Pekebun Kecil Persendirian Tahun 2021 di daerah Ranau, Tambunan, Keningau, Tenom, Kota Belud dan Kota Marudu.	Peratus Kemajuan Projek	100%
64.	Perolehan peralatan dan kelengkapan serta logistik untuk kawalan penyakit Rabies setiap tahun bermula tahun 2021.	Peratus Kemajuan	100%
65.	Rancangan Mencegah Banjir, Sungai Kinabutan Kecil, Tawau dengan menaiktaraf sistem sungai dan kerja-kerja lain berkaitan menjelang tahun 2025.	Peratus Kemajuan Projek	44%
66.	Rancangan Mencegah Hakisan Pantai Kg Tajau Laut, Kudat menjelang tahun 2023.	Peratus Kemajuan Projek	100%
67.	Rancangan Tebatan Banjir Sungai Petagas, Putatan - Kg. Sendil Fasa 2 menjelang tahun 2023.	Peratus Kemajuan Projek	44%
68.	Saluran Bandar Kota Kinabalu – Menaiktaraf Sistem Perparitan Sungai Tebobon, Fasa V Di Kg. Gudon, Manggatal, Bandaraya Kota Kinabalu dengan membina sistem perparitan dan kerja-kerja lain berkaitan menjelang 2025.	Peratus Kemajuan Projek	32%
69.	Saluran Bandar Putatan – Menaiktaraf Sistem Perparitan Di Kg. Sipanggil, Putatan dengan membina sistem perparitan dan kerja-kerja lain berkaitan menjelang tahun 2025.	Peratus Kemajuan Projek	44%
70.	Meningkatkan pendapatan Pekebun Kecil Getah melalui Program Peningkatan Pendapatan Pekebun Kecil Getah (Aktiviti Ekonomi Tambahan) sepanjang tempoh 2021-2025.	Jumlah Pekebun Kecil	100%
71.	Meningkatkan pengeluaran telur berkualiti bagi tujuan meningkatkan pengeluaran benih melalui perolehan 1,000 ekor induk ikan berpotensi, bekerjasama dengan 2 pengusaha terpilih, mewujudkan 10 pengusaha hatcheri baru dan meningkatkan keupayaan pengeluaran 15 pengusaha sedia ada menjelang tahun 2025.	Bilangan Induk & Pengusaha	100%

KEMENTERIAN PERTANIAN, PERIKANAN DAN INDUSTRI MAKANAN (MAFFI)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
72.	Meningkatkan perkhidmatan klinik di enam (6) wilayah sebanyak 60% setiap tahun bermula tahun 2021.	Peratus Kemajuan	20%
73.	Saluran Bandar-Bandar Kecil Beaufort – Menaiktaraf Bun Banjir, Pembinaan Stesen Pam dan Komponen Mekanikal dan Elektrikal serta kerja-kerja lain berkaitan menjelang tahun 2022.	Peratus Kemajuan Projek	100%
74.	Meningkatkan pengeluaran hasil keropok ikan, keropok ketam, mi ikan, mi kuning daripada 48,859kg kepada 60,000kg melalui kilang Pengembangan Perusahaan Industri Hiliran Perikanan di Daerah Kudat menjelang tahun 2025.	Jumlah Pengeluaran Produk Kilang Hiliran (Kg)	12,000 Kg Pengeluaran
75.	Memantapkan pengusaha produk hiliran perikanan di negeri Sabah dengan melatih 400 orang pengusaha dan memberi bantuan insentif peralatan pemprosesan kepada 50 orang pengusaha menjelang tahun 2025.	Bilangan Orang Pengusaha	80 Orang Pengusaha Dilatih & 10 Orang Pengusaha Diberi Insentif
76.	Meningkatkan pendapatan nelayan tradisional melalui program latihan kepada 500 orang nelayan dan pemberian bantuan insentif peralatan perikanan kepada 250 orang nelayan menjelang tahun 2025.	Peratus Kemajuan 150 Orang Nelayan Tradisional	100%
77.	Mengeluarkan sebanyak 105,000 Liter susu kambing segar dalam tempoh tahun 2021- 2025 dari Projek Penternakan Kambing Tenusu, Kabang, Papar.	Kuantiti Pengeluaran Susu Kambing	20,000 Liter
78.	Meningkatkan kecekapan sistem pembelian getah pekebun kecil untuk meningkatkan Keupayaan Pembelian Getah dari pekebun kecil kepada 54 ribu tan menjelang tahun 2025.	Jumlah Pembelian Getah Dari Pekebun Kecil	100%
79.	Mewujudkan enam (6) Pusat Pengumpulan dan Pemasaran Hasil Tani pada tahun 2021 di enam (6) lokasi strategik iaitu di Beaufort, Keningau, Kota Marudu, Kundasang, Telupid dan Lahad Datu.	Peratus Kemajuan	100%
80.	Mengeluarkan cendawan sebanyak 215 MT dalam tempoh tahun 2021 – 2025 di bawah Program Perladangan Kontrak bagi Projek Cendawan di lima (5) lokasi iaitu Penampang, Ranau (Kundasang), Tuaran, Kota Belud (Pekan Nabalu) dan Keningau (Puncak Kimanis).	Kuantiti Pengeluaran Cendawan	42 Metrik Tan

KEMENTERIAN PERTANIAN, PERIKANAN DAN INDUSTRI MAKANAN (MAFFI)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
81.	Menganugerahkan persijilan Program Kepastian Kualiti kepada 16 ladang unggas dan ruminan, 12 premis perusahaan menjelang 2025 bermula tahun 2021.	Peratus Kemajuan	20%
82.	Rancangan Mencegah Banjir di Kawasan Tanjung Batu, Tawau dengan menaiktaraf sistem perparitan sedia ada menjelang 2023.	Peratus Kemajuan Projek	20%
83.	Mengeluarkan ayam sebanyak 12,820 MT dalam tempoh tahun 2021-2025 di bawah Program Perladangan Kontrak bagi Projek Ternakan Ayam Pedaging di daerah Beaufort, Membakut, Papar, Tamparuli, Tuaran, Kota Belud, Tambunan dan Keningau.	Kuantiti Pengeluaran Ayam	2400 MT
84.	Meningkatkan keluasan bertanam bagi tanaman kelapa seluas 2600 hektar dan kopi seluas 550 hektar melalui penanaman kawasan baharu atau pemulihan kawasan tanaman sedia ada tahun 2021-2025.	Keluasan Tanaman Hektar	257 Hektar Tanaman Kelapa, 170 Hektar Tanaman Kopi
85.	Mengeluarkan buah pomelo sebanyak 213 MT dalam tempoh tahun 2021 – 2025 di bawah Program Perladangan Kontrak bagi Projek Buah-buahan yang menanam tanaman pomelo di Tenom.	Kuantiti Pengeluaran Buah Pameló	100%
86.	Menggalakkan penanaman dan mengekalkan keluasan bertanam sawah padi seluas 120,000 hektar menjelang tahun 2025 melalui pemberian Insentif Pembajakan Sawah Padi.	Keluasan Tanaman	24000 Hektar
87.	Saluran Bandar Kota Kinabalu - Drainage Improvement Works At Kg. Kembirian, Manggatal.	Peratus Kemajuan Projek	24%
88.	Saluran Bandar Tawau – Menaiktaraf Sistem Perparitan Bandar Tawau, Fasa 2, Tawau dengan membina sistem perparitan dan kerja-kerja lain berkaitan menjelang tahun 2025.	Peratus Kemajuan Projek	40%
89.	Menjalankan Projek Integrasi Ternakan Di Bawah Kelapa Sawit (PINTAR) melibatkan 300 ekor baka ternakan yang memberi manfaat kepada 30 penternak menjelang tahun 2025 bermula tahun 2021.	Peratus Kemajuan	100%
90.	Menjalankan kajian terhadap 4 spesis terpilih mengenai populasi genetik dan populasi dinamik stok perikanan di Sabah untuk mendapatkan maklumat saintifik serta menyokong Jabatan dalam membentuk polisi pelan pembangunan pengurusan konservasi yang mapan bagi spesis-spesis ikan yang dieksplotasi dalam tempoh 2021-2025.	Peratus Kemajuan	3 Kajian

KEMENTERIAN PERTANIAN, PERIKANAN DAN INDUSTRI MAKANAN (MAFFI)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
91.	Memastikan status bebas 14 penyakit haiwan dan zoonotik di negeri Sabah pada tahap 70% setiap tahun bermula tahun 2021.	Peratus Kemajuan	18%
92.	Membangun dan menambah baik lima (5) ujian penyakit iaitu Foot & Mouth Disease (FMD), Rabies, Avian Influenza (AI), African Swine Fever (ASF) dan Japanese Encephalitis (JE) yang berkepentingan menjelang tahun 2025 bermula tahun 2021.	Peratus Kemajuan	20%
93.	Menjalankan Program Latihan Pekebun Kecil untuk meningkatkan ilmu pengetahuan 10,000 pekebun kecil dalam semua aspek penanaman getah bermula tahun 2021 hingga 2025.	Jumlah Pekebun Kecil Dilatih	100%
94.	Memperkasakan pemantauan biotoksin marin di seluruh negeri Sabah dengan meningkatkan bilangan sampel yang dianalisis kepada 1,250 sampel kerang-kerangan/ikan dan 5000 sampel air laut menjelang tahun 2025.	Bilangan Analisis Dijalankan	250 Sampel Kerang-Kerangan Dan 1000 Sampel Air Laut
95.	Menjalankan Projek Ternakan Kambing Pedaging melibatkan 500 ekor baka ternakan yang memberi manfaat kepada 50 penternak menjelang tahun 2025 bermula tahun 2021.	Peratus Kemajuan	20%
96.	Mewujudkan sebuah galeri pameran (pusat informasi) perikanan di Taman Mini Akuakultur di daerah Tuaran menjelang 2025.	Peratus Kemajuan	50%
97.	Menghasilkan Manual Program Swiftlet Salmonella Control and Eradication (SwiftSCEP) untuk industri burung walit menjelang tahun 2023 bermula tahun 2021.	Peratus Kemajuan	70%
98.	Rancangan Tebatan Banjir Sungai Kinarut, Lembangan Sungai Kinarut, Daerah Papar menjelang tahun 2023.	Peratus Kemajuan Projek	60%
99.	Memberikan insentif skim kredit kepada 250 nelayan, 40 pengusaha akuakultur dan 200 pengusaha hiliran menjelang tahun 2025.	Bilangan Nelayan, Pengusaha Akuakultur Dan Pengusaha Hiliran Perikanan	50 Orang Nelayan, 8 Orang Pengusaha Akuakultur Dan 40 Orang Pengusaha Hiliran Perikanan
100.	Membangunkan dua (2) buah TKPM dan tiga (3) Mini TKPM di dalam kawasan tanah Jabatan dalam RMK-12 (2021-2025).	Peratus Kemajuan	100%

KEMENTERIAN PERTANIAN, PERIKANAN DAN INDUSTRI MAKANAN (MAFFI)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
101.	Membina rumah penyembelihan haiwan unggas di Daerah Keningau menjelang tahun 2023.	Peratus Kemajuan	100%
102.	Mewujudkan empat (4) ladang bebas penyakit (Brucellosis) di Tawau, Kudat, Kundasang dan Beluran menjelang tahun 2025 bermula tahun 2021.	Peratus Kemajuan	20%
103.	Membina rumah penyembelihan haiwan Babi di Daerah Keningau menjelang tahun 2023.	Peratus Kemajuan	100%
104.	Meningkatkan potensi pengusaha akuakultur marin skala kecil sebagai penyumbang kepada pengeluaran keseluruhan produk aktiviti akuakultur marin negeri Sabah melalui pelaksanaan program pembangunan modal insan dan pemberian insentif (465 orang pengusaha & 35 projek pelbagai komoditi) menjelang tahun 2025.	Bilangan Pengusaha	93 Orang Pengusaha & 7 Projek Pelbagai Komoditi
105.	Menaiktaraf 4 buah stesen pintu-pintu air serta peralatan-peralatan berkaitan menjelang tahun 2023.	Peratus Kemajuan Projek	28%
106.	Saluran Bandar Kota Kinabalu – Menaiktaraf Sistem Perparitan Di Kg. Sugud, Fasa III, Penampang dengan membina sistem perparitan dan kerja-kerja lain berkaitan menjelang tahun 2025.	Peratus Kemajuan Projek	40%
107.	Mewujudkan empat (4) peraturan dan kod amalan menjelang tahun 2025 bermula tahun 2021.	Peratus Kemajuan	100%
108.	Mengeluarkan madu lebah sebanyak 70 MT dalam tempoh tahun 2021 – 2025 di bawah Program Perladangan Kontrak, Projek Ternakan Lebah Madu di daerah Kudat, Pitas, Kota Marudu, Kota Belud, Sipitang, Tambunan dan Keningau.	Kuantiti Pengeluaran Madu	11 MT
109.	Melaksanakan Program Peningkatan Kapasiti Dan Kecekapan Unit Pemprosesan Lateks bermula tahun 2021 hingga 2025.	Kapasiti Pemprosesan Dan Pengeluaran Lateks	2000 Metrik Tan
110.	Membina sebuah Pangkalan Utama Perikanan di Kota Kinabalu sebagai pusat kawalan dan perlindungan perikanan yang lengkap dengan kemudahan bangunan pejabat, jeti dan bengkel menjelang tahun 2025.	Peratus Kemajuan	Kajian Kesesuaian Tapak & Tanah

KEMENTERIAN PERTANIAN, PERIKANAN DAN INDUSTRI MAKANAN (MAFFI)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
111.	Menaiktaraf 3 buah set pam dikuasai enjin diesel sedia ada kepada 3 buah set pam selam elektrik di Skim Pengairan Bumboring 2, Keningau serta peralatan berkaitan menjelang 2023.	Peratus Kemajuan Projek	28%
112.	Meningkatkan pengeluaran benih ikan kerapu hibrid daripada 155,911 benih kepada 300,000 benih sehingga tahun 2025.	Bilangan Benih Ikan Kerapu Hibrid	60,000 Ekor
113.	Menyediakan pasaran kepada 20 orang pengusaha akuakultur setiap tahun sehingga tahun 2025 melalui Pusat Pengumpulan dan Pemasaran Hasil Perikanan Akuakultur, Tuaran.	Bilangan Pengusaha Akuakultur	20 Orang Penternak
114.	Mendaftarkan 500 nelayan darat baharu di 26 daerah seluruh negeri Sabah menjelang tahun 2025.	Jumlah Nelayan Didaftarkan	100 Nelayan
115.	Meningkatkan kesedaran awam terhadap Enakmen Perikanan Darat dan Akuakultur dengan memberikan taklimat kepada 250 orang pengusaha akuakultur menjelang tahun 2025.	Jumlah Pengusaha Mengikuti Taklimat EPDA	50 Pengusaha
116.	Melengkapkan pegawai/anggota penguatkuasaan DVS Sabah dengan 12 pasang baju kalis peluru bagi perlindungan diri dalam tempoh 2 tahun bermula tahun 2021.	Peratus Kemajuan	45%
117.	Menaik taraf Stesen Kuarantin Haiwan Kinarut dengan meningkatkan kapasiti penampungan haiwan anjing dan kucing dari 20 ekor anjing/ 18 ekor kucing ke 32 ekor anjing/ 26 ekor kucing bermula pada tahun 2022.	Peratus Kemajuan	100%
118.	Membina Rumah Pam Sokongan Di Skim Pengairan Bingkor, Keningau Dan Kerja Lain Berkaitan menjelang tahun 2025.	Peratus Kemajuan Projek	100%
119.	Menaiktaraf Infrastruktur Skim Pengairan Kota Marudu dengan membaik pulih sebuah empangan sedia ada di Sg. Bandau, menaiktaraf tali air dan membina jalan ladang sepanjang 6km menjelang tahun 2025.	Peratus Kemajuan Projek	15%

KEMENTERIAN PEMBANGUNAN LUAR BANDAR (KPLB)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	Melaksanakan 25 projek penyelenggaraan Jalan Kebun/Pertanian di setiap daerah sepanjang tempoh 2021-2025.	Peratus Penyiapan	5 Buah Jalan Setahun
2.	Membangunkan dan menggunakan empat (4) sistem aplikasi KPLBS iaitu Sistem Pengurusan JPKK, Sistem Bank Data e-Kasih, Sistem Ketua Isi Rumah (KIR) Negeri Sabah dan Sistem e-Lesen.	Peratus Penyiapan	100%
3.	Memberikan kursus kemahiran keusahawanan kepada 1,750 orang peserta melalui pengendalian kursus dalam program pembangunan ekonomi luar bandar bermula tahun 2021-2025.	Jumlah Peserta	350 Peserta
4.	Memperkasakan 1500 pengerusi Jawatankuasa Pembangunan dan Keselamatan Kampung (JPKK) dengan memberikan latihan berkaitan pada tahun semasa.	Jumlah Peserta	1500
5.	Menambahbaik 25 buah bangunan keusahawanan bermula tahun 2021 hingga tahun 2025.	Peratus Penyiapan	5 Buah Bangunan Setahun
6.	Menyediakan peruntukan sebanyak empat (4) buah projek Bekalan Air Luar Bandar Alternatif (BALBA) setiap tahun di kawasan terpencil bermula tahun 2021-2024.	Jumlah Waran Peruntukan Disediakan	4 Buah Daerah
7.	Menyediakan peruntukan sebanyak empat (4) buah projek Bekalan Elektrik Luar Bandar Alternatif (BELBA) setiap tahun di kawasan terpencil bermula tahun 2021-2024.	Jumlah Waran Peruntukan Disediakan	4 Projek
8.	Pelaksanaan 1,650 projek kecil infrastruktur asas, kemudahan awam, program ameniti ekonomi desa dan program keusahawanan desa pada tahun 2021.	Bilangan Projek Kecil	1550 Projek
9.	2,853 pelantikan Jawatankuasa Pembangunan dan Keselamatan Kampung (JPKK) dibuat dalam tempoh dan masa yang ditetapkan.	Purata Daripada Markah Peratusan Sub-Inisiatif	100%
10.	Menyediakan peruntukan sebanyak 100 buah Rumah Sejahtera Rakyat Sabah (RSRS) kepada golongan miskin tegar pada tahun 2021-2025.	Jumlah Waran Peruntukan Disediakan	100%
11.	Membina sebanyak 25 buah jalan baharu untuk laluan masuk ke kebun/pertanian secara berkelompok bermula tahun 2021 hingga tahun 2025.	Peratus Penyiapan	5 Buah Jalan Setahun

KEMENTERIAN PEMBANGUNAN MASYARAKAT DAN KESEJAHTERAAN RAKYAT

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	Melaksanakan dua (2) program promosi gaya hidup sihat kepada orang awam di seluruh Sabah sepanjang tahun.	Bilangan Program Dibuat	2 Program (100%)
2.	Melaksanakan lapan (8) program pendidikan pencegahan dadah di lapan (8) buah daerah sepanjang tahun 2022.	Bilangan Program	8 Program (100%)
3.	Melaksanakan lima (5) buah “Kempen Sayang Keluarga” kepada golongan belia di seluruh Negeri Sabah bermula tahun 2022.	Bilangan Program Dibuat	5 Program (100%)
4.	Melaksanakan lima (5) Program Kekurangan Zat Makanan di lima (5) buah daerah sepanjang tahun.	Bilangan Program Dibuat	5 Program (100%)
5.	Melaksanakan sembilan (9) program berkaitan kekeluargaan di sembilan (9) buah daerah sepanjang tahun 2022.	Bilangan Program	9 Program (100%)
6.	Melaksanakan sembilan (9) program berkaitan kepenggunaan di sembilan (9) buah daerah sepanjang tahun 2022.	Bilangan Program	9 Program (100%)
7.	Memberi bantuan guaman dan perkhidmatan nasihat undang-undang di 17 daerah yang belum dilawati melalui klinik guaman bergerak baharu.	Bilangan Daerah	17 Daerah (100%)
8.	Mengadakan lima (5) program kolaborasi antara JHEWA dan NGO untuk membantu dan membimbing 100 usahawan ibu tunggal dan wanita B40 dari pelbagai daerah di Negeri Sabah pada tahun 2022.	Bilangan Program	5 Program (100%)
9.	Mengadakan tiga (3) program kesedaran pekerja sosial di tiga (3) daerah.	Bilangan Program	3 Program (100%)
10.	Menyediakan perkhidmatan peminjaman peralatan sokongan kepada 150 orang penerima Bantuan Pesakit Kronik & OKU Terlantar (BPT) melalui Program Homeward pada tahun 2022.	Bilangan Penerima	150 Orang
11.	Mewujudkan dua (2) buah Pusat Perkembangan Kanak-Kanak baharu setiap tahun di kawasan luar bandar yang tidak mempunyai kemudahan pendidikan awal seperti pra-sekolah pada setiap tahun.	Jumlah PPKK Yang Diwujudkan	2 PPKK

KEMENTERIAN PEMBANGUNAN MASYARAKAT DAN KESEJAHTERAAN RAKYAT

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
12.	Pengagihan BaSS kepada 80% (860 buah sekolah dari 1075 buah sekolah) sekolah rendah seluruh negeri Sabah pada sesi persekolahan bermula.	Bilangan Sekolah Rendah (Luar Bandar) Yang Menerima BASS / Bilangan Keseluruhan Sekolah Rendah X 100	100%
13.	Membina bangunan Kompleks Bersepadu Warga Emas dan OKU dalam tempoh 3 tahun dengan kelengkapan yang ditetapkan dan siap untuk diguna menjelang Januari tahun 2025.	Kemajuan Penyiapan (Fizikal)	11.65% (100%)
14.	Mendaftarkan seramai 750 orang ahli Sukarelawan dalam Sistem Sabah Social Time Bank pada tahun 2022.	Bilangan Pendaftaran Ahli	750 Orang

KEMENTERIAN SAINS, TEKNOLOGI DAN INOVASI (KSTI)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	Melaksana Perolehan 400 unit peralatan ICT yang usang dalam tempoh setahun untuk seluruh agensi Kerajaan Negeri Sabah.	Bilangan Unit ICT	400
2.	Melaksanakan 105 kursus latihan kemahiran dalam pelbagai bidang kepada golongan belia.	Bilangan Kursus	100%
3.	Melaksanakan 46 jenis kursus yang merangkumi kursus ICT, kursus bahasa dan kursus persijilan ICT.	Bilangan Kursus	100%
4.	Melaksanakan acara teknologi pertama 'Borneo Tech Summit' di Sabah pada tahun 2022.	Bilangan Acara	100%
5.	Melaksanakan Fiesta Sains, Teknologi, Kejuruteraan dan Matametik (STEM).	Bilangan Pelaksanaan	5

KEMENTERIAN SAINS, TEKNOLOGI DAN INOVASI (KSTI)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
6.	Melaksanakan Jelajah Astronomi.	Bilangan Pelaksanaan	4
7.	Melaksanakan Karnival Sains Sabah pada tahun 2022.	Penglibatan Orang	750000
8.	Melaksanakan pertandingan 'Pitch Borneo' pada tahun 2022.	Bilangan	100%
9.	Melaksanakan program kemahiran berimpak tinggi selaras dengan permintaan industri untuk belia Sabah dengan sasaran 90% pelatih Sabah Skills & Technology Centre mendapat pekerjaan selepas menamatkan pengajian.	Peratusan Progres	100%
10.	Melaksanakan program pembangunan bakat STEM Roboneo pada tahun 2022.	Bilangan	100%
11.	Membangunkan Sandbox Centre di KSTI pada tahun 2022.	Peratusan Kemajuan	100%
12.	Memberi Latihan kepada 450 pekerja sedia ada dalam pelbagai industri di Negeri Sabah melalui Latihan Korporat untuk tahun 2021.	Bilangan Pekerja	100%
13.	Menaik taraf kapasiti jalur lebar dengan kelajuan minima 30Mbps sehingga 800Mbps di setiap lokasi rangkaian Sabah.Net mengikut keperluan lokasi dan teknologi sedia ada yang berjumlah 749 lokasi menjelang tahun 2025.	Bilangan Lokasi	110 Lokasi
14.	Menaiktaraf makmal sains di sekolah menengah di seluruh Sabah.	Bilangan Sekolah	15
15.	Menubuhkan Sudut Sains, Teknologi dan Inovasi (STI) di sekolah rendah di seluruh Sabah.	Bilangan Sekolah	15
16.	Menyasarkan 100,000 penggunaan kemudahan digital di seluruh cawangan perpustakaan negeri.	Bilangan Penggunaan	100%
17.	Menyasarkan 2,500 program gerakan membaca di seluruh negeri Sabah.	Bilangan Program	100%

KEMENTERIAN SAINS, TEKNOLOGI DAN INOVASI (KSTI)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
18.	Menyasarkan 3,000,000 penggunaan perpustakaan di seluruh negeri Sabah.	Bilangan Penggunaan	100%
19.	Merancang pembangunan Sistem Latihan Kemahiran Bersepadu Negeri Sabah (SiLK) yang bakal dilancarkan pada tahun 2023.	Peratusan Kemajuan Penyiapan Sistem	100%
20.	Penambahan 222 lokasi baru dengan rangkaian Sabah.Net kepada 749 jumlah lokasi keseluruhan di seluruh Sabah termasuk Pejabat Kerajaan Negeri Sabah dan agensi-agensi di bawahnya pada tahun 2021.	Bilangan Lokasi	222 Lokasi
21.	Melaksanakan penaiktarafan infrastruktur rangkaian kawasan setempat dan pemasangan rangkaian tanpa wayar (Wireless LAN) secara berperingkat di semua pejabat daerah di negeri Sabah menjelang tahun 2025.	Bilangan Pejabat Daerah Dan Pejabat Daerah Kecil	7
22.	Membekalkan 6,000 unit tablet / laptop / mikrokomputer untuk semua kakitangan kerajaan negeri yang layak secara sewa guna dengan menyasarkan pembekalan 1,200 unit pada setiap tahun menjelang tahun 2025.	Bilangan Unit ICT	1200

KEMENTERIAN BELIA DAN SUKAN SABAH (KBSS)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
1.	Melaksanakan 25 aktiviti kemahiran dengan penglibatan seramai 750 belia di luar bandar pada tahun 2022.	Bilangan Belia	100%
2.	Melaksanakan Felo SMJ melibatkan seramai 100 orang belia lepasan ijazah menjelang tahun 2025.	Bilangan Belia	100%
3.	Menganjurkan Sukan Bawah 12 Tahun di peringkat antarabangsa (South East Asia, BIMP-EAGA, Borneo Games) pada tahun 2023.	Penyediaan Kertas Kerja	100%

KEMENTERIAN BELIA DAN SUKAN SABAH (KBSS)

BIL.	INISIATIF	KAEDAH PENGUKURAN	SASARAN
4.	Meningkatkan penglibatan 1,000 belia dengan mengikuti Program Pengarus Perdana Belia Negeri Sabah dengan kerjasama agensi yang dilantik pada tahun 2022.	Bilangan Belia	100%
5.	Menyasarkan 1,000,000 pengguna kemudahan sukan di bawah seliaan Lembaga Sukan Negeri Sabah pada tahun 2022.	Bilangan Pengguna	1 Juta Pengguna
6.	Mewujudkan perniagaan yang baharu iaitu membekal rumput Padang Bola Sepak jenis Cow Grass dan menyelenggara Padang Bola Sepak di Kompleks-kompleks Sukan di negeri Sabah pada tahun 2023.	Penyediaan Kertas Kerja	100%
7.	Membangunkan dan menggunakan sistem pendaftaran secara atas talian (online) untuk penyertaan Sukan Sabah (SAGA) pada tahun 2023.	Kemajuan Pembangunan Sistem	100%
8.	Menganjurkan Sukan Sabah (SAGA Games) yang melibatkan sebanyak 10,000 ribu orang dan 25 jenis sukan menjelang tahun 2023.	Penganjuran Sukan SAGA	100%
9.	Mewujudkan Kompleks Sukan Tongod untuk kegunaan para atlet dan masyarakat setempat di daerah Tongod menjelang Tahun 2023.	Kemajuan Pembinaan	100%

SEKRETARIAT
SABAH MAJU JAYA

Barisan hadapan, YBhg. Datuk (Datu) Rosmadi Datu Sulai, Ketua Sekretariat Sabah Maju Jaya;
Barisan kedua dari hadapan, Ybrs. Tuan Ramlee bin Kariah, Timbalan Ketua Sekretariat dan
YBr. Puan Rosnih binti Othman, Pengarah merangkap Ketua Penyelaras Sekretariat; serta
Pegawai-pegawai Sekretariat Sabah Maju Jaya.

SEKRETARIAT SABAH MAJU JAYA

ALAMAT SURAT-MENYURAT

Sekretariat Sabah Maju Jaya
Jabatan Perkhidmatan Awam Negeri Sabah
Aras 12, Blok A, Menara Kinabalu
Jalan Sulaman, Teluk Likas
88400 KOTA KINABALU

TELEFON PEJABAT

088-368000

ALAMAT EMEL

sabahmajujaya@sabah.gov.my

MEDIA SOSIAL

@SekretariatSMJ

PORTAL & E-PARTICIPATION

smj.sabah.gov.my

sabahmajujaya.my

HALA TUJU SABAH MAJU JAYA

PELAN PEMBANGUNAN SMJ 1.0

(2021-2025)

EDISI KEDUA

DITERBIT DAN DIHASILKAN OLEH
SEKRETARIAT SABAH MAJU JAYA,
JABATAN PERKHIDMATAN AWAM NEGERI SABAH